פרוזה

יעל גלר

ארץ ארורה

יעל גלר

ארץ אֲרָרָט

פרוזה

יעל גלר

ארץ אֲרָרָט

ידיעות אחרונות | ספרי חמד

Yael Geller
Land of Ararat

יעל גלר
ארץ אֲרָרָט

עורך אחראי: דב איכנולד

עורכת הספר: נוית בראל

עורכת הלשון: ורד זינגר
מעצבת הכריכה: דנה ציביאק
הצילום שעל הכריכה: Trevillion
הפקה והבאה לדפוס: בתיה בודנר
לוחות: צביקה שרויטמן
סדר: טפר בע"מ

Miskal - Yedioth Ahronoth Books and Chemed Books | P.O.B. 53494, Tel-Aviv 6153401, Israel

ת"ד 53494, תל-אביב 6153401 | E-mail: info@ybook.co.il
דאנאקוד 362-5306 | מסת"ב ISBN 978-965-564-123-3 | נדפס בישראל Printed in Israel 2016

אחרי שהבדיל מים משמים, ניעור בו הספק. הוא התבונן בקו האופק, שנראה אז כמו צלקת, ותהה אם כדאי לו להמשיך. כעבור זמן שטרם ניתן היה למנות, בימים או בלילות, ניגש אליו השני ולחש, תמשיך, תמשיך... מה כבר יכול להשתבש. וכעבור חמישה ימים הציע לו תפוח.

אבל הוא סירב בנימוס וביקש להישאר לבד.

חלק א' / שיבושים

1

כאילו לא קרה כלום, עדכון הבוקר שנערך מדי יום בחדר הישיבות המרכזי יתחיל בדיוק בשבע וחצי. הרופאים כבר ישובים, מחליפים בוקר טוב, בוקר טוב, וממתינים לפרופ׳ גולד, מנהל המחלקה, שעוד רגע ייכנס - הנה הוא נכנס, עדיין בשבע וחצי, וכבר הוא מתיישב במקומו שבראש השולחן, מקרב את שפתיו לאוזנו של סגנו, ד״ר גוטמן, לוחש לו איזה דבר, אי-אפשר לדעת מה, ידו השמאלית מוציאה חבילת מסמכים מתיק העור שאחוז בימנית, גם עליהם לא נדע דבר, ועיניו, שבינתיים הספיקו לחקור את חדר הישיבות כולו, לוודא שכל הרופאים נוכחים, וקשובים, וגם האחות הראשית, וכמובן המזכירה שתרשום הכול - עיניו ננעצות במבט שנועצת בו ד״ר קדם ומסמנות לה להתחיל את העדכון, מהר-מהר, לפני שהמחוג הזריז ישנה את עמדתם של צמד המחוגים השמנמנים. שבע וחצי. עכשיו. רוץ.

ד״ר קדם מאשרת את הפקודה במנוד ראש מהוסס. את אצבעותיה הרועדות היא מסתירה בכיסי החלוק, אחר כך מתחרטת - אין לה מה להסתיר - היא מניחה את כפות ידיה על השולחן, ובקול שמופק בזהירות - כאילו עכשיו, לראשונה, היא מתנסה בהפעלת מיתרי הקול - מתחילה הרופאה הצעירה לתאר את אירועי משמרת הלילה הראשונה שעשתה כרופאה אחראית. ד״ר קדם, חשוב להקדים ולומר, אינה אשֵׁמה בדבר, אבל מה זה משנה כן או לא אשֵׁמה, אם האשְׁמה אוהבת לרבוץ אצל הנאשמים לא פחות מאשר אצל האשמים, ובוודאי אם היא נדבקת לגוף בשכבת זיעה שמזגני בית החולים להוטים להקפיא, והם אכן מקפיאים, וגם את הדם, ואף על פי כן - בקילוח אירועים מפורט, מדויק ומאופק, בטח לאור הנסיבות הקיצוניות שעוד רגע נביא בפני הקורא, מתארת ד״ר קדם את פרטיה של כל אחת מהלידות שהתרחשו באותה משמרת, תשע לידות שאף אחת מהן אינה לידת-חַי, אולי שווה לחזור על זה, תשע לידות שאף אחת מהן אינה לידת-חי, נתון מאוד לא שגרתי כפי שאתם יכולים לתאר לעצמכם, וכפי שהיטב ידעה ד״ר קדם, היא בעצמה שמעה, עשר שנים קודם לכן, כשהיתה בסוף השנה השלישית ללימודיה בבית הספר לרפואה, כי שיעור ההיארעות של מקרי לידת-מת הוא אחד למאתיים, רק אחד למאתיים, כך שתשע לידות-מת בלילה אחד - לא רק שלא התיישבו עם הניסיון הפרטי, הן בהחלט לא הלמו את הסטטיסטיקה, לפחות לא את זו שתוארה לפני עשר שנים - ולא שיש סיכוי שמאז משהו השתנה. בהרצאה ההיא, שחתמה את לימודי מערכת הרבייה וניתנה על ידי לא אחרת מאשר ראש המכון לסטטיסטיקה קלינית, נאמר ששיעור המקרים הללו נשאר קבוע בחמש מאות השנים האחרונות, כלומר התעלם לחלוטין מההתקדמות המדיצינית, כלומר הצליח היכן שנכשלו רבים וטובים, כלומר נשאר אדיש לנוכח הרפואה המערבית ומעלליה. כך בכל אופן אמרה המרצה, ״מעלליה״. באותו יום המזגנים בחדר ההרצאות התקלקלו וד״ר קדם - אז הילה קדם, עדיין לא דוקטור - חשבה

לנופף בדפדפת כבמניפה אבל התאפקה. המרצה פתחה את ההרצאה בסקירה מהירה של הסיבות ללידות-מת, אחר כך מילאה שעה נוספת על אחוזי תחלואה status post לידות מכשירניות, זאת אומרת אחרי מלקחיים או ואקום, אחר כך דיברה עוד חצי שעה - שחיסלה את האפשרות לחטוף איזה משהו בקפטריה - על שכיחות סיבוכי לידה בישראל, אחר כך כמה דקות נוספות על ניתוחים קיסריים שכבר כרסמו מ"דימומים-טרימסטר שלישי" שפרופ' סמואלוב היה אמור להתחיל ברבע לשתיים, ובסוף, אחרי כמעט שלוש שעות ובעיכוב של שעה, קינחה בציטוט מתוך ספר פתולוגיה ששמו "Pathologic Basis of Disease", ודקלמה (בלהט) את השורה הבאה:

Considering the violent explosive forces to which the fragile fetus is exposed, it is quite surprising that birth injuries are so relatively uncommon,[1] ובקולה הנרגש הוסיפה, זה באמת מפליא שזה עובד. היא איחלה לסטודנטים הצלחה בהמשך דרכם, מתחה את החולצה המנוקדת עד שהנקודות הפכו לאליפסות, ועזבה את חדר ההרצאות בהליכת ברווז, איך אומרים, כשכרסה בין שיניה, מותירה אחריה אבק מידע ששקע אל תאי זיכרון עמוקים במיוחד, אך בהחלט לא אבד, ממש לא אבד - עובדה שעכשיו, עשר שנים אחר כך, פתאום נפלט מהם החוצה, אומר את עצמו שוב ושוב בתוך ראשה: אחד למאתיים, אחד למאתיים, אחד למאתיים...

ד"ר קדם הפצירה בעצמה להתרכז ועשתה כך:

היא נעצה את מרפקיה בשולחן הישיבות הארוך והצמידה את אצבעותיה לרקות.

היא עצמה את העיניים ואז פקחה אותן.

היא לקחה נשימה עמוקה, כאילו באוויר היה אומץ ולא חמצן.

היא זקפה את ראשה.

והיא כחכחה.

את הלידה הראשונה שהתרחשה באותו לילה תיארה בדיוק באופן שבו התרחשה, כמעט בלי להיעזר בגיליון הקבלה ובכל זאת במילים שבעצמה כתבה כמה שעות קודם: חבל הטבור נכרך סביב צוואר העובר והוא מת ממצוקה נשימתית. בשביל האם, לאה פלד, 34, זה היה ההיריון השלישי, השניים הקודמים הסתיימו בניתוח קיסרי ולכן נקבע לה תור לניתוח אלקטיבי שהיה אמור להתבצע למחרת. ד"ר קדם התעטשה: תסלחו לי. ד"ר מזור קם מיד לכבות את המזגן. היא המשיכה: באחת-עשרה וחצי היא הגיעה למיון עם צירים, חיברנו אותה למוניטור, ומאחר שבמוניטור היו האטות מאוחרות מיהרתי להכניס אותה לחדר הניתוח, אבל עד שפתחתי את הבטן התינוק נפטר. את העובדה שהחיתוך דרך העור, התת-עור, הפַּצְיָה ושריר הרחם לקח לה לא יותר מארבעים שניות היא לא הזכירה, משום שעשרים מתוכן היו יותר מדי. המשמרת הראשונה כרופאה אחראית, אומרים, לא היתה יכולה להתחיל גרוע יותר, אבל כך היא נמשכה. ד"ר קדם סגרה את הגיליון ופתחה את הבא. השליה התנתקה מדופן הרחם וחסמה את דרכי

האוויר של העובר. זה ההיריון הראשון של האישה, ליאת ארבל, חודשיים לפני כן ד"ר גוטמן אבחן אצלה סוכרת הריונית ומאז היא אצלנו במעקב. נכון לעכשיו היא מאושפזת למעלה בַּפסיכיאטרית כי בעלה סיפר שבעבר היו לה אפיזודות ולא רציתי לקחת סיכון שהיא תתעורר במחלקה ולא -, מוות נוסף, כנראה דימום קְרָנִיאָלִי על רקע אבנורמליה וַסקוּלָרית, אני אחסוך מכם את הפרטים כי אין זמן -, לפנות בוקר אני וד"ר מזור ניתחנו נשאית HIV שנדבקה ב-Parvo-virus, היא אלכוהוליסטית לשעבר -, התחיל טוב אבל התברר שהיתה שליית-פֶּתַח -, לפני שבוע האולטרה-סאונד נראה תקין דווקא -, וכך תיארה מקרה אחרי מקרה לנגד עיניים פעורות של תשעה-עשר רופאים המומים שתדהמתם וייאושם היו זעיר אנפין לשלה, וכאבם כאין וכאפס לעומת זה של תשע נשים מאושפזות שאת ילדיהן שיגרו היישר אל קברם. ולמרות שאף אחד מתשעה-עשר הרופאים, לרבות פרופ' גולד, לא התרשם, לפחות לא מהדיווח הראשוני, שהיה דופי בפעולות שנקטה הרופאה, עד שהגיעה לתיאור הלידה התשיעית כבר חלפה בראשו של כל אחד מהם, בלי יוצא מן הכלל, התהייה אם אכן אצבע הגורל היא זו שמקשרת בין תשעת האסונות, ולא האצבעות שלה. גם אם כל אחד מהכישלונות מנומק, עדיין משונה שכולם התאספו ללילה אחד, משמרת אחת, ורופאה אחת -

> ד"ר הילה קדם, בת שלושים ושלוש. את הדוקטורט סיימה בהצטיינות יתרה בבית הספר לרפואה על שם סאקלר, באוניברסיטת תל אביב. בגיל עשרים ושבע החלה את התמחותה ברפואת נשים ומיילדות, ובעשרים וחמישה בספטמבר, שבועיים לאחר שסיימה את ההתמחות והשתלבה במחלקה כרופאה בכירה, עשתה את המשמרת הראשונה כרופאה אחראית. מוכשרת, נבונה ומסורה לכל הדעות, היא אוחזת בתעודת מתמחה מצטיין לשנת 2004, כך ששמה הולך לפניה...

את הקטע הזה העתקתי מכתבה שפורסמה באחד ממוספי השבת של חודש דצמבר. מה שלא נאמר בו הוא שכמו הרבה בני מזל ששמם הולך לפניהם, גם הילה הרגישה שהיא משתרכת אחרי שלה בקושי. אבל זה השאיר אותה בתנועה. שוב ושוב הוכיחה את עצמה לעצמה ולאחרים, כך שרובם ככולם ידעו שעתיד גדול לפניה, וחלק גדול האמינו שזה רק עניין של זמן עד שתנהל את המחלקה. מי יודע, אולי אף את בית החולים. אף אחד לא העלה על דעתו שדווקא היא, במשמרת הלילה הראשונה שלה, תביא לעולם תשעה תינוקות שכולם מתים. קשה מאוד להאמין. תשעה תינוקות מתים.

---

1. בהתחשב בכוחות הנפץ האלימים שהעובר השברירי חשוף אליהם, מפתיע למדי שפציעות לידה הן יחסית נדירות.

2

ביקש יפתח מהמזכירה הרפואית שתיתן לו את המאתיים שקל בארבעה שטרות של חמישים, וכשקיבל ממנה את ארבעת השטרות נשם לרווחה. הוא כמעט נרגע, אבל לא ממש נרגע, כי להירגע ממש הוא יכול רק רחוק מבית החולים, וליתר דיוק כשהוא כבר על המונית לקינג ג'ורג', מוציא את הכיפה מהכיס ומניח אותה איפה שצריך, אלא שהפעם גם אז לא נרגע. הוא החזיק את הכיפה בידו השמאלית ולא הניח אותה על ראשו כל עוד הימנית גיששה אחר הסיכה הכסופה - כל כך עקומה שקשה להאמין שהיא תופסת משהו, חשב לעצמו, אבל לפחות לא הלכה לאיבוד כמו האחרות, ולרגע היסס, אולי כן הלכה לאיבוד? לא, הנה היא, ברוך השם. מאז הפעם האחרונה שהיה בתל אביב הספיק לאבד חמש או שש סיכות, וכבר לא מי יודע מה נעים לו לבקש סיכות מג'וני, זה בלשון המעטה, ומה גם שעכשיו, הוא חשב, ג'ונתן לא נמצא כאן איתך, ומי שכן נמצא איתך, הנהג, אם אתה מבקש ממנו סיכה הוא לא מבין מה אתה רוצה פתאום מהחיים שלו, אז באמת מזל שמצאת אותה, ברוך השם. - אמרת משהו? שאל הנהג, נראה להוט לפטפט, אבל יפתח הניד בראשו לשלילה ובהפגנתיות מהוססת שיש בה רק בדל נימוס הפנה את ראשו לחלון וחייך, משועשע מהאפשרות שג'וני יצטרף אליו לביקורים החודשיים אצל האורתודונט שלו, שכמובן לא היו ולא נבראו, השיניים שלו ישרות כמו קלידים של פסנתר, רק בלי השחורים כמובן, כך שאצל אורתודונט הוא מעולם לא היה צריך לבקר, אבל כמו שאמר ג'וני, יש דברים שהשתיקה יפה להם אם כי על מרביתם עדיף לשקר, ובמונית חידד יפתח: דברים שבין אדם לחברו. הוא ידע שבין אדם לקדוש-ברוך-הוא אסור שיהיו שקרים, ובעצם אי-אפשר שיהיו, וממש מהסיבה הזאת מה שעשה כל חודש, אבל רק פעם בחודש ובשום אופן לא יותר, היה סוד שלא סיפר לנפש חיה, ועובדה גלויה ומוצהרת שהודה בה ללא כחל וללא סרק בפני השם - היה שלם איתה תמיד, ובהזדמנות כלשהי אפילו הזכיר לו: אלוקים, אתה אלוקי אבל אני אנושי, ובאנושי תמיד יש דופי.

הוא ירד מהמונית מול הפלאפל במשולש שיוצרים פינסקר וקינג ג'ורג', והלך צפונה, עד קצה הרחוב. ואז סב על עקביו, אחורה לכיוון אלנבי, ובדרך חילק את ארבעת השטרות של החמישים שקל בין ארבעה קבצנים שכל חודש יוצא לו לראות, הקבצנים של ממלכת ג'ורג', כך הוא חושב עליהם; הראשון מקלל אותו ברוסית, אפילו שהוא מקבל ממנו שטר של חמישים; השני כל הזמן ישן וככל הנראה סומך על העוברים ושבים שייתנו ולא ייקחו על אף שיש להודות שלא פעם הם דווקא לוקחים - במו עיניו ראה יפתח איך מתרחשת החרפה, אחרת לא היה טורח להעיר את האיש וללחוץ את הכסף אל כף ידו; השלישי הוא שלישית שאיננו יודעים עליה דבר; והרביעי, החביב עליו, הוא נער צעיר וצנום עם פנים יפות, כמעט פני נערה, אבל תמיד נטולות הבעה, קפואות, והוא לבוש בגדים בלויים ומנגן בכינור ושערו צהוב. פעם ניגן נעימות יפות אבל לאחרונה

התחיל להתאמן על סולמות כרומטיים, שיפתח מן הסתם מעולם לא זיהה ככרומטיים אבל העריך שהם קשים מאוד לביצוע. כנראה הגיע למסקנה שאין קשר בין הכסף שהוא מקבל ובין מה שהוא מנגן ולפיכך החליט לנצל את הזמן ולהרוג שתי ציפורים במכה, כלומר לשפר את הטכניקה תוך כדי שהוא אוסף לעצמו כסף לתווים. וזה עבד, שנים אחר כך כולם כבר שמעו עליו, ודיברו עליו, על כמה יפה הוא מנגן, כמה מושלם הוא מנגן, חלק האזינו לו מנגן, והוא מילא אולמות קונצרטים עד אפס מקום. ויותר מזה: כוכבו שדרך מעולם לא דעך, כי בעולם המוזיקה הקלאסית המנומנם אחד שעולה לגדולה לא יורד לעולם, מה שמשונה אולי אבל לא רע בשביל הכנר אשר ממש בקרוב, ויש שיאמרו שזה העיקר, כבר לא יהיה רעב וגם תווים יהיו לו בלי סוף.

בינתיים עלה וירד הנער בסולמותיו, ויפתח, שהאזין מאוכזב מעט לנגינתו, התכופף להניח את השטר בתיבה ופתאום שמע את בטנו מקרקרת, וחייך במבוכה. גם הכנר שמע, אבל הוא לא חייך, פניו נותרו ללא הבעה. התרחק ממנו יפתח במבוכה ומאחר שכבר סיים לעשות צדקה וכיפר על חטאיו שהוא בכלל לא בטוח שהם חטאים, הרגיש בשל, למרות שעת הבוקר המוקדמת, לגשת אל דוכן הפלאפל ולקנות לעצמו מנה. קנה אותה. אכל אותה. התחשק לו לאכול חצי נוסף. בכל פעם שהוא מסיים לעשות את מה שהוא עושה בבית החולים הוא מופתע מחדש מתאבונו העמוק, אבל הוא הקפיד לאכול כמו בן אדם - יצק על הפלאפל הרבה פחות טחינה ממה שהיה רוצה. אחר כך הביט באישה שהגישה לו את המנה הקודמת וחייך אליה חיוך נבוך לפני שביקש את החצי הנוסף. האישה חייכה אליו בחזרה. התור מאחוריו הלך והתארך. פתאום הרגיש תחושה מוזרה, מין דחיסות נעימה בבטן. כשהבחין בחיוך של האישה חשב שיש בו משהו מיוחד, משהו חד-פעמי, משהו שמעולם לא היה בה או בחיוכיה. לא ידע שהיא ראתה בו משהו מִבְּנָה. אופיר, כפרה שלה, היא נזכרה בו. כמה אהבה יש לה אליו. לפני שלושה שבועות התגייס ומאז לא ראתה אותו אפילו פעם אחת, ורק עכשיו, כשהיא מביטה בנער הזר והמוכר, העיניים שלה פתאום נזכרות: תלתלים חתוכים ושפתיים קצת תינוקיות. תאכל, מותק, תאכל, היא אמרה לו, זאת אומרת ליפתח, ותיזהר מהחריף כי הוא חריף. יפתח הושיט לה את הכסף בעבור החצי מנה אבל היא סירבה ואמרה שזה על חשבונה. וכל הזמן הזה השמש להטה, התעקשה על ארבעים מעלות. יפתח הזיע. פניו של הכנר הצעיר נשארו קפואות.

3

הדר, אני זוכרת, בתחילת הסטאז', כדי שאלמד, כדי שלא אעשה נזק, נתנו לי ליילד את המתים. רגע לפני שהייתי נכנסת לחדר היתה אוחזת בי צמרמורת שתמיד עזבה כשעמדתי בפנים, תמיד, כאילו בין המשקופים היה שדה חשמלי שדרכו הייתי חייבת לעבור. בפנים זה הרי אותו דבר, תדעי הדר, הלידה אותה לידה. אולי אפילו קל יותר. אם אי-אפשר לחלץ כתף מותר לשבור ואם הראש תקוע אפשר ללחוץ ואין בעיה עם מצג עכוז, או מצח, או בעצם שום דבר. אפשר להפעיל כמה כוח שצריך, והאמת, הדר, במצב הזה להפעיל כוח - זה בא בקלות. את אומרת לעצמך - ואם את לא מצליחה להתאפק את גם אומרת לה - צריך להפסיק את הכאב הזה בין הרגליים שלך. אחר כך תוכלי לכאוב את כל השאר. אבל את זה את לא אומרת. את אומרת: בואי תלחצי חזק ונגמור עם זה. ואת מפצירה בה ללחוץ, ממש מתוך התלהבות את מעודדת, תלחצי. תלחצי. נו, תלחצי. לפעמים את אפילו צועקת כמו שצועקים בלידה רגילה, ואת שוכחת, מתנהגת כמו שמתנהגים תמיד, את מתעקשת, יאללה, די, בואי נגמור עם זה, למרות שאת יודעת שהיא לא תגמור עם זה, שלעולם היא לא תגמור עם זה, היא הרי מעדיפה שהוא יהיה חי בתוך הגוף המת שלה, או שהוא יהיה מת בתוך הגוף המת שלה, כי כל דבר היא תעדיף על הכאב הזה ובלאו הכי הגוף שלה זה כמו ארון קבורה ורק הלב עוד גוסס לה בפנים. בתקופה ההיא, בפעמים הראשונות הייתי אומרת לעצמי, אם עברת את זה, את תהיי בסדר, את תהיי רופאה בסדר גמור. כי אלו המצבים הקשים ביותר. את רואה אישה והיא נגמרת לך מול העיניים וזה יותר קשה מכל דבר אחר. אז את מחלקת הוראות, דוחפת נוזלים, משנה תנוחה, ממלאת נתונים בגיליון, מבזבזת את הזמן שלה. ותמיד, אחר כך, כשהייתי מתחילה לתפור אותה והיה השקט הזה כשרופא הילדים היה שותק והאחות היתה שותקת והבעל היה שותק והתינוק המת היה שותק, בלב הייתי אומרת לה, אני כל כך כל כך מצטערת, אני באמת מצטערת נורא, ושותקת. הלוואי שהייתי יכולה לעשות משהו או להגיד משהו, אבל כלום אי-אפשר לעשות, לא אני ולא אף אחד אחר. ולפעמים הייתי מביטה בהן ופתאום רוצה ליפול מולן ולהיאחז במיטה והייתי חושבת לעצמי אפילו לא להיות לכן כמו אליפז או בלדד או צופר, ולזרוק עפר, אפילו את זה אני לא יכולה. הכי הרבה שאני יכולה זה לא להיות שם, לתפור מהר למטה ולצאת.

ופעם אחת, אחרי לידה כזאת, אני זוכרת שד"ר מזור אמר לי, לפני שאת מחליטה להתמחות כאן תדעי שזה לא הופך להיות קל יותר, תדעי את זה. תדעי שהתינוק המת הזה - זה משהו שאת תראי בעיניים שלך בכל פעם שתיכנסי לחדר הלידה, גם כשהמוניטור תקין, גם שהכול מושלם. והוא אמר, עד היום אני משלשל לפני כל משמרת, ככה הוא אמר, הדר. ככה הוא אמר. כי עכשיו, כשאת בסטאז', את אפילו לא מתחילה להבין את האחריות או את האשמה. ככה הוא אמר. את נכנסת לחדר ויודעת מראש שאת

נכנסת ללידת-מת, ונדמה לך שאם לא יודעים את זה מראש מניחים שזו תהיה לידת-חי, אבל לא ככה זה עובד. לפעמים את נכנסת לחדר והכול מתהפך מול העיניים שלך ואז הברכיים קורסות ואת רוצה להיעלם אבל את חייבת להמשיך. תקשיבי לי, הוא אמר, ואני זוכרת, בכל מחלקה אחרת הם באים חולים והמוות הוא אפשרות, או שמתחמקים ממנה או שלא, אבל במחלקה הזאת את אמורה לשלוף את האושר מתוך הרגליים שלהן, לא מצפים ממך לפחות, אסור לך לעשות פחות, והמוות בטח לא אמור להיכנס בסיפור הזה שלהן. אז זה מתחיל קשה וממש לא משתפר עם הזמן. ככה הוא אמר. את עוד תראי, הוא אמר, כשהלידה תעבור חלק הם יחשבו כמה נפלא הטבע, כמה נפלאים החיים, כמה גדול אלוהים, אבל כשמשהו ישתבש הם יחשבו כמה **את** איומה ומי בכלל נתן לך רישיון ועל מה.

ככה הוא אמר.

בלידה האחרונה הבעל של האישה התנפל עלי. לא נתן לי להמשיך. הרגשתי את הדמעות נדחפות מאחורי העיניים ואמרתי לו, תשמע, אתה חייב לתת לי להוציא את השליה. עכשיו אלו החיים שלה, והם בסכנה. אבל הוא צעק עלי והתקרב, והאחות שעבדה איתי ניסתה למשוך אותו ממני אבל הוא יצא מדעתו ולא היתה ברירה אלא לקרוא לקצין הביטחון, וכשקצין הביטחון הגיע הוא עמד ביני ובינו, ואני התיישבתי בין הרגליים שלה, שרעדו, כדי לתפור, ועשיתי את זה לאט, מתחת לצעקות שלו ולבכי שלו, ובין שתי הרגליים הרועדות שלה, כל כך לאט, ישבתי שם כאילו זו הפעם הראשונה שאני תופרת ולא רציתי להפסיק לתפור, וחיברתי רקמה לרקמה, שכבה אחרי שכבה, לאט, ולא רציתי לזוז משם, לא יכולתי, לא רציתי, לא רציתי להפסיק לשמוע את הצעקות שלו או את הבכי שלה, ואם הייתי יכולה הייתי משאירה את עצמי שם עוד, לא זזה משם, תופרת, אני לא יודעת עד מתי.

מתישהו האחות אמרה לי שעוד מעט שבע וחצי והייתי צריכה לצאת לישיבה, לעבור דרך כל העיניים במסדרון, ובדרך נכנסתי לשירותים וניסיתי להתקשר אלייך אבל הפלאפון היה סגור וידעתי שאת ישנה ולא רציתי להעיר אותך וגם השעה כבר היתה מאוחרת, אז הלכתי לחדר הישיבות, ושם, לפני שהתחיל העדכון, דיברתי אלייך, את יודעת, אל ההולוגרמה שלך שתמיד דלוקה בראש שלי, ואמרתי לך, הדר, עכשיו אני צריכה שתצילי אותי. תביני, מעבר ללחץ, לפחד, הכול פשוט כואב עכשיו. הלב כואב, כל הגוף כואב, הנשימה כואבת. אין דבר נורא יותר מילד מת שיוצא מתוך אישה. ואחר כך נכנס פרופ' גולד וסימן לי להתחיל את העדכון והרגשתי את הצמרמורת ההיא, שחלפה כשהתחלתי לדבר, ולא היה לי אכפת העתיד שלי או הקריירה או הבושה, ואפילו לא היה אכפת אם ההחלטות היו טובות או לא. היתה רק האשמה הזאת שהיו לה חיים משל עצמה, היא ושום דבר אחר. אולי רק הכאב. את צריכה להבין, הדר, כל הגוף כואב. הנשימה כואבת. הכול כְּאב.

4

עוד זה מדבר זה בא, כלומר, כשהיא, ד"ר קדם, היתה בסוף תיאור המקרה של גברת שירזי (חבל הטבור נקשר בצוואר בתה כמו חבל תלייה), פרצה האחות הראשית לחדר העדכונים והזעיקה אותה ואת ד"ר גוטמן לאחד מחדרי הלידה. לאישה מחדר 12 ירדו המים. ד"ר גוטמן, שתפס את ד"ר קדם בזרועה ומתוך הרגל מגונה גם שפשף את האגודל שלו כנגד עורה, לחש את דבריו בקול רם כדי שכולם ישמעו מה הוא לוחש אבל יוכלו להעריך עד כמה הוא הגון, הנחש. תקשיבי, הוא התחיל, היא בת ארבעים ושתיים, אחרי תשע הפריות מבחנה, את בטח מתה מעייפות, אני מציע שתנוחי קצת ותיתני לי לגשת אליה. ד"ר קדם לא התנגדה. בחיפזון מופגן יצא ד"ר גוטמן מחדר הישיבות וצעד לכיוון חדרי הלידה, ואחריו, בפיגור מילימטרי אמנם, התעופף חלוקו כמו גלימה, או אולי עדיף לומר שהשתרך כמו כלבלב, אבל מן הסתם מרוב אילוף ולא מרוב אהבה, שהרי כל רופא יעיד, אם יחליט פתאום לדבר בגילוי לב, שעל אף שנוכחות החלוק אינה נחוצה בחדרי הטיפולים אין חשובה ממנה במסדרונות המוליכים אליהם. כעבור ארבע דקות ייך ד"ר גוטמן את התינוק העשירי באותו יום, לידה פשוטה שבסופה החזיק ילד בריא - השבח לאל, אמרה האחות, וד"ר גוטמן נעץ בה מבט. כל הכבוד דוקטור, היא תיקנה. התינוק באמת נראה מושלם, והנה רופא הילדים מגיע כדי לקבוע "אפגר" שיהיה תשע או עשר כך נראה, אלא שלפני שזה מספיק לבדוק את טונוס השרירים לבו נדם, זה של התינוק, לא של הרופא, אולי אחר כך גם של הרופא, בינתיים זה של התינוק, נאמר את זה ברור, לבו של התינוק הוא שנדם. לא עברו שני רגעים מאז שיצא מבטן אמו עד שלבו עצר.

הבשורה פשטה במחלקה כמו שפושט הכפור, באותה מהירות אשר משום מה אנו נוהגים לייחס לאש. פרק זמן בלתי-ניתן לשיעור שררה במחלקה דממה כמעט מוחלטת, מבעיתה בלי ספק, ורק קול זעקתה הכבושה של האם הדהד באוויר והגיע עד האוזניים של אלו שלא בהכרח היו כמטחווי אוזן. אחר כך התפשטו הבהלה והחרדה בדרכן המסורתית, אש ושדות קוצים, בהתחלה בקרב הצוות הרפואי אבל בסופו של דבר הגיעו לכל הנשים ההרות במחלקה. ואחריהן, איך לא, השתרכה האשמה. צעדים ראשונים עשתה לאט, מגששת, כאילו על קצות האצבעות, אבל מהר מאוד הפיחה בעצמה חיים כך שלא עברו עשר או חמש-עשרה דקות עד שתיזזה, אגב - בדיוק במהירות הקול, בין חדרי המחלקה, מוטחת מפה של רופא אחד לכתפיים של אחר, ומשם לידיים של אחות, או מיילדת, או מרדים, ולרגע אפילו ניסתה להזדחל לתוך בטנה של איזו אישה, אם שכולה, אומללה, אבל בשום מקום לא הצליחה לנוח יותר משבריר שנייה. בעלים החלו לבקש להעביר את הנשים לבתי חולים אחרים בארץ, ומאוחר יותר הגיעו גם קרובים נוספים של הנשים ההרות. הרופאים ניסו להרגיע את המאושפזות והשתדלו אצל האחיות כדי שישתפו איתם פעולה. האחיות ניסו להרגיע את הנשים והפצירו באבות להניח

לרופאים לעשות את עבודתם. קרובי המשפחה ניסו לתפוס את הרופאים ולתבוע מהם הסברים שאי-אפשר היה לתת. המיילדות ניסו להתחמק ממבטן של הנשים ולשמור על קור רוחן. אבל שום דבר כבר לא עזר לאף אחד, המחלקה היתה תוהו ובוהו.

מני זיגמן, סטאז'ר, למעשה הסטאז'ר היחיד במחלקה, הגיע באיחור צפוי. כהרגלו פרץ את הדלתות הכבדות בפתח המסדרון וקרא להילה בקול רם: ד"ר קדם, וכשניגשה אליו אמר, הילה, ולחש: את לא תאמיני מה שאני עומד לספר לך. הילה הביטה בו וכשראה את עיניה האדומות נזכר שהלילה היתה המשמרת הראשונה שעשתה כרופאה אחראית. הוא עצר לרגע, שאף אוויר מלוא הריאות, כאילו באוויר היו מילים, לא חמצן, ואז נשף אותן החוצה, בצרור: וואי, איך היה? את נראית הרוגה, תשמעי, אני לא יודע מה עבר עלייך, ואגב, את נראית כאילו גוטמן עבר עלייך, אבל זה לא יכול להיות גרוע יותר ממה שקרה הלילה בירושלים. את זוכרת את נועה, נועה רבר, ג'ינג'ית, עיניים קטנות, ציצי קטן, הבחורה שהיתה כאן שבוע לפני שהגעתי ואז התקבלה להתמחות שם במחלקה, נו, היא התחילה פה את הסטאז' ואז - עזבי, אני יוצא איתה עכשיו, לא כבד, הבוקר היא התקשרה אלי וסיפרה לי, את לא תאמיני, שהלילה במהלך המשמרת שם היו להם אחת-עשרה לידות וכולן לידות-מת. את קולטת?! אחת-עשרה לידות! היא אומרת שהגיהינום שם מעמיד בפרופורציה את מלחמת העולם השנייה. ואת יודעת מה הכי מדהים? את בחיים לא תנחשי מי היה הרופא האחראי, נו תנסי, אל תנסי, את לא תנחשי בחיים, זה ד"ר לואיס, אני יודע שיצא לך להכיר אותו, זה שמעביר את ההרצאות באנטומיה ב' שנה שלישית, דווקא עשה רושם שהוא תותח, לא אהבל שמיילד גוויות. למרות שהוא חרא, את יודעת, הכשיל חצי כיתה ככה שכמו חמורים היינו צריכים לגשת שוב לכל... - ובהתרגשות הדברים לא שם לב שמילים שכוונו לאוזניים של ד"ר קדם הגיעו לאוזני כל הנוכחים במסדרון. האחות בדלפק הקבלה פילסה דרך בין האנשים עד מכשיר הטלוויזיה והושיטה יד רועדת להגביר את הסאונד; בחדשות הבוקר דווח שבאף אחד מחדרי היולדות בארץ לא התקיימה לידה תקינה, שכל התינוקות מתים. בקול רדיופוני שקלח מתוך פה פוטוגני בישרה המגישה את אותה בשורה, שוב ושוב, כמעט תמיד באותן מילים, ובכל פעם שובצו בין דבריה הצהרות מפי בכירים בשירותי הבריאות.

הילה הרימה עיניים למרקע ולטשה בה מבט. מצלמת הטלוויזיה תחמה ריבוע סביב פרצופה המאופר למשעי ואת הגבול התחתון קבעה סנטימטרים ספורים תחת צווארה, אבל את ידיה העדינות שהונחו על הבטן ורעדו, אותן היא לא חשפה, ולא משום איזו תחושת אחריות של מישהו במערכת החדשות, לא-לא, לזה לא ציפיתם ואל תצפו, אלא משום שכך נהוג לצלם מגישים, מהמותן ומעלה, מסורת ארוכת שנים שנועדה להוכיח את הטענה המפורסמת אשר לפיה לשקר אין רגליים. בכל אופן, גם בנסיבות חריפות שכאלו לא נמצאה לבמאים סיבה לשנות את שיטתם, ואפילו לא עזרה נטייתה הטבעית של המגישה אל האמת, ולפיכך, צופים שמכירים את יסמין היכרות אינטימית יותר מזו שבין

האדם ובין מגיש החדשות שלו היו היחידים שיכלו לדעת שהיא הרה, ודוגמה לאחד מהיחידים הללו היא ד"ר קדם, שהיא - איך לא אמרתי עדיין - גיסתה. אחרי שבהתה בטלוויזיה במשך כמה שניות של תדהמה הכניסה ד"ר קדם את ידה לכיס החלוק והעבירה את אצבעותיה על הפלאפון, מחכה לרטט ונחושה לענות לו מהר ככל האפשר. כעבור כמה שניות הוציאה את הפלאפון מהכיס והביטה בו בריכוז, כאילו ניסתה לזמן את הצלצול בכוח המבט. בסוף התייאשה והתקשרה להדר, שלא ענתה. היא פסעה הלוך ושוב לאורך המסדרון, מנסה לסלק את הרעד שאחז בגופה. אחר כך התקשרה לאדם, אחיה, בעלה של יסמין ועורך החדשות בערוץ. אני חושבת שכדאי שתביא אותה לכאן, היא אמרה לו, אני רוצה לבדוק אותה בעצמי. - אני לא יכול, היא המגישה היחידה שנמצאת כאן. - תקשיב, אדם, עוד כמה שעות יהיו כאן מיליון נשים, כבר עכשיו המצב בלתי-נסבל, נראה לי שכדאי לך להביא אותה לכאן כמה שיותר מהר. אחר כך ניתקה את הטלפון ומיהרה לחדר הישיבות, הודפת ממנה באדיבות את קהילת הבעלים שהתקבצה במסדרון. היא התיישבה בחדר הישיבות ליד ד"ר מזור, ועם שאר רופאי המחלקה האזינה לדבריו של פרופ' גולד, חמש דקות לפני שזה מיהר למשרדו של מנהל בית החולים, עשר דקות לפני שמנהל בית החולים מיהר למשרד של שר הבריאות, חמש-עשרה דקות לפני ששר הבריאות מיהר למשרדי ראש הממשלה. הילה הסתובבה אל השעון. תשע ועשרה. בכל יום בתשע הרמקולים במחלקה מתוכנתים להשמיע מוזיקה קלאסית קלה, והבוקר מוזיקת לילה זעירה נדפה מהקירות כמו אזבסט. ד"ר קדם ניסתה להתרכז בדבריו של פרופ' גולד אבל לא הצליחה להסיח את דעתה מהצלילים. כעבור כמה דקות נשמעה שאגת אדם, אחריה סדרת חבטות, אחר כך המוזיקה פסקה. פרופ' גולד עצר לרגע את דבריו וד"ר קדם הצטמררה. לילה לפני, עוד בטרם התחילה משמרת הלילה של הילה, אחת המנקות הסיטה הצדה את הווילונות, ועכשיו, כשהידפקו קרני השמש על יריעת הזכוכית הרחבה, האור נכנס פנימה - אבל החום לא.

5

הטלפון שלה לא הפסיק לצלצל, והיא לא הפסיקה לבכות, והוא, שכבר היה מיואש לגמרי, לא הצליח לגרום לידיים לגעת, בטח לא לחבק, רק ישב מולה וחיפש מקום בטוח להפקיד בו את המבט, רחוק מהבטן שלה, רחוק מהיד עם הצמיד הלבן מהפלסטיק, רחוק מהפרחים שאנשים הביאו בטרם, ומהפרחים שאנשים הביאו לאחר מכן, ועוד, רחוק מהעיניים שבכו ולא הפסיקו לבכות, ומהמוניטורים שהיו כבויים, ומהווילון שהוסט ולא נפתח כבר שעות, רק מדי פעם הציץ ממנו ראשה של האחות, שהסתכלה בעצב והשפילה מבט למרצפות, ואותו דבר עשתה בווילון של חדר מספר 25, ובווילון של חדר מספר 26, ובווילון של חדר מספר 27, ובווילון של חדר מספר 28, ובווילון של חדר מספר 29, ובכל שאר הווילונות, ואז התחילה סיבוב נוסף, החליפה מבט עם האחות האחראית על חדרים 1 עד 15, והשתיים כאילו הטעינו את עיניהן בחמלה נוספת, והלכו לחלק אותה בין כל הבוכות שלא הפסיקו לבכות, ומדי פעם דיברו זו עם זו ונתנו הוראות - התנתק העירוי אצל האישה מחדר 13 שאיבדה את התאומות, או: בחדר 24 חסרות מגבות, ואחר כך יצאו לעוד סיבוב בין המוניטורים הרעים והעיניים שבכו ולא הפסיקו לבכות, וידיו סירבו עדיין לגעת, בטח לא לחבק, ורק התקרבו זו לזו, ימינו השתלבה בשמאלו, והוא הצמיד אותן זו לזו והידק, הידק היטב, עוד יותר הידק, ושאל, עד מתי, שאל מתי יפסיקו לצלצל האנשים, שאל מתי כבר יניחו להם לנפשם האנשים, שאל מתי תנוח נפשו, ואיפה תנוח, ואיך, וכמה כואב זה עוד יכול להיות וכמה אלוהים.

והוא נזכר בעתיד שתכנן להם במושב, בבית שרצה לקנות אבל אין טעם עכשיו, והוא הרגיש את העצב זולג מעיניו, הנה גם עיניו נכנעות לדמעות, זה עניין של זמן עד שיתחילו לבכות ולבכות ולבכות ולבכות, ולפתע חשב - זה גם רק עניין של זמן עד שאפסיק. כאילו נזכר במה שנהוג לומר, בסוף הכול יעבור עם הזמן, זה נכון, ממש עכשיו לנגד עיניו, ההווה שלו עובר-הופך לעבר, בעתיד גם העתיד הפך לעבר, רק הצער מעולם לא עבר ומעולם לא נגמר - הוא נשאר. ואולי הדמעות באמת מתאדות, אולי בלוטות דמע בסוף מתייבשות, אך הצער שוקע עמוק, מאוד עמוק, כמה עמוק שאפשר, ומי כמוהם יודע, בחדר המת, ושוב לומדים שניהם על בשרם שיש דברים שעוברים עם הזמן אבל יש דברים שנשארים במקומם, ואת מה ששקע הזמן לא ייקח, ולילה כמו זה כבר לא יישכח, וגם אם הבכי ילך וידעך, מהצער הזה אף אחד לא יברח. ואלו דברים שגם היא כבר יודעת היטב, גם בלידה הקודמת נולד לה כאב, וגם אז הטלפון לא הפסיק לצלצל, וכבר אז היה שבר בלב. ועכשיו הם רוצים לעזור, כמו אז, מביאים מזונות למרות שאין תיאבון, יש מחנק בגרון, ומטרידים עם מילים ומילים ומילים ומילים, מטרידים עם מילים שאין להן ערך, אם מותר לומר כך על מילים של אהבה.

מהחדר הסמוך היא שמעה אנחות של אישה אחרת, ופתאום התעשתה, חשבה, הגיע הזמן להפסיק לבכות, וקינחה את אפה בסדין הלבן, וקראה לו בשמו, הוסיפה כינוי של חיבה, שילבה את אצבעות ימינה באצבעות ימינו ואמרה לו, אל תדאג, יהיה בסדר, תתקשר לאמא שלך, תגיד שנשמח אם תבוא. תתקשר לאמא שלי, תגיד שנשמח אם תבוא. והוא התקשר, לכל האמהות, אמר מה שאמרה לו לומר, סיפר מה שהיה לספר, וכעבור שעות בודדות הם הגיעו, כולם, הביאו משהו לשים בפה, משהו לשטוף בו את הגרון, באו מאהבה, אמרו מילים יפות, אמרו שתגיד אם יש משהו שהיא צריכה, שלא תתבייש לומר כל מה שהיא רוצה, שלא תהסס לבקש כל דבר, ושלא תדע עוד צער.

6

שמע יפתח את שיחתם של שני הנערים שלידו, ששוחחו על כל מה שקורה, וחשב שהוא עוד רגע מקיא. אני חושב שאני הולך להקיא, הוא אמר, ולאה הסתובבה אליו, אלוהים ישמור, מתי הספקת להחוויר ככה, והניחה את קערת הסלט על הדוכן. נראה שהתכוונה לגשת אליו ולהוביל אותו לשירותים מאחור, אבל עד שהגיעה כבר היה מאוחר מדי, הוא היה רכון כלפי הפח, איכשהו מצא אותו, ולה לא נותר לעשות דבר אלא להניח יד על גבו, שהיה רטוב מרוב זיעה, ולומר לו: יהיה בסדר, תקיא את זה, יהיה בסדר, יפתח. וכשטפחה, אימהית, על גבו, ניסתה להיזכר מתי אמר לה את שמו.

אני חייב להגיע לבית החולים, מלמל הנער, והיא התפלאה: עד כדי כך? אולי כדאי שתשב קצת, אני אכין לך תה. היא לא ניסתה להבהיר דבר בנוגע לטריות הסלטים או לניקיון הדוכן, את זה צריך להגיד לזכותה. גם היא, כמוהו, ידעה שאין קשר בין מה שאכל ובין מה שקרה אחר כך, כלומר ההקאה, כי כמו שאומרים, לא כל מה שבא אחֲרֵי בא בגלל. יפתח הזדקף, בחן את האישה שמולו והתחיל לשאול, איך ידעת שקוראים לי י -, אבל לפתע אמר: עוד מעט ירד גשם. והחל לרדת גשם. באותו רגע איבד אופיר את השליטה על הג'יפ הצבאי והתנגש חזיתית במשאית שנסעה בנתיב הנגדי. אמו השכולה הביטה בעיניים של יפתח, וככל שהביטה בו יותר כך יותר הזכיר לה את בנה. ברקע התנגן שיר שאהבה, ריח מנטה וקפה ושושנים, בוא הביתה ותרחץ את הפנים. היא אמרה לאופיר - לא, לא, אמרה ליפתח - חכה שנייה, אל תלך, והוציאה בקבוק מים מהמקרר. קח, היא פקדה, אם אתה צריך ללכת, לך, אבל לפחות שיהיו לך מים איתך. רצתה לומר לו עוד כמה מילים, לספר אולי על בנה, אבל שתקה. וכשעזב התיישבה על אחד הכיסאות והתייפחה. רץ יפתח אל הכביש וממש בגופו עצר את המונית הראשונה שראה. הוא התחנן בפני הנהגת, סעי מהר, לבית החולים, הכי מהר שאת יכולה. אין בעיה, סמוך עלי שתגיע בזמן, היא השיבה, למרות שלא היה לה מושג באיזה זמן עליו להגיע. את יכולה בבקשה להדליק את הרדיו? הוא שאל, ומיד הדליקה הנהגת את הרדיו, אפילו שלא עברה יותר מדקה וחצי מאז שכיבתה אותו מחמת מיאוס. כל הבוקר היא רק שומעת את הספקולציות של כל הפוליטיקאים, והרבנים, והוגי הדעות, שמזמן הפסיקו להגות דעות ורק ממחזרים אותן, וכולם מבלבלים בשכל שלה כאילו יש כאן שאלה בכלל, כאילו זה חסר תקדים מה שקורה. לה הרי זה נראה ברור לגמרי שהוא שוב התייאש, איך לא, ואם בבוקר היה לה ספק אז עכשיו, אחרי המבול הזה שהתחיל פתאום באמצע ספטמבר, זה באמת ברור כשמש. והכי מצחיק בעיניה שדווקא הם, זאת אומרת הפוליטיקאים, דווקא הם צריכים לדעת טוב יותר מכולם למה בדיוק כל זה קורה. ודווקא הם, זאת אומרת הרבנים, צריכים לדעת שהמהלך הזה שלו היה צריך לבוא מזמן. ודווקא הם, זאת אומרת הוגי הדעות, צריכים לדעת שלמילים שלהם, כמו תמיד, אין ערך, אין ערך בכלל.

ובכל זאת הדליקה את הרדיו כי היה בו משהו שגרם לה לעשות כרצונו. המכוניות לפניהם בקושי זזו. אין מה לעשות, היא אמרה, זה מה שקורה כשמגיע גשם בלתי-צפוי, ובאמת הצטערה בשבילו על שאולי לא יגיע בזמן לאן שהוא צריך, אבל יפתח אמר: זה בסדר, זה בסדר, עוד מעט זה ייפסק. והגשם פסק.

הנהגת אמרה לו: זה לא ייאמן מה שקורה, הא? אהה, הוא השיב, ואחר כך מלמל: זה לא היה צריך לקרות, והיא כמובן הסכימה איתו - זה באמת לא צריך לקרות, אבל מי יודע מה צריך או לא צריך לקרות - ואז שקעה בהרהורים משל עצמה ולא שמעה אותו אומר את מה שאמר אחר כך לאלוהים, או לעצמו, תלוי איך מסתכלים על זה: מה אתה רוצה ממני, מה אתה רוצה שאעשה. שוב ושוב הוא שאל אותו מה רצונו ומה עליו לעשות, אבל לרגע לא שאל למה אני, למה דווקא אני, זאת אומרת למה דווקא הוא. אולי זה נראה לו ברור מאליו. הוא גמע מבקבוק המים שנתנה לו האישה מהפלאפל - לאה קוראים לה, לבנה קראו אופיר והוא כרגע מת - ומבעד לחלון ראה את הנער עם הכינור שהבעת פניו עדיין היתה קפואה. עברה בו צמרמורת. למעשה הקיפאון התמידי בפניו של הנער אינו בגלל איזה פלא מיוחד, סתם בגלל מחלה, סינדרום על שם מביוס, שכותבים Mobius - אבל עם שתי נקודות מעל ה-o ולפיכך הוגים במין תנועה כמו צירה - מחלה נוראה שכל ילדותו נהרסה בגללה, כל חייו אולי, אבל מצד שני ייתכן שבזכותה הגיע לאן שרצה. במחלה - וסליחה שרק עכשיו אני מציינת - נולדים עם עצבי פנים משותקים, אבל רק סעיפים מוטוריים ששייכים לעצב השביעי שנקרא Facial Nerve. העצב החמישי ששמו Trigeminal ופירושו "שלושה תאומים" אינו נפגע, ולפיכך הסעיף שאחראי על שרירי הלעיסה מסוגל לתפקד, ואותו הדבר לגבי העצב השנים-עשר שאחראי על הלשון. לכן מתאפשרת האכילה ומתאפשרים החיים, אם אפשר לקרוא להם חיים. אלכס, בחייו הצעירים שהם אולי אינם חיים, אינו יכול להפעיל את שרירי הפנים שאינם משמשים ללעיסה. לפיכך הוא לא יכול לחייך, או לכעוס עם העיניים, או להטיל ספק עם הגבה, או להביע התמוגגות מסונטה. כל הזמן פניו חתומות. לימים, אחד המבקרים הסביר שזו הסיבה שהבחור מנגן נפלא כל כך, כי כל הרגש שלו, שמעולם לא יכול היה להיות מובע, נאסף ונצבר עד ששחרר אותו הכינור. מעניין מאוד. אהה. אבל כל זה לא כל כך מעניין את יפתח שרק תמה על פניו הקפואות לעד של הכנר יפה התואר, שנראה מפחיד למען האמת, כי תמיד מסתתר מאחורי פני המסכה שלו איזה בלתי-נודע. למאזין מלומד, צריך להודות, דווקא די קל לנחש את הבלתי-נודע הזה: אמנם פניו אינן מסגירות זאת אבל אין ספק שהנער מוטרד מכך שגם הפעם ניגן את הקדנצה מהפרק הראשון של ברהמס ופספס את הסי במול בארפג'ו הכי פשוט. מהדברים האחרים, הגדולים, לא היה מוטרד משום שעליהם עדיין לא שמע. בקצב הזה הוא לעולם לא ינגן את זה כמו שצריך, חשב לעצמו הנער, ויפתח חשב, בקצב הזה לעולם לא אגיע לאן שאני צריך, אבל לא הבין מה זה בעצם משנה. ברדיו ראיינו את פרופ' כנעני, ראש היחידה להיריון בסיכון

גבוה בבית החולים רמב"ם, שאמר למראיינת: תשמעי, אני לא נביא וגם לא פילוסוף, אני מבין ברפואה, וברפואה כמו ברפואה - ואז שתק. הנהגת גיחכה. תראי - פרופ' כנעני ניסה שוב, בטון כנוע, ענות חלושה, שנשמע כאילו פנה ישירות אליה - אין לנו ברירה אלא לקחת את זה מקרה אחרי מקרה, אישה אחרי אישה. שהחוקרים יעשו את שלהם ושהמדינאים יעשו את שלהם ואם יש מישהו שמרגיש קרוב לאלוהים, שימסור לו שיתחיל לעשות את שלו. אבל אני, כשאני נכנס לחדר הלידה יש שני דברים שמעניינים אותי. את מבינה? יש לי שני מטופלים, אישה וילד. אז אני עושה כמיטב יכולתי. אני שולט בכל מה שאפשר לשלוט, נזהר איפה שאני יודע שעלי להיזהר, אבל זוכר שבלידה הכול יכול להשתבש. הכול. וביממה האחרונה, אין לי מושג למה, משום מה יש כאן רק שיבושים.

הנהגת שתקה. הרכב עמד במקומו. מעניין אם יש שיבושים בהמשך הכביש, היא תהתה. יש לך ילדים? שאל אותה יפתח, מפתיע את עצמו. שלושה, היא אמרה, שתי בנות ובן, והמראיינת הודתה לפרופ' כנעני שרק רצה להוסיף עוד דבר אחד קטן, אם אפשר: תודה רבה, באמת תודה, אנחנו מבקשים מהנשים ההרות להתאזר בסבלנות, לא להגיע למיון סתם, לא להכביד על המערכת. בינתיים, ברובן המוחלט של הלידות לא היתה עדות לשום סימן מבשר באולטרה-סאונד או במי השפיר, כך שבאמת אין טעם לבוא. אני יודע שזה מצב קשה, אני מבין עד כמה גדול הפחד, אבל אנחנו מבקשים שתעזרו לנו לעזור לכן. הוא התרחק מהמיקרופון וניגב את אגלי הזיעה ששיבשו לו את הראייה, והמראיינת נפרדה מקהל המאזינים לטובת התוכנית הבאה שמן הסתם עסקה בדיוק באותו נושא. התנועה עדיין היתה אטית אבל השמים שוב התבהרו ואפילו פילחה אותם קשת. יפתח הבחין בה ומהר בירך את ברכת "הרואה קשת בענן" שבכלל לא ידע שזכר, ברוך אתה אדוני אלוהינו מלך העולם, זוכר הברית ונאמן בבריתו וקיים במאמרו. במלעיל הוא אמר את הברכה, בניגון תימני, לא שוכח אלף קמץ אוֹ והסגול כמו פתח וגו'. מעולם לא יצא לו לומר את הברכה הזאת כך שהוא נאלץ לפתוח את הסידור ולוודא שלא טעה. לא. לא טעה. אבל פתאום, בלי לשים לב, נשמטו ממנו כל המילים והוא נרדם. בחלומו הקשת נשברה ובעקבותיה נסדקה השמש, וכל הצהוב שלה דלף אל תוך הכחול שלמטה, מתסיס את הים ואת הדגה, אחר כך מתיך את האדמה. וענן אחד נשמט אל זרועותיו. או-אז נשמטה ממנו השינה והוא התעורר. כמה זמן ישן? דקות ספורות, אבל מספיק כדי להגיע ליעדו ולשרוף את העולם.

הנהגת הורידה אותו בכניסה לבית החולים וכשיצא מהמונית הסתכלה על הכיפה שעל ראשו, ואחר כך בתוך עיניו, כאילו כדי להזכיר לו: יפתח, שים לב, הכיפה עליך, זה לא הזמן לעשות טעויות. הוא הכניס את הכיפה לכיס מכנסיו, שילם לנהגת ואמר תודה רבה, אבל לא השגיח בסיכה הכסופה שנשמטה למדרכה. כשהסתובב לכיוון בית החולים כיבתה הנהגת את הרדיו, לא האזינה להמשך השידורים, ולפיכך לא שמעה, כמה דקות מאוחר

יותר, את ההודעה ששודרה בכל תחנות הטלוויזיה והרדיו. לאחר קבלת האישורים הנחוצים מהגורמים הרלוונטים נמסר שבעשר השעות האחרונות, ולא רק בבתי החולים בארץ, לא דווח על לידת-חַי אחת, כך גם בכל רחבי תבל. עשר שעות עברו מאז שהחיים נשאבו מהיקום בלי כל סיבה נראית לעין. כמה שעות מאוחר יותר נמסרה האינפורמציה מכל המוסדות שאוספים אותה, או מייצרים אותה, או מסלפים אותה, ואז הובהר שלא רק בני אנוש נולדו מתים בשעות האחרונות, כך גם כל יצור אחר. כל אשר נשמת רוח חיים באפיו. אבל את כל זה הנהגת לא שמעה. היא אותתה שמאלה אבל פנתה ימינה לכיוון המוזיאון. עשרים שנה עברו מאז ביקרה לאחרונה במוזיאון ומאז לא חזרה לשם, למרות שכילדה אהבה לצייר וציירה יפה, כל הזמן ציירה. היא החליטה להיכנס למוזיאון. כשנכנס יפתח לבית החולים, המקום נראה לו כמו נמל תעופה, והוא אמר לעצמו, מעולם לא ראית שדה תעופה אז איך אתה יכול לדעת, ומשך בכתפיו. הוא נכנס למעלית, לחץ על ארבע, וכשהמעלית נסגרה ראה בעיני רוחו את מאות הגברים שיהיו צובאים על המזכירה הנחמדה, דורשים את מיליארדי הזרעים שהפקידו שם בחזרה, כמוהו. אבל כשיצא מהמעלית הקומה היתה ריקה וכל אשנבי הקבלה היו פנויים. הוא ניגש ישר למזכירה הנחמדה, ואמר: אני צריך לדעת איפה הם. כל כך הרבה זרעים התיז בבית החולים הזה, ועכשיו, פתאום, רצה לדעת היכן הם נמצאים. המזכירה זקפה את ראשה. הוא שאף והחזיק את האוויר בפנים, והלב שלו בין הריאות המלאות פתאום נדחק. במשך חמש או שש שניות היא לטשה בו מבט, לא אמרה דבר, אבל אז נראה שהקדוש-ברוך-הוא התערב לטובתו, זאת אומרת לטובת יפתח, שהיא ככל הנראה גם טובתו שלו, אבל בשלב זה של סיפורנו אי-אפשר היה לדעת שום דבר. אתה יודע שזה בלתי-אפשרי, אמרה המזכירה הרפואית בהפגנתיות, והוא נשף, שחרר את האוויר, התחיל חוכך בדעתו מה לעשות, אבל היא מיד המשיכה בשלה: אתה חתמת, מפתיע אותי שאתה בכלל מבקש כזה דבר, ובידה הימנית כתבה את מספר הטלפון שלה עם הוראה לפגוש אותה באחת אפס אפס, בכניסה לבית החולים. היא הושיטה לו את הפתק, והוא הנהן בראשו - חיוך קטן, כמעט בלתי-מובחן, על פניו - והסתובב אל השעון. ראה שהשעה עשר וחצי ויצא לשוטט במסדרונות בית החולים, רגליו מושכות אותו אל הדלת של מחלקת יולדות ב', זו שנמצאת בסוף המסדרון הירקרק. עמדו שם גברים ונשים, בעיקר גברים, והיו חלקם נסערים בשקט, וחלקם מדברים בתכונה, בצער להוט, ואחד היה יושב, מתוח אבל גם רפה, כשגבו לקיר ושערו שמוט על עיניו וידיו שמוטות על הרצפה שנשמטה תחתו. אישה מבוגרת, ככל הנראה אמו, הפצירה בו לקום וללכת לאשתו אבל הוא לא קם. הגבר לא קם. נדמה שאף גבר לא קם. התקרב יפתח לקבוצת האנשים, שאולי בעצם לא היתה קבוצה, סתם צבר יחידים ששקעו איש-איש בתוך עצמו, וכשיצאה ד"ר קדם למסדרון, לענות סוף-סוף לנייד שלה שצלצל עשרות פעמים במהלך הבוקר ורק עכשיו יכלה להתייחס אליו, ניצל את הדלת הפתוחה והתגנב פנימה, מעמיד פני אב.

ד"ר קדם ענתה לטלפון בהתרגשות אבל מהעבר השני השיחה כבר נותקה. המספר לא היה מזוהה ולכן ידעה שזו הדר, כי מאז הריאיון ההוא בטלוויזיה היא נאלצה לחסום את המספר שלה ולסנן שיחות. כמה שעות עברו מאז דיברה עם הדר? עשרים, אולי יותר, וממתי היא ערה? לא פלא שהידיים רועדות לה. והיא דואגת, ודאי שהיא דואגת, איך אפשר שלא לדאוג עם כל מה שקורה עכשיו. ויותר מזה, איך אפשר שלא לדאוג עם כל האהבה הזאת, שאיתה תמיד עולים מפלסי הכאב, הדאגה, החרדה, הצער, האובדן. אבל למה על אובדן אני חושבת, היא חשבה, הרי לא איבדתי כלום, לא אני, אני עדיין לא, אז למה לא להיות אופטימית, מה קשה כל כך להיות אופטימית? היה לה קר. היא תשושה אמנם אבל המזגנים מלאי מרץ, כמו תמיד, והקור הספוג בעצמותיה לא הרפה. המשמרת שלה הסתיימה לפני כמה שעות והיא רצתה לישון אבל זכרה שהבטיחה לאדם שתחכה לו וליסמין, וחוץ מזה, איך תוכל לישון עכשיו, מי יכול לישון כשכל זה קורה. היא המשיכה ללכת לאורך המסדרון, מחכה שהדר תענה לטלפון, והסתכלה על האנשים שדיברו בניידים, או קנו קרואסונים בקפטריה, או שוחחו בינם ובין עצמם, או נמנמו על הכורסאות מול המעליות. אם לא הייתי יודעת מה מתרחש בטח הייתי חושבת שהיה פיגוע, שעזריאלי התמוטטו או משהו כזה, היא חשבה לעצמה. היא ניגשה אל קיר הזכוכית והשקיפה על העיר, שנראתה שונה. שני הבניינים הגבוהים שהיו אמורים להיות שלושה הבריקו מולה, ואחד מהם, המשולש, נראה כמו חומת זכוכית דו-ממדית. האפקט מתקבל, היא ציינה לעצמה, בגלל שתי הפאות האחרות שנוטות זו כלפי זו ומתכנסות פנימה. לרגע נדמה לה שממש אפשר לעבור דרך הבניין בדיוק כמו שעוברים דרך חומה. היא שאלה את עצמה איך אפשר להאמין לדבר כזה, ואיך אפשר להסביר דבר כזה. האם זה הסוף? ואם כן, איך אפשר להסביר סוף כזה. ואז נברה במחשבותיה ואספה את כל מה שלמדה על הנגיפים, על החיידקים, על הציוד הרפואי... ונאנחה. אלוהים עלה פתאום על דעתה. ככה: יש מאין הוא נברא. את נסחפת, את מגזימה, בסך הכול עברו כמה שעות, וחוץ מזה, למה שהכול ייפסק ככה פתאום, בלי שום אזהרה? או אולי היתה אזהרה, אולי זו היתה האזהרה, אולי מישהו קיבל אותה ולא מסר, אולי מישהו אמר ואף אחד לא האזין, אולי כל זה היה ידוע מראש, למישהו אחר, לא לה. ומצד שני אם היא שואלת עכשיו מדוע הכול נגמר, למה שלא תשאל גם מדוע הכול התחיל (ד"ר קדם שונאת לבזבז את הזמן על שאלות שאין להן תשובה). הרי אף אחד לא יודע לענות על השאלה הזאת, אף אחד לא הצליח להסביר את העולם לפני כן אז למה שנבין אותו עכשיו. היה לה פיק ברכיים. היא חשבה: זה יישאר לא ברור אז תעזבי את זה. נכון שממש ברגע זה עובר מת יוצא מתוך אישה, אבל מתישהו זה ייעצר. זה חייב. עזבי את זה, היא שוב הפצירה בעצמה, ולא עזבה, חשבה - העולם הזה הוא בבואה של משהו אחר, רק בבואה, ומאחור הכול בלתי-נודע. עברה בה צמרמורת. באלוהים היא בכלל לא מאמינה, אבל עכשיו -. והיא לא יכלה להוציא מהראש את המחשבה שיותר לא יישמע

בכי תינוקות בעולם. ואז מה? איך ייראה העולם כששום עין לא תהיה שם להביט בו. איך יישמעו הגלים כשאף אחד לא יאזין לדָכְיָם. כמה חמה תהיה השמש אם אף אחד לא יתחמם ממנה. ומה יהיה על כל הכוכבים. והאם זה לא בזבוז, בזבוז מוחלט, או שאולי אנחנו אלו שבזבזנו את הכול עם העיניים שלנו שהביטו כל הזמן, עם הגוף שהתחמם, עם האוזן ששחקה קולות. ואולי את העיניים עצמן כילינו. ודבר נוסף: היא מזכירה (לעצמה) שיש סיכוי טוב שהחיים יימשכו איפשהו, רק לא כאן. הרי כל המדענים סבורים שמבחינה סטטיסטית זה מתקבל על הדעת, אז אולי יש תקווה, איפשהו, במקום אחר, מקום רחוק - נגיד, גלקסיה אחרת. ופתאום שמעה את עצמה מגחכת. למי אכפת מה יהיה בגלקסיה אחרת -

גבר ניגש אליה ואמר: סליחה, דוקטור, את רופאה כאן, במחלקה? כי אשתי מאושפזת ואני תוהה אם תוכלי לומר לי מה קורה. אני מצטערת, בשלב הזה אנחנו יודעים מעט מאוד, השיבה לו ובקושי עמדה בפיתוי להרכין את ראשה. אבל אנחנו עושים כמיטב יכולתנו, ו... ומכאן הלאה לא ידעה מה לומר. זכרה משהו מעורפל מהתדריך בחדר הישיבות, יחס מאופק ואוהד וכמה משפטים שהיו אמורים להיאמר, אבל את רובם שכחה, או שאת הרוב לא שמעה מלכתחילה, ובכל מקרה היא היתה עייפה והיה לה קר והמחשבות כולן נהפכו לאבנים קרות בתוך ראשה. - תשמע, היא אמרה, חשבה לרגע להניח יד על כתפו אבל ויתרה, בסך הכול עברו כמה שעות, אולי עשר, ומי יודע, ייתכן שזה מקרי ועוד שעה הכול יסתדר. למרות שאין ספק שהמצב מעולם לא היה גרוע כל כך, כאילו נכבו כל המנועים. אבל את המשפט האחרון היא לא אמרה, רק חשבה, ואת עצמה היא שאלה: למה דווקא הדימוי הזה עלה על דעתי? - היא שיערה שזה בגלל כל מה שאומרת הדר. כל המחשבות שלה קשורות בהדר, אלוהים כמה שהיא היתה רוצה לראות עכשיו את הדר. אולי לה יש תשובות, או רעיונות. אבל מה היא כבר יכולה לומר, כלומר, היא לא מדברת על הפיזיקה והמדע והרפואה וכל זה, היא מדברת על המניע. על מה שמניע את הכול. לא. אין סיבה טובה להתעסק עם כל זה עכשיו. והמחשבות שלה, נו, המחשבות שלה הרי מעולם לא הועילו לה מי יודע מה. מאז ומעולם הן הכבידו עליה והיא נשאה אותן בקושי, כמו שהדר הודתה בספר השירים הראשון שלה, בשיר ששבה את לבה: את המחשבות שלי/ הייתי נושאת/ כמו צרור מפתחות/ ענק,/ שקרקש כל הזמן, כל הזמן/ ומעולם לא פתח אף דלת. בלאו הכי הרי לא תדע איך להסביר שום דבר, ובלאו הכי כל חוטי המחשבה יסתבכו לפקעת ענק שלעולם לא תצליח להתיר ורק כאב ראש זה יעשה לה. היא חייבת לדבר עם הדר, הדר בטח משתגעת. היא חשבה על מה שאמרה הדר על הספרים שלה, אז, מזמן, בפגישה הראשונה או השנייה: בשבילי, היא אמרה, כתיבה זה פרויקט גדול, ובשביל פרויקטים גדולים צריך הרבה מוטיבציות. למשל, בשביל להרים הרקולס לשמים - צריך בשביל זה יותר ממנוע אחד, את מסכימה? אז גם לגבי השאר; לדברים גדולים יש המון סיבות, ואת יודעת מה, כשנדרשות הרבה סיבות אז

אחת מהן, לפחות, מתבררת כקצת מפוקפקת. זה עניין סטטיסטי. אבל מה זה קשור עכשיו - הדר וההרקולס והכתיבה? זה לא קשור בהדר. זה קשור למשהו אחר, או לא קשור לשום דבר. לאלוהים, זה שקיים וגם זה שאינו קיים. וממתי היא מאמינה בכלל באלוהים, היא שוב שואלת את עצמה. היא לא מאמינה, וגם הדר מעולם לא האמינה, ואפילו אמרה פעם, היא זוכרת, שבאלוהים היא עושה שימוש רק לצרכים ספרותיים כי עדיין לא מצאה לו כל הצדקה אחרת. אני עייפה, ד"ר קדם חושבת לעצמה. כן, היא עייפה. היא צריכה לישון. אני צריכה לישון, היא סיכמה. היא צריכה לידה את הדר, את הריח שלה ואת הטעם שלה ואת המגע שלה. ומה יהיה על התינוק שלנו, כלומר של הדר, כלומר שלנו. פתאום היא לא ידעה איך לקרוא לו. פתאום, בפעם הראשונה, היא התעכבה על השאלה מי אביו. פתאום היא פִּקפקה. היא כל כך רצתה להיות עם הדר, לראות איך היא עכשיו, לראות אם היא בסדר, וגם, למען האמת והדיוק, רצתה להראות לה איך היא עכשיו, רצתה להראות שהיא לא בסדר. ובטלפון, כשהדר סוף-סוף ענתה, היא לא כל כך ידעה מה להגיד לה, ולכן רק אמרה, הַיי, זאת אני, שמעת מה קרה? - כן, הדר אמרה. ואז שאלה, ברוגע מפתיע, אם כדאי שהיא תגיע לעשות הפלה. היא שאלה את זה בשקט, כשאלת שגרה, כאילו שאלה אם כדאי לדעתה לקלות חצילים לארוחת ערב. הילה לא האמינה למשמע אוזניה. - הפלה? על מה את מדברת? - את יודעת על מה אני מדברת, אני לא רוצה לגדל בתוכי מוות, בשום אופן אני לא מוכנה. והילה רצתה לצעוק, לסרב בתוקף, לא העלתה על דעתה שכל כך מהר תגיע השיחה הזאת. אבל אז ראתה בדמיונה את הנשים ההרות האומללות, ושמעה את הנשים שלא הפסיקו לבכות, ושמעה את הטלפונים שלא הפסיקו לצלצל, וראתה את הגברים שלא הצליחו לגעת, בטח לא לחבק, וראתה את המשפחות שבאו מאהבה שאין לה ערך, אין לה ערך. - תקשיבי, זה מוקדם מדי, היא אמרה. בואי לא נדבר על זה עכשיו. עוד כמה שעות אני מגיעה הביתה, נדבר על זה אז. והדר רצתה להתנגד, רצתה להפציר בה ולנסוע לבית החולים ולהניח את כל זה מאחוריה ממש עכשיו. ורצתה, בעיקר, להניח את כף ידה על לוח לבה של הילה וללחוץ את אצבעותיה כנגד עצמות הבריח, להגיע לפיגומי הגוף עצמם, לעומק הגוף עצמו, לשלד הנשמה. ועכשיו - איך פתאום עכשיו - בתוך כל זה רתחה בה תשוקה. אבל היא ממש לא רצתה להעמיס עוד על הילה, ולכן אמרה, בסדר, ושוב אמרה בסדר. בסדר, היא אמרה, בסדר, אני אהיה כאן. אני כאן ואני מחכה. היא חיכתה כמה רגעים לפני שהניחה את השפופרת במקומה, והדליקה את הטלוויזיה שלפני רגעים מספר כיבתה. מהחוג לתיאולוגיה באוניברסיטת בן-גוריון אמר פרופ' כינורי למראיינת בתוכנית הבוקר: זו השעה שבה מכריעה המציאות, חד וחלק, לגבי לבטים של מדענים וחוקרים בכל הדורות. מי מהברואים יש בו נשמה, מי היו בו חיים. ופרופ' שריג מהמכון לפילוסופיה של המדעים, שבכלל היה אמור להתראיין באייטם הבא, התנפל על מסקנותיו, כן-כן, אני מסכים, נראה כי ההתרחשויות התגייסו לברר את העניין בכבודן ובעצמן. ראו, רבותַי,

שאלות ותשובות מתנתקות מהכבל הקושר ביניהן ממש לנגד עינינו הנדהמות, ומאפשרות לאמת לפרוץ החוצה. הרי ידוע שחכמים קבעו מזמן שהיכן שהתשובות הולמות את השאלות יש ספק, והיכן שמשאיר הספק את כתמיו לעולם לא תימצא ודאות ברה. רק כאשר נפרדות התשובות והשאלות נפרשת הידיעה - כך, בלי עדות דם ובלא עזרתו של המוות, כך מוצהר קבל עם ועולם: איפה שנפסקה הבריאה - שם היו חיים, שם היתה "נשמה", והיכן שהדברים נמשכים כהרגלם - בְּלה-בלה-בלה. אחר כך הגיבו עוד המון פרופסורים מכובדים, פרופ' זלצמן מהחוג לפילוסופיה יהודית, וד"ר גדות מהמכון הבינתחומי, ואפילו סטודנטים צעירים התקשרו לחוות את דעתם. קל מאוד לסכם את מסקנותיהם: אלוהים? - אולי כן אולי לא. ואם כן - נפלאות הן דרכיו.

7

בעשר ורבע הגיעו אדם ויסמין לבית החולים ואת הילה פגשו בחדר האולטרה-סאונד. הילה סימנה ליסמין לשכב על המיטה ולהרים את החולצה, ואדם, שאיכשהו הצליח לשלב את אצבעותיו, שרעדו והזיעו, באצבעות של אשתו, שרעדו והיו קפואות, אמר: את תראי שהכול בסדר, ולא הרפה מאחיזתו גם כשמתמר האולטרה-סאונד גלש מגבעת הג'לי הקר שהילה ערמה על הכרס החלקה, שרטטה. ד"ר קדם ספרה ארבע גפיים, עשרים אצבעות, ארבעה חדרים בלב, ואחרי שלסיום, מתוך הרגל סקרני, הניחה את המתמר מול אזור המפשעה של העובר וגילתה שמדובר בבת, החזירה את המתמר למקומו ואמרה, הכול באמת בסדר, אבל לא אמרה דבר על הגילוי החדש. לומר להם: תביטו כאן, הנה כאן רואים שיש לכם בת - זה היה אכזרי מדי, באותה מידה כבר יכלה להצביע על מקום קבורתה. אבל הם לא הביטו בצג כך או כך. היא חזרה פעם נוספת על מה שהבטיח אדם: הכול באמת בסדר, ואדם מיהר להגיב: את רואה, אמרתי לך שהכול בסדר, אבל אף אחד מהם לא אמר את מה שכולם ידעו, ואת מה שכולנו יודעים בעצמנו, שהעובדה שהכול בסדר היום לא אומרת שהכול יהיה בסדר מחר, כי העתיד תמיד זר ולעתים אכזר, ועכשיו הלידות עצמן הן אלו שלא מצליחות בעוד ששינוי בשיעור ההפלות בינתיים לא דווח. עוברים נוצרו, זה נכון, ואחר כך התפתחו בבטן, זה גם, אבל הם לא שרדו במסע החוצה, מה שאולי נראה מוזר ובלתי-מתקבל על הדעת, אבל אם להאמין למשפט שציטטה המרצה לסטטיסטיקה של ד"ר קדם זה רק משום שההרגל הפך את המופלא לברור מאליו. מומחים גדולים מוסיפים ומתעקשים כבר שנים שהלידה היא-היא המאמץ הגדול ביותר שאדם עושה בחייו, ולנו, עכשיו, לאור כל מה שקורה, הרבה יותר קל להאמין, ונראה גם שאין לנו ברירה, לפחות עד שיום אחד יחזור מישהו מהמוות ויבשר, תשכחו מזה, טעיתם בגדול, המיתה היתה שבעתיים קשה יותר. אז נראה שהכול בסדר, הילה אפוא סיכמה בפעם האחרונה, נאחזת בהווה שטרם ניזוק, הכול בסדר גמור. אבל יסמין סירבה לשתף פעולה. אני לא מטומטמת, היא התפרצה, והסיטה אל מאחורי האוזן קווצת שיער בעייתית שמיד השתחררה. זה שהעובר בסדר זה לא אומר כלום, אז אל תדברו אלי כמו אל מטומטמת. ואדם, שלשווא ניסה להרגיעה, שילם על הניסיון הכושל בפירוק האחיזה שכל כך התאמץ להרכיב. יסמין, שעכשיו לחשה אבל לא נרגעה, אמרה: אם הקטסטרופה הזאת לא נגמרת, אני רוצה לעשות הפלה כל עוד אפשר, מהבטן שלי לא יוצא עוד תינוק מת. - על מה את מדברת, הפלה זה לא תינוק מת? שום הפלה את לא עושה, לא עברנו את כל מה שעברנו בשביל שתעשי הפלה. אבל יסמין התעלמה מבעלה ובכל מחיר נמנעה מהמפגש בין עיניו האדומות לאלה שלה, ורק הסתכלה על גיסתה והפצירה בה שתבטיח. הילה אמרה שאם המצב לא ישתנה, היא תבצע את ההפלה כרצונה. אבל לא אמרה מתי. אחר כך עזבו השלושה את בית החולים. אדם התנדב להסיע את אחותו לדירה והתחנן

בפני יסמין שתיתן לו לקחת אותה הביתה כדי לנוח קצת. הציע שפלדמן יחליף אותה במהדורת הערב. היא לא הסכימה בשום אופן. ידעה שאם תיכנע פעם אחת לחולשתה לא תוכל להפסיק להיכנע, לכן התעקשה לחזור איתו לאולפן. בדרך אדם אמר, זה בטח וירוס, זה חייב להיות וירוס, נכון הילה? אבל הילה גיחכה והגיחוך היה תשובתה. איזה וירוס יכול לגרום לאבנורמליה בעורק הטְרַנְסְוורְסָלִי, היא חשבה. איזה וירוס יכול לגרום לשליה להינתק פתאום מדופן הרחם. איזה וירוס יכול לכבות את הלב, פתאום, בבת אחת. אף וירוס. אין סיכוי שמדובר בווירוס. אין סיכוי שמדובר בתופעה רפואית ולכן גם לא תועיל תושייה של רופאים. ולרגע הרגישה הקלה. אמנם אבן האשמה עצמה כבר נגולה מעל לבה, אבל לתחושת הכובד לקח יותר זמן להסתלק, וכשכבר הסתלקה החליפה אותה תחושה איומה אחרת, ההכרה שהמוות שיתף אותה במשהו רחב, גלובלי, אימתני, אינסופי. אלו היו רגעים משונים. כאילו לא ידעה להחליט אם גלשה מהפח אל הפחת או טיפסה מהפחת אל הפח. על כל פנים, נחרדה (אבל לגן עדן, כפי שאספר עוד בהמשך, היא יום אחד תיקח סולם ותטפס בעצמה). היא הסתכלה על יסמין ושִחזרה את מה שאמר פרופ' גולד בחדר העדכונים. אני אמור לכנס אתכם אבל אין לי מושג מה להגיד, אולי רק שתוודאו את שלומן של הנשים ההרות, תעבירו את כולן דרך האולטרה-סאונד, ותשימו לב שאתם לפחות שני רופאים בחדר הלידה. אני לא יודע מה קורה פה אבל בואו לא נוסיף טעויות אנוש על הזוועה הזאת. בואו נדאג לפחות לשמור על הנשים.

אדם לקח ימינה ביהודה המכבי ונאנח. הילה נשכה את השפה התחתונה ובהתה ביסמין, שנראתה חיוורת ותשושה. הם הגיעו. את הרכב אדם עצר מתחת לדירה ואז שאל את הילה אם היא תהיה בסדר, והיא, שלא הצליחה לנתק את מבטה מגיסתה, אמרה: אני בסדר, תשמור עליה, ויצאה. אדם הביט באשתו ולפתע נדמה היה לו שלבו מתרוקן מדם, וגרונו נשבר. היא ישבה לידו ללא תנועה. שלוש שנים של טיפולים, שתי הפלות, ועכשיו זה. הוא רצה לנחם אותה אבל לא ידע מה לומר. הפה שלו היה יבש והלשון מאובנת, כמו שן ענקית שנתמכת בשורת השיניים הקטנות. כל הגוף שלו היה עליו כמו משא והוא בקושי הצליח לעקור את הרגל מהברקס ולהמשיך בנסיעה, בנשיאה. והתודעה שלו היתה משועבדת כולה לשחזור העבר הכבד וכל מה שקרה. הילה צלצלה באינטרקום וכעבור שנייה השתחרר המנעול. היא נכנסה לחדר המדרגות, והדלת, שבריר שנייה לפני ששוב ננעלה, התחרטה כמו מטוטלת וקידמה את פניו של נער צעיר שנכנס אחריה חרש. היא לחצה על כפתור המעלית והרהרה באיזה שיר של אבות ישורון שמשום מה אמר את עצמו בתוך ראשה, לטבע כל כך מעט חסר/ לתת מתנה שלמה,/ וכל כך הרבה חסר, אבל לפני שנאמר המשפט האחרון הגיעה המעלית והנער שנכנס אליה יחד איתה השכיח ממנה את השיר. פתאום עלה על דעתה שאף אישה לא נפטרה במשמרת הלילה שלה, והיא הרגישה - תתפלאו - בת מזל.

8

בהרגליו של המוות לא נרשמו חריגות. החל מאותו יום לא נולד תינוק חי עלי אדמות, אבל אפשרויותיו של אדם למצוא את המוות עדיין היו פרושות לפניו ועדיין היו שרירות וקיימות וכמעט יציבות - כי בסוף כתמיד נפלו חיילים בקרבות, נפגעו שוטרים, נפצעו כבאים, נשרפו ילדים, נחנקו מטפסים, התייבשו מטיילים, נקלעו פועלים, נמחצו בוגדים, נמהלו רעלים, הוזרקו לדם אוהבים, תססו כשרופאים התרשלו, עורקים נקרעו, דיממו, אנשים חיכו לחובשים שאיחרו, או אולי אנשים אחרים עיכבו מצילים וטבעו נשים שרצו כי גם כך בעלים הכו - אך היו שנקמו והיו שחיכו לשוטרים שנקמו בשבילן כגברים בגברים שבכו כילדים ושלפו סכינים. ודמעות אדומות טפטפו מרוצחים שרצחו כששוחטים שחטו הורגים שהרגו אנסים שירו בשומרים שטעו ופלטו ופגעו וברחו, נהגים בטעות נרדמו והלכו, איך הלכו, והולכים נדרסו או רוכבים נפלו בגללם, לוליינים פספסו סולמות, נשברו עצמות אבדו אנשים מדוע עזבו תינוקות ושברו לבבות אמהות טייסים התרסקו גיבורים הטילו פצצות שנפלו לימים ואיזה מזל אך בסוף הגלים נחבטו וחבטו בגולשים שהיו צעירים ובכו גם על סבא וסבתא עברו השנים עברו נשארו הקברים הגופות והיכן נלכדו חקלאים נעקצו חולים גוועו נערות נאנסו נערים הותקפו כמעט בחורים שירו ונורו סוהרים נדקרו דייגים לשם מה נסחפו תיירים ואבדו מי יודע לאן הגברים סטו השרים ואמרו המחבלים פוצצו גשרים קרסו בניינים נפלו אשמים ולכן ישלמו אתם אחראים הדמים צועקים תפסנו אותם שפטנו ומי חשב שבסוף יזוכו אשמים אחרים הרבה אשמים אחרים אחראים ישלמו הטובים תמיד הטובים משלמים הטובים נפגעו בתוך הבתים וזה לא ייאמן איך פגעו הם אומרים הרוחות כאילו הכו והכו והכו הפנים היפות הושחתו ועד בלי היכר אדמות רעדו רק אתמול נגזלו וכבר רעדו הנשמות יצאו אלוהים צעקו אלוהים ביקשו רחמים לפחות על הבן שחלה כי אחד חטף כדור ואחד נתלה עד מתי היכן שחיים שוקקים מתים ומילא מתים אבל למה כואב במזרח הסופות במערב שוקעים אנשים ובכל מקום איברים נקטעים אנשים נתלשים וגדמים כואבים כרגיל כואבים כאילו היו שם זרועות אלוהים שתדע אהבנו ימים חפצנו חיים אך איננו רוצים לראות

9

בפתק שנתנה לו המזכירה יפתח לא הסתכל עד שעזב את מתחם בית החולים. הוא הכניס אותו לכיס מכנסיו, דחק את הכיפה עמוק פנימה, והלך, רץ בעצם, עד כיכר המדינה, שם פרש את גופו על פיסת דשא שעדיין היתה רעננה מהגשם הבלתי-צפוי וחיפש בשמים את הקשת, שנעלמה. כעבור זמן מה הוציא את הפתק מהכיס כדי לשנן את מה שנכתב בו, שם אחד עם טלפון וכתובת. הוא התפלא על שכתוב שם רק שם אחד, אבל טען בפני עצמו שאין לו ברירה אלא לסמוך עליה. הוא עצם עיניים. הוא נאנח. ניסה להירגע. האמת היא שיפתח לא היה צריך לדאוג, אפשר לסמוך על המזכירה, אם כי עלי להודות שמצדי, עכשיו, זו לא ממש חוכמה לומר את זה - הרבה ממה שאני יודעת הוא לא ידע, למשל שרק חלק קטן מהזרעים הנתרמים מצליחים להפרות, או שרק חלק קטן מהביציות המופרות מצליחות להשתרש ברחם של הנשים, או שלזרע מעולם לא היה קל לשדל ביצית לחבור אליו ועוד אחר כך להיצמד לדופן הרחם ולהתפתח לבן אדם. אני יודעת, ויפתח לא, שדווקא הגיוני מאוד שרק אישה אחת נהנתה מזרעיו; בחזית הגוף הזכרי אמנם מיטלטלים האשכים בחירות, עמוסים מיליארדי זרעים נמרצים שנכונים תמיד לזנק קדימה ולפצוח במלאכת ההפריה, אבל זה כשלעצמו ממש לא מספיק. אצל האישה, בעומק הבטן, כאילו בסתר גופה, רק אלפים בודדים של ביציות מצטופפים בשחלה קטנטנה, שולחים קומץ ביציות אמיץ רק אחת לחודש, ומתוכן רק ביצית אחת ויחידה, חלוצה, נועזת כל כך, מעזה להמשיך ממש עד החצוצרה, ממתינה למתקפה, סופרת חלבונים עד ההפריה, ואם זאת איננה מתרחשת הרחם מדמם מרוב בדידות, או אכזבה, או הקלה. הבריאה היא בהחלט לא משימה ברורה מאליה, מורכבת וגם לא הוגנת, וכאמור את כל זה יפתח לא ידע; לא היתה לו ברירה אפוא אלא להאמין, אז זה מה שעשה. בעצם זה מה שעשה כל חייו. הוא נשם ופתאום נעשה מודע לנשימותיו. השאיפה והנשיפה היו כמו משא ומתן שהוא ניהל עם העולם. עכשיו כל מה שעליו לעשות הוא לגשת לאותה אישה ולדרוש את בנו, ואם צריך גם לקחת את בנו, ומה אחר כך, אין לו מושג, אבל בעזרת השם כשתגיע השעה הוא כבר ידע מה לעשות.

קם. רצה להתחיל ללכת לכיוון הכביש אבל לא הצליח לאסוף את כוחותיו, ולבסוף ניגש לעץ הקרוב, היחיד בכל הכיכר, ונשען עליו, החליק עליו את גבו וכך התיישב, רגליו פשוטות קדימה והוא ממתין, אוסף כוחות, לרגע שבו יוכל להמשיך. פתאום התגעגע לאישה הנחמדה מהפלאפל ולנהגת המונית ולמזכירה הנחמדה ולאמו שמעולם לא הכיר אבל אהב, ממש כמו שאת ריבונו של עולם אף אחד לא מכיר אבל כולם אוהבים נורא, כך הוא חשב לעצמו, וניסה לראות בעיני רוחו את אלבום התמונות של המתים במשפחתו. הוא שאל את עצמו אם עליו להישאר בתל אביב וללכת לקחת את בנו מיד, או שאולי הוא צריך לחזור לישיבה ולהתייעץ עם -, אבל לא הצליח לחשוב על מישהו שאיתו יוכל

להתייעץ. הוא הסתכל על הפתק. וידא שוב שהוא זוכר את הטלפון והכתובת - רחוב שלומציון 131, אמר בקול רם לפני שהסתכל, ואז הסתכל, שמח לראות שזכר נכון אך נזכר גם שזה לא כל כך משנה כי עדיין אין לו מושג איפה זה ואיך להגיע לשם. אחר כך קרע את הפתק וזרק את הקרעים לפח האשפה. הוא גמר אומר לשאול את אחד הזרים ברחוב איך מגיעים לרחוב שלומציון. בסוף עברה אישה והוא שאל אותה והיא השיבה לו, תלך צפונה, עד סוף רחוב הנביאים, ושם, לפני הפארק, כבר תראה, זה הרחוב שמאונך לו, שם אתה צריך לפנות ימינה, ואז המשיכה בדרכה, מזמזמת, אבק דרכים בתלתליו, אנא אלי שמור נא עליו, והוא עשה בדיוק כדברה, הלך הליכה של רבע שעה עד שהגיע לנביאים, ואז פנה ימינה, וכשהגיע ל-131 בדיוק פתחה אישה צעירה את דלת הכניסה והוא ניצל את הדלת הפתוחה ונכנס אחריה, יחד איתה עלה לקומה השלישית, ויחד איתה ניצב מול דלת מספר שש שעליה היה כתוב "הילה קדם והדר להב". לרגע הצטלבו המבטים של השניים, ומיד נרתעו, נבוכים, הוא משום שלא ידע להסביר את נוכחותו, והיא משום ששמה לב פתאום לנוכחותו, ואולי גם בגלל איזה פחד אשר נבע מתחושה לא ברורה שזו לא הפעם הראשונה שהיא רואה אותו. היתה לה הרגשה שאם תפשפש מספיק בזיכרון תמצא אותו, כן, ברשמיה מהבוקר, בבית החולים, כשיצאה להתקשר להדר ובדרך פגעו עיניה בעיניו המושפלות של האיש, שהוא ספק נער, ספק גבר אבל נראה אבוד, מאוד, ובכך לא היה שונה משאר הגברים במחלקה. אך במשהו אחר כן נבדל מהם, היא אינה יודעת לומר במה, אולי בכיפה שלו, שנראית נוטה לנפול מראשו. הכיפה נוטה לנפול גם מהזיכרון. ואולי היא זו שעושה את ההבדל, ואולי, לחלופין, היא ראתה את מה שאנחנו יודעים, שלבו בהיר במיוחד ונפשו צלולה, אפילו כך כשהוא מבולבל. אחרי שתיקה קצרה הילה פצתה את פיה ראשונה. את מי אתה צריך, היא שאלה, והוא אמר, את הדר להב אני מחפש, ובד בבד עם דיבורו הישיר והתקיף הטה את ראשו בענווה ונעץ את מבטו בשטיחון. מי אתה? אני יפתח, אני האב של בנה, ומי את? השותפה שלה? והילה - אין צורך לומר שהיתה המומה - לא ידעה מה לומר, שתקה רגע, גיחכה, ואחר כך ניתקה את עיניה מעיניו. בהפגנתיות נעצה את עיניה בכיפה שחרגה מזיכרונה, ואמרה, אני הילה, ושוב גיחכה, אני האֵם של בנה. בשלב הזה כבר התכוונה לומר לנער להסתלק, אבל אז נפתחה הדלת ומולם עמדה הדר, חיוורת אמנם, אבל יפה כמו איילה ובעיני יפתח היה יופייה פתאומי וכמעט מבהיל. היא היתה גבוהה ממנו בראש והשיער השחור שלה היה קלוע בצמה רפויה ומבריקה שהיתה מונחת על כתף חשופה. מתחת לעינה הימנית, סנטימטר או שניים מתחת לעפעף התחתון, הוא הבחין בכתם לידה, נגע יחיד על פנים חלקות וגלויות, שהיתה לו צורת דמעה קטנה. הבחורה שלצדו נישקה את הבחורה שמולו, ממש בפיה. הוא חזה בכך ונהדף לאחור, חיכה לקריסת האדמה, אבל שום ברק לא הכה. הן עמדו והביטו זו בזו. הוא שתק. נצח חלף. הדר ניתקה את מבטה מהמבט של הילה. היא הניחה את עיניה על הבחור הזר רק להרף עין, למה שמכנים שבריר שנייה,

כאילו אפשר לשבור את השנייה, ובכל מקרה מהר השיבה אותן למקומן הטבעי, זאת אומרת להילה, אשר מיד זיהתה את השאלה ואמרה בלעג: תכירי, זה יפתח, הוא טוען שהוא האבא. העיניים של הדר שוב לכדו את עיניו של הנער, או אולי נלכדו בהן, ויפתח נראה לה בן שש-עשרה למרות שכבר מלאו לו תשע-עשרה שנים. הוא אמר: אני באמת האבא, היישר לתוך עיני פחם, ואז העז לשאול, איפה בני. אחר כך התפשטה סביבם דממה כמו עשן. כעבור זמן מה אמרה הדר: בנך, אם הוא אכן בנך, עוד לא נולד. ובשקט מלמלה: וכשייוולד ימות. והנער שלא הזיז את עיניו מעיניה אף על פי שרצה לבחון את בטנה, השיב בביטחון, יחיה! והדר הזימה: ימות, אבל הנער התעקש: יחיה, ולבסוף סיכמה הילה: או שימות או שיחיה וימות, מה שבטוח, מתישהו הוא ימות. וגם אנחנו, הוסיפה, נמות. ועוד הוסיפה: אני רק מעדיפה שזה לא יקרה כאן במסדרון. רק אז השפיל יפתח את מבטו לבטן של הדר, שהתעגלה מעט קדימה אבל עדיין לא באופן מובהק, ושאל: באיזה חודש את? ולמד שהיא בחודש השלישי.

לבסוף היתה זו דלת שנטרקה בקומה למעלה שגרמה לשלושה להיכנס פנימה. הילה נעלה אחריהם את הדלת והדר סימנה לו לבוא אחריה למטבח, והפקירה את העורף שלה שהצמה המוסטת גילתה לעיניו התמהות. הוא הלך אחריה, מסוחרר משובל הריח הנעים של גופה, ואחריו הלכה הילה, חשדנית כלפיו וגם כלפי שלוותה המוחלטת והפתאומית של הדר. כבר בטלפון נשמעה מוזר, היא חשבה, ותהתה מה קרה בינתיים, אם בכלל קרה, הלוא הדר לעתים קרובות בלתי-צפויה. היא הביטה בשניים בפליאה כשזו סימנה לו להתיישב ומזגה לו כוס מים ופרסה מעוגת השמרים שעמדה על השיש, וזה הודה לה כאילו כבר שנים שהוא נוהג להתארח בביתן. החיוך שחייכה הרעיד שניים מתוך שלושת הלבבות שהלמו בחדר, כמו בנוסחה, הילה חישבה - החיוך של הדר תמיד מרעיד n-1 לבבות. אחר כך היא שאלה: מה גורם לך לחשוב שאתה האבא? והוא קירב אליו את הכוס, לגם כאילו המים מהולים בתושייה, התלבט כמה רגעים, החליט ונמלך והחליט ונמלך עד שלבסוף אמר, הקדוש-ברוך-הוא, וחילופי המבט שבין השתיים לא נעלמו מעיניו. יפתח ידע שהתשובה הזאת היא די והותר בשבילו אבל אפילו לא התחלה של תשובה בשבילן. אבל מה הוא יכול לעשות? מכאן ואילך מה עוד יעשה, אין לו מושג. כמה עליו להוסיף לאמת וכמה עליו להחסיר. כמה לסלף. האם יאמר מה שהיה אומר לאלוהיו, אתה אלוהַי ואני אנושי? האם שם התחיל הסיפור? האם יודה: אני אנושי? ואם יבחר לומר, איך יוכל לומר. פעם בחודש אני הולך לשם, עושה את הפשרה הבלתי-נמנעת בין החולשות שלי ובין התבונה, בין הטוב ובין הרע בעיני. פעם בחודש אני הולך ובא לידי פגם הברית, משליך את ילדי לבנק הזרע הגדול, מרצון וכפשרה. אולי אני מתחכם לו, אולי. אולי אני חוטא חטא-של-אולי תחת חטא-של-ודאות, אבל זה המיטב שלי, זה הכי טוב שאני - לא-לא, שגופי - מסוגל לו. האם יוכל לומר להגנתו, הנה, ראי, אינני משחית את זרעי, ומי כמוך צריך להאמין שהרי כרגע הוא צומח בך, הופך בשר בתוך

בשרך? וכשיאמר, אם יאמר, האם יאמר בכנות, בלב שלם? האם יספר שניסה דווקא להתאפק אבל לאיבר היו חיים משלו, תביעות בלתי-אפשריות? האם יספר איך הגה בכלל את האפשרות הזאת, המשונה, בזכות הסיפורים המתרגשים של ג'וני, שסיפר, באותן שעות גילופין שאחרי ליל הסדר, אחרי שהם סיימו להעלות את כל הסיפורים על אמריקה ועל הצבא, איך אצלם, אצל ההם, ישנם הבחורים שהולכים ומבטלים זרעים אל תוך כוסות פלסטיק שבתוכן זוהר החטא, ועוד מקבלים על זה מאתיים שקל במזומן? וכשג'וני אמר, מבטלים זרעים אל תוך כוסות, הביט בו יפתח וחשב: מבטלים, אבל לא מבטלים לחלוטין, וגילה שנמצאה לו פרצה. האם יספר איך בפעם הראשונה הגיע לשם והתבלבל, ניסה להניא את עצמו, לא הצליח, עשה מה שעשה ואז יצא מבית החולים ובירך את כל הברכות שבפיו בלי לקשור מילים למשמעות, הוסיף חטא על פשע, בירך לבטלה? הוא בירך על הלחם, הוא בירך שחרית, הוא כבר לא זוכר מה לא בירך. ואחר כך, כשהגיע לירושלים, נסע למקווה וניסה לעצור את הנשימה מתחת למים, אבל גם אז לא הצליח לשלוט בגופו, ואחר כך גזר על עצמו צום שגם בו לא עמד. האם כדאי פשוט לספר ביושר? במבוכה? בפשטות? ואולי כדאי לו לעטות מסכה. אולי כדאי לדבר כמו שמנגן הנער עם הפנים הקפואות. ועוד: אם יאמר מה שיאמר, ואפילו יאמר היטב, האם הן יאזינו? הוא מנחש כך: אחת תהיה אוהדת ואחת פחות. זאת עם השיער השחור תהיה משועשעת אולי, היא תחייך, תשאל שאלות של סקרנות, והשנייה, עם השיער הבהיר והעיניים האפורות, היא תירה חצים של ספק. ואת האבחנה הזאת הוא עשה בלי לדעת שהראשונה סופרת והשנייה רופאה, בלי לדעת שהאחת סקרנית והשנייה ספקנית, שהאחת אוהבת והשנייה כואבת. ומה עם החלום, האם יספר על החלום? והאם הן יאמינו לו? ומה אם הן ילעגו לו. או יותר גרוע, מה אם הן יקראו למשטרה שתיקח אותו משם. שתיקח אותו מבנו. מה יהיה אז על בנו. ומה יהיה על העולם. ומה יעשה עם כל הבושה כשהשוטרים ישיבו אותו מושפל לישיבה. אל תגיד כלום, הוא אמר לעצמו, הרי המילים שלך, כשהן יוצאות, הן תמיד יוצאות בלי שליטה, לעולם לא תצליח לומר אותן כמו שצריך, עדיף שתשתוק. אבל המילים התעופפו בפה שלו כמו זבובים. הן שרטו את הלשון והן סדקו את השיניים. הן פצעו את החך. וכל כמה שהוא ניסה הוא לא הצליח להשאיר אותן בפנים.

לבסוף הסב את פניו להדר והשפיל את עיניו עד רגליו. חלמתי את כל זה, הוא אמר. כל מה שקורה לא חדש לי. העכשיו הזה הוא העבר שלי, העבר שלי הוא העתיד שלי. אני לא יודע מה לומר אבל איכשהו הדברים נופלים בדיוק איפה שאני חושב שהם ייפלו ואיפה שצריך שהם ייפלו ואיפה שאין ברירה, וקשה לי להסביר את זה אבל עובדה שאני כאן ועובדה שאני יודע את מה שלא הייתי יכול לדעת אלמלא - והוא עצר לרגע, מבולבל, לגם מכוס המים, וחריצים זעירים במצחו הצעיר התמלאו זיעה. מילים חדשות מיד החלו לתסוס במעלה הגרון ומהאף שלו בצבצה לשון דם קטנטנה. איפה הוא ואיפה

עשתונותיו. אני מצטער, אמר, אני לא יודע מה לעשות, אבל אני יודע שעלי להמתין לבני ולדאוג לשלומו ואני בטוח שעליכן לשתף איתי פעולה כי אם לא -. ואחר כך המילים פרצו החוצה כמו דבורים מתוך כוורת שעולה באש, והוא החל למלמל דברים ללא פשר, ולבו האיץ, וידיו נשלחו לשפת השולחן להיתפס בו כבמעקה תומך-גואל, והזיעה שטפה אותו, והעפעפיים היו כבדים וכדורי העין איימו להתנפץ אל תוך עצמם. אחת מהן הניחה יד על כתפו, הוא לא יזכור מי, אבל אנחנו ראינו שזו שחורת השיער, כלומר הדר, והיא אמרה לו להירגע, אין צורך במילים, היא אמרה, אין צורך במילים, משפט מוזר מפיה של סופרת ובכל זאת משפט שנאמר פעם שנייה ושלישית ורביעית, אין צורך במילים, תטה את הראש אחורה ותירגע, הסברים יבואו אחר כך, והיא הביטה בעיניו, בצבען העמוק, ופתאום תהתה אם כשיבכה גם דמעותיו יהיו בצבע הדבש. הסברים יבואו אחר כך, היא חזרה פעם נוספת, עבורו או אולי עבורה, אבל יפתח הנער לא הגיב, רק אמר, בשקט - לעצמו או אולי לאלוהיו, תלוי איך מסתכלים על זה - אתה הבטחת ואני לא שכחתי, ומה שכתוב אני יודע היטב, שלא יהיה נוסף לשחת את הארץ. ואלוהים שמע? אולי כן אולי לא. ואם כן - נפלאות הן דרכיו.

10

קטע שבו (סוף-סוף) תוצע לקורא תשובה (סופית) לשאלת קיומו או אי-קיומו (של אלוהים)

אלוהים, נניח, שולט בעולם. זו לא בדיוק שליטה, אבל בהיעדר מילים אלוהיות כך אנו מכנים את זה. אין אדם היודע את שפתו של אלוהים הזה. אלוהים הזה אינו נזקק לשפה, ולפיכך אין אדם היודע את אינות השפה של אלוהים הזה. בהיעדר אינות המילים האלוהיות, אנו אומרים שאלוהים שולט בעולם אבל יודעים שאלוהים אינו מתאמץ לשלוט בעולם. זה גם לא ממש אי-מאמץ, אבל בהיעדר מילים אלוהיות, ובהיעדר אינות המילים האלוהיות, כך אנו מכנים את זה.

אין אדם היודע את תחושותיו של אלוהים. לאלוהים אין תחושות, ולפיכך אין אדם היודע את אינות התחושות של אלוהים. אלוהים שולט בעולם לבדו, אך מאחר שתחושת הבדידות איננה חלה עליו, המילה לבדו איננה נמצאת בשפה האלוהית. מאחר שכל המילים נמצאות בשפה האלוהית, הרי שהשפה האלוהית היא אינות השפה. זו לא ממש אינות, אבל בהיעדר אינות המילים האלוהיות כך אנו מכנים את זה.

אין זה אומר שתחושת הבדידות זרה לאלוהים. דבר אינו זר לאלוהים. אלוהים דובר את השפה האנושית משום שאלוהים דובר את כל השפות שישנן. רק האדם אינו דובר את השפה האלוהית. אלוהים דובר את כל השפות האנושיות, ועל כן מתאפשרת לאלוהים ידיעת הבדידות. אין זה אומר שהבדידות חלה על אלוהים. דבר אינו חל על אלוהים, אך לאלוהים מתאפשרת ידיעת כל דבר. זו לא ממש ידיעה, אבל בהיעדר אינות המילים האלוהיות, כך אנו מכנים את זה.

אין אדם הדובר את אינות השפה האלוהית. הדבר נכון משום שאין אדם היודע את האינות, משום שהקיום האנושי אינו מסוגל לאינות. אין מגבלה אנושית גדולה יותר מהקיום. אין מגבלה אנושית יותר מאי-ידיעת האינות. אין מילה שפורצת את גבולות הקיום. אין מילה לדבר בה את האינות. מוות, לכן, היא המילה שחותמת את השפה האנושית. מוות הוא הניסיון האמיץ ביותר של שפתנו האנושית, המילה היחידה שמשיקה בין השפה האנושית ובין אינות השפה האלוהית. אמירת המילה, לפיכך, היא חטא גדול או חסד. תפיסת המוות היא אם כל שגיאותינו. חוויית המוות היא אולי עונשנו ואולי שכרנו. נצח, מכל מקום, זו דמגוגיה של מילה אחת.

רק אלוהים פורץ את גבולות הקיום. גבולות הקיום אינם גבולות בכל הנוגע לאינות השפה האלוהית. כל מה שיכול האדם יכול גם אלוהים. האדם יכול להתקיים, גם אלוהים

יכול. האדם יכול למות, גם אלוהים יכול. האדם אינו יודע לא להתקיים, אלוהים יודע כל מה שיש לדעת ויותר. אם האדם מסוגל לשתי מידות של קיום, הרי שאלוהים מסוגל לכל מידות הקיום. אם האדם מסוגל לאופן של קיום, הרי שאלוהים מסוגל לכל אופני הקיום. אם האדם מסוגל למידת האי-קיום שבמוות, הרי שאלוהים מסוגל לכל מידות האי-קיום, לרבות המוות.

מסקנה: אלוהים גם קיים וגם אינו קיים בכל הרגעים. מכאן נובעת המחלוקת האדירה בנוגע לקיומו או לאי-קיומו של אלוהים. כולם צודקים. כולם שוגים.

11

אוטובוס 504 מתל אביב לירושלים יצא מהתחנה המרכזית בשש ארבעים וחמש בערב ויפתח עלה עליו ממש ברגע האחרון. הוא התיישב בספסל האחורי, וכשפתח את שקית העוגיות שהדר נתנה לו לפני שעזב את דירתן, פתאום חשב, מה אם זה לא כשר, וכעס על שהמחשבה עלתה על דעתו לפני שהניח את העוגייה בפיו. אכן צרה. הוא הביט בשקית, עכשיו היא כבר היתה קרועה כך שהריח עלה בנחיריו, ובכל זאת החליט לוותר, אבל לפני שקם לזרוק את העוגיות לפח האשפה ראה שכדי להגיע לפח עליו ללכת חצי אוטובוס ולהתחכך באישה השמנה שהלכה לקראתו, יא ווארדי רק שלא תתיישב לידי, הוא התפלל, והסתייע לו - האישה התיישבה שני מושבים לפניו והוא נשם לרווחה, אבל מיד נמלא אשמה, רצה ללכת להתיישב לידה אבל קפא, וגם לקום אל הפח כבר לא קם וגם לזרוק את העוגיות כבר לא זרק. הוא עצם את עיניו וניסה להירדם, נרדם, חלם על כתם הלידה המוזר שהיה להדר מתחת לעין הימנית, ובחלומו נדד הכתם ונחת על כינורו של הנער עם הפנים הקפואות. כשקם, כעבור שעת שינה אחת או מעט יותר, חש את שקית העוגיות דבוקה לידיו המזיעות שאחזו בה חזק-חזק. הוא הביט בשעון, השעה שמונה וחצי ואנחנו אפילו לא קרובים לירושלים, הוא חשב, ומבעד לחלון ראה שיירת מכוניות אינסופית. היתה תאונה, אמר בחור צעיר שככל הנראה עלה לאוטובוס והתיישב לידו בזמן שישן, לא נראה שנגיע לירושלים בקרוב. ובאמת לירושלים לא הגיעו אלא כעבור שעתיים. כמה שבועות אחר כך ייתן את הדעת לכך שבכל פעם שייסע לירושלים הכבישים יהיו פקוקים, או ירד גשם, או תהיה תאונה בדרך, או הרמזורים ייתקעו, או יהיה נקר בגלגל, או משהו אחר ישתבש, ובכל פעם שיחזור לתל אביב הרמזורים יהיו ירוקים והדרכים פתוחות וחפות משיבושים. אבל זה, כאמור, יקרה רק בעוד כמה שבועות. בינתיים הוא מסתכל על שקית העוגיות וחושב לעצמו: עוגיות היא נתנה לי, אפשר לחשוב שאני בן שלוש, ואף על פי כן לוקח עוגייה ונוגס בה בהנאה, והנהג, שנמאס לו מהדיכאון שמשודר ברדיו, מעביר תחנה, שלוש דקות לתוספת הזמן, ברקוביץ' עם כדור החוץ תראו את הגיחה הזאת של דריקס, וזה הולך פנימה! איזה מהלך של דריקס שחותך את ההגנה של הפועל, תראו איך הוא מטייל בין שלושה שחקנים, זה לא יאומן, שלוש דקות לתוספת הזמן!

ויפתח האזין בחצי אוזן, לקח עוד עוגייה, אבל רק לפני השלישית זכר ששכח לברך, דבר שלא קרה לו אף פעם, חרפה. הוא הציע אחת לבחור שלידו אבל זה סירב בנימוס והוציא תפוח ירוק מהתיק שלו כדי להציג אותו בפני יפתח בגאווה. יותר בריא, הוא הצהיר, ושפשף את התפוח בידיו. עזוב, פה ושם בריא לשכוח מה בריא, יפתח אמר, והחוכמה - מכאן והלאה הוא כבר דיבר לעצמו - היא לא להיות קיצוני בשום דבר, לא בבריאות ולא בדת ולא בשום דבר, בעיקר לא בדת, כי כל מי שקיצוני כולם יודעים איך

הוא גומר בסוף. הוא קרא את כל הספרים של החכמים הגדולים שחזרו בשאלה, והסיפור תמיד אותו סיפור. בהתחלה זה רק האיבר והקישוי-בוקר, אבל אחר כך הם מכניסים לעצמם לראש שיש לזה קשר לנפש משוסעת או לסדקים באמונה, וזה תמיד אותו דבר, כל כך צפוי שבא למות - דבר ראשון הולכים לספרייה, קוראים בספרים החיצוניים, ואז הולכים לקולנוע, ואז למועדון, ואז לזונה, ויש שמתחילים מהזונה. ואחרי הזונה פתאום הספרים החיצוניים נראים כמו חוכמה גדולה, אז בום טראח הם חוזרים בשאלה ומתחילים לבלבל את המוח על איך אלוקים לא מתיישב להם עם ההיגיון - מי היה מאמין, דווקא להם, שפעם היו כל כך גדולים בתורה. ממש אפשר לחשוב שההיגיון שלהם זה מי-יודע-מה תורה מסיני, הוא חשב, ונדר (שוב) שהוא לעולם לא ייפול במלכודת הזאת, שהוא יתחזק. שהוא יעמוד במבחנים הגדולים, גם אם בשביל זה צריך להקריב כמה קטנים. כי אמונה, הוא ידע, צריך לתכסס כמו תכסיס, בשיקול דעת ובתבונה. במו עיניו הוא רואה מה קורה לאלה מהישיבה, והוא גם שם לב בדיוק למי זה קורה, למטורפים שיעני לא מעגלים קצוות אבל יום אחד מעגלים ועוד איך, ככה שלא יעזור להם לא סמינר התחזקות ולא בטיח. הוא מבין מה שצריך להבין וסולח לעצמו איפה שצריך, והוא לא מתפאר בהיגיון של עצמו, אפילו שהוא מחזיק מעצמו די חכם, והוא לא מתרשם גם מהיגיון של אף אחד אחר, אף אחד, הוא רק אומר לעצמו כל הזמן: אני אנושי והוא אלוהי, ואני אעשה שגיאות קטנות כדי לחמוק מהגדולות ואני לא אתן לשום דבר אנושי לעשות עלי רושם. כי עם כל הכבוד לפרויד ולרעיונות המשוגעים שלו, וגם עם כל הכבוד לעוד כמה חכמים שאני לא חושב שלקדוש-ברוך-הוא אכפת מה בכלל יש להם לומר, אני די בטוח שאף אחד מהם לא יותר חכם מהרמב"ם, שבעיניו היה הקודקוד היחיד בפירמידה הענקית של החוכמה, ואני בטח לא חושב שיש ספר מעניין יותר מחמישה חומשי, ואני עוד יותר בטוח שלא קראתי בחיים שלי שיר יפה יותר משיר השירים או מפסוקי תהילים, ואני באלף אחוז בטוח שאף אחד, אי-פעם, לא עשה משהו יפה יותר ממה שעשה הקדוש-ברוך-הוא. למרות שלמען האמת, הוא ציין בפני עצמו, שירה של חילונים הוא קרא מעט מאוד, ואת מה שקרא דווקא אהב, ואז נזכר בקירות הגבוהים שהיו אצל שתי הנשים - נראה שבערך מיליון ספרים מילאו אותם, אז בטח חלק מהם היו ספרי שירה, חבל שלא יצא לו להתקרב.

הבחור לידו השתעל, ניתק אותו ממחשבותיו, ואז השגיח יפתח בספר שהבחור קרא וניסה להציץ, לראות את כותרתו. האצבעות הארוכות והגרומות של הבחור, שנראו כאצבעות אישה, חדלו לתופף על מכנסי הקורדרוי שלו והוא סגר את הספר והטה אותו כלפי יפתח, כדי שזה יוכל לקרוא את שמו. קשה להתרכז בקריאה עכשיו עם כל הטירוף הזה, הוא אמר, ויפתח הניד בראשו. נכון, הוא אישר, אבל מהתיק שלו הוציא את הסידור והחל לעיין בו. מזמן ויתר לעצמו על כל מה שקשור בברכה לבטלה. הוא אוהב את הסידור, אוהב את הברכות והתפילות ואוהב לקרוא בו כמו שמעיינים בספר שירים.

לקדוש-ברוך-הוא, כך הוא חושב, לא אכפת אם אני נהנה מהמילים, ככה כמו שהן, כל עוד אלו המילים שלו. המחצית הראשונה של המשחק הגיעה לסיומה. עכשיו התנגן ברדיו שיר - עוד יהיה לי, יהיה מה שלבי מבשר לי - ויפתח לא האזין אבל שמע. כמה דקות אחר כך הגיע האוטובוס לירושלים והנוסעים ירדו ממנו כמו ניצולים שנפלטו ממטוס שהתרסק. הבחור הצעיר נפרד ממנו לשלום ויפתח החזיר את הכיפה לראשו, כמובן בלי הסיכה שאבדה, וכשירד מהאוטובוס השליך את העוגייה האחרונה לפח. השמש כבר מזמן שקעה אבל עדיין היה חם והשמים נראו כמו בציור של אל-גרקו. הוא צעד עד הישיבה, חצי שעה של הליכה, ונכנס דרך שער הכניסה שהוא גם שער היציאה, ומשם הלך ישר לבית המדרש. הוא ממש לא התפלא כשמצא אותו מלא והומה מתפללים. הוא הנהן בראשו לרב זלצר שלא הסיר ממנו את עיניו. בלילה בקושי ישן. התפוצץ לו הראש והמחשבות חתכו במוחו כמו מכוניות באוטוסטרדה, כך שלא היה לו סיכוי לעקוב אחרי אף אחת. הוא חשב על התמונה שהיתה תלויה בסלון של הנשים, שהראש של הגבר האיר בה כמו מנורה. הוא חשב על היום שבו הגיע לישיבה בפעם הראשונה, ועל הריאיון אצל הרב בן-הראש, ועל המבחן-גמרא שהוא התנדב להיכנס אליו ראשון - מתוך שישים, איזו טעות. והוא חשב על הוריו ועל העצות החכמות שאמו בוודאי היתה נותנת לו אלמלא מותה, ועל החיוך שאביו היה מחייך אלמלא מותו, והוא חשב על התימנים בבית הכנסת שליד הישיבה, שרק איתם הוא מתפלל באמת, ועל המבטים של הרב זלצר ושל המשגיח בכל פעם שהם רואים אותו יוצא מהישיבה והולך להתפלל שם. והוא חשב על היום שבו ניסה לשכנע את ג'וני לדבר איתו אנגלית, כל הזמן אנגלית, רק אנגלית, ובסוף היה צריך לקחת אותו למקום של הזונות כדי שהוא יסכים. אבל בבוקר, כשהלך יחד עם ג'וני לשחרית (הפעם נשאר להתפלל בבית המדרש), מחשבה אחת סוף-סוף בלמה, ריחפה במקום והחלה מושכת אליה את כל התודעה כמו מגנט. הוא נזכר בימים הגשומים שהגיעו אחרי שסבתא שלו נפטרה, והוא חשב על הפחד שהרגיש ועל האשמה שלא הרפתה ממנו באותם ימים ארורים שבהם פחד לגורלו יותר משכאב את מותה. משום מה חשב על הימים ההם כעל ימים שבהם היה לבד בעולם, כלומר ימים שבהם לא היתה בעולם נפש חיה, למרות שברור היה לו שהיתה והוא פשוט הרגיש בדידות, הרי לא באמת היה היחיד עלי אדמות, וגם אם נכון יהיה לומר שהסתגר בחדרו רוב הזמן, עדיין ישנו איזה קו דק שעובר בין ההתבודדות ובין הבדידות, ואם לא למד זאת מעברו עוד ילמד מעתידו - בכל זאת, עכשיו, בדיעבד, נדמה כאילו באותם ימים באמת אף אדם לא היה קיים, רק הוא, וכל זה גרם לו תחושה משונה, מעין נוסטלגיה כלפי עבר של מישהו אחר. והוא הרגיש מוזר, כלומר זיהה בעצמו איזה משהו זר. בבית המדרש הוא בירך על התפילין והניח אותן כל כך חזק שהדם שלו בקושי זרם. הוא הרגיש כמיהה עזה להניח את התפילין סביב צווארו, אבל את זה לא עשה. בדרך לארוחת הבוקר ג'וני שאל אותו למה התעכב אתמול ואיפה היה, והוא השיב, מפוזר דעת, בלי מחשבה, שהוא השתהה

אצל קרובים שלו בתל אביב, ושבין הזמנים הוא מתכוון לנסוע לשם שוב, למשפחה קרובה-רחוקה, שכמובן לא היתה ולא נבראה.

12

אני אומרת, אמרה רינה, שכמו שזה בא ככה זה ילך, בלי שנחשוב על זה בכלל, והחיוך המאולץ של אדם דווקא עודד אותה להמשיך. נו, מה, אלוהים רוצה לעשות קצת שרירים, מותר לו, שיעשה, זה יעבור, אני בטוחה שיהיה בסדר, וחוץ מזה קצת מנוחה לא תזיק, אבא שלכם כבר שבוע לא רוצה סקס ואם אתם חושבים שזה רע אז תדעו לכם שזה לא רע, וגם לא מעניין, הילה חשבה, לא אמרה, רק עזרה לאחיה לפנות את השולחן והעבירה לכיור את הסירים המלוכלכים שרינה ציוותה להציף במים חמים כדי ששום דבר לא יידבק. וכשפתחה את הברז התמזג זרם המים בשטף המילים של אמה. אני חושבת שזה לא רק אבא שלכם שהפסיק להרגיש תשוקה, נראה לי שהרבה גברים לא מרגישים את זה עכשיו, וגם אנשים שהם לא גברים, אני חושבת שזה מוטבע בהם, אתם יודעים, תשוקה, עניינים - זה כמו רעב, זה ידוע, ד"ר כרמיאלי דיברה על זה מאוד יפה בטלוויזיה, היא הסבירה שהכול משרת את האבולוציה של דרווין ובגלל זה עכשיו אנשים חושבים - לא, לא חושבים, זה לא בדיוק שהם חושבים, איך היא אמרה את זה? עכשיו אנשים, נו, לא חושבים, אתם יודעים למה אני מתכוונת, עכשיו אנשים, משהו בהם יודע שילד לא יצא מהעניין, אז הגנים שלהם, כן, הגנטיקה, הגנים שלהם חושבים בשבילם ולא עושים להם להרגיש תשוקה, כמו שאנשים בדיכאון לא רעבים אף פעם, נכון? אני בטוחה שיצא לכם לשמוע על זה. אדם אישר והילה דבקה בשתיקתה. היא סגרה את הברז ורינה המשיכה. למרות שאני חייבת להגיד שדליה פינקלשטיין סיפרה שהבן שלה והחברה שלו כמעט לא יוצאים מהמיטה, כל היום החברה שלו שורצת אצלה בבית, דליה אומרת שהם ממש כמו שני שפנפנים. וגם על זה ד"ר כרמיאלי דיברה. היא אמרה שיש אנשים שהגנים שלהם עושים הפוך ושהטבע מכיר את זה, מה שנשמע לי די הגיוני כי אני זוכרת ששמעתי פעם על אנשים שהכבד צומח להם בצד ימין ו -, והילה כבר לא התאפקה, אמא, היא אמרה, הכבד צריך להיות בצד ימין, ואדם הסתיר חיוך. פעם, כשעוד היה סטודנט לתואר שני, לפני הפעם הראשונה שהביא את יסמין לארוחת ערב בביתם, אמר שלאמא שלו יש נשמה של פילוסוף עם איי-קיו של קוף ושזו הסיבה שהרגיש צורך ללמוד פילוסופיה נוסף על לימודי תקשורת, כדי לתקן את העוול שאמא שלו עשתה לתבונה. לרוב הוא חומק משיחות עם אמו אבל יחסית לאחותו, הוא סבלני. אני לא יודעת מה עם אבא, הילה אמרה, וזה גם לא מי יודע מה מעניין אותי, אבל כולם יודעים שד"ר כרמיאלי שלך חיה ומזדיינת כבר שלוש שנים עם אחותו של בעלה לשעבר, כך שהאהבה שלה לא משרתת שום אבולוציה ולדרווין היא בטח כבר לא מזיזה. אדם זז הצדה והחביא חיוך מאחורי דלת הארון הפתוחה.

רינה השתתקה ובאיפוק מופגן לא ענתה. היא העבירה מבט על שאריות האוכל שרוכזו על השיש והתחילה לארוז אותן בקופסאות הפלסטיק. חבל שיסמין לא כאן, נשאר כל כך

הרבה אוכל, אתה בטוח שהיא בסדר? - כן, היא בסדר גמור, - אז למה לא ראיתי אותה בטלוויזיה כל השבוע? - היא בסדר, רק עייפה, - אם היא באמת רק עייפה אז טוב שהיא לא באה, תגיד לה לנוח, בינתיים אני אורזת את הכול. אז אתה תיקח לה את זה ותשים לב שהיא תאכל, ותזכור להגיד לה שאני שמחה שאתה לוקח מכאן את כל האוכל, שלא תרגיש לא נעים. זה באמת עדיף ככה. אבא שלכם אמנם לא רוצה אתם יודעים מה, אבל לאכול הוא אוכל כמו שור. בשלב הזה התפרץ מאדם צחוק שהיה הרבה מעל ומעבר לצחוק שעשויה היתה לעורר ההשוואה של אמו, ומכאן שהכיל גם את הצחוק שנבלם קודם לכן, זה שעוררו ההערות של הילה. רינה הבחינה בחוסר ההתאמה ונעצה בו מבט נוזף, מאוכזב, והוא הרצין. השתררה שתיקה נוספת, גם כן קצרה, ואחריה רינה משכה אותו אליה והניחה את הידיים על לחייו. תקשיב לי, חמוד שלי, אני יודעת שקשה לכם, אבל תגיד לה שזה יסתדר, שהכול יבוא על מקומו בשלום. תגיד לה שהחסידה תגיע, שזה רק עניין של זמן. בסוף, תאמינו לי, החסידה תבוא, אז אל תאבדו תקווה. אתה רק תשים לב שהיא אוכלת כמו שצריך ותזכור לדאוג גם לעצמך. ולהילה היא אמרה בשקט: הילה, נשארו גם ירקות, את יכולה לקחת להדר אם את רוצה.

13

וזה היה כעבור פחות משבועיים, כשביוזמתו של מאן דהוא מבכירי השלטון יצאה הוראה להעביר את כל הגוויות דרך המחלקה הכירורגית ורק אז למסור אותן לפתולוגיה. שבוע לאחר מכן, כשהתכווצו רשימות הממתינים לתרומת איברים בעיקר במחלקת ילדים אבל גם במחלקות אחרות, חוברו הנתונים בנקל - בימים שבהם עוד נולד משהו לתוך העולם הזה, אפילו משהו מת, הוצלו יותר חולי דיאליזה, חולי לב, חולי ריאות, עיוורים וסוכרתיים משהוצלו בכל תולדות הרפואה המודרנית. קשר השתיקה סביב העניין החזיק מעמד חודשיים, אולי מעט יותר, אבל נפרם כאשר אחת היולדות שביקשה לעצמה את גוויית בנה ועוררה כך סערה קטנה ונשכחת, אחת מני רבות, ניקרה במוח המשובש מלכתחילה של בעלה, שנדבק בטירוף, ומתוך שיגעון משותף יצא למצוא את בנם ולהשיבו לחיקה, חי או מת, כלומר מת, ומצא אותו בחדר ניתוחים מספר שלוש כשעורו ושלדו על שולחן אחד ואיבריו הפנימיים על הסמוך. קשה לומר שהעניין עורר סערה ציבורית משמעותית, הוא היה יותר כמו משב רוח עם פוטנציאל בלום שיכול היה להתממש אלמלא התרחש בעיצומה של סופת טורנדו. דילמות מוסריות, קונפליקטים חברתיים, סוגיות משפט ורפואה - כל אלו היו מזור או מפלט לאנשים שרק השתוקקו להתמודד עם דברים שניתן לשנות לכאן או לכאן, אבל המצוקה הגדולה היתה ונותרה בלתי-ניתנת להבנה, קל וחומר לשינוי, ולכן אולי הסטת הדעת ממנה היתה כה מבורכת. נוסף על כך, אם נהפוך את המטבע כדי לבדוק אם אכן יש לו צד שני כפי שכולם טוענים, ניווכח שכן, באמת יש, והנה כראיה אציין את דמעות הצער של המדענים חסרי האונים - מתברר שהן עשויות בדיוק מאותו נוזל ונסחטות בדיוק מאותה בלוטה שנרקחות בה דמעות האושר של הפילוסופים, אשר תחושות הכישלון והחידלון הן בלאו הכי התחושות החביבות עליהם.

מצב העניינים החדש היה אם כן מצע גידול אידיאלי לכל הגיג, אינפנטילי ככל שיהיה, ואותו דבר, כלומר כמעט אותו דבר, לגבי המשוררים שכהרגלם פייטו במין חדוות מוות חולנית ומשונה. אוצר המילים שלהם תמיד נשלה, לטענתם, ממצולות המצוקה הקיומית, כך שאין זה מפליא אם החרוזים והפנינים הבריקו אז יותר מתמיד. שירים, מאמרים, סקירות... כל אלו שפעו בעיתונות. היזהר מעשות ספרים הרבה? נגיד. אבל בעצם, מה כבר יכול עוד לקרות? עכשיו הכול כתבו, וכתבו הכול, וממש לא ייאמן כמה דרכים נמצאו לו, למשורר, לומר שאינו יודע מה לומר - שלא לדבר על הדברים האחרים שעליהם אמר שאין הוא יודע איך לומר אותם. ארס פואטיקה תמיד היתה מפלטו של האמן. הבל הבלים, אני משוכנעת, הכול הבל, אבל עלי להודות שהכתיבה - נחמה כושלת או עונג רפה - כן הצליחה, מפעם לפעם, לקרב אליה עין קוראת ולב קשוב, ובעצמי אני חושבת, לעתים נדירות אך יקרות מפז, שלא רק הגרפומניה אוספת אליה

מילים, וגם לא רק האהבה העצמית של המשורר, כי אם הצורך להביט בחיים ולרצות את פשרם, במיוחד כשהם הולכים ונכחדים לנגד עינינו. אם לסכם את העניין, נאמר שבסופו של דבר, וליתר דיוק בתחילתו של דבר, אנשים כן מצאו לעצמם סיבה לקום בבוקר, וגם אם אין ביכולתי להבין ובוודאי לא להסביר את הסיבה של כל אחד מהם, בין אם היתה במקצועו ובין אם באהבותיו, או באלוהיו, אני כן יכולה להעלות, רגע לפני שישתלט הספק, את המהירות שבה הסתגלתי אני לבשורת המוות שלי. לא באמת הכחשה, אבל גם לא ממש התמודדות. לא הסתגלות, ובוודאי לא אדישות. לא הדחקה. לא שִכחה. השורה התחתונה היא שאני, סליחה, כל איש אשר בוחר חיים ממוות, זקוק למידה של התעלמות כמו גם לסיבות משלו ולנחמה משלו. ד"ר קדם, למשל, מצאה לעצמה את הסיבות שלה, ודווקא לא בבית החולים מצאה אותן. בדיעבד זה אולי מפליא שהרופאה המסורה בכלל לא רצתה להיות רופאה, אבל זו האמת, לא רצתה, ולא משנאת המן אלא מאהבת מרדכי - ד"ר קדם בכלל רצתה לצייר. הבעיה היתה שלא התברכה בכישרון, או לפחות לא במספיק כישרון לדעתה, וגם מהבית לא ממש קיבלה תמיכה. אמהּ, רינה, היתה ציירת כושלת, אמנם הפצירה בה לצייר כל הזמן אבל קשה לומר שהקריירה העלובה שלה שימשה דוגמה מפתה. ואביה, שבמשך שנים היה היבואן הבלעדי של "אקריליק ארט קואופוריישן", התנגד לכל דבר שאפשר לעשות עם אקריליק, חוץ מכסף. על החלטות רעות משלמים מחיר יקר, אמרה לה פעם הדר, אז אין טעם להוסיף עליהן חרטה. ובעצמה הבינה ביום בהיר אחר: בסוף הכול מאוד פשוט. מה צריך אדם? צריך לבחור עיר, לבחור מלאכה, לבחור אישה. ובאמת לא התחרטה. היא התעלמה מכל ספק שאיים לרפות את ידיה והשקיעה את כל כולה במלאכתה. פעם נהנתה מהלידות. מהחיוכים של הנשים כשהן רואות את העובר, אדם לעתיד, באמצעי ההדמיה. ממראה ידיהם של הגברים האחוזות באלו של הנשים כשמתבשר להם דבר ההיריון. הגאווה והאושר הטהור של אם טרייה - כל אלו היו משובבי נפש עבורה. ולמרות שהספק נחלש, מעולם לא הסתלק לגמרי, כי בחיים תמיד משתרך אחריך איזשהו שובל של צער, כמו צלקת בלתי-נראית שהדמעה הראשונה צורבת בנתיב הזליגה.

14

ברמת גן, ברחוב גורדון, בבניין גבוה וישן, בדירה קטנה, בחדר שינה אפלולי מאוד, על מיטה רחבה וגבוהה, בין סדינים כחולים בהירים, מתחת לארבע הכנפות של מאוורר תקרה שחור, שהמנורה במרכזו אינה דלוקה, מעל שטיח אפור שהבגדים מפוזרים עליו כמו פגרים, למרגלות ארון גדול שדלתותיו פתוחות מעט, ולרוחבן מראות אשר מטות את הנופים באלכסון, מול טלוויזיה קטנה שמפיצה אורות קלושים וגם קולות אל תוך החשיכה הבהירה, ליד שידה שעליה כוס מים חצי ריקה, ושלושה ספרים מונחים עליה זה על גבי זה, כמו זיכרון של תקופה נעלמה - שם שוכבת יסמין, אישה מיואשת מאוד, וידיה מוטלות על בטנה. המחשבות שלה יצאו משליטתה, וכרס קטנה, סדר גודל של חצי מלון, בולטת בתוך ים סדינים כחול כמו גבעה, והיא עולה ויורדת בקצב נשימות מרושלות, וגבר אין בתמונה הזאת כי אדם התעכב בעבודה. היא מזדקפת במיטה ובשקט מתקנת את ישיבתה, ומקפידה שלא להפריע את שנתה של התינוקת ששוכבת לידה, ומתבוננת בה חולה מאהבה, ואיזה אושר מאגף את הלב שלה מכל הכיוונים ועוטף לה את הגוף, והיא אינה יודעת שמהזיה כזאת אין דרך חזרה, אבל משהו בה מתריע והיא, היא מנסה מאוד להימלט מתוך האשליה, והיא אינה יודעת שמאשליה אחת היא בורחת אל שנייה, משלה את עצמה שמהמקום הזה שהיא נמצאת בו עוד אפשר להינצל, אבל טועה. היא מנסה להתמקד בתזוזות השפתיים של מגישת החדשות, זו שהחליפה אותה במהדורת הערב ושכנראה תחליף אותה גם בבאה, והיא אומרת לעצמה, את חייבת לקום מהמיטה, אבל משהו בתוכה אומר, בסדר בסדר, מאוחר יותר, והיא אומרת לעצמה, את חייבת לחיות, אבל משהו בתוכה אומר, קודם לישון, קודם כול לישון, והיא אומרת לעצמה, תאספי את עצמך, תתגברי על עצמך, אבל משהו בתוכה מושך פנימה, מכווץ כמו חור שחור, והיא אומרת לעצמה, אסור לך לשקוע, את צריכה לעבור את זה יחד עם כל העולם, אבל משהו בתוכה מסרב, או נענה למשהו אחר, והיא אומרת לעצמה, תיקחי את עצמך בידיים, אבל אף יד לא לוקחת והיד של אדם כבר הרבה זמן לא מספיק גדולה, וכל היום הוא מנסה לתפוס אותה אבל היא לא עונה.

היא מוציאה כדור מהמגירה שלידה ולוגמת חצי כוס מים, שהיתה חצי ריקה, עכשיו היא כבר ריקה, אבל ההזיה שלה, שלא ויתרה, נמזגת אל תוך שנתה ונמשכת כחלום, מתעוררת בו תינוקת קטנטנה, היא אפופת שינה, ואת ידיה היא מושיטה לשד שפוך, לבן כמו יונה, והיא פוקחת עיני שקד כחולות יותר מכל דבר אחר. היא מתוקה נורא והיא יפה והיא רכה, ושפתיה ורדרדות והן מונחות בצורת חיוך בין שתי כריות אדמדמות של לחי, ומתוכן פורחים קולות נעימים של תנומה, וכשאדם מגיע הביתה, הוא לא יכול, הוא נעמד בפתח חדר השינה, והוא מביט באשתו ושואל את עצמו מה קרה, לאן היא נעלמה, ואז פתאום הוא יודע הכול, אבל עדיין לא מסוגל, ואין לו כוח לכל הנפילה הזאת שאין

לה סוף, והוא רואה את כוס המים הריקה לגמרי, ומוותר, ומתמכר, ופושט את בגדיו ונשכב לצדה ומתמסר, וכל מראות השווא הבהירים מתעתעים גם בו, והקולות סביבו פעמונים-פעמונים, והוא מחייך אל הפיתוי, והוא עכשיו כמו נער שמבחין בחבריו והם משתכשכים בבריכה של מים נעימים, והוא קופץ, והוא מתיז אושר על כולם ועל עצמו, והוא מניח יד על הבטן הגדֵלה, שיורדת ועולה, ושנתו נמזגת אל שנתה והחלום שלו מותך בתוך שלה, והתינוקת שמחה לקראתו והאישה ממש דומעת מרוב שמחה, ולאט-לאט הסט משתנה, המיטה מתנמכת, הקירות צומחים סביבו בתכלת ובוורוד - עכשיו יסמין פינתה מקום על שטיח רך בחדר ילדים, בינות פיות ודביבונים וארנבים, ומטריות בלי גשם ותקרה של כוכבים, ומבטה ריצד בין חיוכים, זה של בתה, זה של בעלה, והיא בקושי הצליחה לרסן את מבטה, והיא לא הצליחה להשביע את עיניה, ואפילו שהזמן עצר.

15

מה עבר בראש של הרב הראשי כשפסק את מה שפסק? ובכן, טוב מאוד שהם שאלו, כי על זה בדיוק רוצה לדבר כבוד הרב בן-הראש. הוא חשב, וכך גם הסביר להם על המרפסת כשבאה עליהם שבת המלכה, שהקדוש-ברוך-הוא, הבה נזכור, מעולם לא ציווה על האדם מצווה שאין באפשרותו לקיים, ועל כן סבור גם הוא כי אנו מנועים עתה ממצוות פרו ורבו שנגזרה עלינו, ויותר מכך, שעלינו להימנע מלעשותה!

הא, הו, כן, כן-כן... הסימנים העידו שהנערים הבינו, כך שבן-הראש המשיך בדבריו, וג'וני, שישב ליד יפתח, לחש לו באוזן שאם לרב הראשי בוער לחנטרש עכשיו פסיקות, אז אולי כדאי שמישהו יגיד לו שעכשיו בלאו-הכי כל הזרעים לבטלה, אז למה שלא ירשה להם להביא קצת ביד? אבל יפתח שמע אותו בחצי אוזן ולא הגיב. הוא השעין את רגלו על סולם גדול שהתלכסן אל הקיר כמו בן אדם, ושאל את עצמו, מעניין מה זה עושה כאן, ולא הצליח להתרכז לא בשטויות של ג'וני ולא בהמשך דבריו של הרב. הוא בקושי הצליח להשאיר את העיניים שלו פקוחות, ניסה לחשוב אם הוא יותר עייף או יותר רעב או יותר חייב להשתין, אבל בדיוק כשנטה לטובתה של העייפות והתכוון להתנצל ולחזור למעונות, הגיעה אשת הרב, ביסקוויטים בימינה ולימונדה בשמאלה, ורכנה אל השולחן הגדול במרפסת - השומה בלחי שלה נתקעה לג'וני בדיוק באמצע האישון, ועוד בזווית שאפשרה לשתי השערות הלבנות שבקעו ממנה להסתנן גם הן לשדה הראייה - מה שבטוח, זאת אחלה פסיקה בשביל הרב בן-הראש, חשב ג'וני, והביט בגופה המסורבל של האישה. ממש הצלת נפשות. אבל אל ג'וני אשת הרב לא נתנה בכלל את דעתה, רק הביטה ביפתח שחייך אליה במבוכה.

השעה היתה שתים-עשרה בצהריים, ובשתיים מתוך ארבע קרנות המרפסת, שניצבה מתחת לשמש כמו שולחן מתחת למנורה או כמו במה מתחת לזרקור או כמו שולחן ניתוחים שמעליו תאורה בהירה וקשה, היו שני מאווררים שהסתובבו עוד מיום חמישי ועכשיו כבר לא עשו הרבה יותר מלהזיז את החום קדימה; הוא ממש מת מחום וכל מה שהוא רצה זה לעוף משם ולחזור להיות בדירה איפה שההיריון ואיפה שהמזגן, ואיפה ששתי הנשים, במיוחד אחת. מה גם שהוא בכלל לא הבין למה הוא הגיע לכאן מלכתחילה, כנראה כוחו של הרגל. הוא החליט לקחת מהביסקוויטים ואז להתחפף, אבל אז, בדיוק אז, פתח יוסי את הפה שלו, מה שלא קרה אף פעם ואף אחד לא היה מאמין שיקרה, ושאל את הרב: כבוד הרב, סליחה, אהם-אהם, א-א-א-א-אני עדיין לא מבין, זאת אומרת, לא ברור, כאילו, אהם, לא הבנתי מ-מ-מ-מ-מה יעזור להפסיק עכשיו פרו ורבו אם - אבל בן-הראש נכנס לו לדברים ואמר, מה יעזור למי? - אהם, אנ'לא יודע. כאילו, מה ש-ש-שאני מנסה להגיד זה שאו-אולי אם נ-נ-נ-נמשיך, זאת אומרת אה-אה אם הם ימ-ימ-ימשיכו. לעשות פרו ורבו. אז, אז, אז מתישהו זה יסתדר, אבל אם אה-אה-אה

אם לא נעשה פרו ורבו אה-אה איך זה יסתדר, כלומר, עק-ק-קרונית - ל-ל-ל-ל-ל-לא עק-ק-קרונית, מעשית - יכול להיות מ-מ-ממצב שזה יס-יס-יס-תדר, זאת אומרת שהשם יסד-ד-דר את זה, אבל אנחנו לא נדע. שזה מסודר אני מת-מת-מתכוון.

ושתק. וכולם שתקו. חוץ מג'וני, שהתרשם, אבל לא יותר מדי, מהמעורבות החדשה שיוסי גילה פתאום בשיחה עם הרב ולחש לו אל תוך האוזן, בשביל זה יש גויים, יו סטיופיט, מה אתה לא מבין, אנחנו נלך להתפלל והם ילכו להז-הז-הז-הז-הז... ואז הוא צחק - צחוק ארסי זה בלשון המעטה. הרב בן-הראש ניער את הפירור-ביסקוויט שהיה לו על הסנטר ואמר, כשהקדוש-ברוך-הוא ירצה שנדע, אנחנו נדע, ויפתח חשב, אין מה לומר, באמת הוא תמיד היה מאוד ברור עם הכוונות שלו, ובלי לשים לב הוא גיחך. מה? הרב בן-הראש שאל, כלום, סליחה, אמר יפתח, וחשב (אבל נזהר שלא לומר) שהקדוש-ברוך-הוא תמיד היה קצת אובססיבי בקשר לפוריות שלנו ולאיך שאנחנו מתרבים וכל זה, ובמיוחד זה בא לידי ביטוי בברית מילה שזה רעיון די מוזר בעצם, כאילו תמיד צריך להזכיר לנו שהפרו ורבו זה בזכותו ולא בזכות האיבר, או שהאיבר זה בזכותו, או שהאיבר הוא בעצם שלו, משהו כזה. בקיצור, נראה לו שהוא די מצטער על כל הסידור הזה של לידה-חיים-לידה-חיים וחוזר חלילה, כי באמת זה די מטורף כל הזמן לברוא מחדש, ואם הוא עשה בראשית רק פעם אחת או אולי פעמיים אבל בטח לא כל שנייה, ואם אנחנו בצלמו וכל זה, אז מאיפה בא לו שאנחנו כן צריכים. מה דעתך יפתח, שאל הרב בן-הראש, ויפתח, שעד עכשיו הצליח איכשהו לשלוט במילים שלו ולהחזיק אותן בפנים, פתאום נמלא גאווה גדולה וזעם מוזר כלפי שום דבר ספציפי, ואמר, אני חושב שאם מישהו חושב שזה בבחינת פרשת נח אז הם צריכים לזכור שגם בפרשת נח לא כתוב מה בדיוק היו החטאים הגדולים ואנחנו יכולים רק לנחש, ושגם בפרשת נח בטח כולם חשבו שלאף אחד לא היה סיכוי חוץ מ, ואני גם חושב שזה אולי קשור באמת במין ובהפקרות ובפגם הברית אבל אני יודע שזה לא סוף מוחלט ושבדיוק כשם שאז היתה תיבה אחת וים גדול שבסוף התאדה, ככה גם עכשיו אולי, ואולי עכשיו צריך לחכות שיגיע איזה משיח, וכמו שאומר הרמב"ם להאמין באמונה שלמה ומי יודע אולי המשיח כבר כאן ואנחנו לא יודעים או שמישהו אולי כן יודע ואולי, ואולי אנחנו פשוט צריכים לחפש אותו ואולי הוא אפילו - אבל לפני שנסחף לתיאור קורותיו וקורות שתי הנשים, התערערה יציבותו של הסולם שהיה שעון על הקיר ושיפתח נדנד ברגליו, כנראה במשרעת קצת גדולה מדי, והסולם התמוטט עליו וחבט בו בראש, במצח, בדיוק בין שתי עיניו שנצצו משטף הרעיונות. הרב בן-הראש מיד קרא לאשתו, הרבנית, הרבנית! דינה, בואי לכאן מיד, וג'וני מלמל, ממש אפשר לחשוב שדינה היתה פעם חובש צבאי אור סַמְתִינְג, אבל דינה מיד הגיעה והביאה איתה הרבה תושייה וראתה את יפתח המדמם ולקחה אותו ביד שלו חזק אל המטבח כדי לשים לו משהו שלא ייפול לו הלחץ-דם מרוב ההקזה. ולבעלה כבוד הרב בן-הראש, שהזיע מרוב אשמה, היא אמרה בדרך, יעקב,

אמרתי לך שצריך לשים את זה במחסן, וזרקה מבט מהיר לכיוון הסולם שג'וני השעין שוב אל הקיר, כמו מגדל פיזה. אחר כך שטפה דינה ליפתח את המצח ושמה לו יוד שצרב את עורו ושרף את מחשבותיו, ולא הזיזה את הידיים מהגבות שלו עד שהיוד התייבש והיה ברור שלא ייזל אל תוך עיניו, שהן ממש יהלומים של דבש, שיהיה בריא. עכשיו אתה יכול לחזור ולשמוע מה אומר הרב, היא אמרה, והוא הנהן בראשו ויצא החוצה, לרחוב, ומשם לכביש הראשי, שם הוריד את הכיפה הלבנה, החגיגית של שבת, והכניס אותה לכיס מכנסיו, דוחק את הסיכה העקומה פנימה, ולפני שהתחיל להצטער על חילול השבת, ובטח לפני שהצליח להצדיק אותו, וגם לפני שהחל לנזוף בעצמו על ששוב לא שלט במילים ורק המזל בא לעזרתו, אז לפני כל אלו מכונית לבנה עצרה לו בצד הדרך, והנהג שאל, אז לאן אתה צריך, בחור.

16

יפתח הרגיש שהוא אינו לבד אבל לא העז לפתוח את עיניו ולברר. הוא הרגיש שמישהו מביט בו, או מצותת לו, או עוקב אחריו, ואין לו מושג איך להסביר או לאמת את התחושה משום שהמידע, אם אפשר בכלל לקרוא לזה מידע, לא נקלט באף אחד מהחושים ולכן לא ברור איך נתפס אליו ועד כמה הוא מהימן, אולי סתם בדה אותו, כך הרגיש. וכרגיל נאחז באלוהיו כבמעקה גואל. אבל הלא-נודע הילך עליו אימים אף על פי כן. הוא התהפך במיטה הבלתי-מזוהה שלא זכר איך בכלל הגיע אליה, והוסיף להרהר בידיעה הזאת שלא נכנסה דרך אף אחת מדלתות החושים ובכל זאת לא נדבק בה ריחו של צל של ספק: אינני בגפי. והוא צדק. אלמלא הפחד בוודאי היה מרחיק את פניו מהכרית ומחפש אדם נוסף בחדר, אבל הפחד שיתק אותו, וכאמור לקח זמן עד שהבין היכן הוא נמצא. הוא הצטנף, נשכב על צדו, נאסף אל תנוחה עוברית, שתי ברכיו הצביעו על לבו שהלם באלימות, וידיו הידקו את השמיכה הדקה עד צווארו. נשימתו נעצרה מרוב פחד והוא מלמל: מודה אני לפניך, ומיד אחרי שהודה על ששבה אליו הנשמה הצליח להחזיר גם את הנשימה, שאף אוויר מלוא הריאות, פקח את עיניו, הניח אותן ישר במקום המשוער שבו דמיין לעצמו, אולי אפילו מתוך שנתו, את הנוכחות הוודאית שבקיומה הבחין בלי עיניים, בלי אוזניים, בלי הסבר, ולא העלה על דעתו באיזה אופן תתגלם מולו אם בכלל. ולפני שנסתער יחד על מסקנות פזיזות בדבר התגלמות אלוהית, סנה בוער נגיד, או עמוד של אש, או קול, או סתם מראה מקרי שברוב תמימות או איוולת נזהה כאן כסימן, אמהר לדווח שהעיניים שלו, שהן לצורך העניין ונכון לעכשיו גם העיניים שלנו, אכן נפלו מיד על המקום הנכון של הנוכחות המשוערת, אבל בסך הכול היה מדובר בתוכי, גדול ובלתי-צפוי, ירוק נוצות, שקט מאוד יחסית לכזה שמשתייך לזן אשר מסוגל לדיבור, והוא ניצב על אדן החלון, אילם ממש מרגע זה ואילך, והביט ביפתח. כאילו המתין כמה שניות עד שיהיה בטוח שהאורח החדש התעורר לפני שישמיע את קולו. יפתח הביט בתוכי וחשב לעצמו, זה התוכי הכי גדול שאי-פעם ראיתי, אבל זו פשוט היתה הפעם הראשונה שיצא לו לראות תוכי ממרחק כה קצר, משהו בסדר גודל של שני מטרים, ולפיכך נראה לו כה גדול. בעצם הוא היה ארוך וצר גוף, עמוס נוצות, נראה זקן מאוד, ומשהו במבע עיניו העניק לו מראה ינשופי. יפתח ניסה להחליט איזו ברכה הולמת את המראה. הוא הרהר בדבר כמה שניות עקרות ולאחריהן חיפש בחדר הזר את התיק שלו, וכשמצא אותו, ממש לרגלי המיטה כאילו הונח שם כדי לסייע לו בהפיכת הזר למוכר, הוציא ממנו את הסידור ועלעל בו עד שהגיע לברכות הראייה, עדיין מטיל בספק אם בכלל תימצא לו ברכה הולמת, ולפיכך מחליט בינו ובינו שלכל הפחות עליו לבחור בברכה הטובה ביותר. הוא סרק את כל הברכות וצמצם את האפשרויות לשתיים, האחת, ברכת "הרואה אילנות יפים ביותר ובריות נאות ביותר", והשנייה, ברכת

"הרואה אדם משונה ביותר או בריות משונות", ולאחר כמה רגעים של התלבטות גמר אומר לומר את שתי הברכות - ידע, אמנם, שהוא בהכרח חוטא בברכה לבטלה אבל זה, כזכור, מזמן הפסיק להטריד אותו - והוא פצח, ברוך אתה אדוני אלוהינו מלך העולם, שככה לו בעולמו, ואחר כך, ברוך אתה אדוני אלוהינו מלך העולם, משנה הבריות. ורק כשסיים את הברכה השנייה העז להתרומם מהמיטה ולגשת אל התוכי כדי להתבונן בו מקרוב ולהיווכח שהברכה הראשונה הולמת יותר את המצב, שכן אין ספק שמדובר באחד היצורים המרשימים ביותר שראה מימיו, כמעט יפה כמו האישה היפה שעמדה על מפתן הדלת והתבוננה בתוכי וביפתח מתבוננים זה בזה. בוקר טוב, היא אמרה, אני רואה שיצא לך להכיר את יונה, ויפתח חייך כמו ילד, יונה? אלא שבניגוד אליה הוא אמר יונה במלרע כמו שמבטאים את שם הציפור. את קוראת לתוכי שלך יונה? והדר חייכה ואמרה: פחות או יותר, אני קוראת לו יונה, וכמו קודם לכן, אמרה יונה במלעיל. בהחלט אפשר לומר שאני מוצאת את זה משעשע שלתוכי שלי קוראים יונה, היא הוסיפה בטון מבודח והפעם אמרה יונה במלרע, כמוהו. למען האמת, את השם הזה לא אני נתתי לו אלא אמא שלי, עוד לפני שנולדתי, אז אתה יכול להבין שיונה כבר זקן, והיא הביטה בתוכי שעף לכיוונה והתמקם על ידית הדלת הפתוחה, ממש לצדה.

השלושה, זאת אומרת הדר, יפתח ויונה, ניצבו בחדר והביטו אחד בשני במבוכה, ושתקו. הילה כבר לא היתה בדירה אלא במחלקה, שוב בין הנשים הבוכות שביקשו, רובן ככולן, ללדת בניתוח קיסרי ותחת הרדמה. מובן שאפשר להבין את הנשים שסירבו בתוקף ללידה טבעית, שהרי בכזאת הן יהיו עדות לפגר שהאחות תמשוך מהן באלימות. אבל לגיטימיות ככל שיהיו, דרישות הנשים העמיסו עבודה על הרופאים והמתמחים במחלקה, בין היתר משום שהמיילדות, שלא הוכשרו לביצוע ניתוח קיסרי, לא יכלו לשאת בנטל כפי שעשו בדרך כלל. השעה היתה שבע בבוקר, מכאן שיפתח ישן כמעט עשרים שעות רצופות, ומכאן גם שהילה היתה בעיצומו של הניתוח השלישי באותו יום וכבר למדה שלא לדמוע בזמן שהיא מושכת את העובר המת מפתח הבטן שכרגע פערה, או, אם לדייק, למדה לדמוע אל תוך עצמה. יפתח אמר, תסלחי לי, אני חייב ליטול ידיים ולהתפנות, והדר מיד התעשתה וכיוונה אותו לחדר המים. הוא נטל את ידיו, בירך על נטילת הידיים, ואחרי שהתרוקן אמר את הברכה הרביעית לאותו בוקר, ותמה על כמות הברכות שהספיק לברך כבר בשלב כל כך מוקדם של היום. ברוך אתה אדוני אלוהינו מלך העולם, אשר יצר את האדם בחוכמה, וברא בו נקבים נקבים, חלולים חלולים, ופתאום שם לב שלא מתוך כוונה ואמונה הוא אומר את הדברים, אלא מתוך אירוניה חריפה, שכן בעיני רוחו ראה מאות נשים כורעות ללדת ומקללות את הנקב הנוסף, החלול חלול, שדבר טוב כבר לא מגיע ממנו, רק חלל. מיד הצטער ואף הביע חרטה בפני אלוהיו, והמשיך את הברכה - גלוי וידוע לפני כיסא כבודך שאם ייפתח אחד מהם או ייסתם אחד מהם, אי-אפשר להתקיים ולעמוד לפניך אפילו שעה אחת - ושוב לא שלט

במחשבותיו הסוררות וחשב, מתברר שגם אם הוא לא נסתם זה עדיין לא ערובה לשום דבר. פעם נוספת נזף בעצמו הנער וחזר להתמקד בברכה כדי לסיים אותה כמו שצריך, ברוך אתה אדוני, רופא כל בשר ומפליא לעשות. ממש מפליא לעשות. בורא נפשות וחסרונן. ועוד איך חסרונן. אחר כך חזר לחדר שבו ישן, על ספה צדדית ורחבה שרק עכשיו שם לב לכך שהיא ספה, לא מיטה, וראה את הדר יושבת שם מול המחשב ואצבעותיה רפויות על הקלידים, ואת התוכי עומד על המחשב ומביט בה. או-אז הבין שישן בחדר ששימש, ככל הנראה, כחדר העבודה שלה, וכמעט פצה את פיו ופצח בהתנצלויות אבל ברגע האחרון נמלך, התפתה לעכב מעט את דבריו ולערסל את עיניו בזרוע החשופה ובפנים היפות שנראו לו מצדן הימני, הדומע תמיד. הדר השגיחה בו ואמרה: אם אין לך לאן לחזור, אתה מוזמן להישאר כאוות נפשך, אתמול בערב לא הצענו סתם, ובכוונה הטעימה את ה"הצענו" כדי לאשר גם את נכונותה של הילה, שלמען האמת לא הבינה למה הדר הכניסה אותו פנימה מלכתחילה ובטח לא העלתה על דעתה שברגע שתעזוב את הבית האורח יהפוך לדייר. יפתח לא ענה. אני מניח שאני חייב לכן הסברים, אבל בעצמי אני לא יכול להסביר את מה שאני יודע, ושוב הסתבך עם המילים. אבל אני מבין, כפי שאת מבינה, שהקדוש-ברוך-הוא קבע לנו שותפות גורל, והרהר רגע, ותיקן - לנו ולו, תיקון שנועד למקרה ששותפות הגורל שבין האלוהים והאדם איננה ברורה לה מאליה כשם שהיא ברורה לו עצמו. אני לא מאמינה באלוהים, הדר אמרה לו חד וחלק, ולתוך השתיקה שלו דייקה, **אנחנו** לא מאמינות. התעצב יפתח לשמוע את מה שכבר ידע אבל אמר: לא נורא, לא נורא, זה עוד פחות חשוב ממה שאת חושבת. ואז שתקו.

מכאן והלאה, לאחר שנאמר ביניהם העיקר, ולצורך העניין נתייחס אל הדר כאל באת כוחה של הילה, לא יעבור הרבה זמן עד שישתלב הנער בחיי הנשים והשלושה ימתינו עד שיתבהרו מחשבותיו וחלומותיו, או לחלופין, עד שאלוהים, אם אכן קיים כזה, יתגלה אליו באחת מדרכיו הנסתרות ויאמר לו מה עליהם לעשות, או לחלופין, עד שיחליטו הנשים לשים קץ לטירוף ולשלוח את הנער לעירו, אבק דרכים בתלתליו.

וההתעוררות אצלה: דבר ראשון השאלה אם בכלל היה או לא היה, קרה או לא קרה, אולי כל זה אינו אלא חלום, אחר כך מתגנב ספק בכך שכל זה אינו אלא חלום, אחר כך מתרחשת היזכרות מכאיבה, אחר כך ידיעה ברורה ומרירה, ואחר כך באירוניה את אומרת לעצמך, זה סיוט אמנם, אבל זה לא חלום, וכל הזמן הזה נשאר איזה ניחוח של תקווה קלושה, אולי זה כן היה חלום, אולי. ואת כל התהליך הזה כולנו מכירים, כולל הדר, ולפיכך לפני שנרדמה הפצירה בעצמה לזכור, דבר ראשון כשתתעורר, שכל מה שקרה אכן קרה, אבל כשצלצל השעון המעורר שעה אחרי שעזבה הילה אהובתה את הדירה, בכל זאת נפלה למלכודת כמו פתיה גדולה, והתקווה היתה מוכנה לקראתה, פרושה כמו מכמורת תחת שמש, כך שתלאות ההתפכחות לא נחסכו - אולי חלום, ספק חלום, לא חלום. אומרים שהצרה האחרונה שיצאה מתיבת פנדורה היתה תקווה.

הדר הניחה את הידיים על הבטן וחיכתה לבעיטות, אבל הן התמהמהו. נו, נו, אבל הן לא הגיעו. לא הגיעו. ואז חשבה, ברור שלא, אני בסך הכול מסיימת שלישי, ונשמה לרווחה. היא גיששה בין הסדינים, מצאה את השלט מתחת לכרית, הדליקה את הטלוויזיה, מיד הנמיכה את הווליום כדי לא להעיר את הנער והחליפה ערוצים במהירות. בהרף עין ראתה תפילות המוניות בוותיקן, תפילות המוניות בכותל, הכול נראה אותו דבר, השתחוויות במכה, מדיטציות המוניות בדרמסאלה, נזירים שדיברו על "קאלקין", רבנים שציטטו מיחזקאל, כמרים שנשאו דרשות על יום הדין, אנתרופולוגים שדיווחו דיווחי שקר על שבטים נידחים שלכאורה הכול מתנהל בהם כשורה, כנסים רפואיים, הפגנות - הכול דבר שבשגרה, פעילויות המוניות שנועדו להשכיח את חוסר האונים. רק בסי-אן-אן היא התעכבה קצת והאזינה לריאיון שנערך עם אישה צעירה יפהפייה, אשר לפי הדיווחים מ"הר סיני" היתה האחרונה בעולם ללדת חיים. בדיוק ב-23:59:59, ביום העשרים וארבעה בספטמבר היא הביאה לעולם שני תאומים, זכר ונקבה, וקראו לה מריה. הדר גיחכה בשקט וכיבתה את הטלוויזיה. לא תעבור יממה עד שמאה מריות נוספות ירואיינו, אם לא יותר, היא חשבה לעצמה. אחר כך נסחפה שוב אל דמדומי שינה וכעבור שעה התעוררה, הפעם לקול הלמות הלב שלה, והלכה לבדוק את חדר העבודה. באצבעות שלה בער הצורך לכתוב, אבל כשראתה שהנער ישן התרחקה משם בשקט. היא הלכה למטבח, הכינה לעצמה כוס קפה, לגמה ממנו לאט, אחר כך התקלחה בעצלתיים, ובינתיים המחשבות, שכאילו במשך הלילה הלכו וחדרו לתוך ראשה בהתגנבות יחידים, החלו להכביד יותר מדי, כך שבסוף, כעבור שעה ארוכה, אחרי ששוב ושוב חשבה את אותן מחשבות עד שאלו העמיקו ושקעו והתבססו היטב בקרקעית הנפש העכורה מרוב הרהורים, ניגשה שוב לחדר העבודה וראתה את הנער מביט ביונה. היא החליפה איתו כמה מילים וכשהלך לחדר המים מיהרה להסתער על המחשב, להוטה לכתוב, אבל

כשהניחה את האצבעות על המקלדת לא הצליחה להניען. הכניסה דיסק למערכת. פרלודים קטנים לפסנתר של אוליביה מסייאן. פתחה קובץ וורד חדש. שוב ניתקה את הימנית מהעכבר וצירפה אותה לשמאלית שעל המקלדת.

פתאום קפא גופה. למה זה טוב, היא חשבה, ומיד נזפה בעצמה, נזכרה שפעם, כשלימדה בחוג לספרות, גררו אותה הסטודנטים לוויכוח מאוס שמשום מה תמיד מאוד אהבו לנהל, זה שעל ההבדל שבין בידור ואמנות, כמובן שני דברים שונים לגמרי, תאמיני לנו אנחנו יודעים, אבל איפה הגבול ביניהם זו השאלה, ובכלל, מי קובע, הא, איך אפשר לקבוע, וכיוצא באלה תהיות, ובין השאר אחד הסטודנטים אמר שההבדל הוא שבידור עושים בשביל העכשיו, ככה הוא חושב, אבל את האמנות - ואז הוא הביט בה בלעג וחייך - אתם מקדישים לעתיד, והיא הביטה בו ולא ענתה, חשבה פתאום שהפצעונים על מצחו הם כמו הרי געש, חלקם מכוסים שלג וחלקם כרגע התפרצו, וכל זה התרחש אחרי שיצא הספר השני שלה שהמבקרים גמרו עליו את ההלל, אמרו שאין מה לומר, זו, זו יצירת מופת פר-סה, קלאסיקה בטוח, רק הזמן צריך עוד לעבור, והוא עבר. שלוש שנים אחר כך, כמה שבועות אחרי שאותו סטודנט פרסם אוסף מסות בשם "האדם המועד", גם החל להצמיח ביקורות ספרים כמספר הפצעונים שהיו לו לא מכבר, בנחישות קטל כל דבר שהיא כתבה, ועכשיו כשנזכרה בכל זה התמלאה זעם, איזה אפס, והפרלודים של מסייאן בכלל הוציאו אותה מדעתה. למה להאזין לפרלודים של אוליביה מסייאן זה לא ברור, מה פתאום היא שומעת את הפרלודים של מסייאן אם אל"ף, היא לא נהנית מהמוזיקה של אוליביה מסייאן, בי"ת, היא מעולם לא נהנתה מהמוזיקה של אוליביה מסייאן, גימ"ל, היא לעולם לא תיהנה מהמוזיקה של אוליביה מסייאן, ודל"ת, קשה לה להאמין שמישהו, אי-פעם, נהנה מהמוזיקה של אוליביה מסייאן. למי יש כוח להשקעה הלא אינטואיטיבית הזאת, אולי פילוסופית, קצת מתמטית, בקיצור מה שנקרא מולטידיסציפלינרית, כדי ליהנות במקרה הטוב הנאה אינטלקטואלית ממוזיקה מודרנית, כלומר מהרעיון שאפילו צלילים, באמת צריך להודות שזה לא ייאמן, אפשר להסית נגד מה שיפה. וחפץ, היא נזכרה, אמר פעם שמוזיקה מודרנית הוא מנגן רק משתי סיבות: כדי לשכנע את המלחינים להפסיק לכתוב אותה, זו האחת, וכדי להזכיר לעצמו כמה הוא אוהב את בטהובן, זו השנייה, והיא צחקה צחוק מאולץ, החליטה להעיף החוצה את הדיסק של מסייאן ולהכניס את מוצרט, אבל עצרה רגע. רגע. היא מוכנה להודות שמדי פעם אפשר להבחין באיזה רצף מלודי בתוך פקעת הצלילים, כך שלשברירי שנייה ספורים תיתכן איזושהי הנאה, קצרצרה, ממוטיב שאפשר להחשיב למנגינה, אבל רוב הזמן אין מנגינה, ואנשים רוצים מנגינה, אנשים צריכים מנגינה, לא רק תזכורת לכך שאפשר לפרק מנגינה, אלא סתם מנגינה. אני מעדיפה מנגינה, היא הודיעה לעצמה, צליל בגלל צליל, תווים של יחס, זה לא הרבה לבקש, את התו הראשון שומרים בזיכרון, הוא מהדהד, משרה סביבו שדה הרמוני, מתנה התניות בתעלת השמע, התו השני נקשר בו,

קשר יותר או פחות רופף, יותר או פחות מתוח, אבל קשר שקושר, כמו זיכרון אסוציאטיבי לזיכרון קודם, או כמו מילה אחרי מילה, לא-לא, בשום אופן לא מילה אחרי מילה, למה לא? היא דורשת מעצמה, למה כל כך מהר את פוסלת את המחשבה? - ותכף היא נזכרת במה שלפני הרבה שנים, עוד כשהיתה בסטאז', גילתה לה הילה, שבאמצעות משהו שנקרא Functional MRI אפשר ממש להוכיח שהחשיבה המטאפורית והמוזיקה שוכנות שתיהן באותה אונה, הן קרובות אמנם זו לזו, אבל אף אחת מהן אפילו לא קרובה למקום שבו שוכנת השפה, זאת אומרת באונה השמאלית אם מדובר בימני ובאונה הימנית אם מדובר בשמאלי, ובכל מקרה המטאפורות והמנגינות לא רק שהן אינן קרובות אל השפה, הן שוכנות ממש זו כנגד זו, וזה מאוד מעניין, היא חשבה, וניסתה לחשוב למה כל כך הרבה אומרים שהמוזיקה היא סוג של שפה, הרי היא משהו אחר לגמרי, היא הרי כופרת בכל מה שנוגע לדת המילים, היא מורדת, אבל מאיזו סיבה היא מסרבת - את זה היא לא יודעת להסביר, אולי זה הקשר הרופף בין מה שאמרת ובין מה שנאמר, אולי במוזיקה, וזה כנראה שורש העניין, יש קשר בלתי-מוצלח, או אולי מוצלח יותר מדי, כי מראש הוא נכון לומר הכול, להגיד את הכול, לומר את מה שאי-אפשר לומר, את כל מה שתרצה לשמוע, או לפחות את כל מה שתרצה שייאמר, והוא יכול להיות מובן מאוד אך לא ברור בכלל, ואז היא נזכרה בלייטמוטיבים של וגנר וחשבה שזה היה פשוט רעיון רע, מה גם שאף אחד לא מבין שם שום דבר, מהמוזיקה הוא נהנה, זה כן, אבל לא יותר, וכך או כך, אין ספק בכלל שזה עדיף על אוליביה מסייאן, והשד יודע, היא אמרה לעצמה, למה את כל כך נמשכת אל הכתיבה הזאת אם כאן הכול כל כך שונה ומוזיקה זה בעצם מה שאת -

מה שבטוח הוא שאת הצלילים צריך להניח נכון, זה בטוח. לא כמו מילה אחרי מילה, כבר אמרנו, כלומר היא אמרה, אולי כמו שאיפה ונשיפה, סיסטולה ודיאסטולה, פתיחה וסגירה, כיווצי הרחם בגמירה. ונניח שהתו השני אינו אסוציאטיבי לקודם, נגיד מי אחרי דו אחרי דו דיאז, נגיד בלי טונליות, כלומר בלי עוגן, כלומר בלי שום עניין להגיע לשום מקום, כלומר בלי סיבה טובה ללכת, כלומר בלי סיבה טובה לנוע, כמו היעדר מוחלט של ארגון במחשבה, כמו דעת שאין בה בינה, כמו פרפור חדרים, אסטרונאוט מחוץ לטווח הגרביטציה, רגל מכוערת שהאצבעות שלה פונות לכל הכיוונים, כאילו הצלילים עצמם הם שנים-עשר כוכבים שאיבדו את השמש והתפזרו מי יודע לאן, ואפילו - היא נזכרה פתאום - כשסקריאבין כתב כאילו במקרה ונגד כל הסיכויים זה בסוף יצא יפה, זה רק בגלל שהוא הגריל את הצלילים העיליים, אפילו לא ידע, ובגלל זה פרומתאוס יצא כמו שיצא, ובכל מקרה אחר זה פשוט מכוער, כן, צריך להודות בזה. ואחרי זה מתפלאים שהמוזיקה המודרנית לא מצליחה לצאת מאולמות קונצרטים משמימים, כשברדיו משמיעים פופ, דאנס, טרנס, וכל אלו לא מי יודע מה מוצלחים אבל אפילו בהם יש זכר למנגינות היפות ההן, מה שקוראים - הקליטות, ובצדק, כי הן אלו שאפשר לקלוט, ואמנם

דופקים בהן בסים אלימים אבל אפילו הם רלוונטיים לפחות לאיברים אחרים, אם לא ללב אז למשל לגפיים, ואולי כן ללב, וגם אם זה לא אידיאלי, שם, לפחות, השאירו שמש, כלומר שם יש מנגינה, נגיד צ'ייקובסקי, נגיד בטהובן. ולא שעל מוזיקה רומנטית היא משתגעת כל כך, ממש לא, היא מעדיפה מוזיקה מוקדמת יותר, פחות - איך לומר - סחרחרה משיאים, כי מוזיקה רומנטית - היא חושבת ומביטה קדימה אל "Lesende" של ריכטר, שהילה קנתה לה במומה בסן פרנסיסקו, מה שגורם לה לחרוג מקו המחשבה והיא ונזכרת במשפט ההוא שהוא אמר, Beauty is that which is uninjured, האם אמר את זה לפני או אחרי שצייר את הציור? היא לא יודעת, אבל לכי תטעני את זה על מוזיקה מודרנית, היא מגחכת, נוטה שוב אל קו המחשבה הקודם, תלויה לרגע בין שניהם, ומכל מקום, היא די משוכנעת שאת הציור צייר ב-94' אבל אין לה מושג מתי אמר את הדבר, ובעצם גם לא יודעת אם היא מסכימה איתו באמת, או רק חלקית, או מוכנה לשקר איתו בהסכמה, וככה התעקמו כל מחשבותיה ואת רובן היא סילקה ומרובן התייאשה ומכולן קיבלה קצת בחילה, וזה - גבירותי ורבותי - מה שנקרא תהליך הכתיבה.

אז מוזיקה רומנטית, אמרנו, כלומר היא אמרה, עדיין מדלגת מקו מחשבה אחד אל אחר, כמו מכונית בין שני נתיבים, מוזיקה רומנטית היא מוזיקה לא מושלמת בהחלט, הלוא על פי רוב מדובר בעשרים דקות של תירוץ מוזיקלי שנועד להקדים מהלך אקסטרווגנטי שהוא מנת יתר של אדרנלין, זה לא זה, היא מעדיפה את הסונטות של הנדל, טלמן, או אפילו ויוואלדי, באך כמובן, באלו יש משהו שמסמן עבורה איזה גבול, שמעניק את התשובה האולטימטיבית לשאלה מה כבר החיים יכולים לתת (מוות), והגבול הזה מעגלי, והיצירה היא נקודה אחת בהיקפו, ולצדו מה עוד ניצב? - הרבה דברים, בין השאר הילה. ופתאום כשהביטה בציור של ריכטר חשבה לעצמה שבעצם זה יכול היה להיות הציור היחיד בעולם, כאילו הוא הראשון שצייר והאחרון שיצייר, כל כך יפה, עד כדי כך, ובכל מקרה, בנוגע למוזיקה הרומנטית, היא חושבת שעדיפים אפילו השרידים האומללים שלה, כמו למשל פתיחת הסימפוניה החמישית שמשולבת בלהיט ההיפ-הופ האחרון, וכל כמה שזה איום ונורא - היא חושבת לעצמה - וגם למרות שבטהובן, אלמלא היה חירש בטח היה מתהפך בקברו - זו עדיין המחשבה שלה - בכל אופן היא מסכימה (עם עצמה) שזה הרע במיעוטו, או אולי הטוב במיעוטו, כי שם כאמור יש מנגינה, אבל ביצירה הזאת של מסייאן אין כלום, מוזיקה לא מוזיקלית, כמו הספר הקודם שלה, מה היא עשתה? מה היא חשבה שהיא עושה? מה זה אמור להיות הפרוזה הלא פרוזאית, אולי כן פרוזאית, בכל מקרה - ספר בלי סיפור, למה לכתוב אותו? למה לשמוע את זה? זה לא ערב לאוזן, לא מניח את הדעת, ואם ישנם אנשים שמוכנים להקשיב לזה, ברור שהם האנשים שמלחינים את זה או מנגנים את זה או כותבים על זה או מזייפים את זה (מי בכלל ישים לב, עכשיו עולה בה שאלה), או מגיעים מתוך סולידריות כלפי קולגות שלהם שעושים את אחד מהנ"ל ושיום אחד יואילו, מתוך השמת טובה תחת טובה, להגיע

גם לקונצרטים שלהם, ובאותו רגע החליטה, בנחרצות מעוררת השתאות, החלטה שהיתה מנויה וגמורה עמה אבל רק למשך ארבע דקות: שהסיפור הבא שלי יהיה קוהרנטי, כך נשבעה, לא עוד קרעי התרחשות בלתי-אפשרית, לא עוד רשמים מעולם שאיננו, לא עוד סיפור שמתפורר אל שום מקום. הפעם סיפור שיתנגן, אולי אפילו סיפור אהבה. היא הצטערה על מה שעוללה לקוראים, על מה שעוללה לדמויות, איך פירקה אדם במו ידיה לערימת משפטים מתגרים כדי לקבל את תשואותיהם של מבקרים שאוהבים לנופף בחיבה למוזיקה מודרנית שהם בכלל לא מאזינים לה. עכשיו היא יודעת היטב את מה שכל כותב חייב לדעת בלבו. שאל לה לפחד מקלישאות, ואל לה לפחד מאהבה. ושעליה לומר שוב ושוב את הברור מאליו. את כל מה שברור מאליו. בצדק הגיעו הקלישאות למעמד שלהן, כולן, וגם יש בהן ביטחון ואמת ונחת, ולכן מעתה אכתוב קלישאות אינסוף ואכתוב אותן ללא חת, כך אמרה לעצמה, ואקפיד לכתוב אותן יפה, היטב, ואתן להן להתנגן בעונג ובכאב. ואדגיש שוב ושוב את הברור מאליו. שהוא? אהבה, אהבה, ואהבה. ואולי מאוחר מדי? אולי את כל קוראיה כבר איבדה? לפחות הספר פגש עיניים של אנשים די נבונים כדי להרכיב סיפור משלהם? האם יש מישהו שבאמת נהנה ממנו? אם כן - היא אסירת תודה לאותו אדם, היא תקדיש לו את הספר הבא, הוא כמובן יזרום בקוהרנטיות מושלמת, אפשר יהיה ממש לשיר אותו, הוא יהיה יוצא דופן בטבעיות שלו. בתחילתו היא אולי תוסיף התנצלות על הספר הקודם, וגם הקדשה לקוראים, היא תוסיף גם "דבר המחבר", היא תסביר, היא תפצה, היא תדגיש, אבל קודם היא תסלק החוצה את הדיסק המחורבן של אוליביה מסייאן. כי ככה לא צריך לכתוב, לא מוזיקה ולא רומן. והיא, החלום הגדול שלה בסך הכול פשוט מאוד: יום אחד (היא הבטיחה), בעתיד לא רחוק (היא קבעה), כשאתם הקוראים תפתחו את סִפרה (היא קיוותה), זה יהיה כמו לפתוח תיבת נגינה.

17ב

אבל בלילה, לפני שנרדמה, האזינה שוב למסייאן, הפעם ל"רביעייה לקץ הימים" שהוא (בכאב) כתב למעט הנגנים שהיו איתו במחנה, ושבוודאי אהב. ובפרק השמיני, האחרון, שבו אמור האדם לטפס אל אלוהיו, המילה הפכה לבשר. ואז, כל המילים הפכו לבשר.

18

יסמין לא האמינה למשמע אוזניה ואדם לא האמין למוצא פיו, אבל זה מה שהוא אמר: אני חושב שאת צריכה לעשות את ההפלה עכשיו, כמה שיותר מהר, לפני שיהיה מאוחר מדי. כמעט עשר דקות ישב לידה על המיטה, ניסה לבחור מילים, הכריח את עצמו להתרכז לפני שהוא מתחיל לדבר כדי שחס וחלילה לא יפלשו למשפט מילים שלא הוזמנו, לא ידע אם עדיף לומר שהוא חשב על זה ולדעתו כדאי שהיא תעשה הפלה, או שלדעתו היא צריכה לעשות גרידה, או שהוא שינה את דעתו ועכשיו הוא חושב שעדיף לוותר על התינוק, או שעדיף שהיא תוותר על התינוק, או אולי הכי טוב לומר, צריכים, נושא סתמי, לוותר על התינוק, ואחרי שסוף-סוף אמר את מה שאמר, לא שהוא זוכר איך אמר את זה, היא מתנהגת כאילו לא נאמר דבר. יסמין רצתה שאדם יעזוב אותה לנפשה אבל הוא לא ויתר ולראשונה זה הרבה מאוד זמן נמצאה לה סיבה טובה מספיק לצאת מהמיטה. היא קמה, הוא הרים את עיניו, היא עזבה את החדר, הוא הביט בה ועצר את נשימתו, כבר שכח שהיא מסוגלת ללכת, חשב שתלך לשירותים או למטבח לשתות מים ושתכף תחזור, אבל אחרי חמש דקות עלה בו ספק והוא קם ויצא מחדר השינה. בסוף מצא אותה בחדר הריק שאמור היה להיות חדר הילדים ושהשקט שהגיע ממנו עכר את שלוותה, גרם לה לחשוב על המוות כל הזמן, או אולי שמר אותה בחיים, לכו תדעו. כשהביט בגווה הארוך חשב שלא ידעה איך לעכל את הדברים שאמר, אבל האמת היתה שאת דבריו החליטה לא לעכל, כי ממילא אי-אפשר לדעת מתי הוא ישנה שוב את דעתו; אם הוא חושב שצריך לעשות את ההפלה, בסדר, אין בעיה, שיעשה הפלה, אני עם הגוף שלי אעשה מה שאני רוצה.

השעה היתה שמונה וחצי כך שבחוץ, וגם בפנים, היה כבר חושך. אדם הביט בעורף של יסמין וראה מעט מהצדודית שלה ומעיניה העייפות. במכנסיים שלו היתה התחלה של התרגשות. היתה גם מבוכה, לא בדיוק באותו מקום, והמבוכה הזאת, נוסף על השקט בחדר, היתה מעל ומעבר למה שיכול היה לשאת לבדו. לכן אזר עוז ואמר: מתישהו הסיוט הזה ייגמר, זה בטוח, זה הרי לא יכול להימשך, ואז אנחנו נפנה שוב לפרופ׳ גולד ואת תיכנסי שוב להיריון. אבל יסמין שתקה. הוא אמר, עכשיו, היום, זה לא שווה את זה, תאמיני לי, בבוקר ערכתי את הצילומים מבית החולים ואם רק היית רואה את הנשים היית מבינה שזה עדיף, שאין ברירה. אבל הוא לא ידע שאת הנשים היא ראתה כל היום בעיני רוחה. היא עדיין שתקה. המילים שלו - וגם את זה הוא לא ידע - סוף-סוף הצליחו להעלים בה את הצער, אפילו את הייאוש, מה שיכול היה להיות התפתחות חיובית אלמלא החליפה את הרגשות האלו חמת זעם. היא הסבה אליו את מבטה וראתה אותו עומד כמו גולם ליד הדלת, מה שהציף אותה במחשבות מאשימות, לא הוגנות, והיא לא השלתה את עצמה, ידעה שהן לא הוגנות, אלא שלגירוש מחשבות לא היה לה כוח.

שלוש שנים עברו מאז הפעם הראשונה שעמדה כך מול החלון הזה, וגם אז הגיח אדם מהדלת והציק לה עם כל הרעיונות הגרועים. שאל אם היא חושבת מה שהוא חושב שהיא חושבת, והיא בלית ברירה חייכה, אמרה שכן למרות שידעה שלא. מה בדיוק אילץ אותה לומר כן? היא לא יודעת, אבל משהו, אולי איזה פחד, משך אותה מלמטה, מתחת סף ההכרה, ולכד אותה במלתעות ההחלטות הבלתי-רצויות, כמו כריש שהתגנב למי אגם. עכשיו, מכל מקום, היא מבינה שזו היתה טעות מספר אחת. משם והלאה אי-אפשר היה לעצור את ההתדרדרות. אחר כך הם חתמו על החוזה, האבא השמן שלו חתם על צ'ק שמן, מובילים הגיעו עם מיטה, קירות סוידו, נורות הוברגו, תריסים הוסרו ואחרים הונחו - ברזים, מנעולים, שמשות, מה את אומרת, יסמין, נשים מזוזה? לא, לא מזוזה - רהיטים שנדחקו במעלית בקושי יצאו, שרטו לאורך המסדרון כמו אדם שנגרר ואוסף סיד אל ציפורניו. בדרך אדם מחייך אל השכנים החדשים, העיניים ננעצות - זו ההיא מהטלוויזיה, יותר יפה במציאות, לא-לא, בטלוויזיה יותר, שם לא רואים הרבה דברים, שקט, היא מתקרבת, ברוכים הבאים - ולבסוף יישרה גיסתה את הציור המכוער שציירה במיוחד לכבוד הסלון החדש, בשעה טובה. שעה טובה? אחר כך עברה תקופה לא קצרה ששום דבר לא השתבש בה עד אותו היום שבו נכנסה לחדר וראתה את אדם מרכיב מיטת תינוק, שבע רצון, משוכנע שזהו זה, עכשיו הזמן, כלומר הלילה, כי עד עכשיו היא רק חיכתה לסימן ממנו, ייחלה לאמהות בסתר לבה ושתקה מרוב סבלנות, לא משנה שאת הדוקטורט אפילו לא התחילה לכתוב ואי-אפשר לדעת כמה זמן ייקח לה לבסס את המעמד שלה כמגישה ראשית, לא משנה שכבר עשר שנים היא מבטיחה לעצמה שמתישהו תעצור ותיקח קצת זמן לעצמה, כאילו הזמן הוא בגט ארוך שאינו מעלה עובש ואפשר לנגוס בו מתי שמתחשק, לא משנה שהעניין מעולם לא דובר ביניהם ואפילו לא נרמז, ושבאותה קלות שבה כפה עליה את הרצונות שלו כך גם שינה אותם אחרי זה, והנה, עכשיו, הוא מוכן לוותר על התינוקת כאילו לא רצה אותה מעולם, לא משנה שעכשיו אין לה מושג איך להתגבר על מותה של ילדה שעדיין לא נולדה, העיקר שהוא תמיד יודע מה הוא רוצה, אפילו אם הוא לא ממש עקבי, והעיקר שגם היום הוא יודע להבהיר בדיוק מה כדאי לה לעשות, בדיוק כמו שאז, בדרכו הבלתי-מילולית, הבהיר לה שהנה הגיעה השעה להיכנס להיריון ולהיראות הכי מאושרת שרק אפשר. אז יאללה, שיעשה הפלה.

בואי למיטה, תישני קצת, נדבר על זה שוב בבוקר, אדם אמר אבל היא לא שמעה, לפחות לא כשאמר את זה בפעם הראשונה. כל התודעה שלה היתה משועבדת לשחזור העבר הכבד וכל מה שקרה. אדם אמר שוב: יסמין, בואי למיטה, הפעם בקול דחוס יותר, מעט יותר גבוה, ואת המילים שחרר לאט יותר, כמו שינויי ביצוע ברפריזה, והיא הסתובבה אליו אבל את מבטה השפילה. הוא עמד בפתח הדלת וסימן לה את כיוון חדר השינה בניע ראש מחויך, כאילו היא לא יודעת איפה זה, והלך לשירותים. היא שמעה

אותו משתין. שמעה אותו מוריד את המים. שמעה אותו סוגר את דלת השירותים. שמעה אותו חוזר לפתח הדלת בחדר שבו עמדה. את באה? הוא התעקש, והיא הלכה אחריו, לא בחיפזון, ונשכבה לצדו כשראשה מוסב ממנו. בלילה נדדה שנתה והיא התהפכה במיטה והפכה בדעתה. נמאס לי מזה, היא אמרה לעצמה, בוהה בתקרה. מחר בבוקר אני קמה. מתרחצת. מתלבשת. וחוזרת לעבודה.

19

וזה לקח פחות מחודשיים עד שהווּרידים היו מחוברים אל צינורות והדמים עמדו במבחנות זכוכית, ובתעלות שבקירות החלו להעביר פרוגסטרון. אז הזירעונים הצטופפו בחנקן ומדענים ספקו כפפות של גומי דק ומבטיהם היו זולגים אל תוך המיקרוסקופים הכסופים אשר היו שפופים אל עבר צלוחיות שקופות קטנות שבתוכן היו מתרוצצים הזירעונים, והכול היו מביטים ומקווים קטני אישונים וממתינים בנפש שסועה, לְמה? הרי הכול אותו דבר ושום דבר כבר לא עזר, ואולי יש משהו שלא עשינו?

ויום אחד קרה הדבר שמעל האטמוספרה חלליות החלו מתהלכות וּמשלחות נשים הרות ירדו מהן אל מאדים בצעדים רופסים, והן בכו בתוך מעבורות, בתוך החליפות בכו, בכו בתוך האפלה אל תוך מערכות סילוק דמעות והן היו מגששות אחר מרחב גלקטי שאינו נגוע בקללה.

בימים ההם סיפורי בדים הסתננו עמוק מאוד אל הסדקים העמוקים שבמדע עד שמדענים מתוך ייאוש היו אומרים: אולי זו רק האדמה הארורה הזאת, אולי זו רק האדמה. אבל זו לא היתה האדמה והנשים היו חוזרות ערירִיות, סהרוריות, והן היו אומרות: לא-לא, זו לא היתה האדמה, וכל מערכות הסילוק היו דולפות וגם הקרום הדק אשר הגן על השפיות בסוף נקרע, והיה נורא.

ובראותם את הנשים היו נפשות המדענים מפרפרות וגם מהם היו כאלה שיצאו מדעתם. ומיד אחר כך הופרחו רעיונות כמספר המאורות שבשמים, אלא שכל הכוכבים בסוף היו נופלים, ואם לא היו נופלים היו כבים, ואם לא היו כבים היו גוועים או מתפקעים או מתנפצים, ואנשים בסוף קראו למכשפים, והם אמרו: אברה, או: קדברה, או שאמרו: אמן, או לעתים: אמן סלה, ותמיד יהיה מי שיחרה-יחזיק אחרי כל קול, וכל העיניים היו מרצדות וכל האוזניים היו כרויות זקופות - ומה הם לא ניסו, האנשים.

את הכספים, אגב, המטירו על הארץ עשירים אשר תמכו בכל התושייה הנהדרת, כי לתקווה תמיד יהיה ביקוש גדול, גם לאיוולת, ועכשיו, במיוחד עכשיו, את ההשקעה במשאלות אדם אי-אפשר להעריך בפז. אפילו לא בפז.

20

ראשון השתגע פרופ' גולד. יותר משהועיל למחלקה הגינקולוגית בעשרים שנות עבודתו, הועיל למחלקה הפסיכיאטרית בחודש היחיד לאשפוזו. קשה להאמין שאותו אדם שבפתח סיפורנו אמר בקור רוח לקהילת הרופאים הגינקולוגים: בואו נדאג לפחות לשמור על הנשים, יגיע יום אחד למחלקה, יאסוף סביבו את כל הרופאים ויכריז, באותו קור רוח, שהוא בהיריון. אל תמהרו ללעוג לפרופ' גולד, כבר שלושה שבועות שהוא סובל מתחושת אי-נוחות בבטן התחתונה, ומכיוון שאין בכוונתי להוציא דיבתו רעה, ובוודאי לא להביא צער נוסף על אשתו שהתאלמנה זה לא מכבר, רק ארמוז, ושהמבין יבין, שהפרופסור שללא ספק היה מהרופאים הנאמנים והמסורים במחלקה, היה מאוד מסור, אף אם לא מאוד נאמן, לאשתו. היתה לו אפוא סיבה טובה להאמין שזרע חדר אליו, על אף שפחות ברור מאיפה חשב שהגיעה הביצית. אבל ברפואה, כמו ברפואה, הדברים המדהימים ביותר יכולים לקרות. למעשה רבות המחלות שבהן אדם נולד עם שרידי תאים עובריים בגופו, ביניהם תאי מין, ועם המחלות הללו נמנים אותם גידולים בשחלות, גידולים באשכים, וגם מקרי האנדרוגינוס למיניהם. ביצית, לפיכך, ומובן שרק ברמה העקרונית, אכן יכולה היתה להגיע לקרביו. מכיוון שגנים סכיזופרניים משובצים בכרומוזומים של פרופ' גולד (אמו המנוחה אובחנה כסכיזופרנית, שרפה את עצמה למוות בגיל שמונים ושש, השאירה אחריה מכתב אהבה תאוותני לצ'ה גווארה, נהגה לגרוב גרביים על ארבע גפיים ולהתהלך כך במוסד. בשש שנותיה האחרונות אכלה רק גזר ומזון דגים), הרי שהידע הרפואי הרחב שלו, בסיוע דמיונו היצירתי וכמובן בשיתוף צוק העתים, הקנו לו יכולת אדירה להפרות את זרעי הטירוף, אם תרשו לי לקרוא לזה כך. אך לדאבונו אלו לא היו מספיקים לשכנוע הסובבים אותו.

כשהסתיימה הצהרתו בת שתי המילים של פרופ' גולד נפלה בחדר דממת תדהמה. ד"ר מזור היה הראשון לשמוט את כוס הקפה מידו, מני זיגמן היה הראשון להשתעל שיעול קטן, בלתי-נשלט, שבתוכו התחבאה פליטת צחוק סוררת, וד"ר קדם היתה הראשונה להתעשת. אני מציעה שנעשה אולטרה-סאונד, היא אמרה. ועוד אמרה: דבר ראשון נוודא את שלום העובר. שישה רופאים ליוו את פרופ' גולד לחדר האולטרה-סאונד, ורק ד"ר מזור פרש מהחבורה ועלה למחלקה הפסיכיאטרית לקרוא לפרופ' קליין, מנהל המחלקה, וחברו הטוב (מאוד) של גולד. פרופ' קליין הגיע לחדר האולטרה-סאונד בלוויית מתמחה צעיר, בן שמו, ויחד הדפו השניים את דלתות המסדרון, ונכנסו עם הרבה טקס בישבן, אחד מקושט בבלורית אפורה שריחפה מעליו כמו כרבולת, והשני בכתר קוצים בלונדיני. הם עשו פנים של רצינות בלתי-מתפשרת, והפרופסור הודיע: המחלקה שלנו עמוסה, מה לעזאזל דורש את ההתייצבות שלי כאן? - גולד חושב שהוא בהיריון, מני חתך ישר לעניין, והפרופסור הגיב מיד, למה לכל הרוחות הוא חושב שהוא יכול... ואת המשכו של

המשפט בלע, נוצר פיו שומר נפשו, אלא שרגע אחד מאוחר מדי. פניו האדימו כפני ולד שזה עתה נשלף מבטן אמו ולשבריר שנייה נדמה היה שעוד רגע גם יפרוץ בבכי. יש דברים שלא נשמרים בסוד ויש סודות גלויים, והסודות הגלויים אחראים לעלבונות הקשים ביותר; רשת המבטים שנטוותה במחלקה ברגע שפרופ' קליין פצה את פיו היתה יכולה להחוויר עור של פיל, אבל למרבה המזל, פרופ' קליין, שלא כמו פרופ' גולד, היה חזק בנפשו וידע לאחוז בעשתונותיו. תשלחו אותו אלי למשרד, ציווה, ומיד עלה למשרדו, שוכח את הרופא הצעיר במחלקה, כך שהלה התבלבל והסתבך ושוטט כמו כלבלב שאיבד את בעליו. כעבור שתי דקות קליין כבר היה ישוב בחדרו והמתין עד שהובא אליו חברו. שלוש שעות וחצי ארכה השיחה בין השניים, ובסיומה חזר פרופ' גולד לביתו לפני שהספיקו הגינקולוגים לבצע בו את בדיקת האולטרה-סאונד המומלצת. בהמלצתו של מאהבו הוותיק לקח פרופ' גולד כמה ימי חופשה, ובביתו ניסה להסיח את דעתו מבטנו הכואבת ולפנק את עצמו בתענוגות הקטנים של החיים. לשווא כמובן. בפעם הבאה שהגיע למחלקה הפסיכיאטרית זה היה היישר מחדר הטיפול הנמרץ, לאחר שניסה לבצע בעצמו ניתוח קיסרי. הניתוח, כצפוי, לא הסתיים בהצלחה, אבל הפך את נתן גולד למתרפא במחלקה (במחלקה הפסיכיאטרית אסור לקרוא למטופלים "חולים" או "מטופלים", יש לקרוא להם "מתרפאים", והסמנטיקה הזאת מאוד חשובה לפרופ' קליין - הוא מאמין שיש לה השלכות על בריאות הנפש של החולים, תסלחו לי, המתרפאים. עם הזמן הרופאים במחלקה התרגלו להשתמש במילה "מתרפאים", וכך הם אומרים בטבעיות בכל פעם שהם משוחחים ביניהם ליד מיטת החולה, תסלחו לי, המתרפא, או בישיבות צוות. בשאר הזמן, כשקליין אינו נוכח, גם אז הם נמנעים מלקרוא למטופלים "מטופלים" ומעדיפים לקרוא להם "משוגעים").

פרופ' גולד היה המתרפא המעניין ביותר, ללא ספק, במחלקתו של מאהבו הוותיק. הוא אושפז בחדר פרטי, מרווח ומבודד, וקליין טיפל בו במסירות ומתוך התעלמות אמיצה מהעלבונות שהטיחו בו - לא בפניו כמובן, אלא בגבו - כמעט כל אנשי הצוות הרפואי. לקח זמן עד שקליין הבין שההיריון של גולד ודאי מבחינתו כמו שמבחינתנו ודאי קיומה של, נגיד, ידנו הימנית. היא שם גם כשאנו עוצמים עיניים, והיא תהיה שם גם אם צי של פסיכיאטרים יתגייס יחד עם כל ההיגיון והשכל הישר כדי להוכיח לנו שאין יד כזאת, שלא יכולה להיות יד כזאת, שמעולם לא היתה ולא תהיה. כמו שאנו יודעים שבהמשך הכתף הימנית שלנו מתארכת יד, כך ידע גולד שבתוך הבטן שלו, בין הקיבה לפיתול הראשון של התריסריון, מכווץ תינוק. הוא שאג בלילות, צווח במקלחת ובחדר האוכל, ואחרי שהתפרץ על האחיות התכנס לתוך דיכאון עמוק. בשיחות מלמל במרירות שאפילו מוות הוא אינו יכול לאחל לעצמו, כי מה יהיה אז על העובר. הוא היה אובדני אולי יותר מכל מטופל אחר במחלקה, אבל הוא לא הרשה לעצמו להתאבד כי היתה בו אחריות של אם, שהיא כידוע אחריות שאין לה גבולות ואין לה מרפא או מנוח ואין ממנה ישועה.

הוא, כמו כל הנשים, רצה רק שההיריון שלו יצלח. מתחת לסרעפת היה לו עובר קטן שמיועד ליילוד בכל מחיר, ומבחינת פרופ׳ קליין, מתחת לסרעפת שלו היה כל הייאוש שבעולם.

וכמו העובר המדומיין של גולד, גם ילדיו מעולם לא הגיעו לבקרו. אשתו הפסיקה ביום שראתה את פרופ׳ קליין מזיל דמעה ליד מיטתו, ועמיתים שלו מהמחלקה הגינקולוגית, על אף שרבים מהם דרשו בשלומו ודאגו לו בכנות ומתוך חיבה והערכה, לא הצליחו לפנות זמן מסדר יומם העמוס, ולפיכך נעדרו גם הם. מה שנשאר לו היה פסיכוזה דמוית תינוק ופסיכיאטר צמוד ואוהב שלא הפסיק לנסות להכניס בו שפיות. יום אחד ניצת בראשו של הפרופסור רעיון מבריק. הוא ביקש מהאחות הראשית להתקשר למחלקה הגינקולוגית, לדרוש מהם לפנות את אחד מחדרי האולטרה-סאונד, ומיהר לחדרו של ידידו.

21

אצל יפתח, אחרי שהפך לדייר בחייהן, השתנו החיים עד בלי היכר. ראשית, בבטן שלו הפרפרים הפכו לדיירי קבע. לא היה עולה בידיו להיפטר מהם גם אם היה רוצה. שנית, חייו התרחקו ממנו מאוד ונהיו זרים ומוזרים. כאילו, פתאום, התפרשה סביבו הידיעה: כל מה שהיה, חשוב כלא היה, ועכשיו עלי ללמוד משהו אחר. עכשיו עלי להיות מישהו אחר. לעתים חשב שעליו לשתף את הנשים בכל מחשבותיו, עד האחרונה, או לפחות את הדר שעמה הוא משוחח כפי שלא שוחח עם אף אדם, אפילו לא עם רֶב זלצר או עם ג'וני או עם הר"מ, אבל את המחשבה הזאת מיד סילק. הוא נזף בעצמו. הוא בעיקר פחד. עוד מעט ייוולד בנו, יחיד בדור, עכשיו כבר אין לו ספק בזה משום שהחלומות הפכו ברורים ופשוטים, ולקראת הולדת הבן עליו להיות חזק, בשבילו ובשביל עצמו ובשביל אלוהיו. עכשיו עליו להתחזק, אם יכולה בכלל להיות אמונה חזקה יותר משלו. אבל אולי, כלומר ייתכן, כלומר קיימת אפשרות ש -, הוא חושב שאולי, נו, אולי הוא משוגע, או הוזה, או סתם הולך שבי אחרי חלומותיו. זה מה שהוא חושב. והוא ניגש לספרייה הענקית ושולף משם את הספר האחרון שהדר המליצה עליו כדי למצוא את המשפט שעלה על דעתו, מעוצמת הצמא לצלילים של אמת שומעת האוזן קולות שבדינו, זה המשפט - אחד, שלונסקי, כתב אותו, ויש סיכוי לא רע שהמשפט הזה תופס במקרה שלך, הוא אמר לעצמו, הרי אלוקים, מה צריך אותך, אלוקים, שבטוח יודע להסתדר לבד, וחוץ מזה חלומות יש לכולנו ואיך אפשר לדעת אם הקדוש-ברוך-הוא שותל אותם בשנתך או שאתה שותל אותם לקראת שנתך, מתחת לסף ההכרה, באמצעות מה שקוראים לו לא-מודע, ולך תוכיח שהלא-מודע קיים, או לך תוכיח שהוא לא קיים, ובאמת איך אפשר לדעת, אי-אפשר. ולא רק שחלומות יש לכולם, יש ברנשים שעוד רואים מראות, שומעים קולות, אז איך יוכל לדעת אם שכלו מועיל לו או מכשיל? מועיל. אין ספק. יש ספק. אולי הוא מכשיל. די. אסור לפקפק, הוא מועיל. עובדה שבינתיים התרחשו הדברים במציאות כפי שהתרחשו במחשבותיו, שכמובן קדמו למציאות, לפחות כרונולוגית, והיו בדיוק כמוה. לא בדיוק כמוה אבל כמעט בדיוק כמוה. ומצד שני, זה שהוא חשב את המאורעות לפני שהם התרחשו, האם זה אומר שהוא חזה אותם? ניבא אותם? ואולי הוא זה שממש המציא אותם? כמה אמון אפשר לתת בציר הזמן? הלוא כל מה שצריך לעשות כדי לעוות אותו הוא להכניס אדם לחללית ולעשות מה שהוא, איינשטיין, אמר. אדוני, עזור לי, הנער מבקש. אדוניו, עזור לו, אנחנו נבקש. אבל אלוהים אף פעם לא מרגיש צורך להוכיח את עצמו, או את קיומו, או את אי-קיומו, בטח לא בפנינו. אלוהים רוצה להיות ברור מאליו. ומה יכול יפתח לעשות עם זה? הוא יכול להאמין באמונה שלמה. ואז מה? או שישחק אותה או שיצא אידיוט. נחכה ונראה. וכך גם הוא חושב, במילים אחרות אמנם, אבל כמעט אותו דבר - או שאני צודק או שאני טועה, ועל המחשבה הזאת הוא

הצטער מאוד כי לא היה צריך לחשוב אותה, אבל עכשיו זה כבר אבוד, היא הגיעה ונטבלה כמו שרץ בנוזל שמוחו צף בו. רק לסלק אותה מהראש הוא יכול עכשיו, ולמלא את השפתיים בברכה, לא משנה איזו, הראשונה שעולה על הדעת. משום מה על דעתו עולה עכשיו ברכת "הרואה את הים הגדול הסמוך לארץ ישראל", אז אליה הוא מתמסר, ברוך אתה אדוני אלוהינו מלך העולם, שעשה את הים הגדול. והוא משנן את הברכה שוב ושוב, עוצם עיניים ומדמיין שהמילים פורחות על שפתיו, ואז צובט את המשפט בקצה גבעולו, במילה האחרונה, ומושך את המשפט אל פיו, ופעם נוספת מניח לו לפרוח החוצה, ברוך אתה אדוני אלוהינו מלך העולם, שעשה את הים הגדול, ושוב השיניים נסגרות על המילה האחרונה, שוב מגלגלות את המשפט פנימה כדי לתת לו לפרוח מחדש, כך, ללא הרף, בכוח הוא נאחז בברכה, אומר אותה פעם רביעית וחמישית ושישית, כי כמו שכתוב, אין מחשבת עבירה עולה אלא בלב פנוי מן החוכמה - נדמה לו שזה ציטוט מדויק אבל הוא לא כל כך בטוח, ולכן הוא רוצה לברר את העניין, ניגש לחדר העבודה של הסופרת ונעמד מול ספרייה ענקית, שהיא דווקא הקטנה מבין שתי הספריות שבביתן - זו שבסלון גדולה יותר - ומחפש שם נוכחות הכרחית, ודאית, של ספרי הרמב"ם, שמתבררת כפחות הכרחית מכפי שחשב, שכן לא איתר שם אף אחד מהם, רק בברית החדשה העיניים שלו נתפסו והוא הרתיע את רגליו אחורה, אולי מזועזע ואולי מעמיד פני מזועזע בפני עצמו כדי שלא להזדעזע מכך שהוא אינו מזועזע.

בינתיים עמדה הדר במטבח, הכינה לעצמה כריך ונאחזה במשאלות משלה, שלפעמים הן אותן משאלות, נאבקה במחשבות משלה, שלפעמים הן אותן מחשבות, כאילו למחשבות יש קיום משלהן, מוטיבציה אחת גורפת, והן רק מדלגות בין ראשים ולבבות, מנסות להסתנן, לשבור את הגולגולת, להתגנב בין הצלעות כמו חתול בין סורגים, לנפץ את הנפש השבירה לארבע רוחות שמים. מחשבות איומות ונוראות חושבים השניים בדירה הקטנה בשלומציון - הבן ימות, יפתח חושב. ברחם שלי צומחת גווייה, חושבת הדר. אולי השטן אוחז בי ואני שבוי בתוך הרשע, אולי זה לא אלוקים שעָמְדִי, ואיך אדע. ואולי, אחרי ככלות הכול, הוא לבדו ימלוך נורא. מחשבות כאלו יכולות להרוג נער צעיר ובוודאי אישה הרה, אבל שניהם נלחמים. אחד באומץ, השנייה בתשוקה - שתי דרכים שונות מאוד להילחם. היא עומדת, מביטה בכריך, כבר אין לה תיאבון אבל העובר שחי בתוכה כל הזמן זז, מזכיר שבריאתו לא הושלמה, שעליה לאכול כדי שיהפוך לאדם קטן ובריא. אביו עומד כמה צעדים מאחורי אמו, עכשיו הוא אוהב אותה אהבת בשר שמזעזעת אותו, אהבה נכזבת, אהבה שמאיימת על שפיותו ומתבלבלת עם אהבתו הגדולה לאלוהיו. אבל היא אינה אוהבת אותו. היא אוהבת את האישה הקשה והמרוחקת, שבקושי מדברת ושהעצב שלה הוא כמו תו שלא ניתן למחות מפרצופה. כמו הדמעה הקבועה בפניה המשתנות של הדר.

הוא מביט בעורפה של אם בנו ושותק. בסוף פוצה את פיו, שואל אם יש אצלה רמב"ם, והיא אומרת, לא, למה? - אני מחפש איזה משפט, נדמה לי ששיבשתי אותו, והיא שמחה על הסחת הדעת ומציעה לגשת למחשב, לעשות חיפוש. באיזה חלק של המשפט אתה בטוח? היא שואלת. - בלב פנוי מן החוכמה. היא מקישה "בלב פנוי מן החוכמה", מניחה גרשיים לפני וגרשיים אחרי, ומחוץ לגרשיים כותבת רמב"ם. עשירית שנייה אחר כך המשפט מופיע בשלמותו, שמונה פעמים, מצוטט מתוך הלכות איסורי ביאה פרק כב, הלכה כא: "אין מחשבת עריות מתגברת אלא בלב פנוי מן החוכמה". יפתח נבוך. לא מחשבת עריות התגברה בו אלא מחשבת כפירה, ועל אף שסביר להניח שהמשפט תופס גם לגבי מחשבת כפירה, מטרידה אותו האפשרות שהדר חושבת שמחשבת עריות עלתה בו. והוא בולע רוק שהצטבר, אבל אתם יודעים איך זה, כרגיל, הבליעה שלו יוצאת הרבה יותר מדי רועשת ורק מגבירה את המבוכה. הוא אומר תודה, הדר מביטה בו בעיני הגלקסיה השחורות שלה ואומרת: יפתח, אני לא יודעת מה בדיוק רצית לרמוז לי, אבל אינספור סיבות יש לאהבה שלי אליה, והיעדר חוכמה אינה אחת מהן. הוא היה מופתע. מצד אחד הוקל לו, מצד שני הבין שאותה מטריד משהו אחר, שהיא נתפסה למסקנה שלא אליה התכוון, ממש לא. מעולם לא שפטתי, הוא מלמל. מעולם לא אמרתי מילה. צדיק באמונתו יחיה, וגם איש באהבתו. אם ככה, למה הובלת אותי אל המשפט הזה? היא שאלה. מסיבות אחרות, אני לא רוצה לומר אילו, אבל אני נשבע, מסיבות אחרות. טוב, אני מאמינה. אבל תדע שגם בתורתך אין איסור, ולא שהיה משנה לי אם היה. ואז התוודתה: אני זוכרת, אחרי הספר הראשון, אחד הרבנים גינה אותי בטלוויזיה, לא כשרה ובוודאי מסריחה, ככה הוא אמר. יפתח הרכין את ראשו. הייתי רוצה לקרוא את מה שכתבת, הוא הצהיר, והיא קמה מהכיסא ושלפה מהמדף את שלושת הספרים שפרסמה. היא הניחה אותם על השולחן הצביעה על אחד שכריכתו שחורה ושמו רשום בו בזהב מעל שלה, ובחיוך מריר אמרה לו, זה היה אירוע ספרותי, אבל תדע שאין בו עלילה.

22

אני אומרת, אמרה רינה, שבתל אביב בכלל לא צריך לנהוג, רק טקסי. ובתנופת רוורס בלתי-צפויה היא החנתה את המאוזדה על המדרכה, באלכסון. ירכתי הרכב עמדו על המדרכה והחוטם בלט אל הכביש, כאילו מוכן לזינוק, ובשביעות רצון בולטת הסבירה רינה לבתה שטכנית אי-אפשר לגרור רכב אם מחנים אותו כשחציו על הכביש וחציו על המדרכה, והילה, שבחנה את המכונית ואחר כך את הכביש, קבעה שאולי אי-אפשר לגרור אותו בצורה כזאת אבל קל מאוד לדפוק אותו. אחר כך לקחה מאמא שלה את תיק הצד וזו התפנתה להעביר את שערה לאחור בעזרת משקפי השמש המוזהבים. כשסיימה לתקן את התסרוקת לקחה חזרה את התיק, תפסה את הזרוע של הילה, והשתיים דילגו בהצלחה חלקית מעל שלולית שנקוותה בסמוך לגדה, בעוד רינה מתמידה בהרצאה על מצוקת החניה בעיר, על הסכנה שטמונה בחניונים החשוכים, ובוודאי על המבוכה שכרוכה בניסיון לחנות ליד אנשים זרים. כמה רגעים מאוחר יותר, כשהגיעו לחלקו הצדדי של המוזיאון, נזכרה במצבם המדאיג של המבנים הישנים באזור ומיד התמסרה לתיאורם, לא שוכחת לשבח את המאמצים ההרואיים של מהנדס העיר - שהוא גם בעלה של לילי מהמכון - לשקם את אזור הדרום למרות המצב הבריאותי הקטסטרופלי של אשתו הקודמת, שהסרטן, כך מתברר, נמסר אצלה במשפחה מדור לדור ממש כמו הכסף, וזו הרי ממש צרה קטנה לעומת כל הבניינים היפים והמסורת שחייבים לשמר, מה גם שלפני חודש היא התחילה טיפול הומיאופתי, ככה שהעור שלה מבריק מתמיד ואולי זה בכלל לטובה. מה שכן חורה לה מאוד זה הסיפור של הבניינים שתכנן האדריכל הגדול, נו, באוהאוס, אולי לויד באוהאוס, היא לא זוכרת אבל זה בלאו הכי לא מה שחשוב - כי כשמעדה קלות על בלטה מוגבהת כבר שכחה לגמרי את הבניינים והמסורת שצריך לשמר, והתמקדה בתפקודה הלקוי של העירייה, ובעיקר בנזק שעלולות לגרום בלטות לא ישרות, או, עוד דוגמה, מעליות מלפני מאתיים שנה שהן ממש הרות אסון ומסריחות כמו המוות. בסוף הכריעה שאין מה לעשות, חייבים להרוס את כל הבתים הישנים בעיר - אל"ף, בגלל שהם מכוערים לחלוטין, ובי"ת, בגלל שהם פשוט סכנה לציבור.

שמעתי שזו תערוכה פשוט מהממת, רינה אמרה להילה. אני בטוחה שאת ממש תיהני ממנה. דליה פינקלשטיין אומרת שהיא ראתה חלק ממנה בניו יורק, בכל מיני אקסבישנס שהפסל עשה עוד כשהוא למד שם בפראט. היא אומרת שהוא פשוט מאלף. הן הגיעו לרחבת הכניסה של המוזיאון ורינה הסירה את משקפי השמש ודחפה אותם לתיק, משאירה אותו פתוח לקראת המאבטח. הוא חייך אליה בנימוס, והיא אליו במיומנות. כשנכנסו פנימה וניצבו מול הפסל המרכזי, הפיות נשארו פעורים אבל נעדרה מהם כל זווית שתעיד על צחוק. מוֹצָק גבס אדיר ניצב במרכז הרחבה, לבן כמו חלב, מונח על לול הפוך, שחור כמו זפת, שבתוכו מאות בקבוקים קטנטנים שכולם מלאים נוזל מבריק, אדום

כמו דם. המחזה, לדעתה של רינה, היה מרהיב. היא אמרה: אוי אוי, תראי איזו מחאה, והילה אמרה: על מה את מדברת, מחאה נגד מה? - מחאה נגד המצב, רינה הבהירה. - כן, אבל נגד מי? הילה הקשתה. - מה זאת אומרת, נו, נגד המצב. - כן, אמא, אבל למי באים בטענות? רינה נזכרה במשפט שקראה באותו בוקר בעיתון. היא כחכחה בגרונה ואמרה בחומרה: האמריקאים. הם חושבים שאם מצחצחים דיר חזירים הוא מפסיק להיות דיר חזירים. אחר כך המשיכה לחצוב להבות עם משפטים אחרים ששמעה, שוכחת, או אולי לא יודעת, שהיא מצטטת בעיקר מדבריו של שליט איראן שאכן האשים את אמריקה בחרונו המתגבר של אללה, ושכמה שבועות קודם לכן גם הואשם בהצבת קני שיגור - שבכלל היו מחסני מזון - ברחבי מדינתו. מובן שהמעשים הללו עלו לו ביוקר, זה הרי טיפשי מאוד, דיר החזירים האמריקאי מזוין הרבה יותר מדיר החזירים האיראני, שמיד אחרי תמונת הלוויין הראשונה נכנס לבוץ טובעני יותר משהיה מעלה על דעתו האופטימי שבחזירים, ויותר מזה: יחד איתו הכניס לשם גם את מדינות ערב.

מכל מקום, השיחה המגוחכת בין רינה ובתה אפילו לא היתה עיקר ההתרחשות. שגריר ארצות הברית בישראל, מר ג'ייקוב ג'קסון ג'וניור, שבמשך שנים היה ידוע בכינויו התקשורתי "טריפל ג'יי" לפחות עד שחברת מזון כלשהי הוציאה שוקולד עם אותו השם, עמד לצדן של השתיים יחד עם יועץ התקשורת שלו, ג'ונתן ג'ונסון ג'וניור, פטריוט אמיתי ועל כן נבל, ששמע את שיחתן מתחילתה ועד סופה. כשהבין שהמיצג שעומד מולו עולב במדינתו, לחש הוראות בימוי מעטות לאוזניו של השגריר, עוד פטריוט שהוא על כן נבל, שהחליט מיד לעשות מעשה. הוא פרץ את דלת הלול והעיף את הבקבוקים האדומים לכל עבר, מעמיד פני אדם ששרוי בסערת נפש עצומה ומתלכלך כולו בצבע המאכל האדום. הלול השחור נראה ממש כמו כפר וייטנאמי קטן, ומבקרי המוזיאון התבוננו בנעשה בדממה. בשלב כלשהו, טיפת צבע מאכל ניתזה לזווית שפתיו של ג'קסון ג'וניור. הוא עצר, ליקק אותה בסקרנות, וחיוך אינסטינקטיבי של הנאה התפשט בפניו. במוחו של יועץ התקשורת שלו שורבטו הערות ראשוניות: "מדובר במיצג Hasar Ta'am (שייאמר עם חיוך דו-משמעי? קריצה קלה? אולי עדיף בחומרה?)". המחזה היה אינפנטילי אבל גם רוב הקהל. בלשונה של רינה, כל הסיטואציה היתה חזקה מאוד, והיא עצמה סברה שמדובר בחלק מהמיצג האמנותי. היא החלה למחוא כפיים בהתרגשות, אחריה מחאו כפיים כל שאר הנוכחים, עד שבסוף, האולם כולו התמלא שאגות עידוד וקריאות שבח, וכעבור כמה שעות התיישב אדם לערוך את הכתבה. כי אמנות כזאת מגיעה לכל העם.

23

בלי כוונה עבר יפתח ליד חדר השינה וראה אותה עירומה. ועל אף שנסוג מיד, הספיק לראות שמתחת לשדיים היפים שלה - שהם לא גדולים, לא קטנים, לא לבנים, לא שחומים, רק עגלגלים ומלאים ורגועים - הידיים שלה נחות על בטנה הנפוחה ומלטפות אותה כמו שמלטפים כדור בדולח. ופתאום, כאילו באמת היתה כדור בדולח, השתקפו מתוכה מראות, ובשבריר השנייה שעיניו הביטו בה התגלו לו כל מיני דברים ורמזים אשר התחלפו במהירות שאין לה שיעור אך הוטמעו היטב במוחו כאילו התבונן ושינן אותם במשך דורות. למשל ראה את הדר כורעת ללדת ואת הילה עומדת מאחוריה, כורכת זרוע אחת סביב חזה ואת השנייה לוחצת כנגד בטנה. למשל ראה אותו עצמו אוחז תינוק ונושק למצחו. למשל ראה ילד הולך ומועד, ואחר כך קם, והנה מתאספים סביבו רבבות. אבל הוא מיד נסוג והשעין את גבו אל קיר המסדרון. הוא נבהל מאוד. הוא שם לב לכך שרגליו רועדות. הוא חיכה. הוא נשם. הוא פסע. הוא התיישב בקצה הכורסה מול הספרייה וישב עם ספר סגור על ברכיו, מת לצאת מהדירה ולרוץ אל תוך הערפל הכבד בחוץ, אבל זוכר שנשבע להיות שותף מלא לגורלה של מי שעתידה להיות, כך הוא משוכנע עכשיו יותר מתמיד, אמו של האחד והיחיד שייוולד ושמזרעיו תבוא ישועה. בחוץ נבחו כלבים, וחתולים יללו מיוחמים בחדר המדרגות. מוזר, הוא חשב, הם הרי לא מזדווגים אז למה -, השמש בקושי שלחה קרניים דרך הערפל הצמיגי ומחדר העבודה של הדר אפשר היה לשמוע את חמישיית הקלרינט של ברהמס שכבר הכיר היטב, אבל לא אהב, אפילו שנא, הפרק השני נשמע לו כמו תפילה בלי תקווה וזה נראה לו מגוחך.

עברו שעות והוא נרגע. אחר הצהריים עזר להדר להכין את ארוחת הערב ושוחח איתה על הספר האחרון ששאל ממדפה, שילוב שהפך להרגל. השניים בישלו כל מיני מאכלים שדרשו זמן ודמיון ושוחחו בעניינים שברומו של עולם ולעתים בעניינים פעוטים, וכך עזרו לעצמם, וגם זה לזה, להעביר את הימים הארוכים שבהם נאלצו להסתגר בדירה ולהצטמק איש-איש אל תוך גופו. בערב חזרה הילה והם התיישבו לאכול בשתיקה. אחר כך, כשרצה לפרוש למרפסת, לערבית, לא מצא את הסידור ונבעת. יותר משפחד שיש בכך סימן להיחלשות האמונה פחד להיפרד מהמשפטים שכל כך אהב. לכן נשבע שלא ילך לישון עד שימצא אותו, וכדי להיות מחויב יותר לשבועתו סיפר עליה להדר, שהציעה את עזרתה, ויחד חיפשו חמש או שש שעות תמימות, אך למרבה הצער לא מצאו. הם התיישבו מיואשים על הספה. השעה היתה שתיים בלילה. הדר הציעה שילך לישון, אמרה שמחר בבוקר תעזור לו לחפש, והילה, שאולי תלאותיה בבית החולים עייפו אותה ואולי נכנס בה השטן, אמרה, אני בלאו הכי חשבתי שהגיע הזמן שתעשה לך אלוהים אחרים. הדר שלחה אל הילה מבט רב-משמעות שמשמעויותיו ברורות רק לשתיהן, ויפתח לא ענה עד שפתאום ענה: אני לא מבין אותך. מה עוד צריך לקרות כדי

שתסכימי לשתף פעולה? והילה צחקה. - לשתף פעולה איך. מה אתה רוצה שאני אעשה? שאלך לבית כנסת כדי לעודד מהיציע? ככה? כי יש מספיק פסיכים שעושים את זה ואני לא רואה איך זה עוזר.

יפתח קם. שאף הרבה אויר כאילו באוויר יש ביטחון, לא חמצן, וביקש מהדר לקום ולהפנות את בטנה להילה. זה בעיקר היה מביך. הילה אמרה: תן לי לנחש, אתה הולך להפוך אותה לנחש. די, אמר הנער, וכמעט הוסיף: תשתקי, אבל לראשונה בחייו הצליח להשמיט מה שצריך ולברור מילים. די, הוא אמר, רק די, אני בסך הכול רוצה שתסתכלי על הבטן שלה ותגידי לי מה את רואה. אבל הראייה האולי-אלוהית-אולי-לא שניתנה ליפתח לא ניתנה להילה, ולכן, כשהביטה בבטן שלה לא ראתה כלום חוץ מגבעת עור שעשתה לה חשק להניח עליה את ראשה. היא קמה בכעס, מיהרה לחדר השינה, ואחריה הגיעה הדר ונשכבה על המיטה. שאלה אותה מה קרה. דברי איתי, היא כמעט התחננה. אבל הילה לא אמרה דבר. היא שתקה, למעשה, מרוב קנאה. רצתה לשאול, מה איתי, רצתה לדעת שהיא אינה מיותרת, אבל לא שאלה. חבל. אולי אם היתה חולקת את מחשבותיה עם הדר היתה חשה איזו הקלה. אולי היתה שומעת, אהובתי, אַת העיקר. אני והוא קשורים באלוהים, אי-אפשר לדעת, אנחנו מקווים. אבל אני ואת קשורות באהבה. אלוהים אולי יש ואולי אין, אלוהים אולי טוב ואולי רע, אבל כאן ועכשיו אני ואת מאירות כמו השמש (רק לא ידעה אם זו שתזרח או שתשקע).

אבל כאמור הילה לא שאלה ולפיכך הדר לא ענתה. השתיים לא השיחו לא את דאגתה של האחת ולא את קנאתה של השנייה ולא את אהבתן. רק יד נשלחה לעבר הבטן הגדולה, וליטפה אותה, ויד שנייה נשלחה לפרוע את הערווה. ובסלון הנער בבדידותו, מחשבותיו פרועות כי אלוהים פרע אותן, או אולי מעצמן הן נפרעו, והוא מרגיש שעוד מעט יחלה ושמוחו הולך ונעשה רפה. איננו יודעים עדיין אם הוא איש האלוהים וזאת לא נדע עד הלידה, והוא עצמו אינו יודע, איך ידע ועודנו ילד. אבל זאת אני יודעת ואין בי שמץ של ספק, ואת זאת יודעות גם השתיים בחדר השינה: בעיניו האש יוקדת אבל נים אחד של רוע לא תמצאו בגופו. אמנם אין לדעת אם הוא חוזה או הוזה, אבל אם הוזה - אז הוזה בתום לב. כולו כוונות טובות ועיניו כמו מעיינות של טוהר. והוא עטוף נפש. והוא לבד. וגרעין הצער בלבו הוא עכשיו כמו עץ שהסתרגו ענפיו בעורקים. הדר ליטפה את הילה שליטפה את הדר. והוא נותר לבד. הן הצטנפו. והוא עצם את עיניו. הן תבעו נגיעות זו מזו, השיקו עור לעור, ינקו נשיקות, גישושים, חיכוכים, אצבעות נלחצו כנגד חוליות הצוואר, העורף, שיפולי העכוז, מורד הבטן, שקעו בגיא שבין השדיים, נרעשו-נרגעו, ואחר כך הניחה אחת את ראשה על ימינה של השנייה. ופתאום הרגישה את אלוהים, נוכח אבל לא פולש, רק קיים ביניהן. במרחק מילימטרי ואינסופי היא יכלה לחוש בו, אם אכן פירשה נכון את התחושה. היה נדמה לה שאלוהים החל פתאום להיות בחדר השינה, כאילו בשנייה אחת פתאום נברא. ומכל הדברים שיש לשאול עכשיו את

אלוהים, מכל השאלות שזקוקות כל כך לתשובה, היא לא יכלה אלא לדרוש: אלוהים, למה רק שתיים, למה רק שתיים, למה שתי ידיים נתת לי, למה שתי רגליים, למה אי-אפשר היה להצמיח עוד, כאוות הנפש, למה אי-אפשר היה לגעת בעוד גפיים, שפתיים, לשונות, שיניים, למה, היא שאלה וראשה על ימינה. ואיזה טעם היה לה לשאול את כל השאלות האלו. שום טעם. היטב ידוע לה שאי-אפשר לשנות את הנתונים: ארבע גפיים, שתי עיניים, אף, פה, לשון, עם זה צריך להסתדר. ואם לשפוט מהעונג שזה עתה חוו, נראה שדווקא הסתדרו בכלל לא רע.

24

ואם דם זה מה שחסר לך, אתן לך את דמי.
הנך יפה, אהובתי, הנך יפה.
אהובתי, אתן לך את דמי.

25

הוא מנגן את סונטת האביב של בטהובן, סונטה מספר 15 לכינור ולפסנתר, אבל אין פסנתר שילווה אותו, לכן מדי פעם הוא לוקח על עצמו חלק מהאחריות של הפסנתרן, בעיקר באותם סימני דרך של המהלך המלודי שבלעדיהם אי-אפשר להבין את המנגינה, כי בשבילו המנגינה היא כמו משפט שיש לו פשר. זו, לפחות, תפיסת עולמו כרגע, בשלב מוקדם מאוד של הקריירה שלו, ובעצם לפני שבכלל התחילה הקריירה, אלא אם כן מחשיבים את הקונצרטים בקרן הרחוב. עכשיו הוא יודע, בוודאות ששמורה רק לבני גילו, שהמוזיקה החלה לדעוך קצת אחרי שדעכה שמיעתו של בטהובן, וגוועה לגמרי ביום ששנברג כפר בעיקר והחל להלחין בהטלת קוביות כמו איזה משורר טיפש שמגריל מילים ומאמין שאפשר לפרוש כך משפט יפה, כלומר מובן. ביום ההוא המוזיקה מתה והשאירה אחריה צלילים שהתפזרו באוויר כמו אבק, או התנדפו והשאירו אחריהם דממה, נגיד זו שהלחין החצוף המתחכם, איך קראו לו, קייג', ג'ון קייג', שעל היעדר הכישרון פיצה באידיאולוגיות מטופשות. כך, מכל מקום, הוא חשב אז, לא חשוב למה, זה מה שהוא חשב. בלאו הכי עם השנים תשתנה דעתו והרפרטואר שלו יכלול מלחינים טובים שעשו את דרכם מעור התוף עד לב הנשמה בדרכים אחרות, עם חוקים אחרים, היררכיה אחרת של צלילים, גמישה יותר, עם הבנה שגם למלודיה יש תחליף, שיש ספינות ששטות בשביל הים, לא בשביל להגיע לאיזו יבשה, ואפילו לסיפור המושלם יש אלטרנטיבה, ולפעמים היא אפילו הולמת קצת חיים, למשל, הפסדים שנחלת לפני שבכלל נלחמת, שיאים שלא צריך לטפס אליהם, מעמקים שאין להם צורך בהתדרדרות, גם אלו יכולים להעניק משמעות, כי זה שהסיפור אינו מסופר זה לא אומר שהוא אינו קיים ברקע, ולעתים הלב מסתפק ברגע המאושר של יום החתונה בלי לדעת כיצד נפגשו האוהבים או אילו תלאות עברו, ולפעמים הלב רוצה לבכות ולא צריך לדעת על מה הוא בוכה או למה, ולפעמים הלב הוא ילד קטן שרוצה לצחוק בלי סיבה, סתם כי כיף לצחוק, ולפעמים, אין מה לעשות, רק צליל אחד יכול לשכון בתוך תיבת הנגינה.

אבל את כל זה, כפי שנאמר כבר, הוא אינו מבין עכשיו, ונאמר גם שלא משנה למה, משנה שיבין רק כשיתבגר. בינתיים הולך לבו אחרי בטהובן שבסונטת האביב שלו, כלומר באופוס 24, כבר ידע בדיוק מה הוא רוצה לומר, רק חבל שבפרק השני, האדג'יו מולטו אספרסיבו שאליו הוא מגיע עכשיו, הפסנתרן הוא זה שמופקד על דבריו, לפחות בתחילת הפרק, והכנר רק מדובב אותו בצמדים של צלילים, טרצה בהתחלה, אחר כך קוורטה, אחר כך סקונדה יורדת, מחוות יפות אמנם אך כאלו שלא בהכרח נעוצות בשלד המלודיה, כמו פרטים שלא בהכרח תורמים דבר לעלילה, ולכן נאלץ הכנר המוכשר לפתוח את הפרק כאילו היה הכינור שלו פסנתר, והוא מצליח איכשהו לנגן את הנושא תוך כדי שהוא שוזר בו את תפקיד התומך המקורי שלו, או לפחות את חלקו, ואת כל זה

על הכנר עם הפנים הקפואות לבצע מולטו אספרסיבו כי אלו ההוראות, בצדק אלו ההוראות, והאמינו לי שהוא מבצע אותן כמו שצריך. הנער עם הפנים הקפואות מנגן אספרסיבו מאוד, אספרסיבו כל כך עד שמשהו בך, שחייב להיות הנשמה, מתנפץ ומתפזר לארבע רוחות, או אולי קורס אל תוך עצמו כמו כוכב, אספרסיבו כל כך שהנשימה נעתקת והאוויר נבלע במקום שיהיה נשאף, אספרסיבו כל כך, ולא פחות מהאספרסיבו של כל אותם נגנים מפורסמים שאין להם שום תסמונת, בטח לא התסמונת הנדירה על שם מביוס, שאם לא הייתם רואים את הכינור שעון על כתפם ואת הקשת עוברת על מיתריו, הייתם חושבים שהם מנגנים עם הגבות.

26

שש שעות לקח להדר לעזוב את בטן אמהּ, ושישה שבועות לקח לאמהּ לעזוב אותה בחזרה ולא לשוב לעולם. בעלה, כלומר אבא של הדר, היה האיש העשיר ביותר בארץ, ולשעבר טייס קרב בחיל האוויר, ואחר כך שגריר ישראל בקולומביה, ואחר כך איש עסקים מצליח, ותמיד גבר נאה מאוד, אבל בהחלט לא טלית שכולה תכלת, ואולי אפילו כתם תכלכל אחד לא היה בה. הוא בעצמו לא חיכה יותר משבעה או שמונה ימים מרגע הלידה ועד שנכנס למיטה עם המיילדת, שלימים הפכה לידועה בציבור שלו, לפחות עד שהחליט להתחתן שוב, הפעם עם בתו של האיש השני הכי עשיר בארץ. מאביה קיבלה הדר כסף, כמה שהיא רוצה, ומאמה שרה, דוגמנית בדימוס, קיבלה גנים של יופי, תוכי ונקודת חן. לא קיבלה הרבה אהבה. שרה כאמור עזבה את הארץ שישה שבועות אחרי שהדר נולדה, וחמישה שבועות אחרי שתפסה את בעלה מזיין את המיילדת. שנה לאחר מכן אביה עזב את המיילדת והתחתן עם ליהי, כאמור בתו של האיש השני הכי עשיר בארץ, שהפכה לאמה החורגת (הראשונה). כעבור שנתיים נולדה ענת, אחותה החורגת, שבמשך הרבה שנים נחשבה לרווקה העשירה ביותר בארץ ושהיתה קצת יותר עשירה מהדר - כי גם לאמא שלה היו נכסים - אבל פחות יפה. מכיוון שהדר נשארה עם אביה, היא וענת גדלו יחד. בהתחלה הסתדרו מצוין, אבל מאז שענת חזרה בתשובה ונישאה לבנו של אחד מחברי הכנסת העשירים ביותר בארץ שהואשם לפני שנתיים במתן שוחד ומאז הוא בחזקת אשם עד שיוכח שהוא איננו (חבר כנסת), הן לא מדברות. בשביל ליהי, אמה החורגת של הדר, כמו בשביל אביה האמיתי של הדר, אלו היו נישואים שניים. מהקודמים יש לה ילד אוטיסט (האוטיסט הכי עשיר בארץ), ובעל שהקים משפחה חדשה ולא שמר איתה או איתו על קשר. כולם במשפחה מאוד אוהבים לשנוא אותו וכשאבא של הדר היה רוצה להקניט את אשתו השנייה, בימים שעוד היו סועדים יחד בערבים, הוא היה אומר: נו, אז המפגר לא שמר על קשר עם האוטיסט, תגידי תודה, המפגרת שלי שמרה על קשר מצוין עם חצי ירושה. והדר הקטנה, שבאותה תקופה הבוז שרחשה כלפי משפחתה גדל יחד עם שדיה, היתה חושבת, הלוואי שהיא היתה שומרת על קשר גם איתי, אבל נזהרת שלא לבכות, ורק הדמעה הקבועה מתחת לעינה היתה רוטטת.

מכל מקום, אמהּ שלה, לדאבונה, מעולם לא חזרה אליה. כן חזרה אליה בחלומות. בחלומות תמיד היתה רואה את אמא שלה עומדת בפתח חדר השינה, יד תומכת במשקוף, רגליים צלובות, עומדת בצורה של גבר, ותמיד בחלומות היתה אומרת: "דעתי היא..." "דעתי היא..." "דעתי היא..." וככה אינספור פעמים היא היתה אומרת אבל לא אמרה דבר. יום אחד אמרה הילה להדר: את תראי, בסוף החלום יתפוגג, יעבור עם הזמן. אבל הדר גיחכה ואמרה שעל הזמן היא ממש לא סומכת כי כשזה נוגע לדברים החשובים הוא עובר אבל לא לוקח איתו שום דבר, וזו היתה הפעם היחידה שהן דנו בנושא. בג'ינס

שחור שלא התרחב למטה וסקסית נורא בחולצת טריקו הדוקה בחזה ורחוקה מהבטן בכמה סנטימטרים שהם בחזקת פרצה קוראת לגנב, הדר ניגשה למזוג מים רותחים לספל הקפה שבידה, והוסיפה דימוי נוסף לחלום: כמו תקליט שבור. אחר כך שוב פנתה לאהובתה, שמצד אחד נמשכה לגופה ומצד שני פחדה ממנה פחד מוות, והרחיבה את הדיבור: הבעיה, רק שתדעי, היא לא בחלום עצמו. הבעיה היא בבוקר, ואחר הצהריים, ובערב, ולפני השינה. כמו - והיא השתהתה לפני המילה הבאה, מחפשת דימוי הולם - זוממת כבר את השיר הבא - כמו צרור מפתחות, כבד נורא, כמו זה של השרתים בבית הספר, צרור שמכביד ומקרקש כל הזמן, אבל אף פעם לא פותח שום דלת. ככה אני סוחבת את המחשבות על החלום המחורבן הזה. כמו צרור מפתחות חסר ערך. כך שיר נולד. ואפילו, היא חזרה כמתנצלת, אפילו שבעיון פסיכואנליטי אני יודעת שהחלום לא מי יודע מה מורכב. וגם, נגיד, בחיים לא הייתי כותבת אותו באחד הספרים שלי. אבל תאמיני לי שעינוי - זה כן, וממש. והילה שתקה. ומה שמפריע לי, המשיכה הדר, זה פיזור הדעת. כאילו אי-אפשר להשקיע כלום עד הסוף. לא את הדמיון, לא את התבונה, לא את הלב. כאילו חלק ממני תמיד תפוס במקום אחר. קצה אחד של חוט המחשבה תמיד תפוס איפשהו במנהטן, ביד הרעה של אמא שלי, כמו באסו קונטינואו בקנטטה קודרת שלא מוכנה להסתיים. את מבינה אותי? כל הזמן חלק ממני תפוס באותו מקום שהוא אפילו לא מקום. סתם חלום. חלום שלא משתחרר. הילה הבינה אותה. אז אני עושה דבר אחד, הדר המשיכה. חושבת דבר שני. מרגישה דבר שלישי. כותבת רביעי. ואני בעצם מפורקת. אני באמת שונאת אותה, את יודעת, עד כמה שאפשר לשנוא אמא. אבל גם לשנוא אותה אני לא יכולה בכל מאודי כי אני מפורקת ופזורת דעת. הילה מבינה אותה. וזה עגום, זה באמת עגום, כי מתוך פיזור דעת אין שום סיכוי לגשת אל האושר. כי בשביל להגיע לשם צריך להתרכז. וצריך להיות ממוקדים. ואולי, אני חושבת, בשביל אושר צריך לפחות קצת אמא. והילה מבינה אותה, או לפחות חושבת שהיא מבינה כי היא הרי לא יכולה להיות בטוחה, אותה אמא שלה לא עזבה אפילו לשנייה ואפילו היתה עוזבת אותה, כל עוד לא נכניס את לבה של הדר לתוך בית החזה של הילה לא נוכל להניח שום דבר. כמה הבנה כבר יש בין שני אנשים, אפילו אוהבים? גם אני תמיד הרגשתי שאותי רק אמא מבינה.

27

הלב, הרהרתי אחרי שנרדמה, מספרת את המחשבות שלי להולוגרמה שלה שתמיד דלוקה בדמיוני, הלב עובר תהליכים משונים, חלקם פיזיולוגיים וחלקם פתולוגיים. קחי למשל את ההיפרטרופיה. בהיפרטרופיה שריר הלב גדל, אבל לא גדילה רגילה, גדילה אחרת, שמתרחשת כאשר (למשל) אין מספיק דם. במצבים כאלו הלב מאוד משתדל, הסברתי לה. הוא כאילו נכנס לכושר. הוא מתנפח, הוא נעשה שרירי, הוא נעשה מה שנקרא - היפרטרופי, והכול כדי לשלוח את מעט הדם לאן שצריך. וזה אולי מצב רצוי. כי כך הוא מצליח לפמפם מספיק דם. אבל לטווח רחוק זה לא משתלם, ממש לא משתלם, אני אומרת לה. כי כשהשריר מתנפח, החלל בפנים נעשה קטן, ואז מעט הדם שמגיע לוחץ עד שהדפנות מתבלות. כמו, לצורך העניין, המים שלאט-לאט יכולים לשחוק סלעים. כך מעט דם, עם הזמן, יכול לשחוק שריר. דווקא מעט דם.

אז את מבינה שהמהלך הזה הוא קריטי, אני מפצירה בה, בשובל הנוכחות שאת משאירה אחרייך בכל פעם שאת עוזבת את עינַי. המהלך הזה קריטי, איך שחוסר דם עושה מהלב שריר חזק אבל אחר כך סמרטוט בלוי. והאם את מבינה, אהובתי, שאולי בשביל אנשים כמוך, אהבה היא כמו דם. כמו מעט, מעט מאוד דם.

28

וזה לקח פחות מחצי שנה עד שארצות הברית הכריזה מלחמה ומדינות ערב הופצצו כמו בסינמה סיטי. כי האשמה, שאוהבת לרבוץ אצל הנאשמים לא פחות מאשר אצל האשמים, ואולי אף יותר, האשמה הגיעה לשם מהר מאוד, או יותר נכון חזרה לשם, הרי בראשית דרכה הופנתה ממדינות ערב למערב, אבל כאמור לשם חזרה, והתנחלה, ואחריה מיהרו לבוא כל הטילים והפצצות ופצצות האטום שהן דבר בלתי-נמנע - אחת בריאד, אחת בצנעא, אחת באיסלאמאבד, אחת במסקט, אחת בקהיר, אחת במורזוק, אחת בקאבול, אחת בבגדד, אחת שכחתי, ואיך אפשר לשכוח פצצת אטום? אפשר, הכול אפשר לשכוח והכול עוד יישכח, רק את הפצצה שנפלה עליך לא תשכח לעולם - אבל למען ההגינות חייבים לציין שייתכן שלא סתם הוטלו הפצצות, והאמריקאים בכלל טוענים שהם, זאת אומרת המותקפים, היו אלו שתקפו, ואם לא תקפו אז ללא ספק התכוונו לתקוף, וההוכחה, בהנחה שהאמריקאים צריכים להוכיח משהו למישהו, שהיא כמובן הנחה שגויה, אז ההוכחה היא שהלוויינים עצמם שסובבים סביב כדור הארץ כמו אלוהים, הלוויינים עצמם זיהו עוינות, או יותר נכון מבנה שחשוד מאוד בעוינות, והערבים, שאמרו שבמחסני מזון מדובר, ולא בנשק, כמובן שיקרו, כמובן מתוך עוינות כי הם עוינים, ואפילו העזו לומר שהמחסנים קשורים בעוני, לא בעוינות, שזה ניצול ציני של הנסיבות ושימוש ציני במילים, וכמובן יש הוכחות ברורות כשמש, הרי הלוויין הוכיח אחרת, ואם לא הוכיח שאלו הדברים לפחות הוכיח שקיימת אפשרות, שיש סבירות, ומכל מקום זה קרה, אין מה להתווכח, ברור שהיתה עוינות, הרי עוינות היא בכלל עניין סובייקטיבי, ואם ארצות הברית מרגישה שתקפו אותה אז ככה היא מרגישה ואי-אפשר לשנות, ומרוב העוינות הסובייקטיבית הזאת מדינות הושמדו, מלחמות ניטשו, פירושו של דבר שאנשים נספו, מכאן שתרומות נתרמו, משלחות סיוע נשלחו - האמריקאים שלחו אותן. ואם חוט של היגיון אתם מנסים לשזור כאן בין מילים, העצה שלי - ותרו, ותרו על זה, ההיגיון ישנו אבל לא אנחנו יכולים למצוא אותו, ואני ודאי אינני יכולה לכתוב אותו, וחוץ מזה המתים מתים והחיים חיים ובסיפור הזה מעט מאוד מהמתים יהיו כתובים, אז אפשר לנשום לרווחה, לאף אחד לא אכפת מהמוות שחורג מהסיפור שלו, כל אחד כותב את הסיפור שלו, ותהיו בטוחים שגם מעבר לים המשוררים משוררים והסופרים מספרים, כי כשהתותחים רועמים המוזות לא סותמות את הפה, וכשבטלוויזיה ניבטת המציאות בתמונות, הם אומרים לעצמם, כל כך הרבה תמונות, אל תגידו לי מה הן שוות, את זה אני יודע, הן שוות אלף מילים, אז בסדר, שיהיה אלף, מילים יש לי בשפע, ממש לא חסר, אם צריך אלף מילים בקלות אמציא אלף, אפתח את ארובת שפתי ואתן להן להתגבר, ובקלות גם אחבר אותן כך שיצטופפו ויסתירו את כל המראות, ובאותה הזדמנות יקימו מחיצות גבוהות בין האוזניים ובין ההפגזות, כדי שיקשיבו לי, לי, לי, ואני אוכל

לספר להם על היבבות והצעקות והצווחות, כי זה מה שחשוב, לספר הכול, את הצעקה עצמה רק אלוהים צריך לשמוע, רק הוא יכול, מה גם שלשמוע ממרחק של יבשת לאוזן אנושית בלאו הכי קשה מאוד, ובטח כשמדובר בבכי קטן של, למשל, אב שאיבד את בתו, שיכול להיות זעקה גדולה מאוד שבוקעת כאילו מפי חצוצרה, אבל עדיין אין לה סיכוי לחצות אוקיינוס, מה גם שרעש תמיד יש, ואולי בגלל זה האוזן שלנו בכלל אינה כרויה לרעש, רק לשקט של אותו הקול שנעדר מהשאון, הקול של התינוק הצוחק, כאן בינינו, או אי-שם באיראן הרחוקה, או בכל מקום אחר, העיקר שיצחק כבר, למה הוא לא צוחק, כמעט שישה חודשים עברו ואף תינוק לא צוחק, ועכשיו חצי עולם כבר התפוצץ, וכל זה אולי זירז את מה שהתכוון לעשות אלוהים אבל זה לא ממש עזר לנו כאן עלי אדמות, לא לנו ובטח לא לאדם, שעל כל ההתרחשויות האלו היה צריך לדווח, וגם על הוועדות, ועל פגישות הפסגה, ועל הפגישות החשאיות, ועל ניסיונות ההתנקשות, ועל הטרור, ואת כל זה צריך להביא מהעולם במקביל לחדשות המקומיות על הוועדות המקומיות, על פגישות הפסגה המקומיות, על הפגישות החשאיות המקומיות, על ניסיונות ההתנקשות המקומיים, על הטרור המקומי, ועל כל הדברים הנוראים שהדתיים המקומיים עשו לאתיאיסטים המקומיים שהביאו את הצרה, שכמובן לא היתה מקומית בכלל, ועל התינוקות החטופים והחוקים החדשים, ועל הטמגוצ'י החדש של הילדים, כלומר הטמגוצ'י-קידס שנועד למבוגרים, ועל קובצי הווידיאו הבזויים אשר בהם התינוקות צוחקים, אוכלים, ישנים, בוכים, משחקים, שנסחרו באינטרנט בלי בושה, היום כבר אין בושה, ואפילו, אם יש נגיד דברים טובים שפתאום צריך לדווח עליהם, בשביל אדם זה לא ממש משנה, כי העבודה היא אותה עבודה, עבודת התקשורת שהיא עבודת התיעוד והדיווח והסילוף הקדושה, עבודה תובענית שאפשר להתווכח על טיבה אבל אי-אפשר להתכחש לכך שיש הרבה ממנה, יותר מדי, ובוודאי כשמגישת החדשות הראשית - שהיא אשתו שמיום ליום הולכת ומתדרדרת לנגד עיניו - מתעקשת לעבוד, אבל כשהמצלמה ב-Off היא בקושי אומרת מילה, ובבית גם לא מתקשרת, רק שוכבת בחדר השינה עם טלוויזיה דלוקה ועיניים כבויות, בכוח הודפת הזיות, מסרבת לדבר עם רופא, מסרבת לדבר עם המשפחה, אפילו עם הילה, רק מסתודדת עם עצמה, מתעקשת להמשיך להצמיח את הכרס הארורה שלה, שפרי הבטן שיצא ממנה יהיה רקוב, בזה כבר אין ספק.

29

רגע אחד של פיזור דעת, לא הספקת להבין מה קורה, ועולמך חרב. דקה או שתיים אתה בין ההריסות, אתה הרוס, אשתך מדממת, היא מנסה ללחוש לך משהו, אינך שומע, אולי אין לה קול, אתה מרגיש את הדם שותת אי-משם בגופך. שום דבר לא כואב לך אבל אתה יודע שמשהו לא בסדר. אתה מנסה לסובב את הראש, לברר מה שלום אשתך, לברר מה שלום בנך במושב האחורי, לברר מה שלום גופך, אבל אינך מצליח להזיז. לנגד עיניך אתה רואה כביש שחור פרוש כמו שטיח. ירח מלא זורח על שמשה סדוקה. נראה אם כן שזה הסוף, עושה רושם שתיפרד מהכול בלי לדעת אם בנך חי או מת. רגע, יש לך רעיון. נסה לחשוב אם קשרת אותו טוב-טוב למושב. זה לא הולך. המחשבות חמקמקות כל כך ולפני שאתה מגיע אל הרגע שבו אתה מבקש להיזכר, יורד מסך, The End, זה כבר אבוד, הלב שלך נכנע. חושך מצרים. גם אשתך ויתרה. אם היה מדובר בסרט עכשיו היתה דממה קצרה, אחר כך אנשים קמים, מצטערים שבאו, שונאים סוף רע. אבל זה לא סרט, כך נראית המציאות שלך, ובמציאות הזאת תינוק מתחיל לבכות, חבל, אם היה מתחיל שנייה קודם אולי היית מת רגוע. לא נורא, אל תדאג, הוא לא מבין שאיבד את אביו והוא לא מבין שאיבד את אמו, הוא בוכה בגלל הטראח שעדיין מצלצל לו באוזניים, זה הכול. חוץ מנקב קטן בעור התוף, שבעזרת השם יתאחה לאט-לאט, לילד לא קרה כלום. ואם לא מספיק לראות את הילד מאדים מרוב בכי כדי לדעת את זה, אז עוד כמה זמן יגיע האמבולנס ואז קרני רנטגן יביטו בו מבפנים. אולי יוכלו לראות את גרעין הכאב שזרעת בלבו. אולי יוכלו לבדוק אם בגרעין הזה אפשר לזהות אי-אלו סימנים שירמזו מה יקרה איתו בעתיד. אולי יאפיינו אותו כמו גידול. כמה הוא אלים. אם הוא שפיר או ממאיר. אם התאים יגיבו לטיפול. בכמה אחוזים הוא הורג, כמה חולים שורדים חמש שנים. בקיצור, אם בסופו של דבר הוא יהרוג את הילד. לא. אי-אפשר לראות כלום חוץ מעצמות שנשארו שלמות, תודה לאל. ריאות שנראות בסדר גמור, תודה לאל. גם צל הלב תקין. מעט אוויר במעי הגס. ותודה לאל. על כל השאר אפשר רק לנחש. אלוהים שמר על הילד הזה, יגיד החובש לרופא. והלה יהנהן, ייגע בכיפה שעל ראשו בלי משים.

בינתיים גבר צעיר מוצא את המסמכים שלך. בתעודת הזהות הוא רואה אותך מחייך מתחת לשפם. איך לבו נכמר. כשהוזעק לשטח בדיוק דיבר עם החברה שלו, שירלי, רצה להציע לה להתחתן אבל השתפן. יותר מאוחר, כשתסתיים המשמרת, ייסע עד באר שבע כדי לכרוע מולה ולבקש את ידה. שירלי, אני אוהב אותך. בואי נתחתן. פתאום יהיה לו אומץ לבקש, בזכותך. כל הדרך ימות להשתין, ימות מפחד, ימות מצמא, ימות מרעב, ימות מאהבה, אבל לא יעצור עד שיגיע אליה ואז יראה אותה וכבר ישכח מהכול. עכשיו הוא מביט בתמונה של אשתך. קוראים לה, סליחה, קראו לה, לאה. היא היתה נשואה לאברהם, והוא אתה, ויש לכם, תסלח לי, היה לכם, ילד קטן בשם יפתח. בן שישה

חודשים היה יפתח כשמת אביו. הירח עגול ומלא כמו שאתה אוהב, זאת אומרת שכדור הארץ לא מטיל עליו צל, שהוא יכול היה להיות כולו שלך. חבל שאינך יכול לראות. או שאולי אתה יכול. מישהו מצלם את הסובארו שלך. מישהו מצלם את הרכב השני, שנכנסת בו עם הסובארו שלך, גם שם בוכה תינוק אבל הוא לא בנך. ניידות משטרה פולטות מתוכן עוד ועוד שוטרים שניגשים להביט במוות מקרוב. הם לבושים מדים שחורים, ממש כמו המוות. אף אחד מהם לא מרים עיניים לירח, אבל מה זה משנה. יפתח כבר בבית החולים. הוא מחייך אל האחות והיא מוקסמת מפניו העגולות - ממש פני ירח, היא חושבת לעצמה. והוא יכול היה להיות כולו שלך. הוא רגוע. הוא שכח את המכונה המפחידה בחדר החשוך והקר. עכשיו יש לו ביד ביסקוויט. אם היית רואה אותו היית צוחק/ אם היית רואה אותו היית בוכה. האחות האחראית נתנה לו את הביסקוויט כדי שיירגע ולקחה אחד לעצמה למרות הדיאטה. ככל שהיא מביטה בו יותר כך הוא יותר מזכיר לה את הנכד שלה, איזה מתוק. בסוף המשמרת היא תתקשר לבדוק אם הוא עדיין מצונן. מחר תשלח לו מרק עוף. עוד מעט אמא שלך תגיע. היא תיגע בכתף של האחות ותגיד: אני הסבתא. האחות תעביר את בנך לאמך. אמך תחבק אותו חזק, תצמיד אותו אל לוח לבה. פתאום היא תדמיין שהוא אתה. באהבה היא תגדל אותו. תשלח אותו לגן באהבה. תשלח אותו, באהבה, לבית הספר. אבל אחר כך תמות (תתנחם, היא מתה בשיבה טובה) והוא יישלח לפנימייה, מקופח ממנה ומאהבתה. ומאהבתך. אבל הוא יאהב את החצילים הקלויים של יום שלישי. הוא יגיע למטר שבעים וארבעה. הוא יצטיין בלשון ובגמרא. הוא תמיד ירגיש אהבה להוריו אבל לא יזכור איך, כשהיה קטן, יום אחד חיפש שד וקיבל בקבוק לבן מידיים של אחות זרה. השד של אמו שתת דם במקום חלב. אתמול בלילה עוד נשקת את השד הזה ועטפת אותו ביד הגדולה שלך כמו שתומכים ראש של תינוק. והיא צחקה אבל אמרה שהיא עייפה. סובבת את הראש אל הקיר וחשבת על ימים אחרים, איך היית צעיר ו -. היית צריך לחבק, אברהם, היית צריך לחבק. לא נרדמת. קמת להשתין וכשחזרת היא כבר נחרה נחירות קטנות שגרמו לך לחייך למרות. משהו כמו מאתיים נהגים היו תקועים על הכביש בגללך, קיללו את הבן זונה שעיכב את התנועה. לא ידעו שבזמן שקיללו, בנו של הבן זונה בכה אל תוך לבה של הזונה - בחושיו התינוקיים הבין שמשהו נורא קרה. בינתיים לפחות התנגן שיר יפה ברשת גימל. חלק זמזמו. חלק תופפו באצבעות על ההגה: הגמל והשיבוטה וגם ה-הי-פו-פו-טם. פתח לרגע את ה-צו-הר, ו-מתוך ה-תכ-לת ה-לבנה, שלח את ה-יו-נה. טגדה-טם טם. נוֹח! מה? טם טדם טם, טם-טם-טם-טם. טם ט-דה טם, נוֹח! מה?!

30

בהתלהבות בישרתי לו על בדיקת האולטרה-סאונד שיעבור, וטענתי שאני סקרן לגבי המין של התינוק. העיניים שלו בערו. דיברתי על דרכי החמצן של העובר, על אספקת הדם לשליה - את האבסורד הטבעתי בשצף נימוקים רפואיים. טלפנתי לכל הקולגות שלי, שוחחתי עם מנהל בית החולים, אפילו הצעתי לשלם מכספי על הבדיקות. סירבתי להאמין שאין דרך לפתור את זה. במחלקה שלי אין מטופלים או מתרפאים. יש חולי נפש, תשושי נפש, וגם להם צריך להיות מזור. לדאבוני האולטרה-סאונד לא שכנע אותו בדבר. גם בדיקת הרנטגן לא הועילה. מה שכן התגלה בבדיקות היה גידול במעי הגס עם גרורות בריאה. האונקולוגים העריכו שנשארו לו שלושה חודשים, ונתן התחנן בפני שניילד אותו. שרק יצילו את התינוק, הוא אמר. יצאתי מגדרי כדי לשכנע את מנהל בית החולים לביים לידה, לבצע איזושהי פרוצדורה כירורגית שתאפשר לו למות בנחת. רובינשטיין שלח אותי מעל פניו. הוא אף פעם לא סמפט אותי, לא אותי ובעיקר לא את ההצלחה שלי, וידעתי תמיד שיום יבוא ואשלם על כך מחיר. בסופו של דבר החלטתי להוציא אותו מבית החולים, אבל התייסרתי הרבה בהחלטה הזאת. עזבתי את הבית, את אשתי, ועברתי אל הדירה שלו. אלמלא אני הרי לא היה לו דבר. אנשים דיברו עלינו, דיברו סרה, כולם אמרו שאני משובש יותר ממנו, שכולם יודעים ושהייתי צריך לשמור את הסוד הגלוי בחזקת סוד מוחלט. הם אמרו שוויתרתי על הכול.

אבל לא ויתרתי על כלום. כך או כך הוא מת מהר מהצפוי. בקושי חודשיים. ואני שמח על שהייתי שם לחזות במותו. אפילו שאשתי לא מדברת איתי. אפילו שלבית החולים לא אוכל עוד לשוב. אני אדם אמיד, זו לא בעיה. עכשיו אני בעיקר קורא. ותוהה ובוהה. אף פעם לא היה לי פנאי לקרוא, תמיד עבדתי קשה וגם לנתן הקדשתי זמן רב. עכשיו יש לי פנאי, אז אני קורא את מה ששנים הוא הפציר בי לקרוא. ואני מבשל. וכשאני מבשל אני מתבונן בירקות ובפירות כפי שפעם עיינתי בבני אדם. בימים האחרונים אני קורא את צ׳כוב. הבוקר קראתי את "פריחה שנתאחרה" וסיימתי אותו נרעש. זכרתי את הסיפור במעורפל, אבל היום הוא נראה שונה. בפעם הראשונה קראתי אותו בגלל נתן. היינו מתמחים צעירים כשהכרנו. בבית החולים נפגשנו כל צהריים בחדר האוכל, לאכול ולהתלונן. שם נקשר הקשר בינינו ושם גם טופחה הקריירה שלי, שבזכותו - אני אומר את זה בלי היסוס - רק בזכותו נסקה. הוא ציטט באוזנַי, אז בהתחלה, איזה סופר אמריקאי שאהב, או שאולי זה היה משורר, אני לא זוכר. אני רק זוכר שהתריס: לאסקימואים יש יותר ממאה מילים לשלג, ואתם, הפסיכיאטרים, כמה מילים יש לכם לאהבה? וככל שהספק שלו במקצוע שבחרתי לי נעשה ברור יותר, כך הוא הטריד אותי יותר וכך גברה בי הנחישות. הגוף, כלומר משיכת הגוף שלי אל שלו - היו ימים שלא היה בלתה. אבל אני יודע היום שהיא היתה רק התחלה. במרוצת השנים נשאלתי לא אחת על עניינים

כאלו, ותמיד הודיתי שמה שאנחנו מייחסים אל הנפש בעצם קורס תמיד אל הגוף. שאהבה היא תשוקה. שהרגשות הם לא יותר מתנועת נוירוטרנסמיטורים קלה. וזה אולי נכון. אבל אם זו האמת, יש שקרים שחשובים ממנה. גם את זה הבנתי מנתן. ממנו ומההיפוכונדרייה שלו שליוותה אותו כל חייו. כל כך הרבה שוחחנו עליה, ישירות ובעקיפין. וכשרק הכרנו עשיתי מאמצים אינסופיים להבין. הוא חשב שהיא קשורה באביו שנפטר בייסורים. אבל בי התגבש חשד אחר. ימים ארוכים האזנתי לו מדבר על עצמו, על ספרות שאהב, על העבודה. והתגבשה אצלי לאט ההבנה שההיפוכונדרייה שלו היא יראת שמים של אדם שהוא חילוני מאוד, אבל אלוהים לופת אותו בגרונו. זו, הבנתי, ההיפוכונדרייה של נתן, ואולי זו ההיפוכונדרייה בכלל. ההנחה שאם יש בך מורא ירחק ממך העונש - זו ההנחה שחקוקה בנפשך, נתן, אמרתי לו. והוא צחק. מדוע צחק? לא יודע. וגם לא ידעתי אז איך לפרש את צחוקו, אבל זה לא היה לי אכפת. העיקר שמצאתי דרך אליו. אליו ואל מחלתו. הרי היפוכונדרייה כזאת, שפורחת מתוך אתיקה נואשת כל כך, עוררה בי אהדה והערכה. ובזכותה למדתי למצוא גישה לכל המטופלים, לכל המחלות. באהדה ובהערכה. כך למדתי לאהוב את הנרקיסיסט ולבכות על המלנכולי ולדאוג לכל מי שחרד. מנתן למדתי את מה שהמשכתי ללמוד כל חיי וכך עשיתי חיל, בתוך לבי ובחוץ. הרי בשנים האלו כבר הפסקנו לנסות להבין. הפרמקולוגיה אז היתה בתנופה גדולה ובעשור אחד הומצאו כל כך הרבה תרופות שחתכו דרך כל ההסברים, כל הנימוקים. את פרויד הם הכי נהנו להשליך לעזאזל. הפגישות עם המטופלים התקצרו, השכר שלי עלה, הרגשות הפכו לסימפטומים והנשמה נחקרה במעבדות גרמניות ואמריקאיות ולאושר ניתנו פתאום שמות כימיים ממוספרים. אבל אני, שאמנם למדתי את הפרמקולוגיה על בורייה, הקפדתי לדבר שפה נוספת, ובזכות נתן דיברתי בה היטב. לא היה בי זלזול בתרופות, ועלי להודות שגם לנתן בסוף הן הועילו יותר משהועילו השיחות איתי. אבל יש דברים חשובים יותר מתועלת, והנפש הבריאה, למדתי, חותרת להרבה יותר מהבריאות של עצמה. בכל מקרה, בסוף החרדה שלו איבדה שליטה ולא הועילו לא תרופות ולא שיחות. שנים חשב שיש לו סרטן, סוכרת, מחלות אוטואימוניות, זיהומים. עשור שלם חשב שיש לו איידס. ובסוף ההיפוכונדרייה שלו, שכל כך הרבה נתנה לי, הפכה להיריון מגוחך ונלעג.

אבל הוא לא היה נלעג בעינַי. בעיני תמיד היה מפואר. מעט מאוד דברים עוד חשובים לי מאז שמת. השמש שזורחת ושוקעת. העננים שתופסים ומאבדים צורה. הלבנה שיורדת ועולה. וילדַי. מעט מאוד דברים עוד חשובים. בלילות, אם אני מצליח לשקוע בשינה, אני חולם שאני פוגש אותו. הייתי להוט אחריו רוב חיי ואני לפעמים שואל את עצמי אם אראה אותו אחרי מותי. לפעמים אני נתקף חרדה שאולי המוות שלי לא יגיע. היום הכול אפשרי, ואני פוחד שהגסיסה לא תיגמר. אני מוצא נחמה בספרים, מדי פעם בספרי האנטומיה המצולמים שרכשתי כשהייתי סטודנט. אני מתבונן בגופות משומרות ומבותרות,

ומתנחם במוות הוודאי. אני מיטלטל מאושר לאימה, מצער לאושר, אבל אני אדם שיודע להתייצב, לכן הצטיינתי כמטפל. ולכן גם הצטיינתי בעיניו. מה הייתי עבורו? אני לא בטוח. נתן ואני מעולם לא החשבנו זה את זה לשותפים, מעולם לא שוחחנו על האפשרות, ואפילו בחביון לא נהגנו כך אחד בשני. ובכלל השותפות, עם נתן, גם עם אשתי, תמיד היתה לי זרה. ידידים היו בשפע, חלקם אפילו שמרו את סודי, ואת ילדַי אהבתי כחובתי - לא יֶתֶר, לא פחות. אבל נתן חלש על כל חיי. הוא היה אדם טוב. היה יפה תואר גם כששערו הכסיף ותווי פניו התקמטו. אפו היה ישר ומחודד תמיד ועצמות לחייו שקעו רק מעט. ואת המחלקה הגינקולוגית ניהל לתפארת. גם מבנה גופו נשאר מרשים מאוד, גובהו הרבה מעל הרגיל. ורק צבע עיניו נראה לי דהוי בשנים האחרונות. אני מתפלל לראות אותו שוב. עכשיו אלוהים לופת בגרוני שלי. אבל אני לא מאפשר לעצמי לנבול. עדיין אני יציב. מנסה לתת לנפש לשגשג בפינה הקטנה שנותרה לה. כל חיי נלחמתי לחשוב שזה אפשרי, כל יום נלחמתי שכך יחשבו המטופלים שלי. שהנפש יכולה לשגשג בכל פינה שתקבל. ואני מאמין שהיא יכולה. אבל האמת היא שאת כל מה שאני מתעקש לחשוב בימים, אני מאבד, שוב ושוב, בלילות. ובכלל אינני יודע אם ניהלתי את חיי בתבונה.

31

באוזנייה היא שמעה את הקול של אדם אומר לה להירגע, אבל היא לא היתה מסוגלת. פרופ׳ קליין דיבר בנימה מתרפסת, וכמה שניסתה להתעמת איתו - נשאר שפוף. הוא אמר, את צודקת, אינני יכול להסביר את זה, אבל אינני חושב שמישהו יכול. אנו עומדים בפני מצב מיוחד, אפשר אולי להגדירו Post traumatic stress disorder,[2] אבל יוצא דופן, כזה שנובע מהעתיד. ואני מודה שנכון לעכשיו אני שרוי במבוכה. אבל מה שאת צריכה להבין הוא שהמחלקה שלי אינה יוצאת דופן. הרבה מאפשרויות הטיפול שלנו אינן רלוונטיות, היפנוזה למשל, ולמען האמת - הרבה מהטיפולים שאנחנו מכירים, כולל האופציות התרופתיות, אינם עוזרים. יסמין הביטה בו ולא הצליחה לבלום את פרץ הלבה שעלה בגרונה. פרופ׳ קליין, היא אמרה בבוז גלוי, ״אינם עוזרים״ זו לא מילה, ומתוך האוזנייה יכלה לשמוע את הנשימה של אדם נעתקת. באופן עקרוני פרופ׳ קליין אהב מאוד להתראיין, והפעם במיוחד חשב שיציאה מן הבית עשויה לשפר את מצב רוחו, אבל בדקות האחרונות רק רצה שהאולפן יתפוגג יחד איתו, יחד איתה. לא הייתי צריך להיכנס לבניין הטלוויזיה הארור הזה, הוא אמר לעצמו, ואדם אמר לעצמו, לא הייתי צריך לעודד אותה לחזור. היא היתה חיוורת, לא יעזור כל האיפור שבעולם, ואת הרעל שנטף לה מהשפתיים אי-אפשר היה לעצור. עם כל הכבוד, היא המשיכה, מהתחקיר שערכנו עולה כי מתוך חמישים ואחת נשים שאושפזו אצלך במחלקה בחודש האחרון, עשרים ושש התאבדו ו -, ופרופ׳ קליין קטע אותה, סוף-סוף התעורר, מספיק, הוא אמר, אני חושב שהשאלות שלך, שהן עוינות ושיפוטיות, מקומן איננו -, - הן אולי עוינות ושיפוטיות, יסמין קטעה בחזרה, מעודדת מכך ששק האגרוף הצנום תפח פתאום לנגד עיניה, אבל צריך לומר אותן, וצריך לומר שבשלושת הימים האחרונים מתו, במחלקה הפסיכיאטרית, תחת השגחתך, ממש מתחת לאף שלך, ארבעה גברים ואחת-עשרה נשים ו -, ואדם, שהידיים שלו כמעט מחצו את המוניטור, כבר צעק אל תוך האוזנייה שלה: יסמין, די! מה את חושבת שאת עושה? ואז הקול שלה פתאום נשמע לה זר ואלים והיא נשנקה, עצרה באמצע המשפט, אולי אפילו באמצע המילה, הישירה מבט למצלמה והודיעה: חמש פרסומות ואנחנו חוזרים, הישארו עמנו, והטכנאים אמנם התבלבלו, אבל מכיוון שנוצקו בכור הניסיון של ערוץ החדשות הבכיר, התעשתו מיד, כך שהכפתורים הנכונים נלחצו והמצלמות הנכונות נותקו והפרסומות שודרו.

יסמין הסבה את מבטה אל אדם ובתוך הבטן שלה הרגישה משהו זז. פרופ׳ קליין רכן כלפיה, נגע בזרוע שלה, ניסה לשווא ללכוד את מבטה, ואמר, אינך הוגנת, אנחנו יוצאים מגדרנו, תאמיני לי, הרופאים שלי נותנים את נשמתם. אבל היא לא הביטה בו ולא שמעה אותו ולא ענתה. אדם ניגש אליה ושאל אותה איך היא מרגישה, והיא אמרה: בסדר. הוא אמר לה שהיא חייבת לשלוט בעצמה, להיות יותר רגועה. והיא אמרה: בסדר. הוא אמר

שיש עוד שתי דקות, ושאל אם היא רוצה כוס מים. והיא אמרה: בסדר. הוא שאל אותה אם היא בטוחה שהיא בסדר. והיא אמרה: כן, נו, אני בסדר, והרימה אליו את ראשה, שמיד נשמט למטה בחזרה. אבל בשבריר השנייה שיכול היה להביט בה, ראה שהעיניים שלה, שלפני כמה דקות ירקו אש, הפכו פתאום חלולות. לובן הפנים שלה נפרש מולו כמו תכריך. הוא ידע שהרבה מאוד זמן עבר מאז הפעם האחרונה שראה אותה כל כך חיוורת, ואז - זה היה לפני שנתיים, אחרי ההפלה הראשונה - היא היתה מחוסרת הכרה. היה לו פיק ברכיים. הוא נזכר בשלולית הדם והסבון והרגיש את אותה חולשה שאחזה בו כשניסה להוציא אותה מהמקלחת, בקושי הצליח, ובקושי הצליח להגיע איתה לבית החולים. הוא יכול היה להרגיש שוב את הקור שהגיע מהגוף שלה, מהמיטה שלה, מהחדר שלה, כשניתנו לה הנוזלים ונלקחו הבדיקות, והוא נזכר איך כעבור כמה שעות, כשהתייצב מצבה והיא שוחררה, הקרח עדיין לא הפשיר. את ההורמונים שלה אפשר בקלות לאזן, אמר לו פרופ׳ גולד, אבל תפקודי הקרישה אינם תקינים וזה קצת יותר בעייתי. הדם שלה לא נקרש, הוא תמיד נוזלי, תמיד נוטף. וגם השחלות שלה פגומות. אבל אל תדאגו, הוא הוסיף, תנוחו קצת, תקבעו פגישה, תראו שהיום על הכול אפשר להתגבר. וכעבור כמה שבועות, בפגישה שקבעו עם ד״ר גוטמן, הוא אמר, אל תדאגו, אנחנו כאן במחלקה - זה חוד החנית, ספינת הדגל. נו-נו, ספינת הדגל, ספינת הדגל, אדם עכשיו חושב. ספינת הדגל אולי גויסה לטובתו אבל כמעט שנתיים עברו מההפלה הראשונה ועד ההיריון הנוכחי, שלמען האמת ולמרבה הצער, שרד יותר מכל קודמיו. אלא שעכשיו, הגורל, שלפני כמה שנים התאכזר אליהם אישית, הפך להיות עיוור ממש כמו שאמור להיות הצדק, ורמס את כולם.

אדם הביט ביסמין וחשב שאולי כדאי לו להתייעץ עם פרופ׳ קליין ולשאול אותו לדעתו. יסמין הביטה בצלם שהתחבא מאחורי המצלמה. עוד פרסומת אחת והם חוזרים לשידור, אבל היא לא מצליחה לחשוב על דבר מלבד העובדה שמימינה יושב פסיכיאטר, בצד של השחלה המנוונת, ושמשמאלה יושב החזאי, בצד של השחלה הפוליציסטית שגם ימיה ספורים. אדם אמר, יהיה בסדר, את תראי. והיא לחשה, עוד יותר בשקט, אדם אתה צודק, אני אקבע תור אצל גוטמן ואשים לזה קץ. והיא השעינה את ידיה על השולחן ותמכה בו את גופה. אדם נשם לרווחה. הוא אמר, בשקט, אני אוהב אותך, והיא אמרה, עוד יותר בשקט, כל כך בשקט שאדם נאלץ לקרוא את שפתיה, גם אני אוהבת אותך. אבל לא בו היא נתמכה אלא בשולחן. משום מה היא שוב התמלאה זעם, ואדם, שהבחין בזה, היה נחוש להימנע מקרב נוסף. הוא נתן הוראה לשדר את הכתבה על ג׳ון שרמן ולסגור את המהדורה, וכשבחור צעיר בגופייה שחורה ניגש אליו ואמר, חשבתי שהחלטנו לשדר את הכתבה מחר, הוא השיב בגסות לא אופיינית: עכשיו החלטתי שנשדר אותה עכשיו. הבחור עם הגופייה השחורה נסוג. החלה ספירה לאחור. עשר. תשע. שמונה. בין שבע לשש המלל עודכן על המקרן. חמש. ארבע. שלוש. לפני שתיים יסמין נשמה. אחת.

אנחנו בשידור. היא הרימה את ראשה ואמרה, הבוקר נועד נשיא ארצות הברית עם ג'ון שרמן, בנו של איל העיתונות רוג'ר שרמן, לקול מחאותיהם של מאות אנשי כנסייה שחלקם אף גזרו על עצמם תענית, פרטים נוספים בכתבתו של דרור קסת, והדר אמרה להילה, די, תסגרי את הטלוויזיה, קראתי כתבה על האידיוט הזה, עדיף לא לשמוע, בואי נלך לישון. הן אמרו לילה טוב ליפתח, שהיה שקוע בספר שקרא. אחר כך התעלסו ואחר כך נרדמו, יחסית מוקדם. השידור הסתיים.

אדם ניגש אל יסמין ופרופ' קליין תלש את המיקרופון מחולצתו. הוא השתוקק להיות כבר מחוץ לאולפן, מחוץ לבניין הטלוויזיה עוד יותר טוב, אבל בדרכו החוצה אדם נגע בכתפו ואמר, אני מצטער, פרופסור, תודה שבאת. פרופ' קליין אמר לו שזה בסדר, אבל לא ניתק את עיניו מהדלת. הוא התכוון להמשיך ללכת אבל אחרי שני צעדים מהירים הסתובב משום מה אחורה ואמר, אתה יודע משהו, היא צודקת. אדם הסתובב אליו, מופתע. כל כך הרבה אנשים התאבדו עכשיו תחת השגחתי, המשיך פרופ' קליין, הם קפצו מהחלונות בחדרים של המחלקה שלי, תלו את עצמם במקלחות שבתוך המחלקה שלי, ואין לי מושג איך אני יכול לעזור. אשקר אם אומר שאני מבין הכול או שיש לי תשובות, אבל יש דברים שאני יודע, העקרונות הם אותם עקרונות. תדע, התאבדות היא קודם כול ביטוי לתוקפנות. רואים את זה אפילו ברמות הסרוטונין פוסט מורטם, שהן זהות לאלו שנמדדו אצל אנשים שביצעו רצח או אונס. אל תטעה. הדיכאון יכול להיראות נורא והשלב המיואש תמיד נראה מאוד מדאיג, אבל שלא יהיה לך ספק שבשביל לקפוץ מהחלון, או לתלות את עצמך במקלחת, או להעביר סכין דרך הבשר, בשביל זה צריך הרבה אנרגיה. זה אולי יישמע לך מוזר, אבל תזכור שצריך מידה של חיוניות כדי להמית את עצמך. אדם הביט בו ושתק. הוא הבין. אני מודה לך, אמר לפרופ' קליין שהניד בראשו. תשמור עליה, אמר פרופ' קליין. והוסיף, ותשמור על עצמך.

---

2. הפרעת דחק פוסט-טראומטית.

32

אני אומרת, אמרה רינה, שאדם לא צריך לדאוג. אני בטוחה שיסמין תחזור לעצמה. זה ידוע הרי שמה שלא הורג אותך מחשל אותך, ולדעתי אם זה נכון לגבי אנשים אין סיבה שזה לא יהיה נכון לגבי זוגיות של אנשים. אני בטוחה שההיריון הזה עוד יעשה דברים טובים לנישואים שלהם. אני לא יודעת אם סיפרתי לך פעם, כי זה סוד גדול מאוד, ומאוד-מאוד כמוס, אבל גם אני עשיתי הפלה אחת לפני שילדתי אותך. זה לא נעים, אבל מתגברים. אין מה לעשות. הכי חשוב לזכור שכשאלוהים סוגר דלת נפתח חלון. אני, בכל אופן, מנסה להיות קשובה לה, אפילו יותר מאדם, כי בתוכנית של שושנה יוגב אמרו שהצורך באימהות הוא צורך הרבה יותר דחוף מהצורך באבהות, בגלל שכל הגנטיקה והכרומוזומלים מגיעים מהביצית, והזרע סתם בא ועושה... לא זוכרת בדיוק, את כל השאר, מה זה משנה, העניין הוא שנשים, בגלל שרק הן יכולות להבין מה זה רגש האימהות, רק הן יכולות להבין את שִבעת שלבי האובדן שעוברת כל אישה שמפילה. אז את מבינה שמה שאני מנסה להגיד הוא שיסמין צריכה תמיכה נפשית, ובגלל זה מה שאנחנו צריכות לעשות, בתור נשים, זה לתמוך בה נשית, ולשים לב שאנחנו כל הזמן לרשותה כנשים. ועכשיו כשאני חושבת על זה, אולי כדאי שנדבר גם עם אמא שלה? הרי גם היא אישה. כמובן גם לקחת אותה לפסיכולוגית זאת אופציה, כל עוד היא תהיה אישה. זה מה שחשוב. את חייבת להבין שאצל גברים זה אחרת. את לא כל כך מכירה גברים כי את... נו, אבל ד"ר יוגב הסבירה את זה מאוד יפה בתוכנית שלה. היא אומרת שהאבהות, בשביל הגבר, היא כמו חוטר שיוצא מהגזע שהוא אהבת הגבר לעצמו. אני לא כל כך מסכימה שזה נכון לחלוטין, נראה לי שהיא כותבת ככה בגלל כל הגירושים שהיו לה. קראתי שבעלה האחרון עזב אותה בשביל להכניס את החוטר שלו לאיזו דוגמנית, ואני די משוכנעת שזה קצת השפיע עליה ועל המחקר שלה. היא אישה לא כל כך יפה. בסך הכול היא מכוערת נורא. אם תשאלי אותי הניתוח עשה אותה עוד יותר מוזרה למרות שדליה פינקלשטיין אומרת שהרופא שמתח אותה הוא איזה גאון אחד מאמריקה שכולם רק אומרים כמה הוא מדהים עם הידיים שלו ואח, איזה דברים שהוא יודע לעשות. בעיני זה לא יפה. אני חושבת שאישה צריכה לדעת להזדקן בכבוד. למרות שאצלה הזִקנה באמת לא באה טוב. השיער שלה נושר וזה ככה אצל כל המשפחה. גם אמא שלה היתה כזאת. בגיל ארבעים השוויצה שמעולם לא מצאה שערה לבנה על הראש, ובחמישים כולם כבר ידעו שזה בגלל שאי-אפשר למצוא שם אף שערה. בכל מקרה, אני כן חושבת ש -

33

ד"ר גוטמן דיבר אל הילה אבל לא הסיר את המבט מצג המחשב, ממש כמו שהוא נוהג עם המטופלות. הוא לבש גולף שחור ונראה מהודר במיוחד. מהפה שלו נדף ריח רע, ולא שזה הפתיע אותה, מהפה של ד"ר גוטמן תמיד ננשף ריח בלתי-נסבל ואפילו יש מין בדיחה פנימית שכל המתמחים במחלקה כבר הכירו: מכל הכוסים בַּגינקולוגית של גולד, השפתיים של גוטמן הכי מסריחות. מכיוון שד"ר מזור איננו היום - הוא אמר, והילה נרתעה אחורה - אני אפגוש חלק מהמטופלות שגולד העביר אליו. יש לך מושג מתי אחיך ואשתו אמורים להגיע? רשום לי שהיום היא רשומה לשאיבה. הילה הסתכלה בשעון שמעל שולחנו של גוטמן ושקלה אם להסגיר או להסתיר את הזמן שנקבע. השעון - שי מחברת התרופות "קיור" - היה תלוי על הקיר המערבי, הרחב, מעל תמונה של אישה צעירה שמיניקה תינוק, "אמא וילד" שמה, של פיקאסו. פעם היתה שם תמונה אחרת, "אקו הומו" של קראוואג'ו, אבל כשד"ר גוטמן תפס את המשרד הוא מיד החליף את קראוואג'ו בפיקאסו והצטרף למאות הגינקולוגים שהתמונה תלויה במשרדם. הרבה מאוד גינקולוגים מעריכים אמנות טובה, ובמיוחד הם אוהבים ציור. הכי טוב פיקאסו. לפיקאסו הכי קל להם להתחבר, ובפרט לתמונה "אמא וילד", לא ברור למה, בעצם די ברור למה, נראה שהם אוהבים מאוד את מראה האישה המיניקה, כלומר הם אוהבים את מראה האישה חולצת השד, כלומר את מראה השד, זאת אומרת - את השד. מחוגי השעון נצמדו זה לזה והצביעו על המספר שתים-עשרה והילה אמרה: התור שלהם נקבע לשעה אחת. - יופי, אני חושב שעדיף שאני אקבל אותם כאן במשרד, את מוכנה בבקשה להגיד לדנה שתפנה אותם אלי? אני מעדיף לשוחח איתם לפני הפרוצדורה. אתה מתכוון שאתה מעדיף לשוחח איתה, הילה חשבה, ואמרה: טוב, אני אמסור לה, אבל אני די משוכנעת שהם עדיין שוקלים לוותר על ההפלה. גוטמן אמר: הבנתי, וניכר בו שהתגנב ללבו החשש שלא יזכה לראות את יסמין אחרי הכול. אחר כך שאל, כאילו אכפת לו, אם הכול בסדר במחלקה, והילה השיבה שהכול בסדר גמור. עיניה ננעצו בריבוע לבן בקיר שפעם היתה תלויה בו תפילת הרופאים, עכשיו היא מגולגלת כמוט ושעונה אל דופן הפח אשר ניצב כמה סנטימטרים ימינה מרגליו של גוטמן, ממש כנר לרגליו, אפשר היה לחשוב, אם לא היינו יודעים טוב יותר. הילה עזבה את המשרד בתחושת קבס מוכרת היטב, וכשעברה דרך דלפק הקבלה שמעה את פקידת הקבלה מדברת אל האפרכסת. אז אני מבטלת את התור וקובעת לכם פגישה לעוד שבועיים, היא אמרה בקול עייף, והוסיפה ביי עייף, וניתקה. היא ניגשה למשרד של גולד, כלומר של גוטמן, דפקה על הדלת הפתוחה, לא מתוך נימוס, וכשראתה שגוטמן לא מתפנה אליה בגלל איזו שיחת טלפון עם מטופלת הלכה משם עם הבעה גלויה של אי-שביעות רצון. הילה שאלה אותה מה קרה והיא השיבה שיסמין גורן-קדם התקשרה לבטל את ההפלה והחליטה להזיז גם את מועד

הפגישה. - הבנתי, אם ככה, אני כבר אעדכן את ד"ר גוטמן, אני בלאו הכי נכנסת לשיחה איתו עכשיו. מובן שלא באמת עדכנה אותו. גוטמן התגנדר לקראת יסמין, יום שלם לבש חלוק, פשט חלוק, הסתרק והתבשם, ואף אחד לא בא, לפחות לא עד שהגיע פרופ' קליין, שכבר כמה ימים הפציר בעצמו לאסוף את חפציו של פרופ' גולד המנוח. אמנם הביקור הבלתי-צפוי לא הסב לגוטמן את ההנאה שהבטיח ביקורה של יסמין, אבל אין טעם להכחיש, כשקליין כרע להרים את הארגז הכבד עם חפציו של גולד וגבו כמעט נשבר לנגד עיניו הרעות, חיוך מכוער התפשט על פניו.

34

כמה שבועות לאחר שקבוצת תאגידי ענק, חברות תקשורת, חברות תרופות, יצרני מזון ויצרני נשק חברו יחד כדי לשלוח מעבורת אחרי מעבורת רק כדי שהמוות האנושי יוכל לגעת בחלל, חיפשו זכייניות הטלוויזיה משהו אחר שיהיה טוב יותר ומרתק ועממי יותר, כזה שיחבר ישן לחדש ושייתן תקווה חדשה ואור ורייטינג שלא היה מעולם. וכך נמצא, או הומצא, ג'ון שרמן. אבל לפני שנצייר קווים לדמותו של המשוגע הגדול ביותר בתולדות השיגעון, רק נקדים ונזכיר לקורא, בשביל הרקע לסיפור שיסופר, שבקרב כל עם - יהודי, נוצרי, מוסלמי, פגאני - תמיד נמצאו אנשים שהרחיקו לכת במחוזות האמונה ואם עמד להם כישרונם גם קיבצו סביבם תלמידים נאמנים או לעתים סתם קהל. ועל אף שבדרך כלל בלע אותם הזמן והקיאם אל תוך עמודי הנספחים של ההיסטוריה, בפעמים נדירות, בזמנים בלתי-רגילים, בזמנים המיוחדים שבהם בראו דתות או פלגים חדשים אשר פרצי היצירתיות שניתזו מהם לעתים קרובות פיצו על מידת הגיחוך של ההולכים אחריהם שולל, הם הצדיקו, אם לא את קיומם, לפחות את תיעודם. מכל מקום, כשהאנושות קופחה מעתיד והאמונה הפכה לנכס החשוב ביותר, הקרב בין הדתות התפתח למשהו מופרך עד כדי כך שממש קשה להעלות אותו על הדעת או על הכתב. מי שהיה הרבה מאוד זמן נביא השקר הפופולרי, המגוחך והמסוכן מכולם הוא כאמור ג'ון שרמן, פרופסור לאנתרופולוגיה ותיאולוגיה ובנו המאומץ של איל התקשורת האירי רוג'ר שרמן, שדם אינדיאני זורם בעורקיו. חינוך קתולי, השכלה יהודית, אוריינטציה אינדיאנית, קרבה למיתולוגיה האירית וחיבה למיתולוגיה ההינדית הפכו אותו לאישיות מסקרנת שעם רהיטות הדיבור, יפי התואר וכמובן אורך הזקן, התאימה בדיוק לדמות המשיח שהעולם היה צריך. ולמרות שעקרונות האמונה שלו עולבים בשכל הישר, ייאושם של ההמונים נוסף על טיפשותם הפכו חלק גדול מהם לכשירים לקבלם, שהרי אם לא ייאוש וטיפשות, מה עוד יכול לגרום למיליוני מאמינים לנהור אחרי אדם שטוען שבחלומו התגלתה לו קוֹאַטְלִיקוּאֶה, הלוא היא אמם של האצטקים ושל האל הוִיצִ'ילוֹפוֹשְׁלִי, ושהיתה אחראית על הלידה ועל המוות, על החיים ועל המתים, באותה מיתולוגיה שגורסת שבראשית הבריאה מילאו את הארץ בובות עץ? הן, אגב, עשויות זרעי תירס ועץ אדום, והן זהות לבני האדם זהות כמעט מושלמת - השוני היחיד ביניהם הוא שלהן אין תודעה. שרידים שלהן בטח היינו מוצאים כל הזמן, אלמלא מבול הגשם השחור ששטף אותן מעל פני האדמה ותחתן הניח בני אדם בשר ודם. אפרופו בשר ודם - אלו נבראו בכוח השיחה של זוג זקנים משועממים, אִישְׁפִּיוּקוֹק ואִישְׁמוּקָאנֶה, בשביל האלים הוּרָקָאן, טֶפֵּאוּ וגוּקוּמַטְס, שידועים בשם החיבה "נחש הנוצות". ממש כך. אין ספק אם כן שהמיתולוגיה האינפנטילית מכולן היא זו של האינדיאנים, וכמו שהיטיב לנסח זאת אדם: עם כזאת דת, פלא שהם שרדו עד קולומבוס.

מכל מקום, כשגיבורי סיפורנו שמעו את נאום הבשורה הראשון של ג'ון שרמן בערוץ סי-בי-דבליו-בי ששייך לאביו, רוג'ר שרמן, הם גיחכו. אבל בנאום הבשורה השני, מול קהל של מיליון מאמינים בכיכר וושינגטון, הם שתקו. ג'ון שרמן לא היה טיפש. ספק מטורף אמיתי, ספק... ובכן, אין ספק שהוא היה מטורף אמיתי, השאלה היא אם ניחן גם בכוונות טובות. לדאבוננו אין דרך להכריע לגבי השאלה ואפשר רק לומר שהדר, למשל, סברה שג'ון שרמן האמין באמת ובתמים, בעוד שהילה חשבה ששרמן מוקיר פז מאנוש, ובוודאי מאלוהים. בין אם כך ובין אם כך, ג'ון שרמן ללא ספק ידע להעריך את מידת ייאושם וטיפשותם של ההמונים, והשכיל לגאול אותם מהדילמה הקשה ביותר של שלהי האנושות: במה להאמין. שרמן טען שגרעין האמת הטהור והמזוקק של הקיום התנפץ אי-שם בארץ שנער והתפזר לארבע רוחות השמים. כשם שאנשי שנער החוטאים אחראים לריבוי השפות, כך הם גם אחראים לריבוי האמונות. לא רק הלשון נתפלגה בבבל, גם המשמעות התנפצה.

כדי לקצר את משנתו המייגעת נביא בפני הקורא רק את העיקרון המרכזי והחשוב: לטענתו של שרמן, בכל הדתות שבכל העמים, פיזר אלוהים - שהוא יהוה, שהוא זאוס, שהוא אללה, שהוא הברהמה וכיוצא באלו שמות של אלים - הרבה בר ומעט חיטה סתם כי התחשק לו לבלבל. רק סגפנות גמורה ותבונה טהורה יצליחו למיין את התבן ומכל הדתות לאסוף ולגבש שוב את האמת האחת שתביא גאולה לעולם. כך, פחות או יותר, נרקח עבור ג'ון שרמן קוקטייל דת נהדר שאפשר למצוא בו הכול למעט הצורך לבחור. התיאוריות היו הזויות וביזאריות, והעולם בלע אותן בשקיקה: ישו הוא אחד הגלגולים של וישנו, את הג'יהאד האמיתי יבצעו הסמוראים, שרה היא שפחתה של קוֹאַטְלִיקוּאֶה, ועוד אינספור היברידים ווריאציות הציע ג'ון שרמן, וכביכול נתן להם גיבוי כרונולוגי, היסטורי ופילוסופי. אבל הרבה יותר משחשובה היכולת לתת להם גיבוי אינטלקטואלי, חשובה היכולת להעניק להם זמן מסך. זמן מסך היה לו בשפע. היו עוד עשרות משרתי דתות שהציעו להמונים מאמונתם הישנה או החדשה, או הישנה שמתחדשת במקום החדשות שהתיישנו. אמצעי התקשורת נתנו להם במה והקרינו עליהם את אור הזרקורים בחדווה פושעת. אנשים שהציגו את עצמם כרבנים, כמרים, שליחים, קדושים, נזירים, כוהנים, משיחים, שאמאנים, וכמובן רבניות, כמרות, שליחות, קדושות, נזירות, כוהנות ומשיחות - כל אלו שקדו על עבודתם המיסיונרית, אם מתוך אמונה תמימה בפועלם, אם מתוך התמסרות שלמה לטירוף, ואם מתוך שרלטנות ותאוות בצע. אבל מכל אלו נבדל ג'ון שרמן בשלושה דברים עיקריים: כסף, הון וממון. אביו חלש על מחצית מערוצי הטלוויזיה בארצות הברית ועל כמעט רבע מתחנות הטלוויזיה והרדיו בעולם. תאגיד שרמן היה גם הבעלים של מערכות עיתונים, הוצאות ספרים, אולפני סרטים, אולפני הקלטות, ויש הטוענים שהחזיק בחשאי חלק ממניות מיקרוסופט וגוגל. את כל אלו ניצל

ג'ון שרמן היטב לעבודתו המיסיונרית, ובאמצעותם ניסה, וגם הצליח, לגייס את ההמונים למלאכתו.

ומהי מלאכתו? את מלאכתו היטיב להגדיר באותו "נאום בשורת החלום" שנשא בסילבסטר של שנה כלשהי: "עכשיו צריך להעיר את אלוהים." באיזו דרך אחרת אפשר להסביר את הנטישה של החיים מהעולם, אם לא בשינה עמוקה של אלוהים? ואם לא נרדם, אולי נטש, ואם לא נטש בזעם, אולי פשוט איבד עניין בברואיו. ואולי אלוהים מת ממש כמו שניטשה מת? או אולי הלך לאיבוד, ואולי ואולי ואולי... שרמן שאג, והכה בחזהו תוך הוצאת לשון ופעירת עיניים למצלמות כמנהג הלוחמים הפולינזים לקראת קרב. אבל מה שבטוח, עכשיו יותר מתמיד, הוא שיש אלוהים. ואם אלוהים ישן, או מת, או סתם מעולף, אז יש לו אלוהים משלו, ואני מתכוון להגיע עד אליו. ואם לא אליו - אז אל האלוהים שלו. וכך הוא ציווח בקתדראות ונבח למצלמות, וכיכב באתרי האינטרנט, ושכנע את כולם שאם רק יעשו כדבריו, מתישהו יקום איזה אלוהים מרבצו. והשטן? הוא מסייע בידי עוברי עבירה ועליו שרמן לא מדבר.

35

ודווקא בחורף, לקראת הלידה, אחרי שהן לאט-לאט התחילו להאמין באפשרות שהתינוק יחיה, או נכון יותר לומר, אחרי שהן לאט-לאט התרגלו להתעלם מהאפשרות שהתינוק ימות, ואפילו הילה רוב הזמן התפתתה להוציא את האפשרות הזאת מחשבון, דווקא אז המצב של יפתח הלך והתדרדר; הוא הרגיש שמוחו צף בעיסת זפת שחורה וחשב שמעיו מתפוררים בתוך גופו. בהתחלה היה מטיל את עצמו על המיטה למשך ימים ארוכים, לא עשה כלום, הפסיק לדבר, הפסיק לאכול, הפסיק לקרוא, אחר כך היו ההזיות שלא היתה לו עליהן שליטה, ואחר כך מלמולים בלתי-פוסקים, דברים חסרי שחר שבדרך כלל היה נושא בפני עצמו, מטעים אותם כאילו היו היגיון צרוף, למשל, אם הוא יבוא באופניים זה יהיה שח, ואם יביא אותו מלאך זה יהיה מט, ואז עדיף להרוג את כל מה שגדול ואיננו, ובכל מקרה מכאן אני למד שהאשמה היא בי. בהתחלה הדר והילה היו מתייחסות אל הדברים כאל כתבי חידה שיש לפענח, אבל עם הזמן, כשהמחשבות שלו הפכו למבולבלות יותר ויותר והמילים נעשו יותר ויותר מופרכות, הן הבינו שזה חסר טעם ויתרו, אמנם לא אומרות זאת זו לזו, אבל יודעת שתיהן שהמצב החדש הזה, בלתי-רצוי במלוא מובן המילה, מעמיד בסימן שאלה גדול את כל מה שהניחו עד אז.

היה מפחיד לחשוב שכל מה שהתפתו השתיים לייחס לכושר נבואי, או לקשר מיוחד עם אלוהים, או לאיזושהי יכולת על-טבעית שהביאה אותו אליהן, הוא לא יותר מתוצאה של כמה מיליגרמים מיותרים של דופמין או סרוטונין במוח. אבל למחשבות האלו לא היתה תכלית. בכל מקרה היה מאוחר מדי לסיים את ההיריון, צריך היה ללדת את התינוק המת כמו כולן, ולמרות שעמוק בפנים רחשה תקווה, תמיד תקווה, הן ידעו שהדבר הנכון הוא פשוט להתעלם ממנה (או להיאחז בה). הרי אין לך דבר מייאש יותר מתקווה שאין לה סוף, שאף פעם לא באה על סיפוקה, שכל התצפיות מעידות שהיא מיותרת לגמרי, מסוכנת, ושאינך יכול אלא לקוות שיום אחד תתחזק ותצליח לכבות. אבל על השגיאות שלנו אנחנו משלמים מחיר יקר ואין טעם להוסיף עליהן חרטה. יחד עם העוברים שגדלו בבטן של הנשים גדלה התקווה כמו גידול ממאיר ולא היה שום דבר שהן יכלו לעשות. היו שתי ברירות, להמשיך או לחדול, ואשר ליפתח - במצבו נראה שאפילו שתי האפשרויות האלו כבר לא היו פרושות לפניו. בהתחלה אלו היו רגעים מעטים לאורך היום שבהם היה מאבד את עשתונותיו, כי רוב הזמן הוא פשוט היה מוטל על המיטה ומנסה להתאיין כשנפשו פרפרה, קהתה. אבל עם הזמן תקופות השפיות היו מתקצרות. היו ימים שבהם היה נועל את עצמו בשירותים. רק אחרי שלוש או ארבע שעות כאלו הוא היה יוצא, מחייך אל הדר חיוך מוזר, נראה מותש. רוב הזמן היא פשוט ריחמה עליו, באמת ניכר היה שהוא שרוי במצוקה. ניכר היה שהוא נאבק בעצמו, נאבק על שפיותו, ולרגעים נראה שאולי יוכל לצאת כשידו על העליונה. הרבה פעמים היה

פורץ בבכי ומביט בנקודה בחלל, כאילו מאשים אותה באיזה דבר. הילה לא יכלה לקחת חופש, ושתיהן יחד לא העזו להסגיר אותו או לסלק אותו מהבית. ברגעיו השפויים הוא היה נעים, והן התרגלו אליו, וברגעים האחרים החולשה שלו עוררה אצלן בעיקר אהדה. הילה הציעה שמתפתחת אצלו סכיזופרניה. אני לא מבינה איך לא עליתי על זה קודם, עוד כשהוא הגיע, היא אמרה. והדר, בעקבות האבחנה, התחילה לקרוא על המחלה וניסתה להבין אם ייתכן שבזה מדובר. לפי מה שקראה המחלה תוקפת אחוז מהאוכלוסייה ואצל נערים היא על פי רוב פורצת בין גיל חמש-עשרה לעשרים וחמש. יפתח, למיטב ידיעתה, היה בן עשרים. פתאום האפשרות הזאת נראתה הגיונית והיא התחילה לפקפק בכל מה שקרה. אחרי כמה ימים של עיון אינטנסיבי בכל מה שנוגע למחלה ולאבחון שלה, היא תיארה את כל הממצאים שלה בפני הילה, אבל הילה אמרה לא-לא, לא בסכיזופרניה מדובר, אלא בדיכאון מג'ורי עם אלמנטים פסיכוטיים. כאילו שזה משנה. מכל מקום, לפי הקריטריונים של ה-DSM האבחנה השנייה של הילה אכן היתה נכונה.

יום אחד, בערך חודשיים לפני תאריך הלידה המשוער, כשיפתח נכנס לשירותים, הילה ניגשה אל התיק שלה והוציאה משם את הכדורים. תקפידי שהוא יבלע אחד בכל בוקר, היא אמרה להדר. הדר שאלה אותה מה זה והילה נקבה בשם של תרופה, אמרה שזו תרופה אנטי-פסיכוטית ושזה אמור לעזור. הדר מעולם לא נתנה לו את התרופה, אם כי מעולם גם לא הודתה בזה בפני הילה. היא האמינה בו וזכרה שפעם אחת, ברגע של שפיות, הוא אמר לה: אני לא יודע מתי אני הוזה ומתי המחשבה שלי צלולה, אבל לאט-לאט אני אבין, בזה אני נשבע. עם הזמן הוא נטה יותר ויותר להתבודדות, אבל המלמולים הלכו ושככו, עד שמילים בכלל הפסיקו לצאת מפיו. בינתיים הבטן של הדר גדלה כמו אבטיח והילה כמעט לא הגיעה הביתה. כשהיא היתה מגיעה היתה מחייכת אל הדר חיוך רפה, מדי כמה ימים אוכלת משהו, ונכנסת למיטה לישון או לשכב ערה. כעבור כמה שעות גם הדר היתה נכנסת למיטה, ואז היתה מניחה יד על הכתף שלה, והיא היתה מתקרבת אליה, מהדקת את הגוף שלה לצד שלה ובסוף איכשהו מצליחה להירדם. קשה להעלות על הדעת מה הן חשבו באותם ימים, אבל סביר להניח שהן היו אומללות. הילה, שכל חייה התפארה בהיגיון ובשכל הישר, בחיבה לשיקול דעת ולבהירות מחשבה, לא יכלה להניח לשביב התקווה האחרון הזה שהתינוק יחיה ושמשהו עוד יוצע כאן לעולם. ואם בהילה נפלה שלהבת אז מה תאמר הדר, היא תמיד היתה האופטימית מבין השתיים ומה גם שאצלה ההורמונים השתוללו. משהו גדל בתוכה, זה בטוח, והוא היה חי, היא הרגישה אותו חי. ההרגשה היתה שהשפיות שלהן מאוימת כל הזמן, שמיום ליום היא יותר ויותר חלשה, ושזה רק עניין של זמן. ובכל זאת, איכשהו היא שרדה. כנראה בגלל יפתח. הוא היה מאוד משכנע, לא בגלל הדברים שאמר אלא בגלל מי שהוא היה. בגלל העיניים העדינות והחזקות, בגלל העור השחום, הבוהק, ובעיקר משום שגם אמונתו בהקה.

ערב אחד עיינה הדר באחד מספרי הרפואה של הילה והעמיקה את הקריאה על סוגי פסיכוזות. הילה ויפתח צפו בטלוויזיה. סרג'י לופז סיפר איך ביום שבו התכוון לספר את אהבתו לנטלי ביי, הם ישבו זה מול זה בבית הקפה, ומשהו במבע העיניים שלה התפרש אצלו כחוסר עניין. אחר כך נטלי ביי סיפרה שכשראתה את המבט בעיניו ידעה שהוא אינו מעוניין ולא רצתה להעיק עליו עם אהבה חד-צדדית. המראיין שאל אותו אם הוא בטוח שלא טעה, שהיא לא רצתה. והוא אמר שכן. הוא היה בטוח. גם היא היתה בטוחה אבל שניהם טעו. אחר כך הוא הוסיף, שחוץ מזה, חוץ ממה שהוא חשב כשהוא ישב מולה בבית הקפה, אם משהו אחר נועד לקרות ביניהם צריך היה להיות איזה סימן. כי ברגעים החשובים, הוא חשב, כאשר העניינים גורליים, משהו ביקום האינסופי הזה דואג לתת לנו סימן. הלב נשבר. הילה נאנחה. יפתח שאל את הדר מה היא קוראת, והיא אמרה, סתם, שום דבר מיוחד, ודאגה להדק את כריכת הספר אל הכר שהיה מונח על רגליה. רגע לפני כן נתקלה במושג Folie a deux. מדובר במחלה שמוגדרת סכיזופרניה משותפת, שבה אנשים קרובים חולקים את אותה הזיה. המצב הזה, כך היא קראה, בדרך כלל מתרחש כאשר יש מערכת יחסים חולנית בין שתי אחיות, או בין אם ובת, או בין בני זוג. אחד מהם נתקף פסיכוזה וחולק את ההזיות שלו או את מחשבות השווא שלו עם האחר. פתאום עלה על דעתה שאולי במקרה שלהם שלושתם חולים, אולי הקרבה הזאת ליפתח גרמה לה ולהילה לאמץ את הדלוזיה הזאת שלו, של אלוהים, של השליחות שהשתיקה לגביה אמנם הפכה להם להרגל אבל שלושתם כבר קיבלו אותה כברורה מאליה, ממש כשם שסכיזופרן מקבל את המציאות שלו, הבלתי-מציאותית בעליל, כברורה מאליה. אחר כך היא חשבה שאולי הגבולות רחוקים הרבה יותר ממה שנדמה לה. אולי העולם כולו חולק עכשיו את אותה אשליה, שהיא אשליה של מוות, וכולנו הוזים את המוות הנורא הזה. ואולי, מלכתחילה, כולנו שגינו בהזיה של חיים. ממש כמו שחלקנו הוזים את אלוהים, היא הביטה ביפתח וחשבה. אבל אחר כך הניחה את היד על בטנה, שללא ספק התרחשה בה תזוזה, והרגישה שפשוט אין טעם להמשיך לחשוב. ואת כל המחשבות האלו היא שמרה לעצמה. להילה היה הרבה על הראש, ויפתח, חולה או לא חולה, הוזה או לא הוזה, נביא או לא נביא, משוגע או לא משוגע, אין ספק בכך שהיה שרוי במצוקה. היא הרגישה שהיא לבד בעולם, וככל שהתקרבה לבדידות שלה, כך התקרב אליה היצור שגדל בתוכה וסימן עבורה עתיד. מאלוהים היא שכחה לגמרי, את המעט שהיה ממנו היא איבדה, או שאולי, כמוהם, גם אני אינני מבינה. על האמת אפשר להניח הרבה מאוד שכבות של שקר. אין דבר מטעה יותר מהכנות שבה אנחנו מספרים לעצמנו את כל השקרים.

36

אתה אלוהים?

אני אלוהים

אתה נראה כמוני

לא-לא. אתה נראה כמוני

אני לא מבין

אינך יכול

כל כך הייתי רוצה -

אבל אינך יכול. תראה, הפרחתי תימרות עשן, הייתי סנה בוער.
את בני האדם הכי קל לשכנע שאני אלוהִי
כשאני מופיע בדמותם.

אני מבין

לא-לא. אינך מבין

אני לא יכול?

אינך יכול

האם עלי לכרוע?

לא

מה עלי לעשות?

את אשר על לבך

אבל מה אם יש חמישים, אפילו ארבעים, אפילו -

אין

אפילו לא עשרים?

אפילו לא אחד

אפילו לא אחד?

אמרתי, אפילו לא אחד
ומה א -

גם אתה אינך צדיק

אם כך, מדוע אני

אינך רשע

וכמוני, אין עוד חמישים? אפילו ארבעים, אפילו -

יש

אם כך מדוע -

הירגע. לאט-לאט. אתה שוכח שאינני ממית אדם

אבל אינך -

אמת. אינני בורא

והאם -

לא

ומה לגבי -

לא

ונגיד ש -

לא

ובני? צדיק או רשע?

בנך? הוא טרם נולד

אם כן צדיק

אמרתי, טרם נולד

האם הוא -

אפשר שכן

והאם "אפשר", בשבילך, זה מספיק?

בכי וצעקות שבר, מכל מיני סוגים, פוצעים את עיניה של ד"ר קדם, צולפים בלבה, כי בין ההפלות ולידות-המֵת, המרעין והבישין של מערכת הרבִייה לא התפרקון ולא נשבזון, לא רק שכל היום היא מיילדת בריות אומללות, חושבת על אהובתה ועל בנה האהוב שלא נולד ואולי גם לא ייוולד, גם כשסוף-סוף מסתיימות בחדר הלידה התורנויות היא צריכה לרדת למיון, למיין נשים לפי האבחנות: בשחלה שלך, גברתי, כבר יש גרורות, אל תיבהלי, זה PID, כלומר לא גידול, כלומר דלקת בחצוצרות, לא, חכי דקה, זה לא נורא, הנה אני רושמת לך תרופות, אדוני, אשתך מדממת, יש לה גידול, הוא התפשט עד הרחם, שפיר, ממאיר, דרגה שלוש, עדיין לא יודעים, זה בסדר, תבכי, את יכולה לבכות, כל איבר יכול להזדהם, או להיקרע, או להתנפח, או לדלוף, להינמק, או לדמם, כל אישה עלולה לשנוא קצת את גופה, יש שגם רוצות שייעלם. ולעתים הכאבים הם בלי סיבה, צריך רק סבלנות, ולעתים זרימת הדם אל השחלה נחסמת, כי יש שחלות שנוטות להסתובב סביב עצמן, להיחנק כאילו מרצונן, ולעתים הן נמקות בגלל קריש של דם שלא זרם. ולעתים הרחם צונח מהכובד של עצמו, וצריך להרימו. בניתוח, כן. ולעתים הוא מצמיח בתוכו בשר רקמה כמו פקעות בצלים. ולעתים הרחם מפוזר בכלל בכל הגוף, קרעי רקמה, רירית של רחם בצוואר, בשיפולי איזה איבר, בכבד, למרגלות הלב, כן, גם זו מחלה ככל המחלות וגם בה צריך לטפל. ולעתים בשחלה פתאום בוקעת שן. כן, גם זה קרה. וכך, ולכן, ולפיכך, כמות העבודה כבר בלתי-אפשרית, והילה קורסת, היא מתמוטטת, היא מתפוררת וקשה לה לשאת באשמה, מה גם שכל מכשירי האולטרה-סאונד תמיד תפוסים, או מקולקלים, וכל אנשי הצוות עייפים, ממש, מתוסכלים, ולמה כל התינוקות מתעקשים לצאת בלי רוח חיים. למה הם מתים. למה הם כל כך שקטים. למה אלוהים.

38

בסוף, בסוף אותו היום, לקראת חצות הלילה, הקרסוליים שלה היו כמו שני גזעים והבהונות כמו ארונות של דם. והחולשה אחזה בה חזק, ריתקה אותה למיטה, אפילו לשבת מול המחשב כבר לא יכלה, או שיכלה אבל לא היה לה נוח, והנשימה שלה היתה קשה, היא הרגישה מסורבלת, מגושמת, כבדה, מכבידה, הגוף עצמו החניק אותה, או נחנק בה, היה לה חם נורא, ויבש, וכבד וכואב, והיא כמובן השתגעה מדאגה, והתקווה, לאורך הזמן, הפכה להיות מאוד מייאשת, וכל הזמן הזה היא רק רצתה להשתין ולא היה לה כוח לקום, אז היא שכבה וסבלה. והיא חבטה במזרן והיא שרטה את עצמה, והיא עצמה את העיניים ואטמה את האוזניים וניסתה להעמיד פנים שאין לה פיפי, וכמה שלי קשה ככה לו נעים, היא חשבה, אבל זה לא ניחם אותה, רק הסיח קצת את דעתה מהשלפוחית, גם לא להרבה זמן, כי כמה זמן כבר אפשר להעביר בהרהורים על יצור קטן כל כך, על איך שהוא שקוע בבועת החיים הרכה שלו, עם שליה משלו שדרכה מגיעים נהרות של דם, כמו שכל הנחלים הולכים אל הים, ככה כל הדם - היא חשבה, רצתה לכתוב אבל ויתרה - הולך אליו, אל הטבור, שהוא בשבילו טבור העולם, והחשיכה בפנים אולי כמו מצולות של ים, שטוף שמש, אינסופי, שכל כולו נברא לטובתו של דג אחד, והצלילים בשבילו הם רעידות קלות מערסלות, אשרי האיש שלא נולד, ולפעמים, מרוב חיים, בא לו להניע והוא נרעד, פתאום חוגגת לו הרגל או היד, היא זזה, או קופצת, או נבעטת, יקום קטן מרצד כמו כוכב, עושה מפץ גדול-קטן בתוך מי האינסוף, שפירושם מים שסופם בלתי-נראה, והוא עצמו אינו נראה בתוך רחמי, כך היא חושבת, וגם אינו רואה מתוך רחמי, ולפיכך הוא אינסופי כמו עולמו, כמו המים, וכל המחשבות על מים רק העצימו את תחושת השתן שלה שהפכה כבר לבחילה, והמחשבות עוד צברו תאוצה, הו-הו איך שהן צברו תאוצה, ויחד עם האינסוף, שהוא הרחם, שהוא בסך הכול שריר מגודל, דחקו את השלפוחית המקופחת שפעם היתה מלכת האגן ועכשיו על כל סמ"ק של שתן היא דומעת בלי שליטה, ולתחושת השתן נוספה דביקות חמימה בין הירכיים, והשריר היה מתוח ועייף והוא נקש כמו לב זקן, ומעליו הלב עצמו דפק עייף כמו הזמן, ולא נרדם, גם היא לא נרדמה, הלוואי שהיתה מצליחה להירדם, כי השינה, כמו האינסוף, כמו אלוהים, השינה הרה בשכחה שהיא האושר, ואמנם השינה שגרתית וזמינה לכל אדם, אך היא קצובה, וכך גם האושר, שלעולם יש לו סוף ותמיד יציבו לו גבולות, ואין לך שמחה ללא עצב, כך אומרים, אבל יש הרבה מאוד עצב ללא שמחה, ואולי, לא מן הנמנע, יום אחד המוות יספר גרסה אחרת, אבל את זה היא כבר לא תדע, או שתדע אחרי שלא תרצה בידיעה.

מכל מקום, עכשיו, בינתיים, אני המספרת, לא המוות, ואני יודעת שהיא לא הצליחה להירדם, למרות שבתוכה היצור ישן, זה כן, רק אחר כך התעורר, גם זה קרה, ובעצם

הגיוני שהתעורר אחר כך, אחרי הכול עליו להיוולד עכשיו, סוף-סוף, ולגלות לנו אם יחיה או ימות, או שניהם. נגמר הזמן שלו בתוך הרחם החמים. הרי האושר, כבר אמרנו, יש לו חוק, אסור לשהות במחיצתו יותר מדי זמן, כמו, סליחה על הדימוי המשונה, שלוש שניות מתחת לסל, אם לא דילגת החוצה בעצמך השופט שורק ואתה נפסל, ועד כמה שהדבר אולי נשמע מוזר, מזו הסיבה, אחרי תשעה ירחי לידה הוא מרגיש תחושה מוזרה, עולמו האינסופי נהיה צפוף, והיא מרגישה תחושה בלתי-נסבלת של כאב, כאב נורא, כאילו שופט השמים שרק שריקה שהבהילה את הילד, כאילו האינסוף כולו לוחץ לה מבפנים, כאילו אלוהים עצמו בועט-דוחק נדחק-נבעט-נלחם כי משהו לוכד אותו אף על פי שברור שלא נועד להילכד, ומשהו מוחץ אותו אף על פי שברור שלא נועד להימחץ, ולך תדע מדוע אלו הם סדרי עולם, לא תדע, רק כאב תדע, ועצב, כמובן, היא גם תדע, ובעצב וכאב תלד, אולי בנים אולי חיים אולי מתים, הלוואי חיים, והכאב עומד בחדר ודוחק את הקירות, ונשאף אל הריאות, נדחק בבטן של הדר, וגם - מוזר - בחזה של הילה, שבכלל יושבת בסלון ולא יודעת שהצירים הגיעו ומתחילה לידה, והוא נדחק גם בין הרקות של הנער העומד בשקט, בפינה, כמו התוכי המדבר שנאלם, ונדמה שלכולם כואב, כואב עכשיו, כואב תמיד. ועוד דבר. אז, כשבין הרגליים של הדר היו דחוקים כל העינויים שבעולם, היצור כבר ממש, אבל ממש, לא נדמה לה כמו דג, כי אם היה דג, היה מחליק על האגן כמו על חלוקי נחל שמנוניים, והוא ממש לא מחליק, הוא תקוע, והאגן שלה הוא עצמות קשות וכואבות, לא אבן אדישה, כך שהתינוק נלחם, מכאיב, מתיז כאב מכל הנקבים, מוהל אותו בדם שהוא הנפש, כך נאמר - ויקרא י"ז, יא - הדם הוא הנפש, אולי זה גם נכון, הדם הוא הנפש, הנפש היא הדם, יותר הגיוני שתהיה אדם אבל מה לעשות שנאמר הדם, ואם אכן הנפש היא הדם, ולא אדם, הרי שהנפש בעצמה - אדומה, חמה, דביקה - פורצת החוצה מבין הרגליים של הדר, שכבר מקופלות ורועדות ומזיעות וסמוקות ומופרדות על המיטה, זרות זו לזו, כאילו אינן שייכות לאותו גוף, כאילו החליטו לפרוש מהאגן. ובינתיים, יחד עם הנפש, פורצים נוזלים אחרים, מסריחים אמנם מאוד אבל ריחם אינו כריח שתן, והילה, גינקולוגית-מיילדת מנוסה וקלינאית בנשמתה (ובדמה) נזעקה לחדר השינה לשמע הצווחה המבהילה, ומיד הבינה שבמי שפיר מדובר, שירדו המים, והיא רעדה, שאפה אוויר כאילו היה בו כוח, לא כאב, הסיטה רגל אחת ימינה, בדקה פתיחה, הודיעה שהגיע הזמן, תלחצי, אל תדאגי, והוסיפה - תסלחו לי - תעשי כאילו את מחרבנת. כל אם בוודאי זוכרת איך בסוף, כל האינסוף והאלוהים והאושר והחיים והילדים שהם שמחה, כולם הופכים למשהו שהרופא מצווה לחרבן החוצה, כי רופאים, כמו אלוהים, חייבים לתת פקודות אנושיות אם הם רוצים שמשהו ייעשה, ועל אף שעקרונית יכלו לומר לאישה, בשפתם הרפואית, בבקשה, גברתי, אם את יכולה תעלי את הלחץ התוך-בטני, תבצעי וולסלבה, כי השלב הלטנטי מאחורינו, העובר שלך גם עבר את הסְפִינוּת, עשה כבר דיסטנציה, רוטציה, חסרה רק אקסטנציה ועברנו

לשלב השלישי, להוציא את הפלצנטה, את כל זה, כפי שאמרתי, הם היו יכולים אמנם לומר, אבל אז מה תבין האישה, כלום היא לא תבין, היא תתעצבן, תתייאש, הייאוש איננו טוב ללידה ולבריאה, לכן הם אומרים ברור מאוד, תחרבני, תלחצי, כמו שאלוהים צריך לומר ברור מאוד, לא תרצח, כבד את אמך, לא תחמוד, לא תגנוב - וכל זה בדרך כלשהי שאת רובה נדמה לנו שאנו מבינים למרות שבשפה האלוהית או הרפואית תהיו בטוחים שהכול מאוד מורכב, אז בדרך כלשהי כל זה כנראה טוב ללידה ולבריאה, ואם לא, אז זה אולי טוב לאלוהים או לרופאים.

היא לחצה, מעולם לא רצחה, קיללה את יומה, לא את אמה, תמיד כיבדה את אמה, אפילו שנטשה, התפללה שהילד יצא חי, מעולם לא חמדה או גנבה, נשכה את שפתה התחתונה, אבל מה שכן היא סוללה, ועוד איך סוללה, היא הזיעה, כאבה, צבטה את הסדינים, חפנה את הבד כאילו היה אדמה, עצמה עיניים וחשקה שיניים וראתה אינסוף של חשיכה אדומה, והכול סביבה היה מלא דם, והוא היה צמיגי וחם, והכאב היה לוהט וממשי וחד ופוצע וקורע ופוער ומשסע וחותך ומפלח ומפלס וחי. חי. חי! צורח! חי! והיא צעקה בשארית כוחה, כן, הוא חי! ואז לחשה, החלונות, מה עם החלונות, זכרתם לסגור את החלונות? בבהלה היא שאלה, לא סתם בבהלה, בבעתה, בחרדה, היא לא רצתה שישמעו את החיים האלו שהיא יצקה בתוך הריק, כאילו החיים זה דבר רע. הנער התעשת, הכול אטום, דאגתי לאטום את הכול כבר אתמול, ובידיים של הילה היה תינוק חי ונושם. לא להאמין כמה הוא קטן, וכמה אלוהים גדול, שתי רגליים יש לו, זאת אומרת לתינוק, ושתי ידיים, עשר אצבעות, שתי עיניים, אף, פה, אוזניים, בטן רועדת, גוף חי, לא, לא, הוא לא חי, סליחה. זו טעות. לא חי. לא-לא. חיה. זה לא תינוק, זו תינוקת. איך תינוקת? מה תינוקת?! אבל הילה מתעקשת שזו תינוקת, תשע שנים היא למדה רפואה אז אל תספרו לה אחרת, באנטומיה ב' שנה שלישית היא ממש הצטיינה, היא יודעת להבחין בין זכר ונקבה, וחוץ מזה, נניח לא היתה רופאה, הרי לא צריך להיות רופאה כדי לדעת שיש הבדל קטן, או במקרה שלנו אין הבדל קטן, נו, באמת, זה לא הזמן להתחכמויות, עלינו לספר ישר, פשוט, ובעודנו מספרים נפלטת החוצה השליה בשלמותה, מה שאומר שהאם תהיה בסדר, ולפנינו צורחת תינוקת ורדרדה יפהפייה, עוד אין לה שם כרגע, בינתיים בת יפתח אפשר אולי לומר, ואם הקורא ירצה הוא כבר יסיק את המסקנות, והנער, שאינו מסיק דבר, רק מבולבל נורא, לא סתם מבולבל, מבולבל ונבוך, אבל לא רק - גם כועס והמום ונסער ונרגש ונפעם ונרעד - הנער שואל את אלוהים שאלות ללא מילים, כמובן לא מקבל תשובה, והדר צוחקת צחוק גדול ומשוחרר שמתגלגל כמו תינוק, והיא שולחת יד לראש בִּתה, אפשר לומר בזרוע נטויה, ויד שנייה לראש אהובתה, והיא אומרת: הכול בסדר, הכול בסדר גמור, היתה לי הרגשה שזו תהיה ילדה, הרי זו היתה חייבת להיות ילדה, ויפתח פתאום הרגיש שהוא מסכים, שהוא אולי קיבל תשובה, שהוא מבין מה שלא הבין לפָנִי, הלוא רק ילדה תוכל להיהפך יום אחד

לאישה, ולהוציא מתוך רחמה את החיים ולהחזיר את הבריאה, והוא חשב: הנה, זהו, זה נפתר, יהיה בסדר, אבל לפתע התמלא בושה, וגם אשמה, כי ילדתו היא הילדה היחידה. ואז הדר החלה לתת הוראות לכל אחד, כמו מעצבת בחלון הראווה, תניחי אותה עלי, את תשכבי לצדי, תניחי ראש על כתפי, שימי יד על בתך, תני לי את השנייה, שימי כאן, יופי - והיא חולצת שד - ואתה, יפתח, בוא שב, תתקרב אלינו, אל תירא, תביט בה, תראה כמה היא יפה, העיניים שלה מזכירות קצת את שלך.

היו גופות שצפו והיו ששקעו. אבל כשהוא ירד מהתיבה והביט בים האינסופי, שהמתים היו זרועים בו כמו הכוכבים, הגשם כבר מזמן פסק ועל מה ששקע אי-אפשר היה לדעת דבר. בים המוות הגדול, הבלתי-מוגבל, השקט, הרגוע, האינסופי, הוא זיהה את פניו שלא הכיר, והוא ידע: מה שעשיתי היה בלתי-נסלח.

פתאום נגעה הרוח בכתפו. הוא שלה את מבטו מהמים וראה לנגד עיניו את אלוהיו, נוטה שמים כיריעה ומגמגם כמו נער: "נח, סלח לי. כפי שהם, אולי, היו סולחים לך. ואל תתייסר, נח, אהובי. עשה כמוני. חשוב כאילו לא היתה לך ברירה."

חלק ב' / ארץ אררט

1

ואם אני אגיד עכשיו, אל תוך השינה שלה, אהובתי, אני מצטערת. והיא תפקח עיניים והיא תאמר, ובכל זאת אני אוהבת. האם זה יהיה יותר פשוט? האם אחר כך המחט תחליק אל תוך הווריד והאדום יצא כמו סילון ואני אוכל לכתוב לה אהובה ואת כל הדברים לכתוב ולהסביר איך עכשיו הכול משחיר בתוך ראשי. כל הימים, כל הלילות, כל החיוכים והבקרים והשמים ו - תפסיקי עם זה. נסי שוב הכאב לא קיים באמת, שום דבר לא באמת, רק תחדירי את המחט ואז האשלגן כבר יעשה ולא תעבור דקה.

אבל מה פירוש כל זה ומה תהיה המשמעות של הדברים חסרי המשמעות?

ואם אני אגיד עכשיו, אל תוך השינה שלה, והיא תיגע בי מתוך השינה שלה, על העפעפיים. האם היא תדע? האם זה יהיה יותר אפשרי? לא לחזור, לא להביט, לא לגעת. אבל אולי אם אני אסביר עכשיו, אל תוך השינה שלה, מצד אחד אדם רוצה לשרוד, לשמוע מוזיקה, מצד שני נראה עכשיו שהקיום הזה הוא זה שבגללו - אבל זה לא נכון. זה לא נכון. זה לא נכון ובכל זאת הצורך לעזוב

כי אולי אחר כך משהו ישתנה. ואם אני אגיד אל תוך השינה שלה, לא אני אשמה, לא אני, לא את, לא היא, לא אנחנו, זה לא בגללנו את יודעת, אבל אולי אנחנו כאן מאפשרים

אשמה של משהו אחר. אולי היא תגיד, את משוגעת, את אישה משוגעת ולמרות כל זה אני אוהבת. אבל אז, אם תבקש שאשאר איך אוכל

די. לא לחשוב יותר. תביטי בחלון, זה יעזור לך, ואחר כך תנסי. פלסטיק בפנים, מחט בחוץ, אבל שנייה להניח את המחט בצד ו - לקחת נשימה

תראי, לאט-לאט ובהתמדה הזמן שלך נגמר ואת

2

זה מה שמעניין, שעל אף שלשלושה היו סיבות טובות, או לפחות סיבה טובה אחת, להיות מאושרים, יפתח לא היה שבע רצון. הוא עמד בפינת החדר, אפילו צעד אחד לא עשה אל עבר בתו, רק עמד והתבונן בהדר בשעה שד"ר קדם בחנה את התינוקת בעיון יסודי ומיומן והעניקה לה את הציון הראשון בחייה; שתי נקודות על הצבע הוורוד שמעיד שאין אנמיה או אורמיה או צהבת; שתיים על טונוס שרירים נורמלי; שתיים על דופק תקין; שתיים על הרפלקסים שמאשרים את תפקוד מערכת העצבים; ושתיים על הבכי, שכבר אצל תינוק בן יומו מאשר את הנשימה. הללויה. הילדה בריאה. רק כעבור חמש דקות של מה שבהחלט אפשר להגדיר שיתוק פסיכוסומטי, הצליח יפתח לגשת אל בתו, התקרב בהיסוס, הביט בה כאילו היתה מטען חבלה, והאושר הגדול שאת עורן המזיע של הנשים כבר מזמן חדר ואף להיספג בבשר כבר הספיק, כנגד עורו הפך להיות סמיך, חלק כמו שמן, ועטף אותו בשכבה הרמטית שבודדה אותו מהעולם כמו חליפת צלילה בים של דבש. לראשונה בחייו הרגיש הנער תחושת היעדר אלוהים מוחלטת.

הוא נתקף בדידות, החרטה התנפלה עליו ועשתה בו שמות, ולאט-לאט, אבל בהתמדה, נפרשה סביבו הידיעה הברורה והבלתי-ניתנת לערעור שהוא אשם - אף שלא הורשע עדיין - באשמה איומה ונוראה שהיא בגידה, והוא הזדעזע אחורה. הוא מעד כשנתקל בסידור התפילה אשר נשמט מידיו כשצעקות הכאב של הדר הבהילו אותו לחדר השינה. אלוהים, גם אני אולי חושבת, הוא לא יותר מאבן נגף בדרך לסולידריות האנושית, ועל אף שיפתח לא ניסח לעצמו את המחשבה כך, הוא הבין שמשהו גרם לו למעוד, אלא שאת האשמה למעידה לקח על עצמו, רק על עצמו, ובטח לא הטיל אותה על אלוהיו. הוא התרומם, מסיט עדיין את מבטו מבִּתו, והבחין בציור הקטן שהיה תלוי בקצה הקיר הפנימי של חדר השינה, ליד הדלת. כמו להרבה בנות מסוגן גם להדר ולהילה יש ציור של קלימט בחדר השינה, אבל לזכותן ייאמר שלא בציור האופייני של הנשים הישנות מדובר, אלא בציור מפורסם אחר, "חיים ומוות", שהדר אהבה. בצד הימני של הציור צבורים יחדיו נשים, גברים וטף, קלועים אלו באלו באופן שאולי משקף שותפות גורל, ובצד הציור השמאלי, בצבעים קודרים מן הסתם, מאויר המוות. מה שמשונה הוא שעל אף שקטע הציור בחדר השינה של הדר לא כלל את חלק הציור השמאלי, כי אותו הדר אהבה פחות, בכל זאת חזה בו הנער, אז לראשונה, והוא כמובן נבהל ויצא מהחדר בחיפזון, אשר עליו נהוג לומר שהוא בא מהשטן. הדר והילה התפעלו שתיהן מהתינוקת, וכל אחת מהתפעלותה של השנייה, לכן לא הבחינו באימה הנוראה שנפרשה על פניו, וכשיצא לא העלו על דעתן שהנסיגה שלו אינה נבלמת בסף דלת חדר השינה, אלא נמשכת הלאה, אל מחוץ לדירה, אל מחוץ לבניין, ורחוק יותר, הלאה לאותו מקום שרגליו לקחו אותו אליו ושבשלב הזה של העניינים לא היה ידוע לא לו ובטח לא להן.

הוא רץ מהר, ואחריו, יש מאין, או אולי מתוך אבני הבניינים, פתאום הגיחו המתים, האבלים, הנשים שלא ילדו, הנשים שהתאבדו, הגברים שנשותיהם ילדו את השכול, הילדים שלא נולדו, וכל אלו דלקו אחריו, נחושים כמו זירעונים, וניסו להניח יד על כתפו ולתבוע ממנו מבט. כעבור כברת דרך שגמע במהירות כמעט בלתי-אפשרית, ראה את הכחול פרוש לנגד עיניו והבין לאן רצו רגליו אבל לא הבין מדוע. בשלב הזה גם לא ניסה. הוא עצם את עיניו ונתן לגופו להישמט אל החוף. החול היה קריר, כמעט נעים, אבל בים, שהכפיל את השמים כמו מראה ענקית ושלפעמים כשאלוהים רוכן כלפיו אפשר לראות בו את פניו האלוהיות ולשאול איך קרה שעד היום עדיין לא נפל לתוכו, נגיד כמו נרקיס - בים החלה לרחוש סערה לא פחות מרשימה מסערת הנפש שהיה שרוי בה יפתח. הוא הביט למעלה לשמים וניסה להיאחז בקרן האור האחרונה שפרצה מבין העננים, אבל זו נעלמה במהירות.

פתאום הגיע יונה. הוא ריחף גבוה-גבוה מעל ראשו של יפתח, במעוף חזק ומרשים, נשאר יציב אפילו כשהשתוללה הסערה. אפשר היה לחשוב שהתוכי כבר למד לאהוב את הנער, למרות מגרעותיו. אפשר היה לחשוב שהוא עקב אחריו כדי להבטיח את שלומו. שני אלו עשויים אמנם להסביר את הגעתו, אבל האפשרות הסבירה ביותר אחרת. התוכי בסך הכול נבהל מההתנהגות המוזרה של הגברת שלו שלפני כמה רגעים החליטה להתמוטט על המיטה בחדר השינה ולצרוח כמו משוגעת כשרגליה פעורות ומתוכן נדחק יצור אדמדם ומצומק שמשום מה עורר התפעלות מצד כולם. יפתח הצביע על כתפו, מעודד מעט, אבל התוכי לא התקרב ולא ניגש. הוא חג מעל ראשו לזמן קצר ואז עזב, נוסק באלכסון רחוק וגבוה מעל הגלים הסוערים. לאן הוא עף, אין לדעת. או שיצא לתור אחר חלקת יבשה, או שהבין שעכשיו, כשהיצור החדש יונק לתוכו את כל תשומת הלב של הגברת, כבר אין לו מה לחפש בקרבתה. כך או כך הוא עזב, וכמה רגעים אחרי שפינה את רקע השמים והים, את הרקע שוב איפרו הדמדומים, והרקיע שוב בער, ואז חזרו המתים, האבלים, הנשים שלא ילדו, הגברים שנשותיהם ילדו את השכול, והילדים שלא נולדו - כל אלו לא איחרו להדביק את יפתח. הם התאספו סביבו כמו עורבים. הם משכו ממנו את עיניו כמו תינוק שתולש חרוז מפניה של בובה מאוסה. הם ירקו עליו. הם צעקו עליו. הם השתינו עליו. הם הטיחו בו חול וסקלו אותו באבנים. הם חבטו בו ונעצו ציפורניים בבשרו. הם נעצו שיניים בעומק מפרקיו. הם התיזו את רוקם ממש אל פיו. הם הכו אותו וזעקו לשמים כאילו את עצמם הם מענים ולא אותו. אישוניו הפצועים החלו להזיע מרוב כאב. אפשר היה לחשוב שהוא דומע, אבל אלו היו אגלי זיעה. הם זלגו על פניו וצרבו כשנגעו בפצעים שנפצעו בעורו. הם אבדו לבסוף בתוך הפה הפעור והמדמם. הם השקו את התופת שפרח בתוך קרביו. ארור האיש אשר הלך בדרך חטאים, מישהו צעק. ארור האיש אשר הלך בדרך חטאים.

3

אינך אלוהים

לא, אינני אלוהים

אתה השני

אם תרצה, אהיה השני

אתה נראה כמוהו
הוא נראה כמוני

אתה נראה כמוני

לא. אתה נראה כמוני

אני מבין

לא-לא. אינך מבין

אינני יכול?

אינך יכול

והאשמה. היא שלי או שלך?

אולי היא שלו?

לא, זה לא ייתכן

היא לא שלי

אם כך, היא שלי

אינך מבין

אני מבין
לא. אינך מבין

אני מבין שאינני מבין

בן אדם, אל תתחכם

והילדה? מה יהיה על הילדה?

היא חיה, מה עוד אתה רוצה

שלא תישא בעול, ששיניה לא תקהינה, הייתי רוצה ש
אבל אני יודע שעכשיו כבר -

את זה אתה מבין

אז האשמה? בי או בך?

זה לא משנה

זה משנה בשבילי

אמרתי, זה לא משנה

אם כך, מה רצונך?

שתחיה, שתחזור אל בִתך,
אינני רוצה במותך
גם לא תקבל את מותי

את חייך קיבלתי

אבל לא תקבל את מותי

ובאמת אינני רוצה שתמות

מדוע?

כי כזה רצוני

ובכל זאת אמות

כן, בסוף, בייסורים

האם אפשר מיתה אחרת?

הכול יחסי

ואלוהים?

גם הוא יחסי

לך ממני!

בן אדם, היזהר
הוא עזב. עזוב גם אתה

הוא לא עזב, אתה זה ש -

אני יודע, עכשיו הגיע הזמן שאמות

שכח מזה, לא הוא ימית אותך ולא הוא -

הוא שנתן את חיי,
ועכשיו אני לא רוצה

יפתח, הוא לא ימית אותך וגם -

אז אני אמית את עצמי

ומה בדיוק יֵצא לך מזה?

4

השמים השתקפו במעט השלוליות העכורות והרחובות התרוקנו כמעט לגמרי, ויפתח הלך לכיוון הדירה. אבל מאחר שהחליט להיפטר מכמה שיותר מחשבות וכאב, האריך את ההליכה ככל האפשר והרחיק נדוד עד רחוב קינג ג'ורג', קיווה שעד שיחזור לשלומציון יהיה ראשו ריק ממחשבות רעות וגופו יהיה רענן. ראשית הלך מהים מזרחה, חצה רחוב אחרי רחוב, וכשהגיע לנביאים פנה ימינה לקינג ג'ורג' ומרחוק ראה את הנער עם הכינור (דבר ראשון ראה את הכינור) אך לא שמע צליל, ותמיהתו הלכה והתגברה ככל שהתקרב וראה שהכינור שעון כנגד צווארו של הנער והקשת נעה הלוך וחזור, הלוך וחזור, אבל קול אינו מגיע לאוזניו. כשנדמה היה לו שהנער הבחין בו, חייך אליו חיוך נבוך, והכנר, שחייך בחזרה, חייך רק בלבו כי רק לזה היה מסוגל - אני מתכוונת שפניו נותרו ללא תזוזה. לרגע נדמה היה ליפתח שעיניו מכחילות - כאילו הן חולבות חמצן מהאוויר, הוא חשב, ממש כמו חודה של להבת אש. מי אתה? שאל הכנר כשיפתח התקרב אליו מרחק פסיעה, ויפתח השיב: אני יפתח, ואתה, מה שמך? אני אלכס, השיב אלכס, - אתה מנגן יפה אלכס, - אלו בסך הכול סולמות, אבל תודה. ומיד אחר כך השתררה שתיקה.

יפתח בהה בתווי פניו של הכנר, בשיער הצהוב, בגבות הנמוכות, בעפעפיים השמוטים והדקים, בצדעיים הרפים והשקועים, בקמטים המחוקים, בשפתיים היבשות והסדוקות, בחולצתו הדהויה מאוד, בנעליים הבלויות, ולאחר זמן מה של בהייה פצה שוב את פיו: אני מצטער שאין לי כסף, הוא התנצל בקול רפה וטפח על כיסיו, ואלכס השיב שזה בסדר, כשיש לך אתה נותן, אני זוכר. בשלב הזה יפתח לא ידע מה להגיד. הוא הניד בראשו והתכוון להמשיך ללכת, אבל הנער עצר בעדו ואמר: יש משהו שאתה רוצה שאני אנגן לך? ויפתח, אחרי הרהור ממושך, זמזם מנגינה שאלכס לא הכיר, מה שהפתיע אותו מאוד כי היה בטוח שאלכס הוא זה שהשמיע לו אותה מלכתחילה. הוא נאלץ לזמזם את המנגינה כמה פעמים נוספות, עד שאלכס למד אותה מתחילתה ועד סופה, וכשהגיע תורו של יפתח להאזין, שמח אמנם על כך שהנער הזדמן בדרכו, אבל דמעות איימו להציף את עיניו. לכמה רגעים שכח את כל מה שאירע עד אותו רגע, לא זכר את התינוקת החדשה, לא את שתי הנשים, לא את אלוהים, לא את האשמה, זכר רק עצב נעים, כאב מרומם רוח, תחושה שלא הרגיש מעולם, השאר נספג בין הצלילים. אחר כך הפסיקה הנגינה ושוב השתררה בין השניים שתיקה ארוכה ומביכה. אישה מבוגרת חלפה על פניהם, שוטטה עם שני כלבים זקנים שהגדול מביניהם כל הזמן רחרח את ישבנו של הקטן. השמש שקעה. חצייה היה בים וחצייה בשמים. בסוף היא נעלמה. הרחוב כבר לא הואר כראוי. אני שונא שתיקות, אמר יפתח במבוכה, ועל שאלתו של אלכס מה הבעיה עם שתיקות, השיב: לא יודע, הן לא אומרות כלום, וקבר את מבטו באדמה לצד השמש. לפעמים הן כן אומרות, אלכס הרהר בקול רם, כאילו כבר חשב על זה קודם, ויפתח

מיהר למחות: לא נכון, זה רק נדמה לנו כי אנחנו ממהרים למלא אותן במילים שלדעתנו הן מסתירות, - אבל גם מילים אנחנו אולי מחליפים במילים אחרות שלדעתנו הן מסתירות, - זה נכון, יפתח נאלץ להודות, אבל השתיקה מטעה אותנו יותר, - למה אתה חושב ככה? - כי מהמילים כולם זוכרים להיזהר אבל על השתיקה מתנפלים עם מסקנות, אולי, אמר הכנר, אבל אני, כשיש שתיקה, בראשי אני שומע מוזיקה, לא מילים, כך שלמרות שאתה צודק אני לא מסכים איתך כל כך, ויפתח ידע שמתחת לפניו הכנר מחייך. אם כך, הוא התלוצץ, אני שמח שאתה אומר לי את זה כי אם היית שותק הייתי מפרש את השתיקה שלך כהסכמה. והשניים חייכו, אחד בפניו ואחד בלבו. שכנעתָ אותי, אלכס הודה, רצה להמשיך לדבר. מעולם לא היה לו ידיד של אמת. יפתח לא ידע מה עוד לומר, הוא חייך, נבוך עדיין מהשתיקה, והתנצל: רק שאלות עולות על דעתי. - בסדר, אם יש לך שאלות, תשאל. - למה אתה לא מחייך? - אני כן מחייך, - אני מעולם לא ראיתי אותך מחייך, - זה בגלל שהפנים שלי לא מחייכות, אבל תאמין לי, אני מחייך, אפילו עכשיו, - אם כך, למה הפנים שלך לא מחייכות? - כי הן משותקות, - אז איך זה שאתה מדבר? או אוכל? - זה מסובך, - תנסה להסביר, - בסדר, אני אנסה, בגולגולת יש שנים-עשר עצבים שנקראים עצבים קרניאליים, אני חושב שקרניום זה גולגולת בלטינית או ראש ביוונית, אבל אני לא בטוח, ובכל אופן זה לא כל כך משנה. חלק מהעצבים אחראים על שרירי הלעיסה, חלקם על שרירי ההבעה, חלקם על הלשון, וחלקם אחראים על התחושות - ראייה, שמיעה ועוד כמה דברים. אצלי, מאז שנולדתי, העצב שאחראי על ההבעה לא עובד. זה העצב השביעי. - זה דווקא לא כל כך מסובך, אני חושב שהבנתי, - כן, נראה שאתה מבין, אישר אלכס, ויפתח גיחך. טוב לדעת שיש משהו שאני עדיין מסוגל להבין, הוא חשב. לרגע התמלא תשוקה עזה לשתף את הכנר בכל תלאותיו. רצה לספר על החסד שנעשה עמו, זה שהוא אימץ אליו כשכל השאר איבדו את עתידם. רצה לומר שהוא מלא בושה, מלא אשמה, אבל כך הוא נצטווה לעשות, או כך לפחות חשב. רצה לספר על כל הצער והחרטה והכאב והאשמה, אבל לפני שהתפתה לומר מילה, שמע איזה קול בתוכו שהזהיר. במוחי, הוא חשב לעצמו, יש מילים, תמיד הרבה מילים, אבל עכשיו אני לומד לחשוב אותן לאט, וחלק מהן אני בוחר שלא לומר. וכשחש שהשתיקה שוב מאיימת להכריע אותו מיהר למצוא מילים אחרות שיוכל לדבר אותן במקום. אפשר עוד שאלה? הוא שאל. - כן, בטח שאפשר. - אני תוהה... פשוט... אבל כאן עצר כי שום שאלה לא באמת עלתה על דעתו. - כן? אלכס עודד אותו להמשיך. - אני תוהה... אהם... אתה יודע, אין עכשיו הרבה אנשים ברחוב ועושה רושם שיותר מדי כסף אתה לא מקבל כאן, אז למה אתה -, - עובדה שאתה עברת כאן, אלכס נכנס לדבריו. - כן, אבל ממני לא קיבלת כסף, - ואולי כסף זה לא מה שרציתי, - אז מה רצית? - התחשק לי לנגן, - ולא יכולת לנגן בבית שלך? - יכולתי, אבל התחשק לי שתשמע. יפתח בלע את הלשון. הוא לא יכול היה לדעת אם אלכס אמר את זה ברצינות, או התבדח, כי

הפנים שלו לא הסגירו דבר. ידיו הזיעו. אחרי כמה רגעים של דממה הוא אמר: טוב, אז תנגן עוד משהו, אני אשמח להקשיב. - מה אתה רוצה שאני אנגן? - כל מה שעולה על דעתך. את "כל נדרי" של בְּרוּך אתה מכיר? - לא, כלומר אני מכיר את התפילה אבל לא ידעתי שיש יצירה כזאת. - יש, זו יצירה יפה מאוד, אתה תאהב אותה. היא כתובה אמנם לצ'לו, לא לכינור, אבל אני מסתדר עם זה, אתה רק תדמיין שיש תזמורת, ושהכינור שלי הוא צ'לו, ושאתה נמצא באולם קונצרטים חשוך, ושבאולם הקונצרטים החשוך אתה יושב ומדמיין שאתה בעצם בבית כנסת, ושהצ'לו שדמיינת קודם הוא בעצם חזן. יפתח האזין ודמיין. הוא נכנע למוזיקה, שהיתה כל כך יפה, ובסוף היצירה היה נקי מעוונות. ואחרי כל זה ננעלו שערי שמים, ואלוהים התחפר במחילותיו שמעל לרקיע, שוב.

5

זה לא יהיה חיוך מושלם. כלומר, העיניים שלו לא יחייכו, רק השפתיים, בעצם הלחיים, וגם, אדון גגארין, אתה צריך להבין שהחיוך לא בהכרח יהיה סימטרי. תקשיב בסבלנות - חמש דקות ואני מבטיח שתבין הכול. מה שאנחנו עושים זה ניתוח בשני שלבים, שבסופו, אם הכול עובד כמו שצריך, שריר קטן וארוך מהירך, שנקרא גרציליס, מושתל בלחי של הילד ומתפקד כשריר-חיוך. כן, אני יודע, זה נשמע משונה, אבל אנחנו מבצעים את הניתוח כבר שלוש שנים, וכאן, במרכז הזה, אני אישית כבר ביצעתי עשרים ושניים ניתוחים שמתוכם שמונה-עשר הצליחו. זה אולי נשמע כאילו אני מתרברב, אדון גגארין, אבל, איך אומרים, אני הנחתום וזו עיסתי. זה מהפתגם. לא משנה. אולי תמתין רגע אני אקרא לאחד המתמחים שלי שמדבר רוסית. אני מצטער, הוא לא עונה. או-קיי, נסתדר. אז כמו שאמרתי, מה שצריך לעשות הוא לקחת שריר שנקרא גרציליס - סליחה? - כן, מובן שאפשר להסתדר בלעדיו, אין לו חשיבות קריטית מבחינת ההליכה או כל תנועה אחרת של הרגל. תחשוב עליו כאל איזה שריד אבולוציוני. אבולושן. אתה יודע, דרווין. לא משנה. חכה רגע, אני אנסה לתפוס אותו שוב. הלו? רחל? רחל, איפה ד"ר מוסטובה? אני צריך אותו. אז תחפשי אותו ותגידי לו לרדת למרפאות. חדר שש. יופי. זהו. קראתי למישהו שיעזור לנו אבל בינתיים בוא ננסה להתקדם לבד, אני פשוט חייב לרדת לחדר הניתוח עוד מעט. תקשיב, מבחינת ההליכה אין שום בעיה לוותר על השריר. סלח לי שנייה, אני חייב לענות, זה מחדר הניתוח. כן? מה את רוצה. לא, אני באמצע שיחה עם מטופל. אז תכינו את החדר ותקראו לי אחרי שהמרדים יורד. כן. אני מצטער, אדון גגארין, עכשיו אני איתך. לא. רגע. שנייה סלח לי. כן, מה? אז אמרתי כבר לליאת שתקראו למרדים ומצדי תגידי לוויסמן שהוא יכול להתחיל בלעדי. כן, עכשיו אני מאה אחוז שלך. תראה, זה מוכח, בלי הגרציליס אפשר להסתדר נהדר, והיום אנחנו אפילו עושים איתו שחזורים של שדיים, עכוז, איברי מין, מתקנים כוויות, מהבחינה הזאת תאמין לי שהניתוח בטוח לחלוטין. בכל אופן, את השריר אנחנו לוקחים עם העצב שלו, שגם אותו הרגל לא צריכה כי איזה תועלת יש בעצב שמעצבב שריר שאין לו תועלת? נכון? זה רק הגיוני. ואת העצב מהרגל אנחנו מחברים לאחד העצבים בפנים של הילד, שנקרא טריג'מינל, שהוא עקרונית עצב שאחראי על התחושה בפנים, אבל למזלנו יש לו סעיף אחד שמעצבב מוטורית, כלומר תנועה. מוטוריקה. נו, מוטוריקה. איך שזזים. מה שאנחנו עושים זה חיבור של העצב מהרגל עם הסעיף המוטורי של הטריג'מינל. סעיף, כלומר התפצלות, עצב קטן שיוצא מהעצב העיקרי שיוצא מהמוח. לא-לא, לא התכוונתי לזה, חס וחלילה, במוח של הבן שלך אנחנו לא חותכים. לא הבן שלך? הנכד?! מה אתה אומר?! ואיפה ההורים? אוי, אני מצטער לשמוע. בכל אופן, במוח של הילד אנחנו לא חותכים, רק מחברים את הטריג'מינל, שיוצא מהמוח, לעצב מהרגל. אתה מבין, הסעיף

הזה, בניגוד לסעיפים של העצב השביעי שאצל הילד משותקים לגמרי - הוא עובד כמו שצריך, עובדה שהילד אוכל, עושה קולות ומהבחינה הזאת הכול בסדר תודה לאל. אבל אתה יודע מה אני אומר? אני אומר, לאלוהים תגיד תודה על מה שנתן, ואת מה שלא נתן תן לי לעשות. בכל אופן, את העצב מהרגל אנחנו לא באמת צריכים, רק את התעלה שלו, וכשאנחנו מחברים את התעלה לעצב החמישי בפנים, אז אחרי תשעה חודשים או יותר, משהו בסדר גודל של שנה, בתוך התעלה גדל העצב מהרגל, בערך בקצב של מילימטר ביום - אני לא מבין מה יש כאן לא להבין. אמרתי מאוד ברור, את הטריג'מינל מחברים למיאלין של הסעיף של הגרציליס, וממתינים שהסיבים יצמחו כדי לעצבב את הגראפט! זה נורא פשוט! או-קיי, נתחיל מהתחלה לאט-לאט. אני אנסה להסביר שוב. אדון גגארין, תקשיב. רגע, אבל חכה שנייה. אהלן אבנר, מה קורה אבנר, כן-כן, קיבלתי, בטח שקיבלתי, והבת שלי מודה לך ושתדע שכל דבר שאתה צריך, אתה יודע בבית-חולים ובכלל... כן. כן. לא, לא נסענו לשווייץ מאז הפעם ההיא. אז אין בעיה, דבר איתי כשתוכל. אז אתה מקשיב? אתה צריך להבין שהניתוח שאנחנו מציעים הוא בעצם שני ניתוחים. בראשון אנחנו שותלים לו עצב. בשני שריר. זה בגדול. חרשו? אחלה. עכשיו שים לב אני אסביר פשוט. בראשון אנחנו מחברים את התעלה, ואז אנחנו חייבים לחכות עד שבתוך התעלה יצמח עצב לפני שאפשר להעלות לשם גם את השריר. ולא סתם יצמח, אלא יצמח עד הצד השני של הפרצוף, כי כמובן את הכול אנחנו עושים בילטרלית. בשני הצדדים, כן. לא היית רוצה שהוא יחייך רק בצד אחד? בדיוק. אני רואה שתפסת. כן. פחות או יותר ככה. אחר כך, כשהוא צומח, אם הוא צומח, ותהיה בטוח שכשאני מנתח הוא צומח, רק אז יש טעם להביא מהירך גם את השריר ולחבר אותו לעצב שגידלנו, שכמו שאמרתי הוא עצב בריא לחלוטין שעובד פיקס, יופי-יופי. יופי, אני שמח שהכול ברור. מובן אגב שאת השריר אנחנו חותכים בצורה מיוחדת כדי שיחייך יפה. ומה שחשוב שתבין, אדון גגארין, הוא שהנכד שלך, אם הוא יעבור את הניתוח, בשביל לחייך הוא יצטרך להפעיל את העצב החמישי, שזה אומר לעשות תנועה של לעיסה. כאילו הוא אוכל. כן, בדיוק. אז בהתחלה, כמו שאמרתי, זה לא יתרחש באופן ספונטני והילד יצטרך להתכוון לחייך לפני שהוא מחייך, ולזכור שבשביל לחייך הוא צריך ללעוס. אבל מחקרים הראו שעם הזמן הילדים מסתגלים. מסתגלים זה אומר מתרגלים. אתה יודע, הרי ילדים מתרגלים מאוד מהר. וזה מזל גדול. תראה, אם תואיל לחכות שעה או שעתיים, אני אפגיש אותך עם הורים של מנותחת שלי שעברה את הניתוח לפני שנה, ואז תוכל לראות את החיוך שלה, שהוא אמנם לא מאוד סימטרי אבל השיפור ניכר. כן, ניכר. משמעותי. כלומר שמים לב אליו. למה ד"ר מוסטובה לא פה? כשתבוא אני אבקש מהילדה לחייך בשבילך ובשביל המתוק הזה כאן, כל כך מתוק, אני אומר לך, זה לא ילד, זה מלאך, איך קוראים לו? הא. אלכס. איזה שם יפה. ואיזה קולות שהוא עושה. הוי, הוא ממש שר. הוא יהיה זמר, אני אומר לך. כן, אם תמתין, אני אפגיש

אותך איתה בשמחה ותוכל לראות במו עיניך. בכוונה הזמנתי אותה להיום, יכולתי לקבוע תור גם למחר אבל חשבתי עליך ועל המתוק. סליחה? מה זאת אומרת? פשוט נגרום לה לחייך, איכשהו, היא בת ארבע, כמה קשה זה יכול להיות. מה אתה אומר? חה-חה. כן. אפשר לראות את זה גם ככה. נבקש ממנה ללעוס והיא תחייך. חה-חה. אבל רגע ברצינות, תאמין לי שזה יכול לשפר את איכות החיים של הילד, ובמרכז הזה כבר עשיתי עשרים ושניים ניתוחים כאלו שמתוכם שמונה-עשר עברו בהצלחה, ואפילו, לפני כמה חודשים פנתה אלי בחורה בת עשרים ושמונה עם תסמונת כמו של הילד, תזכיר לי איך קוראים לו, אה נכון, כן, איזה שם יפה. רוסי, אבל יפה. ובקיצור, דווקא הגיעה רחוק בחיים, מנהלת איזו חברת היי-טק. אבל אתה יודע, חברתית מעולם לא היה לה קל, והיא כמובן לא נישאה כי קשה בלי חיוך. זה לא כמו אף ארוך או שומה ענקית שאם אתה אוהב מישהו אתה יכול לא לראות. בלי הבעות פנים תדע לך שקשה מאוד להתחבר לאנשים אחרים, ולא משנה כמה היא בחורה נהדרת. וזו עוד סיבה שבגללה אני מציע לך לשקול את הניתוח בחיוב. לה, בזמנו, לא היה מזל כמו שיש לכם עכשיו. כשהיא נולדה עוד לא ביצענו ניתוחים כאלו. הלו? רחל, כן-כן. סליחה, אדון גגארין, אתה יכול לנסות להשתיק את הילד, בלאו הכי הקליטה כאן לא משהו. כן, רחל, אני בניתוח עד הערב אז תגידי להם שינסו שוב מחר. אדון גגארין, עכשיו אני איתך. בקיצור, אז היא הגיעה אלי ואני בעצמי הייתי ספקן. סקפטי. כן. סקפטי. לא הייתי בטוח אם בגיל עשרים ושמונה העצב יגדל לה מחדש, אבל הוא גדל, מה זה גדל, תוך שמונה חודשים הוא גדל, היום היא מחייכת בשביל כל החיים. לא. היא עדיין לא התחתנה. אם כי אצלה זה עדיין לא מגיע באופן ספונטני. כמובן, אדון גגארין, אתה יכול לשקול את זה כמה שאתה צריך. לא. אם אין לך מושלם אז קופת חולים לא תממן. אין סיכוי שתצליח לגייס את הכסף? אולי תתייעץ עם אשתך. אוי, שכחתי, אתה הסבא, ואתה אלמן? אני מצטער לשמוע, תגיד, התאונה ההיא? אל תגיד לי שזו התאונה שהיתה אז בכביש החוף, עם הסובארו. כן-כן, אני זוכר. סיפור נורא. זה בטח היה קשה. אבל זה מאוד מעניין מה שאתה אומר, לא נראה לי שאי-פעם נעשה מחקר שבדק אם יש שכיחות גבוהה יותר של הסינדרום אצל ילדים שעברו טראומה. שווה לחקור את זה. אתה יודע מה, אדון גגארין, אולי, אם תרצה להשתלב במחקר שלנו, נוכל לסייע לך קצת עם הניתוח. זה באמת עצוב שהם מתו ככה. אבל איזה ילד יפה השאירו לך, כל כך יפה, ועם חיוך הוא ייראה עוד יותר יפה, אני כבר יכול לראות אותו מחייך. תזכיר לי איך קוראים לקטנצ'יק. ואו, כמה שהשם שלך יפה, נכון? נ-כון? מי יפה? מי י-פה? ומי יהיה עוד יותר יפה כשהוא יחייך? י-ח-ייך! איזה ילד מקסים. הוא יגדל להיות משהו מיוחד, אני אומר לך, והניתוח יצא שיגעון. ישר רואים עליו. ואדון גגארין, בקשר לכסף, תנסה לגייס, קח את הזמן. ואם לא, נראה מה אפשר לעשות. תחשוב על זה. לאט-לאט. תתייעץ עם אשתך. הוי, אני מצטער. כן, אמרת לי שאתה אלמן. שכחתי. תחזור אלי כשתוכל. רגע. אני מצטער אני חייב לענות לזה, זה

מחדר הניתוח. הלו, ליאת, אמרתי שתרדימו את הילד ורק אז תקראו לי. כן, כל טוב, אדון גגארין. לא, ליאת, לא דיברתי אלייך אבל עכשיו אני איתך, אמרתי שתתקשרי אלי אחרי שהמרדים יורד. להתראות, אדוני, כל טוב. אז אמרתי שתרדימו אותו ואני יורד, מה את לא מבינה? אין בעד מה, אדוני, תיקח כמה זמן שאתה צריך. כל טוב. ודרישת שלום לאישה. כן, נו בסדר, אני יורד. מה את מנג'סת לי את. אני צועק כי את לא קולטת שאני מדבר עם מטופל. נו, אז אמרתי שבע פעמים שיתחילו בלעדיי!

6

לאט-לאט. קחי את המחט. ואל תחשבי. את רק צריכה לראות אדום ולהשחיל ואז הלב יוכל סוף-סוף להירדם. נותר רק לחכות רק להוליך רק את הפלסטיק רק להזריק

ואז האשלגן.

אבל אולי צריך אלכוהול, לא נכון, לא צריך אלכוהול. אין צורך לחטא, כדאי רק לוודא אולי ש

כמה שפחות יכאב זה יכאב? - הו-הו-הו, זה יכאב. איך אדם תמיד רוצה לחיות רוצה למות ללא כאב פעם שוב ועוד להתפלל אבל עכשיו הכול שחור בתוך ראשי. אבל אולי, רק, אם אני אסביר שגם הדם שלי נשפך מתוך הגוף שלה ואי-אפשר לסבול כל כך הרבה אדום כל כך הרבה ימים, כל כך הרבה לילות, אולי אז היא תסלח וכל החושך יזרח במשהו אחר...

תחפשי את הווריד. הכול בסדר. האשלגן ישרוף לפני שהוא יגיע וזה יכאב כמו שזה תמיד יכאב, כמו שזה תמיד כאב, אבל צריך מאוד שתתעשתי. זה יהיה כמו שינה ארוכה. שנת ישרים? לא.

כי כל מה שעשינו וכל מה שנעשה, הכול יותר מדי - לא מספיק - אנושי

עכשיו אני יודעת מה שהיא הבינה כל הזמן. אבל למה לא אמרה, למה לא הביטה בי לפני ש

בעיניים הייתי אומרת לה, גם את האהבה שלנו הקזת מתוך גופך, יחד עם הדם

והלב עכשיו נכשל, רוצה לפעום אחורה עד אלייך. אי-אפשר. אנחנו בני האדם, עכשיו אני יודעת, תפקידנו רק לדחוף קדימה את הזמן, לשאת שישים שנה, לשאת שלושים, לשאת עשרים, וכל אחד על הגב שלו לשאת את כל הזמן, את כל הזמן, הכי רחוק שהוא יכול, הכי הרבה אבל לאן?

לאן הולך הזמן?

זהו. הדר, יותר מכל דבר אחר אני

האשלגן יגיע ללב ולא תעבור דקה

7

יבבות קטנות החלו לצאת מפיה של התינוקת החדשה והדר ויפתח זינקו לעברה בבת אחת. עשרה ימים עברו מאז שנולדה, ומאז, כל רחש מצדה שעלול לבשר בכי מכניס אותם לחרדה. התינוקת מתעוררת, היא מתחילה לייבב, השלושה מזנקים, מבטים נזרקים לעבר החלונות, הדר חולצת שד, מאמצת אותה אל חיקה ולוחצת את השד כנגד שפתיה, מתפללת שיצא מספיק חלב. ראשונה, עכשיו, הגיעה הילה אל החלונות כדי לסגור אותם, ורגע אחר כך רכנו אל התינוקת הדר ויפתח. היא המשיכה לייבב אבל לא בכתה, לא בפעם הזאת ולא ברוב הפעמים האחרות, חוץ משתי פעמים בודדות, האחת בקרוב והשנייה בעוד הרבה מאוד זמן ועל שתיהן נספר כשתגיע השעה. כרגע, על כל פנים, כשהיא מייבבת אין אמנם סכנה ממשית לצווחה אבל הם לא יכולים לדעת את זה ולכן הם חרדים, ויפתח מוציא אותה מבין הכריות בחשש ועוצר את נשימתו. לדירה חזר שלושה ימים אחרי הלידה, חיוור כמו חלב, אבל בתוך כמה שעות התאושש ועכשיו אי-אפשר להעלות על הדעת איך היו מסתדרות בלי העזרה שלו. הוא מבשל. הוא מנקה. הוא עוזר לרחוץ אותה. הוא מרים אותה על הידיים ומנדנד אותה שעות ארוכות. הילה סגרה את החלונות והביטה אל עבר הרחוב בדאגה. מהרמקולים בקעו צלילי חליל, ז'אן פייר רמפל ניגן סונטות של טלמן, ויפתח חשב שכדאי שהוא יפסיק. אולי עדיף כאן שקט, הוא אמר, זו המוזיקה הזאת, אולי זה גירוי לא נעים בשבילה, אבל הדר לקחה את התינוקת והתיישבה ליד הילה, מול הרמקולים הגדולים, ואת התינוקת סובבה כך שעכשיו נלחצו שפתיה כנגד השד השמאלי, שכאב נורא, בעצם שניהם כאבו נורא, והעיניים שלה דמעו בעיקר מעייפות. רמפל התחיל את הפרק השני והתינוקת נרגעה. בקושי יוצא ממני חלב, הדר אמרה, לא בבכי, והילה אמרה, אל תדאגי, לאט-לאט זה ישתפר, בינתיים עושה רושם שהיא נרגעת ככה, עם החלב שיש, והיא נזכרה איך פעם, כשהיתה בת שש או שבע, חזרה יום אחד מבית ספר, משוגעת מרוב רעב, וכשהלכה אל אמא שלה כדי לשאול מתי סוף-סוף יאכלו, רינה אמרה לה, תמתיני עוד קצת, מתוקה, כשאחיך יחזור מבית הספר נאכל, בינתיים תעזרי לי לערוך את השולחן, ואז טרפה את הביצה עם השאריות של פירורי הלחם והקמח. אבל הילה, שמשום מה היתה חלשה ורעבה באופן בלתי-נסבל, אמרה בשקט, אמא, אני נורא רעבה, והתחילה ממש לבכות מרוב הרעב, אז אמא שלה הניחה שניצל אחד על השיש האפור שהיה ממש בגובה עיניה, ושעליו, רחוק מהשניצלים, עמדו שתי טבעות זהב שהיא הסירה לפני שהחלה לטבול את נתחי העוף בבלילה, ואחר כך ליטפה אמהּ את ראשה והחליקה את היד החמה לכיוון הלחי, בעדינות, הנה, תאכלי, היא אמרה, וסימנה לה לאכול את השניצל האחד על השיש, שחרג מהערימה, רק אל תספרי לאף אחד, היא צחקה, אבל הילה לא אכלה כי שָׂבעה כבר אחרי הליטוף.

היא הסתכלה על הדר ואמרה, החלב יבוא, אל תדאגי, ובאמת אחרי כמה ימים הגיע החלב, די והותר ממנו, ובינתיים נראה שהתינוקת אכן מסתפקת בשד עצמו ובמעט החלב שיש, מניחה עליו את אצבעותיה הקטנטנות, נושמת את עורו הרך. יפתח הציע שילך להכין ארוחת ערב והשאיר את שלושתן לבדן. רמפל סיים את הסונטה והתחיל אחרת. הוא חתך חצילים וקישואים וטיגן אותם עם בצל שקצץ קודם לכן, ומשמעות הדבר שגם עיניו דמעו, בינתיים התבשלה הפסטה ואחר כך הוא חתך עגבניות לקוביות קטנטנות, שוות ומושלמות, והרהר בספר שירים שקרא באותו יום. התנגנה לו בראש שורה שקרא בבוקר: בתל אביב שבין השמש לחשמל. כתב אותה משורר שעד אז לא יצא לו להכיר, אריה סיון, והוא התפעל, איזה יופי, תל אביב שבין השמש לחשמל, חשב על הרחוב ועל הכנר שניגן בשעות הערביים שבין השמש לחשמל, במיוחד בשבילו, ועל האופן שבו פרצי הרוח גרמו לעלים להסתחרר קרוב למדרכה. הוא אמר את המשפט בקול, תל אביב שבין השמש לחשמל, ואז אמר אותו פעם נוספת, תל אביב שבין השמש לחשמל, וכך נתן למשפט שוב ושוב לפרוח מבין שפתיו, כמו הפרחים שנזעקים מפיו של הבחור בצילום של דואן מייקלס, שתלוי ממש מול העיניים שלו, מעל שולחן האוכל, ושפעם הילה סיפרה לו עליו את כל מה שידעה. אבל פתאום התגנב למוחו הספק שמא אולי לא כך היה כתוב המשפט, והוא נזכר ותיקן, אלנבי שבין השמש לחשמל, עכשיו זה עוד יותר יפה, כן, ככה, אלנבי שבין השמש לחשמל, ובלב גואה ערך את שולחן האוכל. כשיצא אל הסלון כדי להגיד להדר והילה שהאוכל מוכן, אמרה הדר, לכו, אני אשאר איתה עד שהיא תירגע, כי התינוקת שוב החלה לייבב. יפתח אמר, זו המוזיקה, צריך כאן שקט, אבל הילה התעקשה שמוזיקה זו לא בעיה. היא תינוקת, היא אמרה, משהו מציק לה, אולי גזים, אולי היא מגיבה לאיזו תחושה חדשה, לך תדע, ויפתח חשב לעצמו, באמת אי-אפשר לדעת, כל כך הרבה סיבות יש לה לבכות וכל כך מעט מהן אנחנו מביאים בחשבון, אולי היא רעבה או צמאה, או אולי יש לה רטיבות לא נעימה בין הרגליים, או שמגרד לה בעכוז, או ששורף לה שם, ויש ילדים שנאבקים בקיבה שלהם כל הזמן, הרופאים אומרים שזה בגלל גזים ויותר מזה לא מסבירים, ואיפה הגז הזה נמצא - זה לכאורה ברור מאליו, אבל אולי הם טועים, אולי הם מתקרבים רק לא עד הסוף, מה אם התינוקת פשוט לא מחבבת את הנשימה, היא הרי בכלל לא רגילה לנשום, ומי יודע, אולי היא לא רוצה, ואין ספק בכלל שפעם החמצן הגיע אליה הרבה יותר בקלות, לא היה צריך להפעיל את הסרעפת, לא את השרירים בחזה, במקום אלו היה החבל שנכנס לה בבטן, בטח היה לה נחמד לשחק איתו, ואולי היא חושבת, מי שלקח אותו שיחזיר, ומי שחתך שיתבייש, ואולי חם לה, או קר לה, אין לה מילים אז איך היא יכולה לומר, וצריך תמיד להביא בחשבון את האפשרות שמשעמם לה, שהעולם הזה פשוט משעמם אותה נורא, אולי היא רוצה לחזור לאיפה שהיא היתה, עם המים, אבל לא מים כאלו - די, תפסיקו, תוציאו אותי מהמים, הם חמים מדי, הם קרים מדי, אני רוצה לישון אבל לא כאן ולא ככה ולא עכשיו, כאן יש

יותר מדי, פחות מדי, אור, מה שכן, הפנים האלו שמחייכות אלי, אותן אני רוצה, שימשיך, כן, שלא יפסיק, אם רק אפשר בבקשה לקבל את השליה שלי בחזרה. אבל נוסף על כל האפשרויות האלו חשב יפתח שגם המוזיקה עלולה להיות הבעיה שלה, לא רק הנשימה או הגזים או השליה אפשריים, ולכן אמר, אי-אפשר לדעת למה היא בוכה, אפשר רק לנסות לשנות את מה שאפשר לשנות, והילה לא הגיבה. הם הביטו בהדר, שניהם סברו שהיא צריכה לתת תשובה. אולי כדאי שננסה באמת להחליש קצת את הווליום, הדר אמרה, והילה לקחה את השלט אבל מרוב האש שזלגה לה מתחת לציפורניים לחצה על הכפתור הלא נכון, ורמפל התחיל פתאום להשתולל, זירז אחורה את הצלילים באוקטבה גבוהה וצפצפנית, ויפתח אמר ססססס, והשלט נשמט לה מהידיים שהיו סמוקות ורועדות והוא נחבט ברצפה בקול נוקשה שהרעיש עוד יותר, והסוללות נזרקו ממנו החוצה ונחתו על הרצפה והרעישו עוד יותר, והתגלגלו והתנגשו בקיר ואז זו בזו והרעישו עוד יותר, ורמפל כבר ממש השתגע, והתינוקת, שבלאו הכי היתה שרויה באי-שקט, נדמה היה שהיא עוד מעט תצרח, אבל כמובן היא לא צרחה, רק יפתח הפטיר בסוף אדוני בנימה של קללה והדר עיוותה את הפנים ואמרה, אוח תסגרי את זה וזהו. עד כמה היא ידעה להעריך אז את הסכנה? את זה אי-אפשר לדעת. הילה ניגשה אל המערכת וכיבתה אותה. היא אספה את הסוללות כדי להחזירן פנימה ואת השלט מחצה בתוך אצבעותיה. עברו כמה שניות עד שהרפתה.

בתחילת הארוחה הם דיברו מעט. יפתח התפתה לתופף באצבעותיו על השולחן, בקושי התאפק, לא יכול היה לשאת את השתיקה. בסוף שאל את הילה מתי היא מתכוונת לחזור לעבודה והדר אמרה שכאב גרון שנמשך עשרה ימים עלול, ככה היא חושבת, להיראות כמו תירוץ די קלוש. והוסיפה, בטח כשמנסים למכור אותו לרופאים, אפילו גינקולוגים, וחייכה רק אל הילה. אבל כשהילה התאמצה לחייך בחזרה העיניים שלה סירבו, והדר, שהבחינה בכך, העבירה את הפסטה מימין הצלחת לשמאלה. עד שהם הלכו לישון היתה ביניהם אותה שתיקה מיוסרת, ובלילה הילה לא הצליחה להירדם. נרדמה רק אחרי ששעות ארוכות העמידה פני ישנה. כאילו הערות היא דוב גדול שבנוכחותו צריך להעמיד פני מת. יפתח, ער גם הוא, שכב במיטה וכל הלילה המתין לבוקר, לרגע שהילה תלך. למחרת כל היום הדר חיכתה לערב, שהילה תחזור, והילה כל היום חיכתה לטלפון, למילה שהדר תגיד או שאולי היא עצמה תגיד, מילה שתאפשר לה לדבר על מה שסוגר לה את הלב כמו שריון פלדה. וכל אחד מהם חיכה, בלי קשר, לאיזה סימן שחייב לבוא, כי לשלושתם היתה תחושה מוזרה לגבי העתיד שצריך להתבהר, כאילו אלוהים אמור לדפוק בדלת כל רגע ולהסביר. אבל אלוהים לא דפק, כבר אמרנו שהוא לא נותן סימנים כי זו הדרך שלו להיות ברור מאליו. בערב, אחרי שהילה חזרה סוף-סוף, או, מבחינתו של יפתח, סתם חזרה, סיפרה הדר להילה איך עבר היום שלה והילה סיפרה איך עבר שלה, ואחר כך הדר הציעה שהן ירחצו את התינוקת ושיפתח יכין ארוחת ערב, אבל יפתח אמר

שארוחת הערב כבר מוכנה, רק צריך לחמם אותה. פתאום נשמעו מלמעלה רעשים מחרידים; יריית אקדח ומיד אחריה קול חבטה עז, השכן מהקומה השישית התאבד, והתינוקת, שנקרעה מהשינה שלה באלימות, בפעם הראשונה בכתה בכי אמיתי שהיה יותר מסתם יבבות. דווקא אז זינקו אליה השלושה ואף אחד לא זכר את החלון. הילה הגיעה אל התינוקת ראשונה. בידיים שלה היא אמנם נרגעה די מהר אבל הלב של שלושתם המשיך לדהור. הדר הניחה יד על כתפה של הילה. צריך לחשוב על משהו, זה לא יכול להימשך ככה, הילה אמרה, ובהיסח הדעת העבירה את ידה על ראשה של התינוקת והשהתה את אצבעותיה על אותו מקום רך שבו עצמות הגולגולת טרם התאחו. יפתח הלך אל החלון ורגע לפני שסגר אותו הוציא את ידו החוצה ומישש את האוויר. אני מציע שכל זמן שהיא כאן החלון יהיה סגור, אלא אם כן מישהו מאיתנו ממש יושב לידו. כשהדר היתה בחודש השישי, הילה הזמינה זגג וביקשה ממנו להתקין חלונות אטומים לקול בחדר העבודה ובסלון. היא העמידה פנים שהיא הדר, הציגה את עצמה כסופרת, אמרה שהיא זקוקה לשקט מופתי, ועל גילוי הלב המסולף שילמה במחיר שיחה בלתי-רצויה עם הבחור שהיה חובב ספרים וספרות, ושאשתו, גם היא חובבת ספרים וספרות, התאשפזה - כמו הרבה נשים אחרות - בגלל מרה שחורה, ושההחמרה במצב בריאותה הנפשית ללא ספק איימה גם על בריאותו הנפשית אשר לקראת סוף השיחה דווקא קצת השתפרה - אני מרגיש טוב יותר, תודה לך, גברתי, אני מצטער שהפלתי עלייך את כל הצרות שלי - והילה חייכה אליו וחשבה לעצמה שהיא חייבת לספר להדר על המבט שהיו לו מקודם, בתחילת השיחה, שהיה ממש זגוגי, כי זה בטח יעלה חיוך על פניה של הדר, הזגג עם מבטו הזגוגי, ואחרי שעזב הזגג, היא אכן סיפרה לה, בארוחת הערב, והדר באמת צחקה. עכשיו היא בקושי זוכרת את הפעם האחרונה שגרמה להדר לחייך. היא הביטה בגבו של יפתח ונדמה היה לה שהוא קצת גבה. יפתח הביט בחזית הבניין שמולו, נדמה היה לו שהוא רואה שם ילד מציץ בין הווילונות. ספק, הוא חשב, אפילו קטן, הוא כמו בועת אוויר שיכולה למוטט יריעת בטון. אני בוחר להאמין באלוהים ובתוכנית גדולה שהיא כרגע מעבר להבנתי, אבל אני מוקף ספקות. זה מטורף לגמרי, הדר פתאום אמרה, ויפתח הסתובב אליה, גבו אל החלון, ובכובד ראש אמר: האמונה תמיד לובשת צורה של ספק, החוכמה היא לאמץ אותה כאילו היא ודאות, ומאחורי גבו אפשר היה לראות שהירח עדיין לבן. הילה גיחכה. ממש פילוסוף נהיה ממנו, היא חשבה בבוז, ואמרה: תן לי לומר לך משהו על הוודאות. אם יש או אין אלוהים - זה לא אכפת. תראה מה הוא עושה, האלוהים שלך. העולם גווע ואנשים הולכים ונמחקים, או משתגעים או, - אבל התינוקת שלנו לא גוועה, יפתח התריס, מביט בהדר ומדבר אל הילה, והילה כבר לא יכלה לשמוע את מה שנאמר, ועוד פחות מזה את מה שלא נאמר, אז היא הלכה אל חדר השינה. הדר הלכה אחריה. מהמקום שבו עמד יפתח אי-אפשר היה לראות שהדלת נסגרה אחריהן, אבל יפתח שמע. הוא לקח את התינוקת ויחד איתה ניגש למטבח, הניח

אותה בלול, לידו, ופנה לחמם את ארוחת הערב, כל הזמן פוזל לכיוון חדר השינה, מנסה לקדוח דרך הקיר.

בחוץ הירח כבר הצהיב. בלי לתת לכך את הדעת, החל יפתח לפזם לעצמו את הנושא הראשון מתוך "העלמה והמוות" שהילה כל הזמן השמיעה, ולאט-לאט נרגע. אחר כך, בזמן שאכלו, סיפרה הילה שהנהלת בית החולים הציעה לה, כפי שהציעה להרבה מהמתמחים בבית החולים, לעבור להתמחות במחלקה הגריאטרית או הפסיכיאטרית. במחלקות הגינקולוגיות כבר לא צריך כל כך הרבה רופאים כי יש מעט נשים הרות, אבל במחלקות הגריאטריות, ויותר מהן בפסיכיאטריות, יש להם עכשיו עומס עבודה עצום ורוב הרופאים שם כבר פרשו. למה הם פרשו? יפתח שאל, מנסה להשתלב בשיחה, אבל הדר, שאולי ידעה את התשובה ואולי לא התעניינה, לא אפשרה לה להשיב ושאלה: נו, אז מה אמרת, והילה אמרה שסירבה כי חשבה שאולי יהיה טוב אם היא תוכל להגיע הביתה אחרי הצהריים, לפעמים אפילו בצהריים, כדי לעזור להם יותר עם התינוקת. יפתח קם והתחיל לאסוף את הכלים. בלבו קינן החשד שמא זו לא הפעם הראשונה שהן מנהלות את השיחה הזאת, שהפעם הראשונה שהן אמרו את הדברים היתה מקודם, בחדר השינה, ושעכשיו זו הצגה. הלב שלו בער. מתחת לשולחן טיילו האצבעות של הדר על ירכיה של הילה, שצחקה. עכשיו הן חושבות שעל אהבה נאבקים בין הסדינים אבל במוקדם או במאוחר הן יגלו שצריך להתייצב בכל החזיתות, והצרה היא שגם אם מבינים את זה לא תמיד זה מספיק, לא תמיד זה בא בזמן. בכל אופן, עכשיו האצבעות של הדר מטיילות על הירך של הילה, שצוחקת. הלב צלצל. לא. הטלפון צלצל. רינה התחננה אל השפופרת שרעדה כנגד אוזנה, נו, הילה, בבקשה תעני כבר, ובד בבד עם התחינה חשבה לעצמה שאולי עדיף שלא תענה בכלל. הילה קמה אל הטלפון בחוסר חשק וכשחזרה לשולחן הודיעה את מה שהודיעה לה רינה, שיסמין התאבדה ושהלוויה תיערך מחר. מיד אחר כך הלכה הילה אל חדר המים. היא פתחה את הברז וגשם זלעפות הכה בשמשת החלון, בפתאומיות. הדר שאלה את יפתח אם למחרת יוכל לשמור על התינוקת לבד, והוא הנהן, רצה להביע את צערו אבל לא הצליח להוציא מילה. היא שאלה אם הוא בטוח שהוא יכול להסתדר והוא הנהן שוב, רצה להוסיף משהו אבל עדיין לא הצליח. אחר כך, בלילה, לראשונה מאז הלידה, הן התעלסו. היה חושך. הדר ליטפה את פניה של הילה כאילו היו שם דמעות אבל הילה הסיטה את הידיים שלה הצדה ונישקה אותה כמו שגבר מנשק אישה, ולא אמרה כלום. אחר כך הן שכבו ערות, לא נגעו זו בזו, שני שברי אישה, ולבן ספר פעימות כמו כבשים עד שנרדם.

8

כל כך חם היה בהלוויה של יסמין גורן-קדם שהאפשרות לקפוץ אחריה לקבר היתה כמעט מפתה. הילה עמדה בין אחיה לאמה, והדר עמדה כמה מטרים מאחוריהם ליד מגיש החדשות שהחליף את יסמין. היא הסתכלה על העורף של אדם שהיה רטוב מרוב זיעה ושמעט שערות נדבקו אליו, וחשבה לעצמה שהוא מזיע הרבה, אולי במקום דמעות, כי דמעה אחת הוא לא הזיל, כמה מוזר. אחר כך הביטה בעורף של הילה, גם הוא הבריק מזיעה, וכשהילה הפנתה את ראשה ראתה את הצדודית הנאה שלה שנטתה כלפי הארץ וחשבה לעצמה שהצער הולם אותה מאוד. הילה סובבה את ראשה אחורה וחייכה בעצב. הדר חשבה: כשאישה שרויה בצער, נניח על מותו של אדם יקר, היא מביטה במראה ויודעת שהצער הולם אותה. אבל האם הידיעה הזאת מטילה את הכאב בספק? האם זה אומר שהיא אינה בוכה ביושר? לא. היא מתאבלת בלב שלם. ובכל זאת, אישה, כשהיא בוכה, עשויה להיות מאוד יפה. וזה כנראה קשור לסקס (זה מה שהיא חשבה). היא נזכרה בשיעור ספרות אחד, עוד מהתיכון, שבו המורה דיברה על הקשר בין אובדן והתעוררות החשק. נגיד, שני נאהבים חוזרים מלוויה, או מאהב חוזר משדה הקרב. מתוך צער אמיתי, עז, הוא נופל לזרועותיה של אהובתו או שהם כורעים יחד, בכובד הגוף והנפש, אל האדמה. וכל זה - היא שחזרה עכשיו את טענתה של המורה - כל זה משרת את התנופה האבולוציונית שקודם איים עליה המפגש עם המוות. בקשר למה נאמרו הדברים? אולי זה היה קשור לאחר הסיפורים של ס' יזהר, היא לא זוכרת וזה באמת לא משנה. עכשיו היא מתבוננת בהילה וחושבת לעצמה כך: כשהילה מאושרת אני רוצה לשכב איתה ולצחוק, אני רוצה להתבדח או להשתעשע, להפוך את העונג למשחק, ואיכשהו לדאוג שהצחוק יקיף אותי, סביבי, מכל כיוון. כשהילה עצובה אני רוצה לעשות איתה סקס שהוא כאילו פליָאטיבי, אני רוצה להפוך את העונג למזור, למשהו שמנותק ממנה או מהאהבה; כשאני פוחדת אני רוצה לשכב איתה כדי להסיח את הדעת, אני רוצה קרבת בשר ועונג שהוא פורקן, שיאפשר לי אחר כך קצת שינה; והאהבה עצמה (ממנה היית צריכה להתחיל, הדר, היא חשבה), האהבה עצמה גורמת לי לרצות אותה באופן אינטימי, אני רוצה להפוך את העונג שלי לשלה, ואם אפשר כל הזמן. התשוקה שלי אל הילה יכולה להתעורר כשאני זועמת, או כשהיא זועמת, או כשאחת מאיתנו עצובה, או כשמישהי מאיתנו מאושרת - גלריית מצבים אנושיים שכולם גורמים לנו לרצות ולשרת אג'נדה של משהו אחר. משהו אחר? בדרך כלל מדברים על מוטיבציה אבולוציונית, ביולוגית (זה מה שהיא חשבה), אבל עכשיו, במקרה שלנו, את מה היא משרתת? הרי כל המסקנות האלו נכונות רק אם חושבים על הסקס כמעשה שבין הגבר והאישה (זה מה שהיא חשבה). וכאן הכול שונה. אז איך אפשר להסביר את כל זה לגבינו? איך אפשר להצדיק את כל האהבה? ופתאום, אחרי כל כך הרבה שנים, הוטל צל של ספק, צל שלא הוטל מעולם. אני אישה,

היא אמרה לעצמה. ואני אוהבת את הילה, אני מאוהבת בהילה, ורוב הזמן רוצה לשכב עם הילה, וגם היא אישה. אז למה -

(פעם, היא נזכרה, כשהיתה צעירה, באחת הפעמים שהתראיינה ברדיו לאחר שיצא הספר הראשון, המראיין העז לשאול אם היא שלמה עם המיניות שלה. היא אמרה, כשאני חרמנית, כן. שאר הזמן... ויותר מזה היא לא אמרה דבר, רק חשבה לעצמה, ברגע מבודח, שמזל שרוב הזמן היא חרמנית. ועכשיו היא חושבת, אולי כל זה באשמתי, או באשמתה, או באשמתנו.)

הילה נעמדה לצדה ושילבה את היד שלה בתוך שלה. אחי שבור, היא אמרה, חותכת ישר אל לב המחשבות שלה. אחי שבור ואין מה לעשות. וכשהדר הסבה אליה את מבטה כל המחשבות שחשבה עד אותו רגע נשמטו אל הרצפה. היא לקחה את היד של הילה והצמידה אותה אל פיה. היא חשבה שהיא רוצה להיות עכשיו עם הילה לבד, בלי אף אחד, גם בלי התינוקת. כל מצבי הרוח נכונים לתשוקה שלי אליה (זה מה שהיא חשבה). כולם למעט הייאוש. והיא הסתכלה על אדם וראתה שעיניו היו עדיין יבשות. הייאוש, כמו חולי, מאיים על הנכונות שלנו לעשות אהבה. מהבחינה הביולוגית הוא ממש מהבהב בתוך ספקטרום הרגשות ודורש התייחסות זהירה במיוחד. הרי אף אחד לא רוצה להזדיין כשהוא מיואש, וכולם עכשיו מיואשים. רק לנו יש תינוקת ועתיד. רק לנו יש זו את זו. ובערב, כשהן הגיעו הביתה וראו שיפתח והתינוקת ישנים, הן הסתגרו בחדר העבודה ועשו אהבה. כלומר הן עשו סקס. כלומר הן עשו אהבה.

9

ידעתי שתתאבדי. גם אמא שלך ידעה שתתאבדי, כולם ידעו שתתאבדי, או רק פחדו שתתאבדי, אני לא יודע, אבל את יכולה להיות בטוחה שאף אחד לא מופתע יותר מדי, לא, ממש לא. אפשר להגיד עלייך הרבה דברים אבל אף פעם לא הפתעת אף אחד, רק נזק עשית. זה לא ייאמן כמה רע הצלחת לעשות בכל כך מעט מאמץ. ממש בלי לקום מהמיטה. כמה זמן בכלל היית במיטה? שלושה חודשים? ארבעה? חצי שנה? אני לא זוכר, אבל בחיי, את עשית משם בלגן. והרבה עוול. ואני מסכים שאת צריכה להיקבר בחוץ, אבל מצד שני התינוקת שלי - את בכלל זוכרת שהיא גם שלי? - לא התאבדה, אז למה שהיא תיקבר בחוץ? אם לא היה כזה בלגן אני בטוח שהרבה אנשים היו מתעניינים בסוגיה. אבל יש בלגן. ועוד איך. בסך הכול, אחרי הכול, אני חושב שהעניין מתחיל ונגמר בזה שאת פשוט כלבה. פשוט כלבה חולנית וסוטה, ואני רוצה שתדעי את זה. ואני רוצה שתדעי שממחר אני לא מתכוון לחשוב עלייך אפילו דקה. מספיק אמללת אותי. שיגעת אותי. אני לא מתכוון לחלום עלייך, ואם אני אחלום בלי שליטה, אני לא מתכוון לחשוב על החלום. כי אני שונא את החלום. אני לא רוצה לספר לך עליו. אני משוגע בגללך. את עומדת ליד החלון בחדר שלנו, בחדר השינה, ואת מבקשת לדעת איך אני יכול לשכוח אותך. אז אני, כמו אידיוט, מנסה להגיד לך שלא שכחתי, שאני זוכר הכול, שאני זוכר כל שתיקה שלך, שאני אפילו יכול להרגיש את הכוס שלך חונק את הזין שלי למרות שלא הזדיינו שנה כי זרעים צריכים רופאים ואחיות כדי להיכנס אל הרחם המחורבן שלך, אבל בדיוק כשאני פותח את הפה כדי להגיד לך משהו, את נכנסת למיטה ומתכווצת בתוך השמיכות ואני מבין שאת לא שומעת מילה אחת ממה שאני אומר, כמו אידיוט. ואני שונא את החלום הזה. אני שונא אותו. אני שונא אותו כל כך, ואת יודעת למה? בגלל שהוא לא שונה מהמציאות. לפעמים אני גם חולם שאת עומדת במטבח, ואז אני ניגש אלייך אבל את לא רואה אותי, ואני לא יודע מה לעשות אז אני עומד שם, כמו אידיוט, וחושב לעצמי שאני לא יודע מה לעשות עם עצמי, וכמו אידיוט אני נזכר איך אף פעם לא ידעתי מה לעשות, והדבר שהכי דפוק בזה, חוץ מזה שאף פעם לא ידעתי מה לעשות, הוא שאף פעם לא הצלחתי להבין מה אני חושב על זה. ועוד יותר דפוק זה שאף פעם לא הצלחתי להבין מתי אני חושב ומתי אני מרגיש. אני אפילו לא מדבר על לעשות סדר במחשבות או ברגשות שלי, אני מדבר על זה שלא יכולתי לחלק אותם לשתי קבוצות מזדיינות. עכשיו, למשל, אני לא יודע אם אני לא יכול לנשום, או רק חושב שאני לא יכול לנשום, או פשוט רוצה להפסיק לנשום, אבל קשה לי לנשום, יסמין, כל כך קשה לי לנשום. ואני זוכר איך פעם צחקת - זה באמת היה ממש-ממש מזמן שצחקת - והקנטת אותי על המחקר ההוא שאחותי סיפרה עליו. את זוכרת? את לא זוכרת. אולי את זוכרת. תזכרי. את מתה. אני אזכיר לך. פעם עשו מחקר שהמסקנה שלו היתה שאוטיזם זה מוח

גברי קיצוני. זה מצחיק. זה מחקר אמיתי, זו לא בדיחה אבל זה מצחיק, את התעקשת שזה מאוד-מאוד מצחיק, וצחקת בכוח וניסית להוכיח בצחוק שלך שאת חושבת שזה מצחיק, ואני לא צחקתי כי אני לא חושב שזה מצחיק, אז את אמרת שאני לא צוחק בגלל שאני אוטיסט. וזה היה מצחיק לדעתך. ואז אמרת שאני גם ציני, ואני לא מדבר, ואני לא עוזר, וגם לא מבין, ואני לא יודע מה להגיד, ואף פעם לא יודע מה לעשות, כמו אידיוט, אז הנה אני רוצה להגיד לך שאני יודע שאני שונא אותך, ושאת מתה, ושגם עם המוות שלך לא היה לי מושג מה לעשות, ומאיפה להתחיל לסדר לך קבר כמו שהיית רוצה, ורב שהיה מוצא חן בעינייך, ולמי צריך להודיע, ולמי לא, אז השארתי הכול להורים שלך שבין כה חושבים שאני לא יודע מה לעשות, ולמי אכפת בכלל. אני בלאו הכי חושב שאת זונה ושהעולם הוא מקום הרבה יותר טוב בלעדייך. אני חושב שאני עוד מעט מת מרוב שנאה אלייך, אבל אני שוב לא בטוח אם אני שונא אותך, או חושב שאני שונא אותך, או אוהב אותך, או חושב שאני צריך לשנוא אותך, או אמור לשנוא אותך. אני לא יודע מה אני רוצה, אני רוצה שתחזרי לכאן כדי שאני אוכל להגיד לך שמצדי את יכולה ללכת קיבינימט. אני לא יכול לנשום, קשה לי לנשום. אני צריך אותך כדי שתעזרי לי לנשום. אני צריך אותך כדי שאני לא יודע מה. אני מבקש ממך, אני מתחנן, שלפחות בחלום תדברי אלי. זה בסך הכול חלום, ואני בסך הכול רוצה שתסתכלי עלי או תגידי לי משהו, ואני מוכן לעשות הכול, אני אפילו מוכן שתלכי ממני או שתמותי לי עוד פעם, אבל רק תגידי משהו. פעם אחת באיזה חלום תפתחי את הפה המחורבן שלך ותדברי אלי. אני לא יכול לסבול את ההתעלמות הזאת, אני לא יכול לסבול את השתיקות שלך, אני לא מבין למה את לא מתייחסת אלי, יסמין, אם רק היית רואה כמה המצבה הזאת הולמת אותך, באמת, כמה יפה האבן שותקת, זה פנטסטי, זה בדיוק את, אני כל כך אוהב אותך, יסמין, את כל כך יפה. יש קלטות שלך באולפן ולקחתי כמה, והסתכלתי ואת נראית שם כל כך יפה. ואני מסתכל בקלטות כל הזמן ולפעמים נוגע בעצמי ואת ממש עוצרת נשימה. אני חושב שמהרגע שראיתי אותך עצרתי את הנשימה ובגלל זה כל כך קשה לי לנשום עכשיו, כי לידך לא הייתי רגיל לנשום כי את כל הזמן עצרת לי את הנשימה.

יסמין, למה לא כתבת לי מכתב? אני לא מבין, אני פשוט לא מבין, את לא הראשונה שהתאבדה, אנשים התאבדו לפנייך, אנשים מתאבדים כל הזמן, והם כותבים מכתבים, הם לפחות כותבים מכתבים, אני מקנא באנשים שהאנשים שמתו להם כתבו להם מכתבים, למה את לא יכולת לפחות לכתוב לי מכתב, לא מגיע לי לפחות מכתב? אהבתי אותך כל כך. אהבתי בכנות. אהבתי טוב. השתדלתי. כל כך השתדלתי בשבילך. יכולת לשקר, יכולת לחשוב על משהו, אני בטוח שהיית מצליחה לחשוב על משהו בשבילי, משהו אחד, איזו מילה אחת שתעזור לי לנשום. אולי היית יכולה להגיד שאהבת אותי אבל לא יכולת לסבול את החיים. או להגיד שאהבת אותי אבל משהו שקשור במשהו גרם לך לעשות

משהו שלא קשור אלי, ואת מבקשת שאני אהיה מאושר. מבקשת שאני אמשיך, שאני רק אמשיך, אני לא יודע, משהו כזה, למה לא הוספת איזו מילה. יכולת לצטט לי שיר שאני אוהב, או שיר שאני שונא אבל את אוהבת, או לכתוב שאין לך מה להגיד אבל לבקש שאני אסלח לך, הייתי סולח לך אם היית מבקשת, את יודעת שהייתי סולח, אז למה לא אמרת משהו? את יודעת מה אני חושב עכשיו? עכשיו אני חושב שהרוע זה היכולת להפסיק לאהוב, ואם מישהו בוחר להפסיק לחיות אז זה אומר שהוא יותר רע מרע, ככה אני חושב. אני חושב שאת יותר רעה מרעה, ולא אכפת לי אם סבלת והתייסרת, כי ייסורי לב וטוב לב זה לא אותו דבר, יסמין, ואני יודע שאת חושבת אחרת ושבטח בתור מתה את גם מצליחה לרחם על עצמך, אבל תדעי שזה לא אותו דבר. אני שונא אותך, אני כל כך שונא אותך. אני שונא כל מחשבה שקשורה בך, וכל רגש שקשור בך ושחונק אותי ככה. אני רוצה למצוא אותך ואני רוצה שתקשיבי לי ותתייחסי אלי או תגידי לי משהו, שרק תגידי לי משהו, ואז אני אמות לך כמו שאת מתת לי ואחר כך אני אהיה מוכן לעשות הכול בשבילך. אני אשב כל היום וכל הלילה ואעשה כל מה שתבקשי, אבל רק תבקשי משהו, רק תגידי מה אפשר לעשות. אני רוצה אותך חזרה. את כל כך חסרה לי, יסמין. את כל כך חסרה לי. את כל כך חסרה לי. את כל עולמי. אהבתי אותך בשר ודם, אהבתי אותך שתיקה, ואני אוהב אותך ככה כמו שאת, עפר, ואני חושב שאני אוהב אותך גם מחר ומחרתיים וגם אחר כך, וקשה לי לנשום, יסמין שלי את כל כך יפה, את כל כך עוצרת נשימה, וקשה לי לנשום, בבקשה תחזרי, תעני לי, תדברי, רק תגידי לי משהו. קשה לי לנשום, יסמין -

10

אבל אפילו להולוגרמה שבדמיוני לא אמרתי את זאת, שהיפרטרופיה זו מחלה קשה מאוד, והיא עלולה להסתיים באי-ספיקת לב. וכשהמצב מגיע לאי-ספיקת לב, הרהרתי לעצמי, לא הקרדיולוגים יעילים, ולא אלוהים.

11

התינוקת יפה. אני אוהבת את העור שלה, את הריח שלה, את החיוך שלה. רק את העתיד שלה אני שונאת. היא עכשיו אמנם קטנה ולא צריכה הרבה יותר מאהבה, אבל עם האהבה עולים המפלסים של כל השאר, של כל הפחד, הדאגה, החרדה התמידית לגורלה... ומה יהיה כשיום אחד האהבה הזאת כבר לא תספיק והיא תרצה לצאת לחיות, לראות, מה יהיה אז, הרי אני יודעת שזו אף פעם לא האהבה בלבד. ובלילה היא לא נרדמה, מה יהיה אז, היא כל הזמן שאלה, ובסוף פנתה אל הילה, מה יהיה אז, תגידי, מה יהיה אז, והילה השיבה, היא עדיין לא הולכת, אפילו לא התהפכה עדיין, כשנגיע לגשר נחצה אותו, והיא התהפכה והפנתה אליה את גבה. עכשיו הכול קשה, אין לך יום ואין לך לילה, אין לך שלווה, אבל זה ישתנה, זה ככה רק בהתחלה, את מניחה שיהיה צריך להסתיר אותה ולחכות לסימן, בינתיים לסגור אותה, אבל את לא יכולה לדעת, אולי הדברים עוד ישתנו. והיא כמעט נרגעה, אבל לא ממש נרגעה, כי להירגע ממש כנראה לא תוכל לעולם. בראש שלה יש עוד אינסוף שאלות והיא מנסה לשלוף אותן בזהירות, כמו קוצים, ונמאס לה שליפתח יש רק תשובה אחת ושלהילה אין שום תשובה, וגם את השקט הזה, שבהתחלה נבע מהפחד שישמעו את הילדה אבל אחר כך הפך להרגל - גם אותו היא לא אוהבת. ובלילה הבא היא שוב פנתה אל הילה, מה אם לא יהיה סימן, תגידי, מה אם קיבלנו כבר את כל הסימנים שנקבל ויותר כבר לא יהיה סימן, מה אם הילדה היא הסימן, והילה עוד פעם הפטירה, די, יהיה בסדר. היא לא מצאה תשובה טובה יותר מזו. היא הפנתה שוב את גבה וניסתה להדוף את תחושת האין אונים הכבדה, ובצד השני של המיטה הדר ניסתה לגרש מחשבות: אולי זו דאגה שלי, לא שלה. הרי התינוקת שלי, לא שלה. היא בשר מבשרי, לא מִשלה. בה האושר שלי, האם בה האושר שלה? ומשב רוח קר נכנס לחדר השינה והדר שתקה והילה שתקה והן נשמו עמוק, כאילו באוויר יש נחמה. ולילות שלמים הן ישנות רחוק, וימים שלמים הן לא אומרות את מה שכואב כל כך לומר, אבל יום אחד צריך יהיה לדבר על הדבר הזה, יום אחד צריך יהיה לכעוס ולנסח את הכעס, לבכות ולנסח את הבכי, לסרב לגעת, לרצות לומר דברים דבורים, יום אחד אי-אפשר יהיה להתרצות או לא לראות את התהום, מתישהו על כל האהבה הזאת צריך יהיה להילחם. לאט-לאט הימים הקשים ישנו גם את הלילות. הרי בהתחלה - ותמיד זה כך - על אהבה מנסים להיאבק בין הסדינים, אבל בסוף מבינים שצריך להתייצב בכל החזיתות. צריך להשחיל מילים של תבונה דרך פקעת רגשות רעים, להתעקש, לנסות לבנות גשרים או לשלוח יד או פשוט לעצום עיניים ולקפוץ, לומר: תדעי, מה ששלך שלי. איפה שמונח האושר שלך, שם מונח האושר שלי. במקום שבו מחכה העתיד שלך, שם מחכה העתיד שלי. שלא תבדילי עכשיו ביני ובינך, שלא תקרעי את זה לשני נצחים, כי הדם שלך זורם בגופי. ולזה הדר תשיב בייאוש, כן, אבל עכשיו זה לא אותו דבר, והיא

כמעט תאמר, לא את הבטן שלך הילדה הזאת מילאה. ובשתיהן תקנן מחשבה איומה, הנה, כאן נמתח הגבול שביני ובינה. כך נחתך לשניים גוף אחד ועכשיו אני שבר אישה. אחרי דבר כזה אפשרית רק שתיקה. כל משפחה אומללה בדרכה שלה.

מכל מקום, שיחה כזאת עדיין לא התקיימה, אולי לטוב ואולי לרע, ומה שקרה הוא שבלילות, כשעיניה של הדר נטו להיעצם אבל הלב הלם עדיין בפראות, היא כל הזמן שאלה את עצמה אם כך ייראו כל הימים, אם כך ייראו כל הלילות. שעות השינה החסרות נתנו בה את אותותיהן והיא בקושי החזיקה מעמד. הכול נסב סביב התינוקת, הכביסה, האמבטיות, ההנקה, כל חייה סביב התינוקת וכל גופה - ובכלל, אחרי ההיריון, היא פחות אוהבת את גופה, והיא חושבת שאולי גם הילה, וכל בוקר כשהיא קמה היא מחליטה להקדיש מעט זמן לעצמה, יותר להילה, אולי לכתוב קצת, וכל ערב היא מביטה ביום שחלף ומנסה להבין לאן הוא נעלם, או איפה הוא שקע, והיא אומרת לעצמה, זו לא באמת שאלה, הרי את כל הזמן שלך הילדה תובעת, לא משאירה כוחות, ואת הכול עלייך להעניק באהבה. הילה ניסתה לעזור אבל כמוה לא ידעה להשיב על אף שאלה, ואפילו הנוכחות שלה בבית לא עזרה כי היא רוב הזמן שתקה. ואחרי זה כמובן הגיע היום שבו הילדה התהפכה, ואחר כך הלכה, ולימים היא גם תשאל שאלות משל עצמה, ואת כל השאלות כבר אי-אפשר יהיה להשאיר בלי תשובה, ובלילות יהיו אמנם התיקונים אבל למרות האהבה, ולמרות שמקרוב הן יביטו אחת בעיני השנייה, לאט-לאט לא יצליחו לראות דבר, המרחק יהיה אינסופי כמו המרחק האינסופי בין שתי מראות צמודות, ואחר כך גם הגוף יפסיק להיענות, ואז, לילה אחד, כשהגוף של הילה יונח על הגוף של הדר והדר תיאנח, זו כבר לא תהיה תשוקה, והיא תהדוף את הילה שתבלע את העלבון ואת רוקה, ותמשוך את עצמה אל קצה המיטה, והדר תעצום את העיניים ואת השיער תצבוט כמו שתופסים אדמה, והיא תאמר: תמשיכי לבד, ותגרור את עצמה אל קצה המיטה. רגעים ארוכים הן ישכבו כך, כל אחת בקצה המיטה, שני שברי אישה. העיניים של הילה יהיו לחות ואת היד היא תשחיל בתוך התחתונים. ביד השנייה תתפוס את הסדינים, ולא תגמור, ולא תביט אל הקצה, אל המקום שבו מונח גופה של הדר. רק לכמה שניות היא תירדם אבל אחר כך תקום ושוב תאונן, מתוך נים-לא נים, מתוך הזיה, או חלום, או קצת משניהם, ואחרי זה שוב תישן כמה דקות, ושוב תתעורר, ותחזיר למעלה את התחתונים ותיישר למטה את הגופייה, ואז תביט אל הקצה, אל המקום שבו מונח גופה של הדר, שישנה (ולבה ער).

12

אני אוהבת אותך ובכל זאת אני רוצה לעזוב עכשיו אני אשכח את הגוף שלך את הנשמה שלך אני אשכח את המבט שלך את הכאב שלך את כל האבל הגדול ולא אגע יותר לא אסתכל אחורה לא אריח לא אשמע ולא אחשוב לא ארגיש אותך ולא אראה אותך יותר ולא אשא יותר את כל הזמן את כל האהבה. בעיקר סליחה אני מבקשת, אהובה, היה גורל לא טוב. היה גורל קשה והעולם היה אכזר ומכוער אבל עכשיו אני אני אכתוב מכתב ואז האשלגן. אבל קודם להכניס את העירוי בלי לפחד ואז לומר את הדברים שאי-אפשר היה לומר. עירוי ביד שמאל. ואז להסביר. מה עוד אפשר לומר. הייתי רוצה להיות לך אם, אהובתי, הייתי רוצה לזרום בך כמו הדם. וייתכן, אולי, שאהבנו קצת יותר מדי או אולי שאהבנו בכיוון הלא נכון, הרי לאהבה - עכשיו אני יודעת - צריך להיות כיוון אחד חזק אל העתיד ושובל קטן אל העבר, או לצדדים, ולכן עכשיו עלי להיפרד ממך ואני

אני מצטערת. נותר רק לקוות שתגיעי אחרַי. בלעדייך אי-אפשר. אבל עכשיו גם לא איתך. אהובתי, אפילו המוזיקה לא עושה לי חשק והפעם לא אפחד, הנה את רואה הפלסטיק בפנים והכאב כבר נעלם לאט-לאט ועכשיו לכתוב ואז האשלגן אבל עכשיו

13

כך נלחמו על מה שהחשיבו לשלהם: מצד אחד נטייה לשמור את המאבק סמוי, כאילו לא קיים, מקודד על ידי מחוות קטנות של בעלות, ומצד שני שקיפות כמעט בנאלית. הילה, למשל, ידעה היטב שיפתח עושה כל מה שהוא יכול כדי לרחוץ את הילדה לפני שהיא חוזרת, ויפתח ידע שבכל דרך היא תנצל את היתרון הגדול שיש לה בתור זו שמגיעה בערב, זו שמחכים לה, סוג של פרס. היה מודע לחיוך של הילדה ושל הדר, להתרגשות. היתה מודעת לתלות הפרקטית ולחיבה כלפיו ולבקיאות בפרטי היומיום. ולמרות שכל הגלוי שהוצהר כסמוי היה מאוד ובהחלט גלוי, עדיין כל המהלכים נשקלו בסתר, תמיד זהירים, תמיד תמימים לכאורה, תמיד מעמידים פנים של מקריות, כמו ניסיון מטופש לשחק שחמט עם יריב שמכחיש את המשחק והוא מעמיד פנים שאת החיילים הזיז בלי שום אג'נדה, כאילו במקרה, אבל בפועל יושב שם, מתרכז, מזיע, אורב, כוסס ציפורניים, עלינו קשה לעבוד, רוצה לנצח אבל לא רוצה להביס, באמת לא אוהב להיות יריב, אבל לפעמים אין ברירה, עושים מה שצריך לעשות גם אם לא רוצים, ותהיו בטוחים שיריבות היתה. המאבק נמשך ימים, שבועות הוא נמשך, חודשים, לעתים מתחת לפני השטח ולעתים הם שכחו להעמיד פנים שהוא סמוי, ופעם אחת הם ישבו בחדר האוכל, הילדה היתה על הברכיים של יפתח, צחקה, והוא אמר, תגידי אבא, תגידי א-בא, כך שהילה, אפשר לומר, היתה בשח. היא כמובן לא יכלה לסבול את זה, לכן הלכה אל עבר הדלת במהירות, לא נזהרה, הרגישה שמשם היא חייבת לצאת, אבל פתאום נזכרה שאסור לפתוח את הדלת מול הילדה ומיד קפאה, יד על הידית, לא זזה, רק אוחזת ולוחצת, והרגליים כמעט פוסעות דרך הדלת מעצמן. לצאת, אבל, היא לא יכלה, ועכשיו אין ברירה אלא להתעמת. הדר קמה אחריה ואמרה, די עם זה. תגידי מה את רוצה. אם את רוצה אמא אמא ויפתח, זה יהיה אמא אמא ויפתח. אם את רוצה אמא אמא אבא, זה יהיה אמא אמא אבא. זה יהיה מה שאת רוצה, רק תגידי מה את רוצה. והילה שתקה. טוב, הילה, אני לא יכולה יותר, לא ככה. והילה שתקה. את צריכה להגיד משהו, וצריך גם להחליט, לספר או לא לספר, להוציא אותה או לא להוציא. תגידי מה נכון בעינייך. והילה שתקה. הילדה עמדה ליד הספרייה ועיניה גדלו לנגד עיניהן. יפתח אמר, אולי עדיף שננהל את השיחה הזאת מאוחר יותר, והדר אמרה לא, והילה שתקה. בסוף אמרה הילה: הדר, הילה, יפתח. זה מה שאני רוצה. בלאו הכי היא לא צריכה לייחד אותנו לעומת אנשים אחרים. זה מה שאני חושבת. אני חושבת שהדר הילה יפתח זה בסדר גמור כי היא לא צריכה להבדיל אותנו מאנשים אחרים, כי אסור שיראו אותה אחרים, ואני לא מדברת רק על האפשרות שיפגעו בה או ייקחו אותה, אני מדברת על זה שהילדה לא רשומה באף מקום ולכי תדעי מה יקרה כאן עוד כמה שנים, וזה נורא, אני יודעת שזה נורא, ואני יודעת שאת חושבת את כל מה שאת חושבת ואני יודעת שאת מחפשת פתרון

אחר שאין, אבל את שאלת אותי אז הנה אני אומרת שאי-אפשר להוציא אותה, שצריך להמשיך ככה עד שמשהו ישתנה, ותאמיני לי שאני אוהבת לא פחות וזה לא יותר קל בשבילי, ואת יודעת מה, אם כבר שאלת אז הנה, אני אומרת, אני רוצה הדר הילה יפתח. ויפתח, לך אני מודה מאוד על כל העזרה ועל זה שבזכותך היא בכלל... - אבל לעולם אל תגיד לה תגידי אבא. לא כשאני כאן ולא בשום מצב אחר. כי אם אתה תגיד ככה אתה תלך מכאן, ולא תחזור, לא אליה ולא אל הדר, היא הוסיפה בלבה, ובכל זאת יפתח שמע. הוא שתק. הדר שתקה. הילה ניגשה אל הילדה והרימה אותה, חייכה אליה, אמרה: די, הכול בסדר, והילדה שהביטה בחזרה, מהופנטת, הניחה את היד הקטנה שלה על הלחי של הילה ואמרה: הילה. במצב כזה האפשרות היחידה של יפתח היתה הצרחה, אז הוא הלך להתיישב ליד הדר. הוא פתח את הספר שקודם לכן הוציא באקראי מהספרייה, ספר שירים של אברהם בן יצחק, ונתקל בשיר שהתחיל כך: לרגעים מאוד מעטים יש אשר תישא בך את נפשך כאגל הבדולח. והלב שלו רטט מעט ונרגע.

באותו ערב נאלצו הדר והילה לצאת, ויפתח נשאר לשמור על הילדה. הוא הקריא לה סיפורים ושירים, שבעצם הקריא לעצמו, ולמרות שחשב שזה אולי טיפשי להקריא לה שירים שהיא לא מבינה, אמר לעצמו שהיא נרגעת ככה ושזה מה שחשוב. כשהפעוטה נרדמה, הלך לחדר העבודה, לקח דף נייר מתוך המדפסת של הדר וכתב: היום הלב שלי היה קיפוד, אבל מיד מחק וקימט את הנייר. הוא חשב על האהבה הגדולה שהילה מקבלת מהדר ועל האהבה שהדר מקבלת מהילה, ונשבע שמעכשיו יניח לקנאה הזאת שהוא מרגיש כשהוא רואה את הציפייה בוהקת מהעיניים של הדר לקראת הערב, כשמגיעה השעה שבה הילה אמורה לחזור. אחר כך כל הלילה חיכה שיחזרו, רצה לראות אותן מתבוננות בילדה כשהיא ישנה ומחייכות. פתאום הפך מהאושר של הדר ולהפתעתו גם מהאושר של הילה. הוא החליט שמכאן והלאה ינסה להסתדר עם הילה, להתחבב עליה, ויפסיק גם להעמיד פנים שהדר אשתו. למרות שידע שלפעמים אין לו כוח להיאבק בזה. הוא מסתכל עליה, כשהיא מדברת, מספרת איזה סיפור, ואחר כך מסתכל על הילה מסתכלת עליה, ואז מדמיין לעצמו שהילה לא שם, ושהדר שלו. הוא חושב לעצמו: אני יודע מה היא אוהבת לאכול. אני יודע מתי המקלחות שלה מתארכות. אני יודע מתי היא נהנית ממה שהיא קוראת. אני יודע מתי היא חושבת מחשבות שנעים לה לחשוב. אני יודע מתי המחשבות שלה מתנתקות ממנה. אני יודע, מראש, מתי היא תנשוך את השפה התחתונה. אני יודע מתי תחייך. הכול אני יודע עליה. אני גם יודע מתי היא חושבת על הילה. אז הרבה פעמים הוא נסחף ומדמיין שהיא אשתו, ולפעמים, מתוך ההיסחפות, הוא מספר לעצמו שהאהבה שלה ושל הילה היא סוג של בגידה, אבל הוא סולח לה. משום מה הוא מעדיף לחשוב על זה כך. ובלילות שבהם הוא יוצא לשוטט בחוץ, כל הדרך הוא מעמיד פנים שכשיחזור ייכנס לחדר השינה ויניח את גופו לצד שלה. הוא אפילו יודע איך הוא נראה, הגוף שלה, כשהיא לא לבושה. הוא מדמיין שהיא

תניח עליו יד מתוך שינה, ושבבוקר הם יקומו יחד ויחייכו. כל הדרך לדירה הוא מעמיד פנים שכשהוא יחזור היא תהיה אשתו, אבל כשהוא חוזר הוא מציץ דרך הסדק הקטן שבין הדלת והמשקוף, בלילות שבהם הן אינן סוגרות את דלת חדר השינה, ואז הוא רואה את השינה שלהן והמציאות מתפרקת סביבו. אבל זה נמשך רק כמה שניות. אחר כך משהו מתייצב בתוכו. אחר כך גם העולם סביבו מתייצב. לפעמים הוא שומע את הקולות שהן עושות. לפעמים הוא לא מצליח להפריד את הקול של הדר מהקול של הילה. והקולות הפכו מוכרים. לפעמים הוא אפילו אוהב את הקולות, אוהב את כל האהבה הזאת שקיימת במרחב שבו הוא נמצא. לפעמים הוא אפילו יכול לסבול את העונג של הזולת. לפעמים, כשהדר מבקשת ממנו להדליק את האור, או להגיף את התריס, הוא שוכח להפסיק להעמיד פנים ואז הוא מחייך אליה חיוך אינטימי מדי, כאילו הוא בעלה. והיא מרגישה משהו מוזר אבל לא אומרת כלום. לפעמים הוא מדמיין שאת הילדה שלהם הם עשו באהבה. לפעמים, כשהם יושבים בסלון, הוא אומר לה מילים שבין בעל ואישה אבל הוא אומר אותן בלב, והיא לידו לא שומעת מילה. והוא מסתכל עליה ועל איך שהיא תומכת את הראש שלה בכף ידה, וכואב לו לראות אותה אבל הוא מאושר. הוא חושב לעצמו שאי-אפשר להסביר את זה. את רוב הדברים הוא חושב שאי-אפשר להסביר. אבל כשהוא יושב מולה ומדבר אליה בלי שהיא יודעת אפילו, זה מה שהוא אומר: הדר, אנשים שיודעים להסביר את עצמם כמוך, לעולם כולו, חייבים לשקר קצת לעצמם, את מבינה, זה מה שאני חושב. ואנשים שמבינים את עצמם עד הסוף, נגיד כמו החבר שלי ג'וני מהישיבה, הם משקרים כל היום לאחרים, כל היום, את מבינה? וחוץ מאלו שכמוך, וחוץ מאלה שכמוהו, יש אחרים שלא יודעים להסביר כלום, אפילו לא עם שקרים. ונדמה לי שאני קצת כזה ושגם הילה קצת כזאת. ורק לך יש את היופי הזה ואת כל המילים היפות שלך והספרים. אז אני חושב לעצמי שאולי היית יכולה לאהוב קצת גם אותי, כמו שאת אוהבת אותה, ואולי, אני חושב, את באמת קצת אוהבת. אפילו שאותה את אוהבת יותר, אני יודע. וזה אולי לא משנה. כי אני, למשל, אני אוהב אותך יותר משאני אוהב כל דבר אחר, כל דבר. ואני אוהב אפילו את האהבה שלך, למרות שאני מדמיין שאת אשתי כל היום ושהיא איננה, לא קיימת. עדיין אני אוהב את האהבה שלך מאוד. ולפעמים הוא היה מפזם לה, בשקט-בשקט: כי ערבה לי ידידותך מנופת צוף וכל טעם. אבל הוא כמובן נזהר ששום דבר מזה היא לא תשמע. ליפתח לב חכם ונבון ותבונה הרבה מאוד ורוחב לב, ויפתח אנושי, ובאנושי תמיד יש דופי.

14

וזה לקח פחות משנתיים עד שילדים החלו נקטפים מהרחובות ומנעולי ברזל היו פורחים על הפלדה המעובה, כי הילדות היתה סחורה שטולטלה בין יבשות, ובחסות החשיכה כולם רצו ללכוד את החיים כשהם טריים ולהאריך מעט יותר את עתידם. ואמהות היו לוטשות מבט בסורגים אשר בעיניהן תמיד נראו יותר מדי דקים וגם יותר מדי שבירים, וגם שוטרים שחורים החלו משיאים להן עצות, והם אמרו להן שיש להיזהר מפני זרים וגם מפני נשים וגם ממרחבים פתוחים ותפקחו עיניים, הם אמרו להן, ושימו לב, ואז, בחלומות רעים אל תוך הערפל היו מייללות סירנות, וסיפורי אימה היו נעים עם השמועות ועריסות הונחו רחוק מאוד מהפתחים, קרוב מאוד אל המיטות הנמוכות שכל הלילה התהפכה בהן שינה טרופה, והסדינים היו ספוגי זיעה וסיוטים מרים, ובימים בחצרות כבר לא קפצו הילדות, ותלתלים כבר לא היו מתרוצצים בינות עצי הצפצפה, ובגנים כבר לא היו שעשועים ולא צעצועים ואדוות הצחוק כבר לא לוו ב"רד, עלה, עלה ורד" בנדנדה ונערים ונערות כבר לא טיילו לאורך השדרה. ולאורך השדרה מתוך האשנבים עיניים נעצו חשד באנשים, ובאחים גדולים החלה מתמלאת קנאה רעה, אך עגלות היו קשורות היטב אל הזרועות וחבלים ירדו מהתקרה אל הלולים, והילדות היתה סגורה בתוך חומת פחדים ולא היה בה פתח, והלב היה נתפס אל העבר באזיקים קרים, כסופים, שלשלאות קישטו ידי נשים כמו צמידים, ויחד עם הקול הן נשלחו אל הילדים והוא אמר להם: תיזהרו ואל תלכו רחוק, תישארו קרוב אלי, אלי, אלי, אלי, אלי, אל אמא ואל אבא שלכם, אך הילדים היו הולכים ומתרחקים והאבות היו חיוורים והם תמיד היו נושאים עמם תחינה כנועה, אלוקי ואלוקי אבותי, עשה ש, שמור על, ראה נא, סלח על, ובעורם מהר מאוד החלו נחרשים קמטים ושערות היו מאפירות מהר נורא והימים היו הולכים ומשחירים וגם בעיתונים הפסיקו לספר על הפרטים, וידיעות החטופים היו ליד האבל אסופות בעמודים הבלתי-נמנעים במשבצות הבלתי-נמנעות, כי בתקופה ההיא הכול קרה בלית ברירה ובזמנים ההם צריך היה לנקוט את כל האמצעים הרי יותר ממה שיש עכשיו כבר לא יהיה לעולם וילדים זה לא רק שמחה ולא תמיד ברכה ולא לכולם יש לב של זהב לכן צריך להיזהר כאילו הם בבת עינך ובעצם גם את העיניים היית בוודאי נותן, וגם את הנשמה וגם את ימינך, ממש בלי לחשוב פעם נוספת היית נותן, מה אני מדברת, בלי לחשוב פעם אחת.

15

רגל ימין דרכה על הטרנינג הצהוב שהשתלשל מרגל שמאל, והילדה נפלה קדימה. היא זקרה את הישבן אחורה וניסתה לתמוך את גופה בכפות ידיה כדי לעלות לעמידת ארבע, אבל הטרנינג, שהיה ארוך גם בשרוולים, החליק כנגד הפרקט, משך איתו את היד כך שפלג גופה העליון שוב איבד תמיכה, ושוב גופה נדחק אל הרצפה. כמה רגעים שכבה כך על הבטן, אחר כך משכה את השרוול אחורה ונערכה לניסיון נוסף, אחר כך התרוממה, ייצבה את עצמה, הצליחה להשלים שלושה צעדים נוספים, וכשהושיטה את היד אל עבר גליל המתכת הגבוה איבדה את שיווי המשקל ונפלה פעם נוספת, הפעם על הישבן. למודת ניסיון הטתה את גופה כלפי הזרוע הימנית, את שתי כפות הידיים הניחה מימין לגופה, דחפה את הרצפה עד שהצליחה לעמוד על ארבע, שוב, ומשם מיד על שתיים, בקלות, כמו מחליק על הקרח שהופך את המעידה לחלק מהריקוד. והמשיכה בנחישות. בפעם השנייה שהושיטה קדימה את יד ימין, את שמאל הזיזה מעט הצדה כדי לאזן את גופה והצליחה להימנע כך מהנפילה, כמעט הגיעה, כמעט נגעה בזה, השפתיים הוורודות כבר התחילו להימתח לצורת חיוך, חסר עוד מילימטר אחד, או שני מילימטרים, תלוי מה סופרים, אחד חסר עד שתצליח לגעת בזה ואחד עד שהחיוך יימתח עד הסוף. אבל שנייה לפני שהגיעה והחיוך הושלם, משהו תפס אותה במותניים ובמהירות משך אחורה ולמעלה, מחק את כל הצעדים שעשתה, את כל המאמץ, את החיוך, והעלה בה מין תחושה עזה של בעירה וסוג של כאב שהיא לא ידעה להחליט איפה בגוף היא מרגישה אותו, ושהיה תסכול. גפיה היו עקודות בידיו של מישהו, אך בשלב הזה לא ידעה בידי מי. היא חשה אמנם שהגב שלה נלחץ כנגד משהו רך, אבל על אף שזה מיד הוציא את יפתח מכלל האפשרויות שהתודעה התינוקית שלה תפסה, זה לא עזר להכריע בין הדר והילה. רק כשחשה שפתיים נצמדות לצווארה במין נשיקה-שאיבה מימין, ידעה שזו הדר, כי הילה - כשהיא מרימה אותה היא קודם כול מנשקת אותה בראשה. הילדה ניסתה להיחלץ מהאחיזה ולשלוח את הידיים קדימה, אבל הדר הידקה את החיבוק, והילה, מרחוק, אמרה משפט שאת רובו בכלל לא הבינה, אסור ????? ????? ????? ????? ?????, ותחושת הסקרנות, שבשלב הזה כבר לא היתה תחושה חדשה עבורה, התגברה בה והפכה למין סוג של צורך, כמו ההרגשה שיש לה לפני שהיא הולכת אל הסיר. היא הצביעה קדימה והביטה בדבר שרצתה אליו אבל היד של הדר סובבה את הפנים שלה מהצד, והציבה אותן כנגד שלה, אף מול אף, כמעט נוגע, כמו לפני השינה, ואחר כך העיניים שלה נלכדו בעיניים של הדר באופן כזה שלא אִפשר לה להזיז אותן, והדר אמרה "אסור" בקול חזק, ועיוותה את פניה ויצרה מבע שהיה בו משהו מהמבע הכועס (שהיא כבר הכירה), ומשהו מהמבע הדואג (שהיא כבר הכירה), ומשהו מהמבע העצוב (שהיא כבר הכירה), וכששחררה אותה על הרצפה היא רצתה להתרחק מהמבע הזה כי הוא הכאיב לה בחזה,

באופן שלא הכירה כלל. במהירות, הכי מהר שהיא יכלה, היא דידתה אל הילה שאמרה משפט נוסף, גם הוא לא כוון אליה, ????? ????? מה ????? ????? ????? ????? אני כאן. הדר התקרבה אליהן והתחילה לשיר ולעשות תנועות עם הידיים, אם לא היו לו שלוש פינות, לא היה זה הכובע שלי, אבל התחושות הרעות עדיין לא חלפו. באותם ימים היא שמה לב לכמה דברים שעל אף שהם זזים, הם גם נשארים במקום, ושתזוזה שלהם חושפת מקום אחר. שישה דברים כאלה יש בעולמה, ועוד משהו שהוא אולי כזה אבל אולי לא, כי הוא גם דומה וגם שונה. היא לא היתה בטוחה ולכן רצתה לברר. הצבע שלו דומה לצבע שערה, ולמטה, קרוב לרצפה, היה בו פס מבריק שלא היה באחרים. יכול להיות שמשהו מהזיכרון התינוקי זרם אל התפיסה התינוקית שלה ופתאום היא ראתה איזו תמונה שבה הדבר הזה עומד במקום אחר שהוא בעצם גם אותו מקום, כלומר מונח בזווית אחרת, ואולי אפילו עולה על דעתה רעיון לא מגובש של מה שיש מאחוריו. והזיכרון הזה קשור בזיכרון נוסף, לא ויזואלי, מעין חריקה שמלווה בתחושה כלשהי אשר בדרך כלל מבשרת את קיומה של הילה ושככל הנראה גורמת גם לפנים של הדר ויפתח להשתנות. כל כך היא רצתה להגיע אל זה, לבדוק במה מדובר, וכל כך כאב שלא הגיעה, והכי כאב המבע ההוא של הדר. אבל רגע אחר כך יפתח הופיע וחייך אליה ונתן לה לאכול גלידה והיא שכחה. הוא לקח אותה לחדר המים ושם הוריד לה את הבגדים והתיז עליה מי אמבטיה וקצף וצחק, והיא צחקה ועקבה אחרי נתזי המים. היא ראתה את לוח העץ שמולה, שנתזי המים השאירו בו כתמים כהים. פתאום עלתה בה המילה, כמו פרח מתוך האדמה, והיא אמרה, אֶלת, אֶלת, והצביעה על המקום שאליו כיוונה את המילה. יפתח אמר, לא אלת, דלת, וצחק בהנאה. בעצם - עכשיו היא יכולה להבין - שש דלתות היא כבר ניסתה בחייה, וכל הניסיונות שלה עלו יפה; או שמישהו חיכה לה מאחורי הדלת וחייך, או שמישהו בא אחריה לאן שהיא הלכה, וחייך, ורק פעם אחת היא זוכרת שהזיזה את הדלת ויפתח עמד בחדר המים בלי לחייך, ולקח אליו את המגבת והזיז אותה אחורה. עכשיו יפתח מוציא אותה מהאמבטיה ומנגב אותה, ואחרי שהם יוצאים מחדר המים הוא מזיז את הדלת, ואומר, את רואה, עכשיו הדלת סגורה.

למחרת שוב הלכה אל עבר הדבר הזה שהוא אולי גם כן דלת. וגם יומיים אחר כך הלכה לשם, וגם אחרי שלושה. מתישהו היא הרי תגיע, שלא יהיה ספק, היא תגיע. שם, אחרי הכול, נמצא קצה העולם שלה ושם תפרח הסקרנות. על כל פנים, בפעם הרביעית זה היה יפתח שמשך אותה נגד רצונה ואז האכזבה שלה כבר היתה מהולה בעלבון. אמנם לא בכתה, אבל הרגליים שלה התחילו לזוז בלי שהתכוונה לכך ואף כמעט בעטו, אולי אפילו קצת בעטו, ואלמלא העיניים שלו, שגרמו לה להשתדל להפסיק, סביר שלא היתה מצליחה להגיד לרגליים שלה להישאר במקום. בכל אופן, לגעת בזה היא בינתיים לא הצליחה, אבל בשעות אחר הצהריים החלה לעמוד ליד זה, ולהביט בזה, ולחכות, כי היתה לה הרגשה שמאחורי הדבר הזה שהוא ספק-דלת יש תשובה ואולי כל הזמן הזה

שבו הילה איננה - היא בעצם שם. אבל תמיד יפתח או הדר לקחו אותה לחדר השינה או לחדר האוכל או לחדר המים. יום אחד, כמה שבועות אחר כך, היא שמה לב לכך שכבר הרבה זמן היא נמצאת לבד בחדר עם יפתח, והדר והילה אינן, ולכן בזמן ששכב יפתח על הספה, שקוע בקריאה, היא הלכה שוב לנסות לראות אם הדר והילה מאחוריו. היא ממש הצליחה להגיע וחייכה כשנגעה בזה, אבל כשמשכה למטה את הדבר שהוא כמובן ידית אבל מבחינתה עדיין לא היה לו שם, שום דבר לא קרה. שוב ושוב ניסתה, אבל בשום שלב לא הצליחה להוכיח לעצמה שגם זו דלת. היא חזרה אל יפתח והשחילה את גופה ברווח שבין ראשו ובין קצה הספה, ונרדמה. אחרי כמה שבועות נוספים, גילה כבר כמעט שנתיים, היא כבר ניסחה משפטים שלמים ובוקר אחד אמרה, אני אוצה אלת, או, מה אש שם, ואז שמעה סביבה שקט חזק. בסוף הילה הרימה אותה אליה ואמרה: מתוקה, את צריכה להבטיח לנו שלעולם לא תנסי ללכת לשם בלי רשות, זה מסוכן, והיא הנהנה ופתאום התעוררה בה מין תחושה עזה של התכוונות, של השתדלות. הילה אמרה: תבטיחי לנו שלא תנסי ללכת לשם בלי רשות, אבל היא לא הבינה עד הסוף. הדר אמרה: תגידי, "אני מבטיחה". אז היא אמרה: "אטיחה." (רצתה להגיד שלעולם לא תעשה משהו שיגרום לאף אחד מהם להיות כך כפי שהם היו, עם המבע הכועס שהוא גם דואג וגם עצוב, אבל המילה "מבטיחה" עדיין לא ממש היתה ברורה לה. עקרונית, לפיכך, נכון יהיה לומר שמעולם היא לא הפרה הבטחה. היא, שרק תשוקה ופחד בערו בה מהיום שבו נולדה, בכל זאת לא הפרה הבטחה.)

16

הילה סגרה את "האדם המורד" והניחה אותו בצד. הילדה ישנה. יפתח יצא לאחד השיטוטים הליליים שלו, השד יודע איפה הוא או מתי יחזור, יש לו אלף ניגונים, ישנים וחדשים, והוא אולי עכשיו עם הכנר. והדר, במקום לנצל את ההזדמנות להיות יחד איתה, הסתגרה בחדר העבודה. היא ישבה מול המחשב ובעיניה נקוו דמעות של מאמץ. כבר כמה שבועות שהיא נכנסת לשם בכל הזדמנות, מבלה שם שעות, כותבת כנראה - רק לא אומרת מה, ומשם ישר הולכת למיטה לישון. היא ניגשה אל החלון והביטה החוצה אל הרחוב הריק. הדבר הכי חשוב, היא אמרה לעצמה, הוא הילדה, ועבורה החיים חייבים להתנהל. אבל היא לא יכלה להימנע מהמחשבה שאולי בכל זאת ההחלטה להישאר במחלקה לא היתה נכונה, ולא רק עבורה, גם עבורם. אמנם החודשים הראשונים במחלקה היו מפרכים, כך שההפחתה בשעות העבודה נראתה מבורכת, אבל אחרי כמה שבועות, כשהלידות פסקו ונשארו רק המחלות, לא נשאר לה לא הדבר שבגללו בחרה להיות גינקולוגית ולא הכורח לקחת על עצמה חלק מהגורל של הנשים. נשארו רק המחלות, רק נשים חולות, ולמען הדיוק גם הן ברובן לא הגיעו למחלקה, כי לא בכזאת קלות רצו להיכנס למחלקה הארורה הזאת שבה איבדו את מי שיכול היה להיות בנן או בתן, או נכדתן, או אחותן, מה שאומר שרוב הזמן המחלקה היתה ריקה. המחלקה הפסיכיאטרית, לעומת זה, התרחבה על פני כל הקומה, השתלטה על רוב החדרים של מחלקת ילדים. אנשים מבוגרים שוכבים בה ובוהים בציורים של חסידות ודונלד דאק, חלק מהם לא זזו מהמיטה שבועות, על חלק אי-אפשר להשתלט, מנהל המחלקה כבר זקן, עייף, יש מחסור אדיר ברופאים, וגם הרופאים שעובדים שם רוב הזמן נעדרים. היא הרגישה ששם היא צריכה להיות. היא נזכרה בימים שבהם נרשמה לפקולטה לרפואה ולראשונה בחייה הרגישה שעשתה את הדבר הנכון. היא פתחה את החלון ונתנה לאוויר הקר להיכנס פנימה. בבניין ממול היא ראתה ילד, נראה בן עשר בערך, שברגע שהבחין בה זז מיד מהחלון אבל כעבור כמה רגעים הציץ שוב. היא חייכה אליו ושאלה את עצמה אם מהמרחק שבינו ובינה הוא יכול בכלל לזהות חיוך. היא נאנחה. קרה משהו? הדר שאלה. היא עמדה כמה מטרים מאחוריה, בפתח המסדרון. הילה הפנתה את ראשה לאחור ואמרה מיד, לפני שתתחרט: אני חושבת לעבור למחלקה הפסיכיאטרית, אני לא יכולה עם כל השעות האלה בבית, זה לא טוב לאף אחד מאיתנו, והמשפט הבא שאמור היה להיאמר היה שהיא לא מאושרת כך. אבל היא עצרה אותו, לא הבינה מה פתאום האושר עלה עכשיו בדעתה. הדר אמרה: בסדר, תעשי מה שאת רוצה, נעלמה במסדרון וכעבור כמה רגעים יצאה. הילה חייכה אליה, ידעה שהיא תצא. למען האמת היא פתאום הרגישה בטוחה, בילדה, בהדר, אפילו ביפתח בטחה.

הן עמדו כמה דקות זו מול זו ולא אמרו מילה. כעבור כמה רגעים שמעו את רחש גלישת המנעול בבריח, ואחר כך את הדלת נפתחת. יפתח הגיע. חזר מהרחוב, המנגינה שאלכס ניגן עדיין מהדהדת בראשו, וגם השפעת השיחה עדיין לא התפוגגה. תגידי, הילה המשיכה, כאילו הדלת שנפתחה אפשרה למילים נוספות לצאת, מה את כותבת שם כל הזמן, ויפתח, ששמע את השאלה, עמד בפתח הבית ולא פצה את פיו. הוא חשב על כל המילים שמרוססות על אבני הבניינים ועל כל מופעי הרחוב והסיסמאות הגסות והמצחיקות שהוא רואה על הארץ במהלך הסיורים הליליים שלו, ואמר לעצמו, ההבלים האלו הם כל מה שאפשר לומר, הלוא הכתיבה נועדה לעתיד, ואף אחד לא כותב כי לאף אחד אין - וההבנה פתאום הכתה בו כברק, היא כותבת לילדה. להפתעתו בדיוק אז אמרה הדר את מה שהוא חשב, שהיא כותבת לבתה, מספרת לה את כל מה שהיא יודעת על עצמה, על הילה, על יפתח, ולכמה שניות הוא לא היה בטוח אם חשב את המחשבה או שמע אותה קודם. עוד מעט אני אצטרך את עזרתכם, הדר הודיעה, אני רוצה לכתוב עבורה את כל מה שאנחנו יודעים על העולם, ועל העבר שלה, שהוא שלנו, וגם על העתיד. יפתח הביט ברצפה והילה חייכה. לפנות בוקר, אחרי שהן הלכו לישון, הוא לקח דף נייר וכתב: היום הלב שלי היה סנונית, אבל מיד מחק וקימט את הנייר.

17

לעשות משהו אחר? אבל כל דבר יהיה אותו דבר. והזמן האם יהיה עוד זמן להתחרט? הרי לא תהיה דרך חזרה. אולי שאולי תהיה? עכשיו אני חושבת שהבנתי. כמעט הכול.

הבנתי שלא מרוב פחד ולא מרוב בושה ואפילו לא מרוב אשמה, אלא רק אולי מעט תחושה של מוזיקה שאין לה קול, והיא שמעה את באך וראתה חיה שמחבקת ילד בציור ההוא של קולביץ ואני ראיתי וחיפשתי ולא מצאתי אף דמעה, כי רק אל תוך עצמה היא כל הזמן בכתה, כל כך הרבה שנים היא כל הזמן בכתה ואיך יכולנו כן או לא לדעת מה עשינו. מה עשינו?

אני חייבת לעזוב רק המוזיקה עושה לי חשק ולפעמים השמש, אבל אפילו אני ואת ביחד לא נוכל. הלב שלך כואב, אני יודעת. הלב שלי כואב, את יודעת. אני רוצה להביט בה מביטה בי שוב או לא להביט בכלל בשום דבר אבל יותר מכל דבר אחר הייתי רוצה למות אבל יותר מזה איתך ביחד אבל הבקשה הזאת היא כבר יותר מדי

די

18

דבר אחד צריך לומר לזכותו של ג'ון שרמן, שאלמלא חייו ומעלליו, לא היתה מוטלת על אדם משימת הסיקור ששלחה אותו לניכר וסביר שלא היה מוצא סיבה לחיות. כי בימים שבהם איימו הרשויות במרכז אמריקה - מקום מושבו ופועלו של שרמן - להשבית את נמל התעופה כחלק מהשתדלות הקודש שאליה הטיף, בדיוק אז הגיע אדם לניו מקסיקו, וכבר במטוס, כשראה את נחילי המפגינים צובאים על שערי השדה, דמו הפשיר. טענתו הנוכחית של שרמן היתה שבימים כאלו אין לפלוש למרחבי השמים, שצריך לעזוב את הרקיע לנפשו, שאין ברירה אלא לדבוק באדמה, לבטל את כל הטיסות, ללא יוצא מהכלל, כלומר עם יוצא אחד מהכלל, רק אחד - אם הוא עצמו צריך להזדרז למקום כלשהו מתוקף כהונתו, כמובן, וזהו, כל השאר בלי יוצא מהכלל. אחרי שהמטוס נחת, כשאדם ניצב מול חטיבת השואגים האדירה, הוא חשב שעליו להזדרז ולוודא שניתן ליצור קשר לוויני לארץ. למחרת שידר את נאום הבשורה האחרון של ג'ון שרמן בשידור חי. שרמן פתח את הנאום בציטוטים מחיבורו של הירונימוס "נגד יוביניאנוס": "חמשת החושים כמוהם כחלונות, דרכם חודר החטא לנשמה. מצודת ובירת הרוח לא תוכל להיכבש, אלא אם יפרוץ צבא האויב את שעריה." הוא המשיך במשפט מנאומו של הדרשן הנוצרי ב"הדבר", אחר כך חזר להירונימוס, "אם הנך נהנה מהקרקס, מתחרויות האתלטים, מהופעת השחקנים, מיפי הנשים, מזוהר האבנים היקרות ומלבושי הפאר ועוד כגון אלה, נלכדת חירות הנשמה בחלון העין, ומתקיימים דברי הנביא," דילג על כמה מילים, אבל המשיך עם הירונימוס, "ובעיקר, כשחוש המגע מצייר לעצמו את תשוקות העבר וזיכרון החטאים כופה על הנשמה ליטול חלק בהם וכאילו לממש את אשר אינה מבצעת עוד," ואז חתם, "אין טעם להתבונן באשר עשוי לפתותך ביום מן הימים, ולחשוף עצמך לאשר קשה יהיה לך לוותר עליו." לכותבי הנאומים של שרמן לא היתה בושה. שרמן הבהיר, בוודאות ששמורה רק למטורפים, שאם ייוולד תינוק חי לעולם הוא יהיה פרי בטנה של אישה שתשלול מגופה כל עונג חושי, ומזרעו של גבר שינהג אותה דרך אותו דין. בלשון אחרת, הוא יהיה תוצר של משגל אשר יקופח מכל הנאה, ורצוי שגם מאהבה, אשר עליה, ברשותכם, נאמר שהיא ההנאה האולטימטיבית. הוא האמין, או לפחות טען שהוא מאמין, בכך שההזדווגות הגואלת תהיה זו שתתרחש בין שניים שיצטיינו בסגפנותם. שניים שיאלפו את גופם ואת נפשם להתעלם התעלמות מוחלטת מחושיהם. רק מאוחר יותר, כעבור חודשים מספר, יהגה ג'ון שרמן את אחד הרעיונות המבחילים בהיסטוריה האנושית: הגבר והאישה שיצליחו להביא תינוק לעולם יהיו אלו שירהיבו עוז להפנות את גבם לחושיהם בצורה טוטאלית. ופירוש הדבר? התשובה מעוררות פלצות: עליה להיות עיוורת מרצון, חירשת מרצון, תתרנית מרצון, כרותת לשון ופצועת חך, כי חלק מבלוטות הטעם נמצאות על החך העליון ושרמן היה יסודי, ומסוממת

לחלוטין, כמובן מתוך בחירה, כדי שלא תחוש מגע. מאוחר יותר יבין שיש צורך בשיבוש מכני של אונת המוח האחראית על עיבוד המידע הסנסורי - וכל זה תקף, כמובן, גם לגבי הגבר. לגבי השאלה איך יגיע הגבר לזקפה כאשר משוללים ממנו כל חושיו וכל מטרתו היא סגפנות מוחלטת, התשובה לכך היא שזקפתו תתאפשר לו באמצעים מכניים שיאיצו ויזרזו את מרוץ הדם לאיבר, אמצעים שלא נתאר מטעמים ברורים. ברור בשלב זה שמעשיהם של ג'ון שרמן ומאמיניו הרחיקו הרבה מעבר לגבולות ההיגיון, אבל ככל שהעמיק טירופו, כך גברו כוחו והשפעתו. "האהבה איננה דת שאפשר לכפות על הזולת", כתב מולייר, אבל שרמן הוכיח שהיא כן, ושגם השיגעון יכול להיות כזה, אם כי את זה יכולנו להבין כבר לפחות משלוש דתות קודמות. הוא הוכיח את זה להמון, לאלפי אנשים שחגגו סביבו שיכורים מרוב תקווה, שותים ורוקדים כמו בריקוד החתונה של ברויגל. הטקס המבחיל נערך מתחת לכיפת השמים באמפיתיאטרון שנבנה לצורך העניין. בשלב כלשהו לקור הנורא ששרר שם, ושרמן בירך עליו שכן הוא הוסיף למנת הייסורים של הזוג האומלל, הצטרפו רוחות חזקות וגשם זלעפות, כך שנראה היה שגם הטבע איבד שליטה. למרבה המזל, רגע לפני שאמור היה להתקיים המשגל החולני קבל עם ועולם, פילח את ראשו המעוות של שרמן כדור אקדח שהגיע מאחד היציעים. ההתפכחות היתה מהירה. כאילו יריית האקדח לא רק שהרגה את שרמן, אלא גם שלפה את כולם מאותה פסיכוזה נוראה. הקהל השתתק, ואדם - שכמו לא מעט מהעיתונאים ציפה שדבר כזה יתרחש במוקדם או במאוחר - נשם לרווחה.

את מקומו של ג'ון שרמן לא ירש אחר כך אף אחד, נראה שאף אחד גם לא רצה, אבל חלק גדול נאחז עדיין, אם לא בכל הרעיונות שהוא הפיץ, לפחות בסגפנות שכל הזמן דיבר בשבחה. במידה מסוימת, מסויגת כמובן, אפשר לומר שחייו ומותו של ג'ון שרמן סימנו את ראשיתו של התהליך שבו הונחו התנאים לחברה מושלמת. הלוא משאבים היו מספיק, חשק להנהיג אנשים או לרדות באנשים - וייתכן שזה אותו הדבר - כבר לא היה לאף אחד, ואם כן היה אז לא היו מספיק אנשים שישתפו פעולה, ותהילה, כלומר מקום של קבע בתודעה האנושית - המושג הזה כבר לא היה רלוונטי, כי לתודעה האנושית אף אחד כבר לא צפה עתיד. למעשה, חלק גדול מהרעות החולות פשוט יצא מהתמונה, וכאמור חשף תחתיו מצע אפשרי לחברה אידיאלית. ובאמת, חברה כזאת אולי היתה מתהווה, אלמלא מה שאנו מכנים "טבע האדם", או אלמלא קרה מה שקרה.

19

חיוך ראשון, ספונטני, בערך אחרי חודש, חיוך מכוון אחרי חודש אחד נוסף, מילה מקרית אחרי שמונה חודשים, מילה מכוונת, נ-ליים (נעליים), בגיל שנה, להרטיב הפסיקה בגיל שנתיים, על פי רוב היתה בריאה, אמנם היו מחלות ילדות פה ושם, דלקת אוזניים, שניים או שלושה קלקולי קיבה שהגיעו בנתיבים ויראליים שהילה פילסה מבית החולים, בגיל שש דלקת שקדים שטופלה בפניצילין ושאחריה הופיעה פריחה, אבל שום דבר לא היה רציני, בוודאי לא סיכן את חייה, אפילו אבעבועות רוח לא היו כי מעולם לא נחשפה לילדים אחרים, והיא עצרה רגע, מעולם לא נחשפה לילדים אחרים, מעולם לא נחשפה לילדים אחרים, שוב ושוב קראה את המשפט האחרון שכתבה, העבירה אצבעות בשערה ונאנחה, אחר כך המשיכה, השיניים גדלו ישר, ההתפתחות השכלית נורמלית, לא, היא מחקה, לא נורמלית, הילדה דיברה וקראה בגיל מאוד צעיר, מה שכן, מעולם לא דיברת הרבה - פתאום ברח לה גוף שני נוכחת אך היא מיד תיקנה - מעולם לא דיברה הרבה, במידה מסוימת אפשר לומר שהיתה שתקנית, אבל כשדיברה התנסחה היטב, זה כן, ועליה להאמין בעצמה, זה אולי הכי חשוב, עלייך להאמין... וגם את המשפט האחרון היא כמובן מחקה. המשיכה. שיער שחור כמו שלי. מחקה. שיער שחור כמו של הדר. מחקה. שיער שחור כמו של אמך. מחקה. שיער שחור כמו של הדר, שלי, אני הדר, אמך, מתישהו תצטרכי להחליט, נזפה בעצמה. מחקה. פתחה את ה-media player ולחצה play והפואמה הסימפונית של צ׳ייקובסקי, פרנצ׳סקה דה רימיני, הכי יפה, החלה להתנגן. מצד אחד היתה נטייה לדבר אליה, לכתוב את מה שהיא אף פעם לא מצליחה לומר, מצד שני היה הרגל, מצד שלישי תכלית ברורה ויבשה לסיים פרויקט שהוא הכרחי, של תיעוד ודיווח והנחיות ל -, פרנצ׳סקה דה רימיני, היא חשבה לעצמה, היא היצירה הכי יפה שאי-פעם -, ובדיוק אז החל הסולו של הקלרינט ולכמה רגעים הנפש שלה הסתלקה מכל הדבר הזה והיא נסחפה עם הוואלס שהוא ריקוד פנימי, ריקוד פנימי... היא הפצירה בעצמה להמשיך לכתוב, אחר כך תארגן את המילים, תסגנן, תבחר את הגישה הנכונה, תבחר גוף, זמן, נמען כבר יש, אבל בינתיים, כל עוד המילים באות, צריך להכניס אותן ולכלוא אותן בפנים, ולדקור אותן אל המסך כמו פרפרים מתים, הרי הזיכרון חומק מהר מאוד ומי כמוך יודע שהדרך הטובה לכתוב היא לנהל פרוטוקול מתמיד של החשיבה, משובשת ככל שתהיה, אחר כך להעמיד פנים שהחשיבה היתה אחרת, קולחת וברורה, ובכלל, חבל שלא תיעדתי את כל הדברים בזמן שהתרחשו.

היא לגמה מהקפה והתמסרה למוזיקה לכמה רגעים אחרונים, אבל פתאום נכנסה ציפור דרך החלון הפתוח ומיד יצאה, והמוח עם ההיררכיה של הגירויים השקיט לרגע את המוזיקה והתרשם מהציפור, והילה חשבה, כמו המחשבות שלי, ציפור נכנסת אל חדר סגור ויוצאת, כך היא חשבה, והחלישה מעט את הווליום מתוך כוונה להמשיך לכתוב.

כתבה: העיניים שלה שחורות כמו זכוכית שחורה ולפעמים אני רואה בהן אופל. הגובה ממוצע. עור בהיר יחסית לזה של יפתח ואפילו יחסית לשלי. מחקה. יחסית לזה של הדר, אם כי פחות בהיר בהתחשב בכך שהשמש לעתים רחוקות ליטפה אותו. ונאנחה. כתבה: אני מצטערת, שתינו מצטערות. ומחקה. היא הביטה בשעון שבפינת המסך, עוד מעט הילה תחזור, אחר כך יכינו ארוחת ערב, ואולי בינתיים תיכנס הציפור פעם נוספת. העבירה את מבטה אל החלון, אחר כך אל הדלת, אחר כך אל המיטה. קמה. התיישבה. קמה. התהלכה. דמיינה את שנתה של הילדה. זה הכול בשבילה, וזה עולמה. כל הזמן כותבת ומוחקת וכותבת ומוחקת כי כאלו דברים קשה מאוד לומר, והמטרה, היא מזכירה לעצמה, המטרה היא כמובן, ובכן, מה המטרה? לא לנקות את מצפוני, זה בטוח, אולי לעזור לה אחרי ש -, ומצד שני מה יעזור לה לדעת את העבר, בטח לא את הפרטים האלו, זוטות, והיא הבינה שאת כל זה היא עושה משום שאין לה מושג מה לומר על מה שיקרה מחר, הלוא בעצם, את מה שהיא צריכה לכתוב - כל התשובות שהיא בעצמה לא יודעת, לא יודעת - אי-אפשר. רוב הזמן היא מרגישה שהילדה עצמה יודעת יותר ממנה, שהיא, בניגוד אליה, בניגוד לכולם, לא התברכה באי-הבנה, במבוכה, בבלבול, דבר לא משובש בדעתה, וזה אולי לטובה ואולי לרעה, מה שבטוח הוא שיום אחד יהיה עליה להחליט החלטות ולעשות את הדברים הנכונים, ואנחנו עשינו כל מה שיכולנו כדי שתוכלי. והיא שוב מחקה. ושוב חזרה למקום שבו עצרה. התיעוד יכול להיות פשוט מאוד, היא הזכירה לעצמה, ואחרי התיעוד תחשבי מה בדיוק את רוצה לכתוב, מה יש לך לומר. כל זה - זה סוג של תופת, והכול הבל הבלים, ובכל זאת את חוזרת לכאן כל הזמן, כל הזמן את חוזרת, לשולחן הזה, לכיסא הזה, למחשב הזה, למסך הזה המקולל, ואינך יודעת בוודאות אם את חוזרת בשבילה או בשבילך, כי אולי, מה, אולי הכול הבל הבלים? אולי אין טעם לכתוב מילה? אבל תמיד היה בך מעין כורח כזה לספר, להסביר, לקונן, לצחוק, להצחיק, לדבר, לא לדבר, לכתוב. די. נו, די, הדר, תניחי לנו, תניחי לי, תניחי לעצמך, תניחי לקוראים. בכל מקרה, חשבה, אין ברירה אלא לדבר אליה, לדבר אל מי שהיא תהיה, להנחות, לתמוך, אז עכשיו תהיי ממוקדת, ומדויקת. לא מדויקת - נחושה. אין ברירה. אני אכתוב את העבר כדי שמשם אוכל אולי להמשיך אל העתיד. כל מגדת עתידות הרי יודעת איך נכון ויעיל לתכסס את הנבואה. מספיקה הצצה חטופה אל העבר וקצת חוצפה. תמשיכי, היא אמרה לעצמה, נמשיך, והיא המשיכה: העור שלך, אם לא הייתי יודעת אחרת הייתי אומרת שירשת אותו מהילה, אבל את כתם הלידה מתחת לעין הימנית קיבלת ממני, אם כי נדמה לי שהכתם שלך קטן יותר, או שאולי נועד לגדול עם הגיל, כמו כל הדמעות. גם המשפט הזה עוד רגע יימחק. בצד, על פתק ורדרד, רשמה לעצמה לזכור לבקש מהילה לרשום את הזיכרונות שלה. וגם מיפתח. ידעה שהוא כותב לאחרונה למרות שמעולם לא סיפר מה, והיא דווקא תהתה. שנים היה אצלן בביתן, שהפך ביתו, ורק קרא והאזין ובהה. ולאחרונה הוא כותב, ומשהו בו משנה צורה. תתרכזי,

היא אמרה לעצמה, שמטה את העט. כמה סינפסות מתגייסות לרגע של כתיבה - את זה צריך יהיה לשאול את הילה. היא הניחה את הידיים על המקלדת. נוחת מזג היית מהיום שנולדת ועשינו את כל מה שיכולנו כדי שתהיי מאושרת, למרות שהאושר -, והיא פכרה את אצבעותיה. פתאום התגעגעה אל אמה. קמה שוב. עמדה מול החלון. ישבה. הרכינה ראש. נשמה. כתבה. למדת הכול מאוד מהר, יפתח היה מספר לך סיפורים מהתנ"ך, מדרשי חז"ל, שיעורי משניות, הרמב"ם, הוא היה מספר ברישול, ואני, בהתחלה לא סבלתי את זה אבל עשה רושם שאת נהנית, ועם הזמן גם אני למדתי לאהוב את הדרך הזאת שלו. אני נהגתי להמציא לך סיפורים, במיוחד בשבילך, ובין השאר הייתי אחראית גם על הקריאה והכתיבה. כן. זה היה סוג של מינוי. את מבינה, לגדל אותך, לחנך אותך, היה מעל ומעבר, וכל החלטה היתה כל כך קשה. על חשבון הייתי אחראית רק עד גיל שבע-שמונה כי אז המתמטיקה עברה לתחום האחריות של הילה, עם שאר המדעים. זה הכול שטויות וזה מיותר. היא כבר התייאשה. שוב לא ידעה אם בכלל יש בזה תועלת. דחפה את הכיסא אחורה ועמדה מול המסך. הרבה דברים נראו ממש לא רלוונטיים אז היא מחקה אותם, ולרגע או שניים שוב כתבה, ושוב מחקה, והמחשבות היו כמו זבובים, כמו דבורים, כמו מטוסים קטנים שמתחמקים מהמכ"ם שלה, והמכ"ם שלי הוא אולי המחשב הזה, היא חשבה, ומשום מה גם כתבה את זה, אבל המשפט היה באמת לא לעניין, כי לא זה העניין, אז היא לחצה Delete, Delete, Delete, וראתה את האותיות נעלמות, קודם הה"א ואז הזי"ן ואחריהן הה"א הראשונה, ואז משכה Delete אחד ארוך מאוד שהחזיר אותה לדף לבן וריק.

20

הילדה הכי קטנה בעולם נושאת את העולם על גבה כמו אטלס, אבל החוליות הקטנות רועדות כמו מגדל של גוזלים. פעם אחת, באיזה יום סתווי, הדר נכנסה לחדרה (קודם התיישבה מול המחשב כדי לכתוב אבל הידיים שלה כל הזמן הקלידו את אותה שורה: The future cheats us from afar, ולכן כיבתה את המחשב, עזבה את החדר, במסדרון כבר יכלה לראות את הילדה ישנה ואת עצמה יושבת בקצה המיטה ומלטפת את השיער שלה, אבל כשהגיעה לחדר ראתה שהילדה ערה ומביטה בחלון). הילדה סובבה אליה את ראשה, הביטה בה, ושוב הסבה את מבטה אל החלון. הדר הניחה את ידה על ראשה והביטה במקום שבו נדמה לה שהילדה התבוננה. יפתח היה במטבח ושתה כוס מים בעמידה. כעבור כמה דקות הן ראו את הילה חוצה את הכביש. היא שכחה את המטרייה ולכן נאלצה לחזור, ואחרי שנכנסה הביתה וראתה את האושר בעיניהן, התקשרה למחלקה כדי לומר שהיא חולה, בילתה שעה תמימה יחד עם אהובתה ובתה ליד החלון, וגם המשך היום היה נפלא. בלילה הן הלכו לישון מאוחר יותר מהרגיל, וכששתיהן שכבו במיטה הדר אמרה לעצמה, מוזר, בבוקר היא הסתכלה למטה על הרחוב כמו אדם שמחפש בשמים את שביל החלב, כלומר לא היתה השתוקקות מעשית. ולהילה היא אמרה, את יודעת, אולי זה בסדר, אולי לא צריך לדאוג. אולי חופש אמיתי לא דורש יותר מראייה, או שמיעה, או איזשהו צינור שיצא מהגוף החוצה ושייכנס אליו פנימה, ואולי אפילו את זה לא צריך. והילה אמרה, כן, אולי. יותר מזה לא נאמר (לפעמים מספיקים שני נוירונים שיש ביניהם תנועה חשמלית, הדר חשבה לעצמה, בשביל להיות חופשי, ואפשר שזה עלה על דעתה בגלל כל השעות שבהן ישבה בין ארבעה קירות ומול מחשב) / (לפעמים מספיק לב פועם, הילה חשבה לעצמה, בשביל להיות חופשי, ואפשר שזה עלה על דעתה בגלל כל השעות שבהן שכבה ערה לצד הדר). אחר כך הן נרדמו אבל מצפונן לא שָׁקַט. הלוא גם אם החופש, או יותר נכון היעדר החופש, איננו הסיבה לתחושת אשמה מצדן או לרחמים מצדנו, בקלות אפשר למצוא סיבות אחרות (למשל, הילדה הכי קטנה בעולם נושאת על גבה את העולם כמו אטלס אבל החוליות הקטנות רועדות כמו מגדל של גוזלים). יפתח שכב במיטתו בעיניים פקוחות. בעיני רוחו כבר ראה את מה שקרה רק כעבור שנתיים, כשהילדה היתה בת שבע, והוא נכנס בלילה לחדר השינה שלה ולחש אל תוך שנתה, קומי, הולכים. אז היא נעלה נעליים בשקט, זה כשלעצמו ריגש אותה מאוד, והלכה איתו יד ביד, וכשהגיעו למטה לרחוב הרימה את עיניה אל החלון. היא ראתה שם את עצמה. אחר כך יפתח לקח אותה לים. היה קריר ונעים. היה חושך. היה שקט. היא בקושי ראתה משהו, רק את רחש הגלים ואת קול הנשימות של אביה היא שמעה, והריחה את הים והרגישה את מגע החול. הם ישבו שם כמעט עד הזריחה והביטו בכוכבים שמילאו את השמים. ולפנות בוקר, עם הזריחה, משהו בה התעצב. אור השמש, היא

חשבה, זוהר ויפה כל כך - הוא זה שמכבה את כל הכוכבים. כשחזרו הביתה הילה והדר ישנו, כלומר, זה מה שחשב יפתח. הילה לא ישנה. היא הביטה בחלון, עמדה ליד הילדה, ראתה אותו ואת הילדה עוזבים את הדירה וראתה אותם חוזרים. הלב שלה דפק כל כך חזק שהיא פחדה שהוא יעיר את הדר. היא לא ידעה שגם הדר היתה ערה, עומדת בחלון חדר השינה ומביטה ביפתח ובילדה, שעמדה והביטה בעצמה (כשהילדה מביטה בעצמה מביטה בחלון, באישונים שלה אפשר לראות את כל האנשים שאי-פעם חלפו ברחוב ואת כל האנשים שיחלפו. ואפשר לראות שם את מוֹתה).

21

הארבעה ישבו בסלון, סביב העוגה, וצחקו. הגענו ליום הולדתה העשירי. יפתח סיפר את סיפורו של נח וברקע התנגן דיסק של צ׳יק קוריאה. סיפורו הגיע ללב הים; סיפורנו ללב העניין. הוא סיפר על ההחלטה של אלוהים להכחיד את בני האדם, והילדה האזינה לו בשקט ולא הסירה ממנו את המבט. הוא תיאר את התיבה, את החיות, את נח, וכשסיים, אחרי שסיפר על היונה ועל עלה הזית, חייך אליה והיא השפילה את עיניה ושתקה. זמן קצר אחר כך שאלה מה קרה אחרי שחזרה היונה. יפתח אמר שזה היה הסוף, כלומר שזו היתה ההתחלה, נח ומשפחתו יצאו מהתיבה. הילדה לא הרפתה ושאלה מה עשה נח אחרי שיצא מהתיבה. יפתח והילה השיבו יחד: יפתח אמר שהוא נטע כרם, והילה מלמלה, הוא השתכר. צ׳יק קוריאה הפסיק לנגן. מה זה השתכר? הילדה שאלה, והדר, ששתקה עד אז, אמרה שהוא שתה משהו שעזר לו לשכוח את מה שהוא עשה. כמה ימים לפני כן הם קראו את סיפור העקידה, והדר ניסתה להשוות את העיניים של הילדה ששמעה על נח לאלו של הילדה שקראה על יצחק (ובכלל לא ידעה שזה היה ישמעאל שאת עיניה פקח). הילה שאלה את הילדה אם היא זוכרת מה הם כל האזורים במוח שאחראים לזיכרון. הילדה מנתה את האמיגדלה, ההיפוקמפוס והאונה הטמפורלית, ושאלה אילו אזורים במוח אחראים על השִכחה. הדר שתקה. הילדה שאפה אוויר מלוא הריאות, ונשפה אותו החוצה על הנרות. חלקם כבו, אבל חלקם עמדו בסירובם. יפתח נשף גם הוא וחש הקלה. העוגה היתה מתוקה למרות הכול. וזה אולי באמת לב הסיפור. המתוק מתוק, המלוח מלוח, היפה יפה והענוג ענוג. בלילה היא בכתה. מעברו השני של הקיר הדר לא עצמה עין והאזינה בשקט לנשימות של הילה. יפתח קרא בסידור התפילה. למחרת הם סיפרו לה הכול, על אף שאת הכול כבר ידעה.

22

וזה היה כעבור פחות מעשור עד שהייאוש היה ספוג בתוך אבני הבניינים ובתוך האדמה ובבשר, אבל קרה שכמה רחובות ליד, או עיר ליד, או בבניין סמוך, או ביבשת רחוקה, ובעצם בכל מקום אחר שהסתיים בו השלטון של התקווה האכזרית שהלכה וגוועה ודוכאה בשורשה - קרה ששם הסתננה שלווה והביאה עמה סוג של עדנה רפויה, כמו התפייסותו של החולה הסופני שחווה את מותו ללא הרף עד שלא נותר לו אלא לחוות את שארית חייו, אותה השלמה שיש בה כדי להכהות ולשכך והיא כמו מורפיום שמפייס בינך ובין הכאב העמוק שאתה חש ושתחוש בו לעולם. והיו אמנם כאלה שמתוך הייאוש נפנו אל שיגעון אלים ומתפרץ, ולעתים היה פתאום נחשול אדיר של קולות נחושים ובלתי-מתפשרים נוסק אל השמים ותוסס, ונמשך אל האוזניים שהיו כרויות או ערלות, אך זה מיד היה נשמט וגווע, ולעתים ניצת פעם שנייה ורק אז היה גווע, ולעתים גם פעם שלישית ורק אז היה גווע, ולעתים פעם רביעית ולעתים חמישית אבל בסוף תמיד היה גווע.

והיו בני האדם שהסתגרו בתוך עצמם, והיו שקוננו כלפי שמים אפורים אשר מדי פעם היו בהירים, מדי פעם שחורים, מדי פעם אדמדמים, מדי פעם כחולים, בדרך כלל מתכתיים ומכסיפים, והיו שהרכינו ראש והטמינו תפילות באדמה ובחרכי קירות ובתוך קברים והיו שלא עשו דבר והיו סהרורים והיו תימהוניים והיו מסוכנים והיו הגיוניים, למשל אותם מדענים שהיו עדיין ישובים שפופים במרתפים מול מיקרוסקופים מצהיבים ומחלידים וחורקי תנועה. והיו נשים שכל היום התפללו או כל הלילה בכו או כל הזמן חיכו או בכל הזדמנות התמסרו לתשמישים, והיו גברים מייללים והיו גברים חיים והיו חיים-מתים והיו גם חיילים מדולדלים ונזירים כחושים חסרי אמונה וחולים ואסירי עוני וברזל ויושבי צלמוות ורוחות רפאים, והיו בריאים ועשירים. והיו גנרלים שהמשיכו לנאום בכיכרות ריקות שבורות פסלים אשר מזרקותיהן יבשו, והם היו עומדים במרכזן ומנופפים בזרועותיהם ושואגים בכל כוחם ונפשם כמהה להגיד את אותו הדבר שהוא חשוב מכול והוא בעצם העיקר ורק הפֶּה לא ידע מהו. והיו המצביאים הגדולים שגזרו אלם על עצמם והיו מצביאים גדולים יותר שגזרו אלם על זולתם והיו שסיירו ברחובות והיו שירו מתוך טנקים גדולים גנובים מהצבאות המפורקים אל השלווה המוזרה שהיתה עומדת בשמים והיא היתה תלויה בצמרות עצים והיא היתה מרפדת את האדמה והיא הוציאה אותם מדעתם, והיו הילדים האהובים מאחורי הסורגים, שהיו כלואים בחלומותיהם של אנשים מאפירים ומתנמכים, והיו הילדים העזובים שכבר לא עניינו נפש חיה, כנראה גם לא את המתים, והיו כאלה שנספו במלחמות הילדים או שיצאו מהן שבורים, קטנים-זקנים, והיו הפילוסופים שהמשיכו בדעה זכה לאשר את אלוהים, והיו כאלה שהוכיחו את אלוהים, והיו כאלה שנטשו את אלוהים או אלוהים נטש אותם, והיו

המספידים, וכל הזמן הזה התאים נושרים או מצטמקים והטלומרים מתקצרים והכרומוזומים מקשישים. והיו שהתרכזו ביישובים חשוכים ועזובים שהחיים בהם התאפשרו בזכות מה שנשאר מהעבר, והיו שהתרכזו ביישובים מאורגנים דחוקים צפופים שהחשמל עבר בהם בזכות עמל של מי שעוד יכול היה לראות מעבר לעָבָר, והיו הנוודים שסיירו ונעו ונדו בין זוועות ובין עיירות פסטורליות מצוירות והתהלכו וחיפשו תשובה בארצות שמעבר לים, והיו שנמלטו מארצות רחוקות שהתשובה בהן רדפה אותם, והיו שהמשיכו מהלכים ועדיין מקווים לגאולה בשארית כוחם, והיו שעזבו את ביתם או שחזרו לביתם או שבנו את ביתם, והיו קבוצות עבודה שהמשיכו לנסות להפיק חיים ממשאבת הייאוש והתקווה, שהיא משאבה ענקית שאת גלגליה אלוהים שימן באכזבה מרה ומפתיעה, כל הזמן מפתיעה, עשור של הפתעה ובהלה, והם היו עובדים ושרים ורוקדים ומתבצרים בכנסיות או בבתי כנסת או במסגדים או באוהלים או במקדשים או בטבע תחת כיפת השמים. והיו אולמות שעשועים והיו בתי בושת והיו בתי מרזח שבהם האלכוהול נשפך, והיו בתי משפט שבהם האלכוהול נשרף, והיו נשפי ריקודים שאנשים נפלטו מהם מרוסקים, והיו פסטיבלים של אבל ובתי מרגוע הרוסים ובתי ספר מומלצים ופקולטות שהצמחים טיפסו על כותליהן והיו מושבות זקנים. ורק גני ילדים כבר לא היו. והיו מוזיאונים וקניונים ועיי חורבות ונמלי תעופה נטושים ונמלי תעופה מתוחזקים שתפקדו מדויק כאילו יש עתיד לטפח, כאילו יש לאן להגיע, כאילו ההווה הוא לא יותר מהכנה למה שיהיה מחר, כאילו יהיה מחר, והיו אנשים שבורים והיו אנשים חזקים והיו לבבות אמיצים והיו עיניים מושפלות והיו עיניים נשואות והיו חלולות והיו רמאים גנבים רוצחים ומָלְאָה הארץ חמס, אבל היו גם צדיקים. היו ימים יפים, אבל בעיקר ימים קשים, והיו ימים נוראים ואפילו מזג האוויר הורע עם השנים, והכול היה אולי כמו עכשיו כמו מאז ומעולם, ורוח אלוהים ריחפה מעל הכול או שמא לא ריחפה כלל, מה שבטוח הוא שהארץ היתה תוהו ובוהו, אבל הפעם מעשה אדם.

23

כל בוקר הצער צונח על המיטה שלו, מרחק שני סנטימטרים מהעיניים, שנפקחות, והוא הולך אל חדר המים להניח את העדשות על הדמעות ולא מצליח לחייך. רק המוזיקה עושה לו חשק לחיות. פעם הוא וסבו האזינו יחד ליצירה מספר 1013 ביצירות של באך, פרטיטה לחליל בלה מינור. הוא ישב מולו, קשוב כמו שהכנר קשוב לכינורו, וסבו הסביר לו כך: לה מינור פירושו שלאורך כל היצירה אתה תתגעגע לתו אחד: לָה. טונליות אינה הירכיה של צלילים כפי שהרבה נוהגים לומר, אלא מרחב. צלילים הם אבני דרך במסע אל -, וכאן סבו אמר לו במסע אל מה, אבל הוא שכח. במקרה של הפרטיטה לחליל ה - הזה הוא לָה. את הדרך אל ה - אנחנו מכנים מלודיה, וזה נכון אמנם שלה יכול להישמע גם במהלך המלודיה הזאת, זאת אומרת לפני שהיא מגיעה לסיומה, אבל ישנו רק לה אחד שמאפשר ליצירה להיעצר, כלומר שמאפשר לך גישה אחת ויחידה אל ה -. רק לאחר שנוגעים בלה בסופו של המהלך הנכון, רק אחרי שניגשים אליו מהמקום הנכון, בטמפו הנכון, רק אחרי שמוצאים את השביל הבלעדי לכניסה היחידה, שהיא אולי היציאה היחידה, רק אז אפשר להיכנס ולשקוע בתוך ה -. ואז הסתיים הפרק הראשון של הפרטיטה וסבא שלו החזיר את התקליט להתחלה. לכן, אלכס, הוא המשיך, את השקט אפשר לשמוע רק בסוף הפרטיטה, אך ורק בסופה. ואז הוסיף: הרבה אנשים העניקו הרבה הסברים לשיטה הטונלית, יום אחד אתה תלמד את כולם, חשוב שתלמד את כולם, אבל הכי חשוב שתזכור את ה -. יסבירו לך שלצליל הראשון בסולם קוראים טוניקה, ובצליל הזה היצירה בהכרח תסתיים, זה אחד החוקים הבסיסיים. יסבירו שלצליל החמישי קוראים דומיננטה, שהוא רחוק בקווינטה מהראשון, כלומר בחמישה תווים. שלרביעי קוראים סוב-דומיננטה, ושהוא רחוק בקוורטה מהראשון, כלומר בארבעה. יסבירו גם שעל כל אחד מאלה אפשר לבנות אקורד. או משהו אחר, מורכב יותר, או פשוט. יסבירו שגם לשאר הצלילים בסולם נתנו שם, תואר והמון הסברים, חלקם אקוסטיים, חלקם אידיאולוגיים, את כולם אתה עוד תלמד. אבל חשוב שתזכור שזה לא העיקר ואפילו לא הטפל. כי הסברים, אלכס, נועדו להבנה. המוזיקה דורשת ונותנת משהו אחר. פרטיטה בלה מינור, פירושו של דבר שכל היצירה אתה תתגעגע לצליל אחד, אתה מבין, שהוא הצליל לה. הגעגוע ללה הוא בעצם געגוע ל -. הגעגוע הזה הוא עונג וכאב, ולפיכך הוא תמיד מבשר תחושה של -. הצלילים הם אבני דרך במסעות שמחליפים את המסע אל ה -. המנגינות הן אינסוף דרכים ל -. ושנים ארוכות הוא ניסה להיזכר ב -, אבל הזיכרון שלו היה באיזה כלוב נסתר בדופן הגולגולת, שהוא בשום אופן לא מצא, עד שיום אחד נדמה היה לו שמשהו שם נפתח. נדמה לו שמה שסבא שלו אמר הוא שהמוזיקה, כן, נדמה לו שזה מה שנאמר, היא מסע אל -, אבל לא סתם -, אלא כזה שיש ממנו דרך חזרה. לכן היא נפלאה כל כך, הפרטיטה בלה מינור של באך. ובלילות הוא חוזר אל חדר

המים, הלָה מהדהד בתוך ראשו, מעור תוף לעור תוף, כמו אור לכוד בתוך כדור מראות, והוא מנסה לחשוב אם סבא באמת אמר זאת או שאת זאת הוסיף הוא מתוך עצמו. הוא מביט במראה כדי להסיר את העדשות - עיניו אף פעם לא מצליחות לבכות - אז הוא מסיר את העדשות היבשות מהעיניים ומניח אותן בתוך הנוזל שישמור עליהן עד הבוקר. רק המוזיקה עושה לו חשק להישאר. כך היה מאז ומתמיד. המוזיקה ושום דבר בלתה. כי כשהיצירה מגיעה לסופה, אל הלה האחרון שהוא הטוניקה, הלה הזה הוא הזדמנות נדירה לשקוע אל המוות, ואז למצוא ממנו דרך חזרה.

24

יפתח, שנרדם על הספה בסלון, חולם. הילדה קוראת. הדר בחדר העבודה, כותבת. בצד השני של הרחוב הילה רוכנת כלפי אדם מחוסר הכרה. הוא פרכס, כך קבע אחד הרופאים הצעירים. הוא עמד מאחוריה, ושערה הבהיר שהתארך נשמט אל עבר המיטה, כמעט נגע בקיא, אבל ברגע האחרון נתפס בין אצבעותיה והושב אל מאחורי גבה. גל של ריח שתן חדר לאפה. שנים חיכה שם בחדרי המחלקה, ארוג בסדינים, אחוז במיטות, ספוג בקירות, המתין לרגע שבו תיסדק החומה שהשנים והניסיון הגביהו בינה ובינו, והנה עכשיו, ברגע של חולשה, הצליח לחדור. היא נתקפה בחילה וכמיהה עזה לצאת משם אבל ביקור הערב היה רחוק מלהגיע לסיומו - יש עוד עשרה חולים לפחות, ואחד המתמחים דיבר ודיבר. השהות במחלקה הפסיכיאטרית התגלתה כלא פחות קשה מזו שבגינקולוגית. בשנה האחרונה, מאז שהחלה לנהל את המחלקה במקום פרופ׳ קליין, העבודה היתה כמעט בלתי-נסבלת ורק הציפייה לחזור הביתה השאירה אותה שפויה.

והמחלקה תמיד עמוסה. בעבר ההוראה היתה לאשפז את אלו שמהווים סכנה לעצמם ולזולת, אבל היא בעצמה נאלצה לעדכן את ההוראות כך שהיום מאשפזים רק את אלו שמהווים סכנה לזולת. את אלו שמסכנים את עצמם מניחים לנפשם, אין מספיק מקום בשבילם, ואף על פי כן גם בלעדיהם עמוס מאוד וישנם חולים שנאלצים לשכב במסדרון. הילדה סגרה את הספר וקמה אל החלון. היום העריב ושמשת הזכוכית קיבלה תכונות של מראה, והילדה, עוד מעט בת אחת-עשרה, חשבה לעצמה, מוזר, בכל פעם שאני מביטה דרך שמשה שקופה, בהיעדר אור אני רואה שם את עצמי. היא ניסתה לאמץ את אוזניה ולשמוע את צקצוק המקלדת דרך הקיר - הוא תמיד הרגיע אותה - אבל לא שמעה דבר. כבר שעה שהדר לא כותבת, רק עומדת ומביטה בחלון. יפתח התעורר והלך אל המטבח לשתות כוס מים, פתח את החלון שמעל הכיור ושתה בעמידה. בצד השני של הרחוב הילה עזבה את המחלקה, אמרה שעוד מעט תחזור ושימשיכו בלעדיה, ויצאה אל החלון הגדול בלובי. רצתה, אומרים, להיות שם עם עצמה, כאילו עצמנו מחכה ליד חלון ולא נגרר אחרינו לכל מקום שאליו אנחנו הולכים. הלוואי. הדר פתחה את החלון בחדר העבודה ונתנה לאוויר הקר להיכנס. ארבעה חלונות פתוחים עכשיו, וארבעה מבטים אינם מצטלבים. הדר השאירה את החלון פתוח, חזרה להתיישב מול המחשב והמשיכה לכתוב. בחדר הזה, הרבה שנים קודם לכן, היא כתבה את הספר הראשון שלה, ארבע-עשרה טיוטות שאת כולן מחקה. אחר כך כתבה את השני, אירוע ספרותי, ואחר כך את השלישי והאחרון בינתיים, שהיה יצירת מופת שהיא סיימה שנה אחרי שהשלימה את התזה, שלא היתה בו עלילה, ושבזכותו קיבלה שני פרסים והמון שבחים, ושבזכותו פגשה גם את הילה. כי אלמלא היתה כותבת את הספר שהגיבור שבו אינו רואה, לא היתה עושה את הניסוי הזה, מנסה להסתדר בלי הראייה, ומן הסתם היתה מבחינה בשולחן הקפה,

המחשב לא היה מכה כל כך חזק בבטן שלה, וראשה לא היה נחבט בפינת המדף שלדעת הסטאז'רית הצעירה במיון הכירורגי אחראי לחתך של שמונה תפרים לפחות, אבל היא תשתדל לעשות אותם בלי לגלח את השיער למרות שהיא לא מבטיחה שום דבר, ואם תראה שאין ברירה, אז אין ברירה. וגם, קחי בחשבון, אם אני לא מגלחת זה לוקח יותר זמן. לא נורא, בלאו הכי אני צריכה לחכות לסי-טי, לא? - אהה, ואני בלאו הכי צריכה להיות כאן עד סוף המשמרת, ובינתיים המיון שקט. והדר אמרה, באמת שמתי לב ששקט כאן, נראה שיש לך מזל, - לא, זה לא מזל, חדרי מיון תמיד שקטים בעשר בבוקר, רק בלילה, כשהקופות סגורות מגיעים כל אלו שיום שלם התאפקו. ואז חייכה ואמרה, אבל לך יש מזל, כי עוד כמה סנטימטרים דרומה והשפיץ היה נכנס ישר לעין, ואז באמת היית מבינה את הגיבור שלך, רואה איתו עין בעין, או לפחות בעין אחת. והדר חייכה במבוכה אך בשביעות רצון, כי אין כמו משחקי מילים כדי להתגנב אל לבן של סופרות. לקחה הסופרת נשימה עמוקה כשראתה את המחט ביד הרופאה, ונאנחה כשהמחט הדקיקה צבטה בעור הקרקפת. העור הכי עבה בגוף, ציינה משום מה הרופאה, וטעתה, אבל לא אמרה שחשבה שהוא כזה משום שעליו להגן על הגולגולת שמגנה על המחשבות שהן הדבר היקר ביותר שיכול להיות לו, לאדם. חומר קריר הוזלף, בהתחלה הוא שורף אבל אחר כך מרדים, הבטיחה ד"ר קדם, אין מה לדאוג, עוד מעט לא תרגישי כלום, תהיי סבלנית. ובתפר הראשון באמת כבר אי-אפשר היה להרגיש דבר למעט תחושה עמומה של מגע ולחץ, בהחלט לא דקירה, בהחלט לא מעבר חוט משי דרך העור, ובטח לא חיתוך סכין של שני שולי הפצע שבוצע משום שהסטאז'רית האחראית החליטה שיש צורך בהטריה כדי להפחית את הסיכון לזיהום. רק תחושת מגע ולחץ אפשר היה להרגיש, ובחלק המצח הנמוך יותר גם את מגע כרית כף היד של הסטאז'רית הגבוהה, שתג הזיהוי שלה התמקם בדיוק מול העיניים הרואות של הדר, ד"ר הילה קדם קוראים לה, "רופאה צוערת", והחזה שלה מלא וזקוף ממש לנגד עיניה. הדר גיחכה. לא ידעתי שלסטאז'רים קוראים רופאים צוערים, זה נחמד. - אולי נחמד, אבל לא ממש מתאים, אנחנו יותר כמו טירונים. ואז הודיעה בחגיגיות: שני תפרים מאחורינו, עושה רושם שנסתדר בלי לשנות לך תספורת, ולאט-לאט תמרנה את אצבעותיה ופילסה דרך בתוך השיער השחור והמלא ששורשיו היו דביקים מדם. היא קירבה את שולי העור, הכי סימטרי שהיא יכולה, וניחוח הבושם שלה פיצה את חוש הריח של הדר שכמו כולנו שונאת ריחות של בתי חולים. זהו. סיימנו. הרופאה הצעירה לקחה צעד אחורה ואיתה התרחקו שדיה היפים. תחכי כמה שעות, היא פקדה, ואז תחפפי כרגיל, אין לך מה לדאוג. אחר כך אספה את ערכת התפירה וניגשה לדלפק שבמרכז חדר המיון, מילאה טפסים, דיברה בטלפון, חזרה לבשר שלצערה יעברו כמה שעות עד הסי-טי. כמה שעות עברו. בינתיים עקבה הדר אחר ההתרחשויות במיון הכירורגי, שאמנם לא היו רבות אך גם לא מעטות, נראה שלרופאים ולאחיות תמיד יש מה לעשות, ובמקרה שאין להם מה

לעשות הם מקפידים להיראות כאילו יש, ובעיקר עקבה אחרי הרופאה הצעירה שהיתה, כפי שכבר ברור, מאוד מושכת בעיניה. בתו של אחד החולים ניגשה אליה והיא הניחה יד על כתפה. הדר קינאה בה. הילה דיברה אל האישה, האזינה לה, נגעה בה, הנידה בראשה, ולפני ששלחה אותה להמתין ליד אביה חייכה חיוך אדיב ורשמי. חיוך אוהד אבל לא מתמסר, הדר הבחינה, והחיוך הכיש אותה בשיפולי הבטן כגירויי תשוקה חד וחריף וקילף לה את שביעות הרצון השחצנית מהפרצוף. היא נשארה מהורהרת ומתוחה ומשתוקקת עד הפעם הבאה שהגיעה הרופאה לביקור קצרצר, הפעם התקרבה בחיוך בטוח, פניה גלויות, ובדרכה לווילון הסמוך עצרה ואמרה: אני מצטערת שאת נאלצת לחכות, ככה זה עם הסי-טי. - שטויות, דווקא די מעניין פה, היא ענתה בקול שלהפתעתה רעד. למרות שאם הייתי יודעת שאני אצטרך לחכות, הוסיפה, הייתי מביאה משהו לקרוא.

הילה חייכה, וזה מה שאמרה: בשמחה הייתי מציעה לך לקרוא את אחד הספרים שיש לי בלוקֶר אבל מדובר רק בשניים - אינדקס תרופות שנראה לי שלא ממש יעניין אותך וספר נוסף שאת בעצמך כתבת. והדר לא ידעה אם היא יותר מרוצה מנבוכה או יותר נבוכה ממרוצה. כאן היא כבר ממש התבלבלה. משחק מילים הוא אולי הדרך להתגנב ללבם של סופרים, אך המחמאה היא זו שתציף בו את הדם החם. הזמן שלקח לה להתגבר על העונג והמבוכה היה כל כך ארוך, שעד שכבר חשבה על משהו הולם לומר, הרופאה היתה עסוקה בניסיון לתקשר עם החולה מאחורי הווילון הסמוך שבשום אופן לא היה מוכן לדבר אליה בעברית. עוד כמה שעות עברו, ובמהלכן, לצערה של הדר, לא הוחלפו ביניהן מילים נוספות, כך שלמיטתה של המטופלת לא הגיעה הרופאה אלא כעבור יומיים, אבל לא למיטתה שבחדר השינה - על אף שלא היתה מתנגדת - אלא לזו שנמצאת ארבע קומות למעלה, במחלקה הכירורגית, בקצה המחלקה. הדר שכבה שם לאחר שיצאה מחדר הניתוח, שעה וחצי אחרי שהורידה לחץ דם ואיבדה את ההכרה ממש באמצע חדר המיון, חצי שעה אחרי שהחלו המנתחים לבצע אקספלורציה לפרוסקופית של הבטן כדי לראות במו עיניהם שהטחול שלה רצוץ וגדוש בדם. מתברר שחוץ מהחבלה בראש, עוצמת החבטה במחשב עשתה בטחול שלה קרעים-קרעים, ושבכל הזמן הזה שבו הדר פלרטטה עם זו שתהיה, ואולי בעצם כבר היתה, אהובתה, היא לא הפסיקה לדמם אל תוך עצמה. היא לא הפסיקה לדמם אל תוך עצמה.

25

כמה זמן ישבה ד"ר קדם לצד מיטתה של הסופרת? שלוש או ארבע שעות אחרי כל משמרת, כל יום, במשך עשרה ימים. לפעמים היו סתם משוחחות, ולפעמים היו שותקות והילה היתה סופרת סדקים בשפתיה היבשות של הדר, או מאזינה לשקט הממכר בחברתה, ובלילה התשיעי, במהלך משמרת הלילה, אף התגנבה למיטתה, לבה הולם חזק מאוד, גם בגלל הקרבה לגוף גרוי ומגרה, גם בגלל המעמד המסוכן וההרפתקני, יש שיאמרו מעט מופרז, ומכל מקום כזה שגורם ללב להלום כל כך חזק עד שנדמה שהוא אינו עושה דבר חוץ מלתופף בתוך הגוף, בום-בום. כמעט קשה להאמין שחוץ מלעשות את הרעש הוא גם מספיק לחלק דם וחמצן לכל האיברים, דרך כל האיברים, ואפילו עד העור, עד זקיקי השערות שסומרות למגע עור אחר, עד בלוטות הזיעה שאיכשהו מצליחות להפריש למרות המזגנים הנחושים בבית החולים, עד לשכבת העור הדקה ביותר בגוף, זו שבעפעפיים, זו שאמורה להגן על הראייה, וכמה יקרה הראייה מול אישה יפה כל כך, אפילו חלשה וחולה. כמה אהובה הראייה, כמה אהובות העיניים, כמה יפות אלו של הדר, השחורות כמו אפלולית קרירה, כמה יפה גופה המצולק לקראת טבורו, כמה נעים הבל פיה, כמה מדויקים החיוכים, ואיזה מזל שהיא יצאה מזה בשלום. ואיזה מזל שבשלום תצא מזה גם נפשה. כי במפגש שבין שתיהן נפערו כל הפצעים, זלף כל הרעל שבהדר, זה שהותירה בה הנטישה של אמה. לקח שנים עד שחייה של הילה נכרכו סביב נפשה של הדר כחגורת גרמי שמים, משכו כנגד החור השחור שבנפשה. ונתנו מזור לנפשה. זה לאט-לאט קרה, בהדרגה, ויום אחד נספר גם על כך - אני אספר על כך בזהירות, בספר הבא, אספר את זה לאט-לאט אבל באומץ, אכתוב על זה בזהירות וביראת שמים ובאהבה. אכתוב על זה כמו אדם נואש שמנטרל פצצה. מכל מקום, אז בהתחלה, בקושי הצליחה הסטאז'רית להתנתק מהחולה, בחיי שבקושי רב, ורק בסוף איכשהו התנתקה, לא להרבה זמן, יומיים אחר כך כבר יכלה להיצמד אליה כאוות נפשה, מחוץ לבית החולים, ואכן נצמדה, המשיכה לדבר אל תוך שנתה, המשיכה להאזין, פתאום הפכה אישה קשובה, מעולם לא היתה אישה קשובה. אין כאן צל של ספק, לבה הלם חזק מאוד. מה אדם צריך בחייו? לבחור עיר. לבחור מלאכה. לבחור אישה.

26

עד שיום אחד היא לא היתה בסלון. לפני זה, בכל בוקר, כשהם היו קמים, היא כבר היתה בסלון, בדרך כלל קוראת או מביטה מבעד לחלון הזכוכית, נהנית לראות איך האור מתלהב מתוך האדמה. היא אהבה את הזריחה וכבר שנים התעוררה כל יום כדי לצפות בה, לפנות בוקר, שוב ושוב מופתעת מחדש, עד שיום אחד היא לא היתה בסלון. יום לפני כן היא דיממה והנפש שלה היתה סוערת אבל היא לא דיברה על זה עם אף אחד, מה גם שהדר והילה לא לחצו, ניסו לא לעשות עניין, ויפתח מרוב מבוכה התעלם, אז כל היום היתה ביניהם שתיקה. שתיקה אדומה. לקראת הערב הילדה הלכה לחדר השינה כדי להביט בחלון המערבי, לראות את השמש דולפת, את האור נספג בתוך המים, בתוך האדמה, ואחר כך הצטרפה לארוחה שהיתה הארוחה האחרונה, אבל את זה אף אחד אז לא ידע. לא אמרה מילה במשך כל הארוחה ובקושי אכלה משהו ולרגע לא משה ממקומה, וכל זה לא רמז או בישר שום דבר, אולי רק בדיעבד, כי באותה ארוחה אף אחד לא היה יכול לדעת שלמחרת בבוקר היא לא תהיה.

הילה הבחינה בזה ראשונה. היא העירה את הדר, שעדיין לא ידעה. היא יכלה ללכת לחדר העבודה, לבדוק אולי היא שם. היא יכלה גם להעיר את יפתח, שבשנים האחרונות ישן בפינת הסלון, באזור שעוצב מחדש כחדר שינה, ולשאול אותו איפה הילדה. היא יכלה גם לבדוק בחדר המים או לקרוא בשמה. אבל היא העדיפה ללכת להדר ולהגיד לה שהילדה לא בסלון, וזה מה שהיא עשתה. הדר התעוררה, היא לא אמרה דבר, רק קמה מהמיטה ועטפה את עצמה בחלוק ויצאה לסלון. הילדה לא היתה שם. הן העירו את יפתח. הן יכלו ללכת לבדוק בחדר העבודה, לבדוק אולי היא שם. הן יכלו ללכת לחדר המים, או לשירותים. הן יכלו לקרוא בשמה. אבל הן העדיפו ללכת ליפתח ולהעיר אותו, וכשיפתח התעורר הוא לא אמר מילה, רק בחן את החדר, כאילו יש סיכוי למצוא אותה מאחורי הטלוויזיה או מתחת לשולחן, אבל לא, לא היה סיכוי, היא לא היתה בסלון. את הגופה שלה, בסוף, הם ראו מונחת על המיטה, ראשה בצד הקיר הפנימי ורגליה מתחת לחלון הרחב. הוא היה פתוח, ומשב רוח קליל וקריר ליטף את גופה. פצע אדום, כהה, כמעט שחור, נראה כמו פרח שגבעולו נטוע בטבורה. אם הדם הוא נפש הרי שהנפש שלה היתה קרושה, שחורה, קרה. שאר הגוף היה לבן כמו אבן, והעיניים שלה היו פקוחות, והשיער קלוע בצמה. בלילה, כשהם ישנו, היא ניגשה למטבח ופתחה בשקט את המגירה. הוציאה משם את סכין החיתוך הגדולה ביותר שראתה ולקחה אותה איתה לחדר השינה. היא לא כל כך פחדה, אולי קצת, מהכאב, והיא גם לא חשבה הרבה, בקושי היססה, רק לקחה את הסכין ונעצה אותה חזק בבטן, למטה במרכז, פגעה בדיוק בשלפוחית וזו הפרישה את מעט הנוזל שהיה בה לחלל הבטן, כך שבתוך שעתיים או שלוש, או ארבע, או חמש, או יותר, הבטן כולה היתה מזוהמת, והיא כמובן איבדה הרבה מאוד דם, משהו

כמו שלושים אחוז מנפח הנוזלים בגופה, ועוד כמה דמעות, אבל ככל שזה נוגע למשק הנוזלים בגוף - כך כל רופא יידע לומר - הדמעה באמת זניחה. כך, פחות או יותר, דלפה נפשה. הגסיסה ארכה שש שעות, אכזרית ומתוזמנת להפליא; כשהשלושה נכנסו לחדר, המוות כבר היה מושלם, שקט, יציב, ושום דבר אי-אפשר היה לעשות. היא גססה בשקט על אף שהגסיסה היתה קשה, על אף שהיה לה חור בבטן, למרות הכאב שפילח את כל המקומות, על אף שהיה לה קר, שבקושי נשמה, שהגוף רעד כמו אקורד בטרמולו, למרות הדחף העז להשתנק, להיאנח מרוב המצוקה, שהיתה כלום לעומת הדחף החריף לגרור את עצמה לחדר השינה כדי להניח את גופה בין גופן, למות במיטה שבה נולדה. להיספג בשקע הצוואר של אִמה. אבל היא התאפקה. ברגעיה האחרונים אלוהים דיבר אליה / לא אמר לה מילה, אבל היא לא התחרטה / היא התחרטה אבל היה מאוחר מדי / היא מתה בלב שלם / בלב שסוע מתה, ועליהן היא לא כעסה בכלל / להן היא לא סלחה / היא סלחה / היא רצתה לסלוח / היא לא תסלח להן לעולם / הלב שלה נשבר / הוא עלה באש / היא סלחה להן ורגע לפני שמתה, נדמה היה לה שהיא רואה אור / היא הצטערה על היום שבו נולדה / הכול החשיך בתוך ראשה / היא שמחה על כל רגע מחייה ולבה גאה / וגם על מותה / עם מותה היא לא יכלה להשלים / היא לא יכלה להשלים עם חייה / היא שאלה את עצמה אם זו באמת היתה הברירה היחידה / אבל היא ידעה שאין שום דבר אחר שהיא יכלה לעשות / ואותן, גם ברגעים האחרונים, היא אהבה / אותן היא אהבה / היא אהבה אותן / היא אהבה אותם / אותם היא אהבה / היא אהבה אותם. ועבורם, בהתחלה, זה היה כאילו לא קרה כלום. זה בהחלט כאב פחות ממה שהם היו חושבים אם הם היו מנסים להעלות את זה על דעתם. אבל לאט-לאט התימהון עזב ונשארו רק החיים להיגמר בתוכם, ונשאר זיכרון המעשה שהגוף אינו יכול לשכוח, גם אם המחשבה מנסה לסלק, גם אם הלב. למשל, להביט בילדה מתה, או להמשיך לחיות אחרי ילדה מתה, או לראות גוף בן שתים-עשרה, צעיר, ולא לקלוט שזו ילדה מתה, או להרים מהרצפה סכין ולגעת בדם הקרוש, ולמצוא את עצמך למרגלות מיטה ולחשוב שעליה הילדה מתה, או להרגיש את צינת הבוקר על העור החי ולתת לפרצי הרוח לפזר את השיער ולהביט בעור המת, בפני החרסינה, של ילדה מתה, או לקום למחרת לעולם שבו הילדה מתה, וללכת לישון לעולם כזה, ולהביט בתמונות שמביטות בחזרה אבל לא רואות כלום, ואז לשאול את עצמך, אולי הן כן, אולי הן רואות הכול, ולחשוב שהן לא רואות כלום כי הילדה מתה.

(ואחרי שהיא מתה) לא היתה להם ברירה אלא לארוז אותה אל תוך ארגז המצעים שעמד למרגלות המיטה, בחדר השינה. הם חשבו על זה הרבה ולא היתה דרך אחרת. זה היה קשה רק להעלות את זה על הדעת, אבל אחר כך היה צריך לתרגם את זה למשימות הרבה יותר קשות, אמיתיות, שהגוף דחה. היה צריך לקפל את ארבע הגפיים של הילדה, בשר מבשרם, נשמה שלהם, ואחר כך להניח יד על יד, ואת שתיהן על הבטן, ולקפל את

הרגליים אל עבר הראש למעין תנוחה עוברית, ולהכניס את הגוף המת אל תוך ארגז כמו בקרקס, אל תוך תיבה, כמו תעלול, ואז לסחוב את הארגז באישון לילה, עד חוף הים ולאורך שובר הגלים, ואז להפיל אותו ולראות את המים ניתזים בחוסר רגישות. וזה כאב. ואומרים שמים מושכים מזל.

הם שתקו. גם השתיקה כאבה. הכאב היה בגודל היקום. כזה כאב קשה מאוד לתאר. אחר כך נפרדה דרכן של הנשים מזו של יפתח. הוא אמר להן שילכו לכיוון הדירה ושהוא יגיע עוד מעט, קצת אחריהן, אבל זו היתה הפעם האחרונה שראו אותו ושראה אותן. חשבו שהתאבד אבל זה לא מה שקרה. בעיני רוחו הוא צעד אחריה, אמנם, אל תוך הים, אבל הרגליים החזירו אותו את כל הדרך לירושלים עד לישיבה. שלושה ימים לקח לו להגיע לשם, אבק דרכים בתלתליו, אבל לבו כבר לא עולל בחיתוליו, וכשהגיע, עבר דרך שער הכניסה, שהוא גם שער היציאה, ונכנס לבית המדרש כדי להתפלל לעילוי נשמתן. כן, לעילוי נשמתן. הוא כבר ידע. אז הוא התפלל. ואחר כך הוא יצא.

27

ובלילה הוא כתב: מחר הלב שלי יהיה ינשוף. ולא מחק. ולא קימט את הנייר. ויום אחד הוא עוד יכתוב: כעת הלב שלי הוא כבר טווס. והוא יפרוש את נוצותיו בתוך שיריו (לשווא. לעולם הוא לא יהיה עוד נאהב).

28

ואם אני אגיד עכשיו, אל תוך השינה שלה, אהובתי, כל כך אני אוהבת. והיא תפקח עיניים ותאמר, אני אוהבת גם, אותו דבר. האם זה יהיה כמו בעבר? האם גופה יוכל שוב לרחף מעל גופי? האם המחט תחליק כשם שנכנסה וכל האשלגן יופרש החוצה והדם יקלח אדום בתוך העורקים ואני אוכל להביט בה ולשתוק עד סוף
חיי?

ואז הכול יהיה לבן בתוך ראשי? כל הימים כל הלילות כל החיוכים והבקרים והשמים וכל האהבה האדירה והכאב לא יהיה באמת רק האושר יהיה וכל המשמעות של הדברים חסרי המשמעות לא תידרש יותר לאף -

ואם אני אגע עכשיו, בתוך החלום שלה, והיא תיגע בי מתוך החלום שלה, נגיעה קלה

על השפתיים, ותחייך. האם היא תדע? אני רוצה לחזור אליה להביט בה ולגעת. אני רוצה לשמוע מוזיקה אני רוצה להישאר לחיות

לעד. ואם נאמר אולי שאתעורר בסוף מתוך חלום שלה, ולא שלי, האם אוכל בסוף לצחוק באהבה? לומר, אני ואת ביחד כמו השמש. שתזרח. שתזרח ולא תשקע.

הנה עכשיו, לאט-לאט אבל בהתמדה, הזמן שלי אוזל ואני כמעט, כמעט, כמעט

29

שתי נשים, עירומות כביום היוולדן, עומדות זו מול זו מתחת למנורה שניצבת מעליהן, בזנית, ומאירה באור קלוש. מבעד לחלון אפשר לראות שהעולם גווע בשקט. את מעט האור שהירח לווה מהשמש הוא מפזר אל תוך הרחובות השוממים; חלק קטן מהבניינים הישנים נהנים ממנו, חלק גדול נאלצים להסתפק באורם של מעט פנסי הרחוב שבקושי צולח את גושי הערפל, אבל בחדר שלהן מנורה אחת זורחת ומטילה שני צללים ארוכים, כמעט זהים, אבל לא לגמרי. אחת מהן, זו עם השיער השחור, רוצה לחייך. היא אינה מחייכת. גם השנייה אינה מחייכת למרות שהיא רוצה. הלשון כבדה כמו גווייה, נדמה שהיא משותקת אבל כמה רגעים אחר כך היא נשלפת במהירות, לפתע רעננה כאילו כרגע נבראה, והיא משוטטת במורד הצוואר, זה של שחורת השיער, ורושמת פסים לחים עד בסיסו, והיא טועמת את הגומה שבה מתכנסות שתי עצמות הבריח, את המקום שבו הן נפגשות אבל אינן נוגעות. תנועה מתאפשרת רק במקום שבו נשאר מעט חלל - אם אין, המפרק ננעל. וזה דבר חשוב שיש לומר על הגוף ועל האדם, אני הרופאה, המוזיקאית, המספרת, הילה ויפתח והדר, אני האחראית על המשל, דורשת הפעם גם את הנמשל, וזה גבול שאולי לא אצליח לחצות, וזה אולי חבל, אבל העיקר שאפשר להמשיך לתאר, להמשיך לספר, ועל זה אני אומרת, איזה מזל. היא, זו עם השיער השחור, מותחת את הצוואר ומגישה אותו ללשון, שאינה ממהרת, שמעדיפה לגשת דרך כתף, שרק אחר כך מגיעה אל הצוואר, והוא עכשיו נוטה אל צווארה של השנייה, והשיער השחור מוטל על החום ומתערבב בו, ושתיהן מרגישות תשוקה חריפה, לנגיעה ולתסיסה ולרגיעה, ושתיהן לוקחות נשימה, כאילו באוויר יש אהבה, והן עוצמות עיניים, כל אחת מביטה באחרת וגם מעט בתוך עצמה, והן מחובקות, ולבן הולם חזק מאוד, ובחדר הסמוך ילדה בת שתים-עשרה מוכנה לעשות הכול - העיקר שתוכל להפסיק לחשוב על כל הדם שהחל לנזול במורד ירכה, ולבה רוטט כמו לב זקן, פועם כאילו כדי לרוקן ממנו את הדם שלא יחזור, והלשון של שחורת השיער שוב רוקדת, כבר שכחה שלא מזמן היתה גווייה, ועכשיו היא גולשת אל הטבור, כלומר מבין השדיים, ואחר כך מטפסת בחזרה אל הכיוון שממנו יצאה, וטובלת בפה שממתין לה, ותובעת נשיקה, לחישה ונשיקה. אלף פעמים ביום היא חושבת, פעם, שוב, ועוד על אהבה, והיא אוספת שיער והיא קולעת, מילה במילה, אני אותך ואת אותי לנצח ולעד, ולחישה ונשיקה. אהובתי, האם זה סוג של מסע, כן, זה סוג של משא, כבד מאוד ואת כל כך, כל כך כלה. אני אוהבת אותך, אחת אומרת, מתבוננת בשנייה, ומגע העיניים מאשר שיש שם הבנה, שהיו עוויתות, שגיאות נפש, שיבושים, אבל הכול נספח לתנועה הכרחית של התקרבות, קרבה, הקרבה, ויחד הן שוכבות, מתענגות וסובלות, שבר אישה עם שבר אישה, ובחדר הסמוך ילדה בת שתים-עשרה שוכבת ערה, מנסה להבין את אלוהים - זה עד שהלב שלה מתרוקן כמעט

מכל האהבה - והגוף של שחורת השיער מחליק על זה של הבהירה, ושוב המחול הזה ושוב הנשיקה ושוב הלחישה, והשיניים שלה צובטות את הפטמה, וראשה של הבהירה מופשל אחורה וציפורניים ננעצות בירכיים, ואלו של שמאל מגששות את הפנים, ומשתהות, רגע, אולי יותר, לאט-לאט מוצאות את דרכן הבלתי-נמנעת למטה, אל הרגע הבלתי-נמנע, אל הרגע הסמוק, הנרגש, דרך עוד כתף, עוד עור, עוד פטמה, שהרבה פעמים נושקה אבל מעולם לא ינקו ממנה שפתיים של תינוקת, והיא לא יכולה שלא להצטער את הצער, אפילו עכשיו כשהיא שומעת את אהובתה גונחת את שמה, פעם אחת, אולי פעמיים ואולי שלוש, אולי בזה כל העניין, אולי זה כוחה של הנגיעה וזו גדולתה של המילה. מישהו אומר את שמך, מוכיח שלא סתם חלמת את קיומך, שאתה חורג מחוץ לעורך, מגיע לפחות עד הבשר האחר, אולי זו התורה כולה, ובחדר הסמוך הילדה לוחשת את שמו של אלוהים, ושואלת אבל לא מקבלת תשובה, והיא, זאת עם השיער השחור, מפשקת את רגליה ומניחה את כף ידה של השנייה על ערוותה, במקום שממנו נבע החום הלח, ונאנקת, ואת ידה השנייה היא מניחה על עיניה, תנוחה שאפשר לפרש כבושה אבל אין בה בושה. ואחת אוספת את היד בידה של השנייה, בעצמי כבר אינני יודעת איפה אחת נגמרת ואיפה אחת מתחילה, ואני זו שמחליטה. אחת מקרבת את שפתיה לשפתיה של השנייה, נשיקה ולחישה, ושולחת מבט אחרון לפני שהיא מרגישה שמשהו בה, שחייב להיות הנשמה, מתנפץ ומתפזר לארבע רוחות, או אולי קורס אל תוך עצמו כמו כוכב, והיא קוברת את עצמה בין רגליים שאינן שלה, מצמידה איבר לאיבר, עור לעור, בשר לבשר, רקמה לרקמה, לא שואלת למה רק אחד, לא שואלת למה לא נבראו עוד, לא שואלת כלום, רק רקמה לרקמה, ובסוף מניחה את ראשה על ימינה של השנייה. וזה הסוף. העונג בא אל סיומו, או רק התחיל. הן מתנשמות בכבדות. נושבת רוח חמימה. מחוץ לכל הלהט הזה שרותח בעורקים מרחפת שלווה, כמו, אולי, שלוותו של אוקיינוס לילי ושקט סביב ספינה שבוערת, ואולי כמו דבר אחר שאי-אפשר לדמות אליו, שאי-אפשר לספר, שאי-אפשר להעלות על הדעת, שחייבים לנסות. ובחדר אחר, סמוך, ילדה בת שתים-עשרה יוצאת ממיטתה, והיא הולכת אל המטבח כדי לקחת את הסכין, והיא חוזרת כדי לנעוץ אותה בגופה.

30

האוויר שבתוכו אנחנו מרחפות ספוג באור לבן שאינני יכולה לראות את מקורו. אבל עכשיו, סוף-סוף, הגענו יחד למקום אשר אליו הולך הזמן

ואת הדרכים שלנו
הצלחנו להחביא
מתחת לרגליים

או אלף פסיעות אחורה
ולעומק הזמן, לעומק הזמן

שנים שאנחנו אוספים אלינו את אלוהים
כמו תותי יער
לא יודעים למות ללא תפילה, לא
בכל גסיסה
קיימת הדרישה להיגאל

אבל הזמן זרם בנו כמו דם, וגם
כמוהו הוא נקרש, או שקפא
כמו מים

וזו שכן ידעה את התורה
נראה שהיא היתה כאן והלכה.

("הדרכים", שיר מאת יפתח)

אפילוג

ועכשיו הדרן. המנצח מניח את השרביט על עמוד התווים, עוזב את הבמה, ונגני התזמורת מתיישבים ומניחים את הכלים על הברכיים. מה שלפני כמה רגעים היה תשואות סוערות ומחרישות אוזניים גווע לכדי מחיאות כפיים בודדות, תודה-תודה, אבל בשורה האחרונה יפתח עומד, עדיין מוחא כפיים, וילדה קטנה מושכת בכנף מעילו ואומרת, אבא, נו, כולם כבר התיישבו.

(הכול מרגיש כמו חלום.)

בדרך כלל, כשמדובר בכנר שמנגן סולו עם תזמורת, הנגנים נחלקים לשתי קבוצות: הנשפנים ונגני כלי ההקשה מביטים בו מלאי ציפייה, ונגני המיתרים טומנים את מבטם בכלי הנגינה ושואלים את עצמם איך קרה שהם מאחור והוא בקדמת הבמה. אבל עכשיו כל הנוכחים בהיכל נועצים בו מבט; נגני התזמורת בעורפו, אנחנו בפניו, ולא שיש הבדל; בכל הנוגע לנגן המפורסם, העורף והפנים הם אותו דבר, נטולי הבעה שניהם. ההדרן מתחיל. אימפרוביזציה. בשורה הראשונה, אישה צעירה, הרה, לוחשת לבת זוגה את מה שקראה במוסף התרבות של אותו היום: אלכס אף פעם לא מנגן יצירות מפורסמות בתור הדרן, רק וריאציות על כל מיני מנגינות שהוא המציא או ששמע פעם. היא אינה יודעת, ובעצם למה שתדע, שהלילה גם וריאציות על מנגינה ישנה לא מתחשק לו לנגן. הוא לוקח נשימה עמוקה, כאילו באוויר יש מוזיקה, לא חמצן, ומתחיל לנגן מנגינה חדשה, לא מזוהה אמנם אבל מוכרת, מעין שיוט מתמשך בין צלילים, כזה שאין לו התחלה ואין לו סוף, כזה שאפשר היה להתחיל מכל תו ושאפשר יהיה לסיים בכל תו, כי הנגינה, כך הוא חושב, וכך גם אני חושבת, היא רק חלון שדרכו אפשר לראות חלק ממנגינה אינסופית שקיימת בלאו הכי ושמתנגנת מאז ומעולם.

הוא מנגן היטב. הוא מנגן נפלא. כבר שנים ששמו כנגן הולך לפניו והוא מטייל אחריו בעונג; הקהל, הקונצרטים, הרווחה הכלכלית, כל אלו הם עכשיו כמו דובדבן, הם הקציר הנעים לאדם שבראש ובראשונה אוהב לזרוע. ההדרן הסתיים. אחרי כמה רגעים של שקט מישהו בקהל מוחא כפיים ואחריו נזכרים כל השאר. מאז מלחמת הילדים האחרונה, מחיאות הכפיים נשמעות לו כמו יריות ולכן הוא ממהר לעזוב את הבמה, ידו השמאלית חונקת את צוואר הכינור, ובדרך החוצה נלכדות עיניו בעיני ילד קטן, שנראה בן חמש או שש, יושב בקצה השורה השלישית, אותו ילד שקודם לכן בעיצומו של האדג'יו נרדם, לא קם אפילו בפרסטו, ורק מחיאות הכפיים העירו אותו מתרדמתו. והנה הוא עומד נבוך, מוחא כפיים בידיים רפות שטרם התאוששו מהשינה, כי כך עושים סביבו כולם. הקהל רוצה הדרן נוסף אבל הוא נחוש לעזוב את הבמה. יפתח עוקב אחריו בעיניו, לבו מאיץ, בסופו של דבר הולם בקצב הצעדים שלו, שהולכים ומתגברים עד שהוא נעלם מעיניו.

רגעים ארוכים אחר כך התזמורת עדיין על הבמה והקהל עדיין על הרגליים, מחכה שהכנר יחזור. אבל הכנר כבר מקיף את ההיכל כדי להגיע לחזיתו. שם, בחזית, הוא רואה את נגנית הצ'לו הצעירה שמנגנת אחרי כל קונצרט ליד מוכר הבייגלה. האוויר קר.

השנה, נגיד, אלפיים שלושים ומשהו, אבל יכלה להיות כל שנה אחרת. היא לובשת מעיל אפור, עבה, ויושבת בדיוק מול הכניסה הראשית להיכל התרבות החדש שעל קשת הכסף האדירה שמעליו חרוטות המילים, "לא המתים יהללוך", עם הקדשה לדור האבוד. הנשימות שלה קצרות. הן הולמות את המוזיקה, שהולמת בלבו. כשהיא מחייכת אליו נדמה לו שהוא מזהה על פניה דמעה. הוא מעריך שהיא בת שמונה-עשרה, אולי קצת יותר, אבל את הנושא המרכזי מתוך "כל נדרי" היא מנגנת כמו מישהי שחיה כבר יותר מאלף שנים. כאילו כדי לאשר את הבחירה שלה ביצירה, הוא מהנהן ומניח כמה שטרות בתוך תיבת הצ'לו יחד עם זר הפרחים הענקי שקודם לכן קיבל מהקהל. כמה מטרים מאחוריו עומד יפתח, היד הקטנה של בתו אוחזת בשלו והוא מביט בגבו של הכנר ובפניה של הנערה. לרגע נדמה לו שהוא מזהה בה אותן. את אחת מהן, או את כולן. הלב שלו שותת דם. נדמה לו שהגוף מדמם כולו, שהדם מבעבע מתוך העור החוצה. הוא עוצם עיניים ומהדק את אחיזתו בבִתו. פנסי הרחוב זורקים כתמי אור על הרחבה, וצל של ציפור מטייל ליד רגלו, ונעלם. כמה רגעים אחר כך מנתקת הילדה את ידה מידו והולכת לקראת הנערה והוא מרים את עיניו לשמים. הם נראים כמו בציור של ואן גוך, הוא חושב לעצמו, והכוכבים, הכנר חושב לעצמו, הכוכבים זרועים בשמים כמו הכוכבים בציור של ואן גוך. הכנר פונה לכיוון מגרש החניה. יפתח מסיר את המעיל ומתקרב אל בתו ועוטף בו את גופה. הם מביטים בצ'לנית ומאזינים למנגינה. היא התחילה בּרֶה והיא נמשכת עד עצם היום הזה. הכנר נכנס לרכב. כעבור כמה דקות הוא מגיע לקינג ג'ורג' ומחנה את הרכב כך ששניים מהגלגלים על הכביש ושניים על המדרכה. קר לו ובכל זאת הוא מסיר את המעיל. בעדינות הוא מוציא את הכינור מהתיבה ומשאיר אותה פתוחה על הקרקע. ביד אחת הוא לופת את הכינור בצווארו ואת היד השנייה מקרב אל פיו. הוא מניח אגודל בקצה השפתיים הימני, אצבע בקצה השפתיים השמאלי, מותח את השפתיים לצדדים ולמעלה ומחזיק אותן כך, בצורת חיוך, עד שנברא בו החיוך הפנימי. עובר בו רעד. גשם מתחיל לטפטף בפיציקטו. הוא מניף את הקשת ונועץ אותה בענן האפור, היחיד שמעליו. הוא תומך אותה כנגד הכינור. הוא תומך את הכינור כנגד צווארו. הוא מניח את ראשו כנגד הכינור. והוא מנגן. לאלוהים. או לעצמו.

נתניה, 2007